HEINRICH
MANN

Ingerul albastru

Heinrich Mann

Îngerul albastru

HEINRICH MANN
Professor Unrat
Aufbau — Verlag, Berlin
1957

CAPITOLUL ÎNTÎI

FIINDCĂ-L CHEMA RAAT, TOATĂ şcoala îi zicea Unrat — Scîrnăvie. Nimic mai simplu şi mai natural. Se întîmpla cîteodată ca unul sau altul dintre profesori să capete o altă poreclă decît avusese înainte. O nouă serie de elevi ajungea în clasă, descoperea, cu ferocitate, la profesor cine ştie ce aspect comic neluat în seamă îndeajuns de promoţia precedentă şi-i spunea necruţător pe nume. Unrat însă îşi purta porecla de multe generaţii, tot oraşul era deprins cu ea ; colegii lui o foloseau în afară de liceu şi chiar între zidurile acestuia, de îndată ce întorcea spatele. Cei care luau şcolari în gazdă, ajutîndu-i şi la învăţătură, ori de cîte ori vorbeau cu ei despre profesor, îi spuneau numai Unrat. Deşteptul care ar fi încercat să descopere ceva nou la dirigintele clasei a şasea şi să-i aplice o nouă

pecete nu ar fi izbutit nici cînd, aceasta şi pentru că numele consacrat continua să producă asupra bătrînului dascăl acelaşi efect ca acum douăzeci şi şase de ani. Era de ajuns ca în curtea şcolii un elev să strige altuia în momentul în care profesorul trecea ·

— Parcă miroase a scîrnăvie !

Sau :

— Văleu ! Simt în nări duhoarea de scîrnăvie ! Şi îndată bătrînul ridica nervos din umărul drept, aruncînd pieziş, prin ochelari, o privire verzuie, pe care elevii o considerau prefăcută, dar care era speriată şi răzbunătoare ; privirea unui tiran cu conştiinţa încărcată, care caută să descopere în faldurile mantiilor pumnalele ascunse. Bărbia lui ţeapănă, cu cioculeţul firav cenuşiugălbui se mişca în jos şi în sus. Nu putea „dovedi nimic“ elevului care strigase şi era silit să se furişeze mai departe, pe picioarele-i subţiri, îndoite din genunchi, şi cu pălăria lui soioasă de zidar pe cap.

Cu prilejul jubileului său din anul trecut, liceul organizase o retragere cu torţe. Unrat ieşise pe balconul locuinţei sale şi luase cuvîntul. În timp ce toate capetele se îndreptau în sus, spre el, un glas neplăcut, sugrumat izbucnise :

— Se simte scîrnăvie în aer !

Alţii repetară :

— Se simte scîrnăvie ! Se simte scîrnăvie !

Colo sus, profesorul începu să se bîlbîie, deşi prevăzuse incidentul, privind ţintă în gura căscată a fiecărui zurbagiu. Alţi domni stăteau pe aproape ; simţi că nici de data aceasta nu putea „dovedi nimic“, dar reţinu numele tuturor. Chiar de a doua zi, cel cu glasul sugrumat, neştiind să spună care a fost locul naşterii fecioarei din Orléans, dădu profesorului prilejul să-l asigure că-i va sta încă deseori în cale în cursul vieţii. Într-adevăr, acest Kieselack nu luă note de trecere la Paşti. Împreună cu el rămaseră repetenţi cei mai mulţi dintre cei care strigaseră în seara jubileului ; printre ei era şi von Ertzum. Lohmann nu strigase, şi totuşi rămase şi el repetent. Acesta din urmă înlesni însă răzbunarea profesorului Unrat prin trîndăvia lui, iar cel dintîi, prin mintea lui înceată. În toamna următoare, într-o dimi-

neață, la unsprezece, în recreația dinainte de lucrarea scrisă despre Fecioara din Orléans, von Ertzum, care nici de data aceasta nu citise nimic despre fecioară și prevedea o catastrofă, deschise brusc fereastra într-un acces de grea deznădejde și mugi la întîmplare, cu o voce sălbatică, în ceața de afară :

— Scîrnăvie !

Nu știa dacă profesorul era în apropiere, și puțin îi păsa de asta. Spătosul iuncăr fusese, bietul, împins fără putință de împotrivire, numai de nevoia de a-și mai dezmorți mădularele, înainte de a fi silit să se cocoșeze timp de două ore în fața unei coli albe și goale, spre a o acoperi cu cuvinte scoase din capul lui, de asemenea gol. De fapt, Unrat tocmai trecea prin curte. Cînd strigătul de la fereastră ajunsese pînă la el, făcu un salt colțuros. Prin ceață, el deslușì sus, silueta noduroasă a lui von Ertzum. În curte, nu era nici un elev căruia să i se fi putut adresa von Ertzum. „De astă dată — își spuse Unrat plin de bucurie — m-a țintit pe mine. De astă dată i-o pot dovedi."

Urcă scara în cinci salturi, deschise brusc ușa clasei, trecu repede printre bănci și se săltă, cu unghiile înfipte în catedră, pe postament. Aci se opri, tremurînd din tot corpul, și fu nevoit să răsufle adînc. Elevii clasei a șasea se sculaseră să-l salute și larma nețărmurită se înecă deodată într-o tăcere de-a dreptul năucitoare. Își priveau dirigintele ca pe o vită turbată care, din nefericire, nu putea fi ucisă și care, deocamdată, cîștigase chiar un avantaj dureros asupra lor Pieptul lui Unrat se agita violent ; în cele din urmă, rosti cu vocea lui înăbușită :

— Mi s-a strigat adineauri din nou un cuvînt, o denumire, în sfîrșit, un nume pe care nu sînt dispus să-l accept. Nu voi tolera niciodată această batjocură din partea acelui soi de oameni pe care am avut, din nefericire, prilejul să-l cunosc prin dumneavoastră. Țineți minte ce vă spun : vă voi urmări oriunde voi putea. Ticăloșia dumitale, von Ertzum, nu numai că-mi inspiră dezgust, dar ea se va sfărima ca sticla de tăria unei hotărîri pe care ți-o anunț acum. Chiar astăzi voi raporta domnului director, și tot ce stă în puterea mea va fi făcut — de bună seamă, doară — pentru ca instituția

să fie dezbărată măcar de drojdia cea mai infamă a societății omenești.

După aceea își smulse paltonul de pe umeri și șuieră :

— Stați jos !

Clasa se așează, numai von Ertzum rămase în picioare. Capul lui gros, pistruiat, era acum tot atît de stacojiu ca și părul țepos de pe creștet. Vru să spună ceva, începu de cîteva ori, dar renunță din nou. În cele din urmă izbucni :

— Nu am fost eu, domnule profesor !

Cîteva glasuri solidare și gata de jertfă îl sprijiniră.

— N-a fost el !

Unrat bătu din picior :

— Tăcere !... Iar dumneata, von Ertzum, ține minte că nu ești primul din familia dumitale pe care, vezi numai, l-am stînjenit în cariera lui și că în ceea ce te privește pe dumneata, îți voi îngreuna mult înaintarea și pe viitor, dacă nu cumva n-o voi zădărnici chiar cu totul, așa cum am procedat pe vremuri și cu unchiul dumitale. Vrei să devii ofițer, nu-i așa, von Ertzum ? Și unchiul dumitale dorea asta. Cum nu a ajuns niciodată să treacă clasa, iar certificatul de maturitate pentru serviciul cu termen redus — bagă bine de seamă — i-a fost mereu refuzat, a fost pus la un așa-numit teasc[1] dar, pare-se, fără mai mult succes, astfel încît numai printr-un act special de clemență al suveranului a obținuț de bine de rău, accesul la cariera ofițerească, pe care a trebuit însă, pe cît se pare, s-o întrerupă din nou, foarte curînd. Ei bine ! Soarta unchiului dumitale sau una asemănătoare, von Ertzum, te așteaptă și pe dumneata. Îți doresc noroc, von Ertzum. Părerea mea despre familia dumitale, von Ertzum, este fixată de cincisprezece ani. Și acum — aci vocea lui Unrat crescu din adînc — nu ești vrednic să-ți ascuți pana lipsită de duh de sublima figură de fecioară la care vom trece. Piei de aici, la zdup !

Von Ertzum, greoi la minte, continua să asculte. Din cauza încordării atenției, el imita inconștient din fălci mișcările pe care profesorul le făcea cu ale lui. Pe cînd

[1] Denumirea cursului particular special pentru pregătirea în vederea examenului de bacalaureat.

Unrat vorbea, bărbia, din a cărei margine superioară răsăreau cîţiva ţepi galbeni, îi aluneca între cutele încremenite ale gurii, ca pe şine, iar saliva lui împroşca pînă în prima bancă. Strigă :

— Mai ai îndrăzneală, flăcăule ? Pleacă, îţi zic, la zdup !

Speriat, von Ertzum se grăbi să iasă din bancă. Kieselack îi şopti :

— Apără-te, măi omule !

In spate, Lohmann mormăia înăbuşit :

— N-avea grijă, pe ăsta ţi-l mai muiem noi.

Condamnatul se strecură pe lîngă catedră şi intră în cămăruţa care servea clasei drept vestiar şi în care era întuneric beznă. Unrat oftă uşurat cînd uşa se închise în urma acestei namile spătoase.

— Acum — spuse el — să recîştigăm timpul pe care netrebnicul ăsta ni l-a răpit. Angst, iată tema, scrie-o pe tablă.

Şeful clasei privi biletul cu ochii lui miopi şi se apucă încet, de scris. Toţi urmăreau cu încordare literele care luau fiinţă din cretă şi care erau atît de pline de urmări pentru ei. Dacă tema privea o scenă pe care, din întîmplare, nu o „preparaseră", însemna că „n-aveau habar" şi că „o sfecliseră". Din superstiţie, mai spuneau repede, înainte ca silabele de pe tablă să capete un înţeles :

— O, Doamne, intru la apă !

In sfîrşit se putea citi sus :

„Ioana : Trei rugăminţi ai înălţat, Delfine ;

Ia seama, dacă ţi le voi numi !

(*Fecioara din Orléans*, actul întîi, scena a zecea).

Temă : A treia rugăminte a Delfinului."

Cînd citiră acestea, se priviră unii pe alţii. Căci toţi intraseră la apă. Unrat îi „băgase la apă". El se aşeză cu un zîmbet prefăcut în fotoliul de pe catedră şi-şi răsfoi carnetul de notiţe.

— Ei — întrebă el fără a ridica privirea, ca şi cum totul ar fi fost limpede — mai doriţi ceva ?... Daţi-i drumul !

Cei mai mulţi se încovoiară peste caietele lor, ca şi cum ar fi început să scrie. Cîţiva stăteau cu privirile pierdute.

— Mai aveţi cinci sferturi de ceas, observă Unrat pe un ton nepăsător, deşi era plin de o bucurie lăuntrică. Această temă de compunere nu fusese găsită pînă atunci de nici unul dintre belferii neînchipuit de lipsiţi de conştiinţă, care, prin compendii tipărite, întindeau acestor ticăloşi, punţi de măgar, pentru a le înlesni să ticluiască, fără trudă, analiza oricărei scene de dramă.

Mulţi dintre elevi îşi aminteau scena a zecea din actul întîi şi cunoşteau oarecum primele două rugăminţi ale lui Carol. Despre a treia nu ştiau nimic, li se părea că nu o citiseră niciodată. Şeful clasei şi alţi doi sau trei, printre care şi Lohmann, erau chiar siguri de acest lucru. Delfinul nu ceruse profetesei decît să-i repete două din rugămînţile lui ; acest lucru îi fusese de ajuns pentru ca să creadă în misiunea divină a Ioanei. A treia rugăminte era pur şi simplu trecută sub tăcere. Ea se afla deci, desigur, în alt pasaj, sau reieşea undeva, indirect din context, sau se împlinea chiar de-a dreptul, fără să se poată şti că acolo se împlinea ceva. Angst, şeful clasei, recunoştea pe tăcute el însuşi că putea exista un punct căruia nu-i acordase niciodată atenţie. În orice caz, trebuia să fie ceva de spus despre această a treia rugăminte, ba chiar despre a patra sau a cincea, dacă Unrat le-ar fi cerut un asemenea lucru. Să acopere un număr de pagini cu fraze despre lucruri de a căror existenţă erau departe de a fi convinşi, cum ar fi spiritul de datorie, binefacerile învăţăturii şi dragostea de a servi sub arme, era o treabă pentru care elevii fuseseră pregătiţi de mulţi ani prin exerciţiile de compunere. Tema nu-i privea, dar scriau. Această operă poetică însă, din care fusese ales fragmentul şi care de cîteva luni folosea ca să-i „bage la apă", le era profund nesuferită ; scriau totuşi cu avînt.

Cu *Fecioara din Orléans* clasa se ocupa de la Paşti, de trei sferturi de an. Repetenţii o cunoşteau bine încă de anul trecut. O citiseră de la cap la coadă, şi iarăşi de la coadă la cap. Învăţaseră scene pe dinafară, dăduseră explicaţii istorice, îi studiaseră poetica şi gramatica,

transpuseseră versurile ei în proză şi proza iarăşi înapoi în versuri. Pentru cei care la prima citire simţiseră vraja şi strălucirea în aceste versuri, ele deveniseră de mult serbede. În cîntecul de flaşnetă care se repeta în fiecare zi, nu mai desluşeau nici o melodie. Nici unul nu auzea glasul feciorelnic, de o stranie blîndeţe, în care severe luciri de spadă se înalţă sclipitoare ; armura nu mai acoperă nici o inimă, şi aripi de înger se întind larg, luminoase şi necruţătoare. Cel care, dintre tinerii aceştia, s-ar fi cutremurat cumva mai tîrziu de nevinovăţia tulburătoare a acestei păstoriţe, cel care ar fi iubit în ea triumful slăbiciunii, cel care s-ar fi înduioşat cîndva de maiestoasa fecioară, care, părăsită de ocrotirea cerească, se transformă într-o biată fetiţă, îndrăgostită fără leac, nu va mai încerca curînd asemenea emoţii. Îi vor trebui peste douăzeci de ani pentru ca Ioana să poată fi din nou pentru el altceva decît o pedantă colbuită.

Peniţele zgîriau hîrtia ; privirea profesorului Unrat căta fără nici un alt gînd lăturalnic, peste cefele aplecate. Era plăcută ziua în care izbutea să „prindă" pe unul dintre ei ; mai ales cînd era unul care „pronunţase numele", se bucura tot anul de pe urma acestui lucru. Din nefericire, trecuseră doi ani de cînd nu mai putuse „prinde" pe vreunul din cei de la care porneau strigătele perfide. Fuseseră ani răi. Un an era bun sau rău, după cum Unrat „prindea" pe cîţiva, sau nu putea „să le dovedească nimic".

Unrat, care se ştia duşmănit, tras pe sfoară şi urît de elevi, îi trata la rîndul lui ca duşmani ereditari, dintre care cît mai mulţi trebuiau „băgaţi la apă", sau împiedicaţi să ajungă la „capătul clasei". Întrucît îşi petrecuse toată viaţa în şcoli, nu avea darul să-i privească pe băieţi şi treburile lor din perspectiva experienţei vieţii. Îi vedea atît de aproape ca şi cum ar fi fost şi el unul din mijlocul lor, învestit pe neaşteptate cu autoritate şi înălţat pe catedră. Vorbea şi gîndea în limba lor, folosea jargonul lor, şi spunea vestiarului „zdup". Îşi pronunţa alocuţiunile în stilul pe care şi ei l-ar fi adoptat în astfel de cazuri, anume, în perioade latinizante întreţesute cu „doar numai", „neapărat, vezi bine" şi alte

asemenea împerecheri neroade de cuvinte de umplutură, deprinderi ale lecţiilor sale din clasa a opta, despre Homer ; căci graţioasele locuţiuni circumstanţiale ale elinei trebuiau traduse şi ele în formulări din cele mai greoaie. Cum mădularele sale înţepeniseră, el ar fi vrut să impună acelaşi lucru şi celorlalţi din instituţie. Neîncetata nevoie de a goni, de a face zgomot, de a înghionti, de a provoca suferinţă, de a face pozne, de a cheltui fără rost curajul de prisos şi puterea fără întrebuinţare a mădularelor şi creierelor tinere de băieţi — ca nişte căţeluşi — Unrat o uitase şi nu o pricepuse niciodată. Cînd aplica pedepse, nu o făcea gîndind în sinea lui cu superioară înţelegere : „Sînteţi ştrengari, cum e firesc, dar disciplina trebuie păstrată“ ci pedepsea serios şi cu dinţii încleştaţi. Ceea ce se petrecea în şcoală avea pentru Unrat seriozitatea şi realitatea vieţii. Lenea era asemeni cu stricăciunea unui cetăţean netrebnic, neatenţia şi rîsul însemna rezistenţa împotriva autorităţii de stat, o pocnitoare era început de revoluţie, o „tentativă de înşelăciune“, care dezonora pe veci pe cel vinovat. În asemenea ocazii, Unrat pălea. Cînd trimetea pe un elev la „zdup“, se simţea ca un autocrat care deportează încă un grup de răzvrătiţi într-o colonie de pedeapsă şi care-şi dă seama, cu teamă şi cu bucuria izbînzii, de întreaga sa putere, dar şi de riciitul neliniştitor care roade temeliile acestei izbînzi. Pe cei ieşiţi de la „zdup“, ca şi pe toţi ceilalţi care-i aduseseră vreodată o atingere, Unrat nu-i ierta niciodată. Cum aparţinea instituţiei de un sfert de veac, oraşul şi împrejurimile lui erau pline de foşti elevi ai săi, dintre cei pe care-i „prinsese“ pronunţîndu-i porecla, sau dintre cei cărora „nu putuse să le-o dovedească“ şi care cu toţii, îl numeau şi acum aşa. Şcoala nu se sfîrşea pentru el la zidul ce împrejmuia clădirea, ci ea se întindea dincolo de casele dimprejur şi asupra locuitorilor de orice vîrstă. Pretutindeni se găseau băieţi îndărătnici, nemernici, care nu-şi „preparaseră“ lecţia şi duşmăneau pe profesor. Vreun elev nou, încă neştiutor, în locuinţa căruia rude mai vîrstnice îi iseseră fără răutate de profesorul Unrat, ca despre o amintire hazlie din tinereţe, şi care ajunsese cu promoţia

de la Paşti în clasa lui Unrat, îl putea auzi pe acesta pufnind către el, la prima greşală :

— Am mai avut aci trei din neamul dumitale. Urăsc toată familia asta.

Pe locul său, înălţat deasupra tuturor acestor capete, Unrat îşi gusta presupusa sa siguranţă, dar între timp, o nouă nenorocire era pe cale să izbucnească. Ea veni de la Lohmann.

Lohmann îşi mîntuise repede compunerea, pe care o făcuse foarte scurtă, şi trecuse apoi la o ocupaţie particulară. Aceasta nu înainta însă, căci cazul prietenului său von Ertzum îl rodea. Îşi arogase oarecum rolul de protector moral al zdravănului fecior de nobil şi considera ca o poruncă a onoarei poprii să descopere, oriunde putea, cu mintea lui superioară, slăbiciunea intelectuală a prietenului său. În momentul cînd von Ertzum era gata să spună vreo prostie fără seamăn, Lohmann îşi dregea zgomotos glasul şi îi sufla după aceea răspunsul corect. El dădea în ochii colegilor un aspect respectabil celor mai neînchipuite răspunsuri ale lui von Ertzum, afirmînd că acesta nu urmărise decît „să-l facă să turbeze“ pe profesor.

Lohmann era o făptură cu părul negru, care îi creştea răzvrătit deasupra frunţii, căzînd apoi într-o şuviţă melancolică. Avea paloarea lui Lucifer şi o mimică expresivă. Făcea versuri în stilul lui Heine şi iubea o cucoană de treizeci de ani. Absorbit de dobîndirea unei culturi literare, el nu putea acorda decît puţină atenţie şcolii. Colegiul profesorilor, pe care îl izbise faptul că Lohmann începea totdeauna să înveţe abia în ultimul trimestru, îl lăsase repetent în două clase, cu toate răspunsurile sale mulţumitoare de la sfîrşit. Aşa se făcea că Lohmann, întocmai ca prietenul său, se mai găsea la şaptesprezece ani numai printre elevi de paisprezece şi cincisprezece. Şi dacă von Ertzum, din cauza trupului său dezvoltat, arăta ca de douăzeci de ani, vîrsta lui Lohmann părea sporită prin faptul că suflul inspiraţiei coborîse asupra lui.

Ce impresie putea să-i facă acum lui Lohmann paiaţa aceea ţeapănă de acolo, de pe catedră, nerodul acesta suferind de o idee fixă ? Cînd Unrat îl chema la lecţie,

el se despărţea fără grabă de lectura lui străină de clasă şi, cu fruntea lată, palidă-gălbuie, brăzdată de cute exprimînd mirare, scruta pe sub pleoapele coborîte cu dispreţ, ticăloasa îndîrjire a dascălului, praful din porii pielii lui, mătreaţa de pe gulerul hainei. Apoi, arunca o privire asupra propriilor sale unghii lustruite. Unrat îl ura pe Lohmann aproape mai mult decît pe ceilalţi pentru că era încăpăţînat şi dîrz, pentru că Lohmann nu-i striga porecla ; simţea nedesluşit că acest fapt ascundea intenţii mai rele. Lohmann nu era în stare, oricît ar fi încercat, să răspundă urii bietului bătrîn decît printr-un dispreţ plictisit, la care se adăuga şi puţină milă presărată cu dezgust. Prin jignirea adusă lui von Ertzum, el se vedea însă provocat personal. Singur printre cei treizeci de elevi, el socotea descrierea publică a vieţii unchiului lui von Ertzum făcută de către Unrat ca o faptă josnică. Nu trebuiau îngăduite prea multe nenorocitului care stătea cocoţat acolo sus. De aceea, Lohmann luă o hotărîre. Se sculă, îşi propti mîinile pe marginea băncii, privi în ochii profesorului, observîndu-l cu curiozitate, ca şi cum ar fi urmărit o experienţă ciudată, şi declamă cu calmă distincţie :

— Nu mai pot lucra aci, domnule profesor. Miroase prea tare a scîrnăvie !

Unrat tresări pe fotoliu, întinse o mînă rugătoare şi clămpăni din fălci, fără a scoate o vorbă. Nu se aşteptase la una ca asta, după ce abia ameninţase pe un netrebnic cu eliminarea. Să „prindă“ acum şi pe acest Lohmann ? Nimic nu i-ar fi convenit mai mult. Dar putea el să „i-o dovedească“ ?... În acest moment de nehotărîre, măruntul Kieselack ridică degetele sale albastre, cu unghiile roase, plesni din ele şi bombăni cu glas sugrumat :

— Lohmann nu ne lasă să cugetăm în linişte ; spune mereu că miroase a scîrnăvie.

Se auzi un chicotit, iar unii prinseră să tropăie. Atunci Unrat, care începea să simtă în obraji vîntul răscoalei, fu cuprins de panică. Sări în sus, îndreptă peste pupitru lovituri stîngace în toate direcţiile, ca împotriva unei mulţimi de năvălitori, şi strigă :

— La zdup ! La zdup !

Dar zgomotul nu se potoli. Unrat socoti că nu poate scăpa decît printr-un gest violent. Se aruncă asupra lui Lohmann, mai înainte ca acesta să-şi dea seama, îl apucă de braţ, îl scutură şi strigă înăbuşit :

— Pleacă de aici, nu mai eşti demn să trăieşti în rîndurile oamenilor !

Lohmann se supuse plictisit şi penibil impresionat. La urmă, Unrat îl îmbrînci şi încercă să-l izbească de uşa vestiarului fără însă a izbuti. Lohmann îşi scutură haina în locul pe care Unrat i-l atinsese şi intră cu paşi liniştiţi la „zdup". Profesorul se întoarse spre Kieselack, dar acesta se strecurase pe lîngă el şi, schimonosindu-se, intrase, neobservat, la arest. Şeful clasei fu nevoit să explice profesorului unde se afla Kieselack. Unrat ceru îndată ca incidentul să nu distragă nici un moment atenţia clasei de la Fecioară.

— De ce nu scrieţi ? Mai aveţi cincisprezece minute ! Nu voi pune, vezi numai, nici o notă pe lucrările neterminate !

În urma acestei ameninţări, celor mai mulţi nu le mai veni nimic în minte şi teama se întipări pe feţele lor. Unrat era prea agitat pentru a putea simţi o bucurie reală. Era stăpînit de pornirea de a frînge orice rezistenţă posibilă, de a zădărnici toate atentatele viitoare, de a impune în jurul lui o tăcere şi mai mare, de a stabili o linişte de mormînt. Cei trei răzvrătiţi erau înlăturaţi, dar caietele lor deschise, pe bănci, păreau încă să exale duhul revoltei. Le adună şi se îndreptă cu ele spre catedră.

Lucrarea lui Kieselack era o înşiruire chinuită şi stîngace de fraze, care dovedea totuşi multă bunăvoinţă. La Lohmann sărea în ochi de la prima vedere faptul de neînţeles că nu făcuse nici un plan, nici o împărţire a expunerii sale în A, B, C, a. b. c. şi 1, 2, 3. Nu izbutise să scrie decît o pagină, fapt de care Unrat luă cunoştinţă cu o indignare din ce în ce mai profundă. Se spunea acolo :

„A treia rugăminte a delfinului (Fecioara din Orléans, 1, 10).

Tînăra Ioana, mai dibace decît lăsau să se creadă vîrsta şi trecutul ei ţărănesc, izbuteşte, printr-un şiretlic

de scamator, să pătrundă la curte. Ea redă Delfinului un rezumat al cuprinsului celor trei rugăminți pe care el le îndreptase spre cer cu o noapte în urmă și produce, firește, prin iscusința ei de a citi gîndurile, o impresie adîncă asupra dregătorilor neștiutori. Am spus : cele trei rugăminți ; dar de fapt, ea nu repetă decît două ; de a treia o scutește Delfinul, gata convins. Aceasta, spre norocul ei, căci pe a treia ar fi știut-o cu greu. Îi spusese doar, încă din primele două, tot ce putuse el cere Dumnezeului său și anume : dacă ar mai exista vreun păcat neispășit al părinților săi, să-l primească pe el însuși ca jertfă în locul poporului său și, dacă este sortit să-și piardă țara și coroana, să-i lase cel puțin mulțumirea de a-și păstra prietenul și iubita. În felul acesta el și renunțase la ce este mai important : domnia. Ce ar mai fi putut cere deci ? Să nu cercetăm prea mult : nici el însuși nu știe. Ioana nu știe nici ea. Schiller nu știe nici el. Poetul nu a omis nimic din ce știa, spunînd totuși «și așa mai departe». La aceasta se reduce toată taina, iar pentru cel oarecum familiarizat cu firea puțin speculativă a artistului, ea nu conține nimic surprinzător."

Punct. Asta era tot — și Unrat, pe care îl cuprinse un spasm, ajunse brusc la hotărîrea de a-l înlătura pe acest elev, de a scăpa omenirea de acest germene de contagiune, lucru mult mai urgent decît îndepărtarea prostănacului de von Ertzum. Totodată el aruncă o privire asupra foii următoare, pe care mai erau niște mîzgălituri și care, pe jumătate ruptă din cotor, atîrna în caiet. Deodată însă, în clipa cînd înțelese, ceva ca un nor trandafiriu flutură peste obrajii colțuroși ai profesorului. Închise caietul repede și pe furiș, vrînd parcă să nu fi văzut nimic, dar îl redeschise, pentru ca imediat să-l arunce din nou sub celelalte două, respirînd anevoie. Simți că sosise momentul să-l „prindă" pe acest netrebnic. Un om care decăzuse pînă într-atît încît încerca — probabil, chiar sigur — să cînte pe această artistă Rosa-Rosa. Întinse a treia oară mîna spre caietul lui Lohmann. În clipa aceia sună clopoțelul.

— Predați lucrările, se grăbi să strige Unrat, cuprins de vie îngrijorare că vreun elev, care nu terminase pînă atunci lucrarea, ar mai putea ajunge în ultimul moment

să obţină o notă satisfăcătoare. Şeful clasei adună caietele ; cîţiva elevi ascediară uşa vestiarului.

— La o parte ! Aşteptaţi ! strigă Unrat plin de o nouă teamă. I-ar fi plăcut să încuie uşa aceea, să ţină închişi pe cei trei mizerabili pînă cînd le va fi asigurat pieirea. Lucrul nu putea fi făcut în pripă, era nevoie de o reflecţie logică, serioasă. Cazul Lohmann îl mai orbea deocamdată prin depravarea fără margini pe care o dezvăluise.

Cîţiva dintre cei mai mici, jigniţi în simţul lor de dreptate se înfipseră în faţa catedrei :

— Hainele noastre, domnule profesor !

Unrat fu nevoit să permită deschiderea „zdupului". Din învălmăşeală se desprinseră rînd pe rînd cei trei surghiuniţi, gata îmbrăcaţi cu paltoanele. Încă din prag, Lohmann constată plictisit că Unrat pusese mîna pe caietul lui şi regretă excesul de zel al bătrînului nătărău. Acum era poate nevoie ca tată-său să se pună în mişcare pentru a vorbi cu directorul.

Von Ertzum se mărgini să ridice ceva mai sus sprîncenele roşcovane în obrazul pe care prietenul său Lohmann îl numea „luna beată". Kieselack, la rîndul lui, îşi pregătise la „zdup" o apărare.

— Domnule profesor, nu este adevărat, nu am spus că se simte miros de scîrnăvie. Am spus numai că el zice mereu !...

— Taci din gură ! se răsti Unrat la el, tremurînd. Îşi împinse gîtul înainte şi înapoi, îşi recîştigă stăpînirea de sine şi adăugă potolit : Oricum, soarta voastră atîrnă acum drept deasupra capetelor voastre. Plecaţi !

Cei trei elevi plecară la masă, fiecare cu soarta lui atîrnată chiar deasupra capului.

CAPITOLUL AL DOILEA

UNRAT PRÎNZI ȘI EL ȘI SE ÎNTINSE apoi pe canapea. Dar, cum se întîmpla totdeauna, tocmai în momentul cînd era gata să aţipească, menajera lui scăpă alături o cratiţă din mînă. Unrat tresări şi apucă imediat din nou caietul de compunere al lui Lohmann. Se îmbujoră la faţă ca şi cum ar fi citit pentru prima oară lucrurile de ruşine scrise acolo. De altfel, caietul nici nu se mai închidea bine, atît era de îndoit în afară la foaia unde găsea titlul : *Omagiu sublimei artiste, domnişoarei Rosa Fröhlich*. Titlul era urmat de cîteva rînduri şterse cu grijă, apoi de un interval şi pe urmă de versurile :

„Stricată eşti pînă-n adîncul firii,
Dar plină de al artei sacru har ;
Şi de-ai purta sub sîn rodul iubirii..."

Rima mai rămînea să fie găsită de elev. Dar condiţionalul din versul al treilea era semnificativ. El dădea de bănuit că Lohmann ar fi avut un rol activ în această... enunţare. Poate că versul al patrulea avea rostul să confirme răspicat acest lucru.

Pentru a ghici acest al patrulea vers absent, Unrat făcu sforţări tot atît de încordate ca acelea cheltuite de clasa lui pentru descoperirea rugăminţii a treia a Delfinului. Elevul Lohmann părea să-şi bată joc de Unrat prin acest al patrulea vers şi Unrat se lupta cu elevul Lohmann cu patimă sporită şi copleşit de nevoia imperioasă de a-i dovedi că la urma-urmei tot el era cel mai tare. Avea să-l bage la apă.

Proiectele, încă lipsite de formă, ale acţiunilor viitoare se agitau în mintea lui Unrat şi nu-i mai dădeau pace. Simţi nevoia să îmbrace vechiul său palton cu pelerină şi să iasă. Cădea o ploaie deasă şi rece. Cu mîinile la spate, cu fruntea plecată şi cu un surîs veninos în colţurile gurii, se furişă printre băltoacele străzii periferice. Nu întîlni decît o căruţă cu cărbuni şi cîţiva copii. La prăvălia de mărunţişuri din colţ era atîrnat un afiş al teatrului orăşenesc : *Wilhelm Tell*. Străfulgerat de o idee, Unrat se repezi, cu genunchii îndoiţi, spre el... Nu, pe afiş numele de Rosa Fröhlich nu apărea. Totuşi, se putea ca această femeie să fie şi ea angajată la acel aşezămînt artistic. Domnul Dröge, negustorul de mărunţişuri care atîrnase programul la geamul său, era de bunăseamă cunoscător al acestor lucruri. Unrat apucase să pună mîna pe clanţă, dar o retrase speriat şi porni mai departe. Să întrebe de o artistă, pe propria lui stradă ! Nu se cuvenea să nesocotească pofta de trăncăneală a unor cetăţeni atît de inculţi, de necunoscători ai ştiinţelor umaniste. Era dator să procedeze pe ascuns şi cu dibăcie la demascarea elevului Lohmman... Coti spre aleea care ducea în oraş.

Dacă acţiunea reuşea, Lohmann avea să tragă după sine în cădere, pe von Ertzum şi pe Kieselack. Unrat nu voia să reclame prea devreme directorului că elevii îi strigaseră porecla. Se va vedea de la sine că acei care fac acest lucru sînt în stare şi de orice altă faptă imorală. Unrat ştia aceasta ; o văzuse la propriul său fiu.

îl avusese cu o văduvă care, pe vremuri, cînd era tînăr, îl ajutase să-şi continuie studiile şi pe care, în schimb, potrivit înţelegerii, o luase de nevastă de îndată ce fusese numit în funcţie. Era o femeie osoasă, severă ; între timp murise. Fiul nu era mai frumos decît tatăl, ba, pe deasupra, mai era şi chior. Cu toate acestea, ca student, cu ocazia vizitelor sale în oraş, se arătase în piaţa publică cu femei de moravuri îndoielnice. Şi dacă, pe de o parte, cheltuia mulţi bani în tovărăşia unor stricaţi, pe de altă parte, căzuse la examen nu mai puţin decît de patru ori. Ar fi putut totuşi să mai ajungă un funcţionar util, dar numai dacă ar fi posedat certificatul de bacalaureat. O distanţă penibilă îl despărţea deci de omul superior care îşi trecuse examenul de stat. Unrat, care se lepădase categoric de acest fiu, înţelesese cele petrecute, ba le şi prevăzuse aproape din clipa cînd, odinioară, îşi surprinsese fiul desemnîndu-l pe propriul său tată cu porecla cunoscută, într-o conversaţie cu colegii săi.

Putea deci să spere că o soartă asemănătoare îi aştepta pe Kieselack, pe von Ertzum, şi pe Lohmann, mai cu seamă pe Lohmann, de care, mulţumită artistei Rosa Fröhlich, sorocul părea să se apropie. Unrat simţea că trebuie să se răzbune cît mai grabnic pe Lohmann. Ceilalţi doi dispăreau aproape, alături de acest individ, cu atitudinile lui de indiferenţă şi cu acea compătimire plină de curiozitate cu care îl privea pe profesor cînd acesta era înfuriat. Ce fel de elev era de fapt acesta ?... Unrat îl diseca în minte pe Lohmann cu o ură răscolitoare. Sub poarta cu acoperiş ţuguiat a oraşului, el se opri brusc şi spuse cu glas tare :

— Aştia sînt cei mai păcătoşi !

Un elev era o fiinţă cenuşie, supusă şi perfidă, lipsită de o altă viaţă decît aceea a clasei lui şi luptînd veşnic pe ascuns împotriva tiranului : aşa era Kieselack ; sau un vlăjgan stupid ca von Ertzum pe care, tiranul îl ţinea într-o permanentă spaimă. Acest Lohmann, însă, părea a se îndoi de puterea tiranului ! Unrat începu, cu încetul, să fiarbă, cugetînd asupra situaţiei umilitoare la care e supusă autoritatea prost retribuită, în faţa căreia oricare subaltern se putea lăfăi în haine noi, zornăindu-şi banii. Înţelesese deodată că toate acestea nu erau decît

obrăznicii, nimic mai mult ! Că Lohmann nu părea niciodată că are hainele prăfuite, că purta totdeauna manşete curate şi că făcea mutre, astea nu erau decît obrăznicii. Compunerea de azi, cunoştinţele pe care acest elev le culegea în afară de şcoală şi din care cea mai condamnabilă era artisa Rosa Fröhlich : obrăznicii. Şi tot ca obrăznicie apărea — neîndoielnic acum — şi faptul că Lohmann nu-i spunea lui Unrat pe nume !

Unrat urcă apoi mai departe strada povîrnită, printre casele vechi cu frontoane înalte, ajunse la o biserică unde vîntul sufla cu putere şi, înfăşurîndu-şi paltonul în jurul corpului, coborî iarăşi o bucată de drum. Se deschidea acum o stradă laterală şi, în faţa uneia din primele clădiri, Unrat şovăi. La dreapta şi la stînga uşii atîrnau două cutii de lemn cu reţele de sîrmă, îndărătul cărora se vedea programul cu Wilhelm Tell. Unrat îl citi întîi în faţa uneia dintre cutii, apoi în faţa celeilalte. În cele din urmă uitîndu-se cu teamă în jurul său, pătrunse în gang şi în vestibulul deschis. Printr-un geam mic, la lumina unei lămpi, zări un om care părea să şeadă ; în emoţia lui, Unrat de-abia putea desluşi lucrurile. Nu mai fusese, desigur, de douăzeci de ani aci, şi era îngrijorat ca un stăpînitor care şi-a părăsit ţinutul : putea fi confundat, putea fi jignit din neştiinţă sau silit să se simtă om.

Stătea de cîtva timp în faţa gemuleţului şi tuşea uşor. Cum nimic nu se mişca, bătu încet, în geam, cu vîrful arătătorului său cocîrjat. Capul din spatele geamului tresări şi se ivi îndată la ghişeu.

— Ce doriţi ? întrebă răguşit.

Unrat mişcă la început numai buzele. Se priveau amîndoi, el şi fostul actor cu faţa brăzdată de dungi vinete, adînci, cu vîrful nasului subţiat de strînsoarea ochelarilor. Unrat reuşi să spună :

— Aşadar, jucaţi pe Wilhelm Tell. Bine faceţi.

Casierul răspunse :

— Dacă credeţi că o facem de plăcere...

— Nu m-am gîndit să vă atribui un asemenea gînd, îl asigură Unrat, temîndu-se de complicaţii.

— Nu vine nimeni la teatru. Numai că reprezentaţiile clasice sînt prevăzute în contractul de concesie pe care-l avem cu oraşul.

Unrat găsi că e cazul să se prezinte.

— Sînt profesorul Un... profesorul Raat, dirigintele clasei a şasea a liceului de aci.

— Îmi pare bine de cunoştinţă. Numele meu este Blumenberg.

— Aş asista cu plăcere cu elevii mei la reprezentaţia unei drame clasice.

— Prea amabil din partea dumneavoastră, domnule profesor. Nu mă îndoiesc o clipă că voi avea cel mai mare succes aducînd această veste directorului nostru.

— Dar — şi Unrat ridică degetul — ar trebui, negreşit, vezi bine, să fie aceea dintre dramele lui Schiller pe care o citim în clasă, adică, vreau să zic, *Fecioara din Orléans.*

Actorul lăsă buza în jos, îşi plecă încet capul şi îndreptă, pe sub gene, spre Unrat o privire întristată şi mustrătoare.

— Îmi pare nespus de rău, căci, vedeţi, ar trebui s-o punem mai întîi din nou în repetiţie. Credeţi într-adevăr că Tell nu v-ar satisface? E şi el destul de potrivit pentru tineret.

— Nu — hotărî Unrat — nu merge în niciun caz; ne trebuie Fecioara. Şi anume, ar depinde, atenţie, mă rog...

Unrat răsuflă adînc. Inima îi bătea.

— ...ar depinde, întîi şi întîi de interpreta Ioanei. Căci aceasta trebuie să fie o artistă minunată, care să facă — fără doar şi poate — accesibilă elevilor nobila figură a Fecioarei.

— Desigur, desigur, spuse actorul cu adîncă înţelegere.

— M-am gîndit deci la una dintre artistele din ansamblul dumneavoastră, despre care am auzit — şi sper că pe bună dreptate — cele mai elogioase aprecieri.

— Nu mai spuneţi...

— M-am gîndit la domnişoara Rosa Fröhlich.

— Cum aţi zis?

— Rosa Fröhlich, şi Unrat îşi ţinu respiraţia.

— Fröhlich? Nu avem aşa ceva.

— Sînteţi sigur ? întrebă Unrat zăpăcit.

— Vă rog, vă rog, doar nu m-am ţicnit.

Unrat nu mai îndrăzni să-l privească pe casier.

— Atunci nu pot să-mi...

— Trebuie, desigur, să fie o confuzie, îi veni celălalt în ajutor.

— Da, desigur, spuse Unrat cu copilăroasă recunoştinţă. Vă rog să mă scuzaţi.

Şi pe cînd se retrăgea, se ploconea într-una.

Casierul rămase înmărmurit. La urmă, strigă după el :

— Dar, domnule profesor, în acest caz s-ar putea totuşi sta de vorbă. Cam cîte bilete aţi lua ? Domnule pro...

Unrat se mai întoarse o dată pe pragul uşii. Zîmbetul lui era schimonosit de teama urmăritorului.

— Scuzaţi, vă rog, scuzaţi !

Şi dispăru.

Fără să-şi dea seama, coborî strada şi ajunse în port. În jurul lui se auzea tropăitul greu al hamalilor care cărau saci, şi strigătele prelungi ale altora, care îi trăgeau pe scripeţi pînă la lucarnele magaziilor. Stăruia un miros de peşte, de smoală, de ulei, de spirt. Catargele şi coşurile vapoarelor de pe fluviu se pierdeau în amurgul ce cobora. În mijlocul hărniciei care se înteţea înainte de lăsarea întunericului, Unrat trecea mînat de gîndurile lui sfredelitoare : „să-l prindă“ pe Lohmann, să descopere locul unde se găsea artista Fröhlich.

Fu înghiontit de bărbaţi purtînd haine englezeşti, care alergau cu scrisori de trăsură, şi de muncitori care urlau la el : „Păzea !“ Goana generală puse stăpînire pe el ; înainte de a-şi da seama apăsă pe clanţa unei uşi deasupra căreia erau scrise cuvintele : „Tocmitori de marinari“, alături de o inscripţie oarecare în suedeză sau daneză. În prăvălie erau înşirate odgoane încolăcite, lăzi cu pesmeţi de vapor şi butoiaşe care răspîndeau un miros pătrunzător. Un papagal striga în dialectul de pe litoral : *Dun supren* (Să bem). Cîţiva marinari stăteau la un pahar de vin, alţii cu mîinile în buzunarele pantalonilor, vorbeau stăruitor unui uriaş cu barbă roşie. Acesta se desprinse încet din norii de fum care umpleau fundul încă-

perii, se înfipse în dosul tejghelei, astfel încît reflectorul de tinichea al felinarului de perete îi lumina violent chelia, își sprijini labele pe muchia scîndurii și-l întrebă grosolan :

— Ai vreo treabă cu mine, domnule ?

— Dați-mi — răspunse Unrat fără prea multă chibzuință — un bilet de intrare pentru teatrul de vară.

— Cum ai zis ? întrebă omul.

— Ei da, pentru teatrul de vară. De vreme ce anunțați la geamul dumneavoastră că vindeți bilete pentru teatrul de vară...

— Ce-ți veni, domnule ? și omul rămase cu gura căscată. Crezi că teatrul de vară joacă iarna ?

Unrat stărui asupra dreptului său.

— Dar ai un afiș în geam, omule.

— N-are decît să rămînă acolo !

Tocmitorul de marinari nu se putuse stăpîni ; îndată însă luă un ton mai respectuos față de domnul cu ochelari. Căută argumente care puteau convinge pe străin că teatrul de vară era închis acum. Pentru a-și ajuta și fizicește anevoiosul efort mintal, el mîngîia grijuliu, cu înfiorătoarea lui mînă acoperită cu păr roșu, tăblia tejghelei. În sfîrșit găsise :

— Asta o știe și cel mai prost băiat de școală — spuse el cu blîndețe — că iarna nu e teatru de vară.

— Dă-mi voie, stimabile, obiectă Unrat cu un gest de superioritate.

Omul chemă pe alții în ajutor :

— Hinnerich ! Laurenz !

Marinarii se apropiară.

— Nu știu ce l-o fi apucat pe ăsta ; vrea morțiș sa meargă la grădina „Wilhelm".

Marinarii mestecau tutun. Împreună cu tocmitorul îl priviră, încordați, pe Unrat, ca și cum ar fi fost o ființă venită din cine știe ce meleaguri, un fel de chinez cu care trebuia să-și bată capul ca să-l înțeleagă. Unrat simți aceasta ; căută grăbit să pună capăt situației.

— Atunci îmi poți spune cel puțin, omule, dacă în vara trecută a jucat în teatrul amintit o anume domnișoară Fröhlich, Rosa Frohlich ?

— De unde vrei să știu asta, domnule ? spuse omul cu totul uluit. Crezi dumneata că mă ocup de muierile de la circ ?

— Sau poate — spuse Unrat grăbit — dacă numita doamnă ne va desfăta din nou — ca să zic așa — anul viitor cu creațiile ei.

Tocmitorul păru speriat ; nu mai înțelegea nimic. Unul dintre marinari îl dumiri :

— Ăsta-și bate joc, Peter, te ia peste picior !

Apoi își lăsă capul pe spate și rîse, gîlgîind și tunînd din gîtlejul său negru, larg deschis. Ceilalți își dădură coate și făcură apoi la fel. Tocmitorului nu i se păru nicidecum că străinul își bătea joc de el, dar simțea primejduit respectul pe care trebuia să-l aibă față de el clienții : oamenii ăștia pe care-i tocmea pentru căpitani, pe care-i îmbarca pe vapoare, împreună cu pesmeții și rachiul. Luă brusc un aer înfuriat, deveni roșu la față, își umflă gîtlejul, bătu în masă și întinse un deget poruncitor.

— Ascultă, domnule ! Crezi că sînt maimuța dumitale ? Eu am treabă ! Uite așa e la pupa !

Și cum Unrat mai rămase o clipă pe loc, amețit, omul se pregăti să iasă de după tejghea. Unrat deschise repede ușa. Papagalul strigă după el : „Să bem !“ Marinarii urlau de rîs. Unrat închise ușa.

Coti grăbit pe după primul colț și scăpă din zona portului în străzi liniștite. Chibzui asupra celor petrecute.

„A fost o greșeală. Aa fost — neîndoios, vezi bine — o greșeală“.

Artista Fröhlich trebuia descoperită pe altă cale. Unrat începu să privească pe trecătorii cu care se întîlnea pe drum, întrebîndu-se dacă nu cumva or fi știind ceva despre ea. Erau hamali, servitoare, lampagiul, o vînzătoare de ziare. Cu oameni ca ăștia nu te puteai înțelege : o știa din experiență. De altfel, ultima lui pățanie îl îndemna să fie cu băgare de seamă cînd intra în vorbă cu necunoscuți. Mai cuminte era să caute vreun chip cunoscut dinainte. Din cea mai apropiată „groapă“ se ivea tocmai o asemenea ființă, căreia abia cu un an înainte Unrat îi mai urlase în ureche, scandîndu-le

cu furie, versuri latineşti. Elevul, care „nu-şi pregătise" niciodată lecţia, părea a fi acum practicant de birou într-o casă de comerţ. Se apropie cu un aer înfumurat, ţinînd în mînă un pachet de scrisori. Unrat se îndreptă spre el, deschizînd gura şi aşteptînd salutul tînărului. Dar aşteptarea fu zadarnică. Fostul elev îl privi sfidător drept în ochi şi trecu pe lîngă el, atingîndu-i aproape umărul strîmb. În acest timp, un rînjet înfricoşător îi schimonosea faţa lui bălană.

Unrat dispăru repede în „groapa" din care venise celălalt. Era una din străzile care coborau spre port ; şi cum era mai povîrnită decît celelalte, nenumăraţi copii se adunaseră aci ca să coboare panta cu cărucioare mici, zgomotoase. Mamele şi servitoarele stăteau pe trotuar, ridicau braţele şi chemau copiii la cină. Dar ştrengarii, stînd în genunchi sau cu picioarele în sus, în cărucioarele lor, cu fularele fîlfîind în vînt, cu bonetele trase peste urechi, cu gurile deschise, chiuind, se precipitau neîncetat la vale, uruind pe pavajul de bazalt. În timp ce tăia strada, Unrat fu nevoit să facă nenumărate salturi spre a se feri de oiştile cărucioarelor. Din toate părţile, băltoacele îl împroşcau. Dintr-un cărucior care trecea în goană, o voce stridentă strigă deodată :

— Scîrnăvie !

Unrat tresări. Îndată alţi cîţiva repetară cuvîntul. Aceşti elevi de şcoală primară aflaseră, se vede, numele lui de la liceeni, iar alţii, care nici nu ştiau despre ce era vorba, strigau şi ei. Înfruntînd furtuna care se deslănţuise împotriva lui, Unrat fu silit să urce panta. Gîfîind, ajunse în piaţa din faţa unei biserici.

Toate acestea desigur, erau lucruri obişnuite pentru el ; foştii elevi care nu-l salutau, ci îi rînjeau în obraz, copii de stradă care, în urma lui, îi strigau porecla. Numai că astăzi, în zelul lui, nu se aşteptase la aceasta : căci acum oamenii îi datorau un răspuns. Dacă înainte nu ştiuseră niciodată versurile din Vergiliu, acum trebuiau să ştie cel puţin unde putea fi găsită artista Rosa Fröhlich !

Unrat ajunse în piaţă şi trecu prin faţa prăvăliei unui negustor de ţigări, fost elev al lui cu douăzeci de ani în urmă, de la care cumpărase uneori cîte o cutie

de ţigări de foi — numai uneori, căci fuma puţin, bea rareori, nu avea nici unul din viciile burgheze... Facturile acestui debitant purtau totdeauna adresa: „Domnului profesor U“ — şi numai după aceea litera U era schimbată cu R. Unrat nu putuse stabili niciodată dacă acest fapt se datora unei intenţii rele sau unei neatenţii, dar pierdu deodată curajul să intre în prăvălie, cu toate că şi pusese un picior pe prag. Omul dinăuntru era un elev răzvrătit, care nu putea fi „prins“.

Se furişă, grăbit, mai departe. Ploaia încetase; vîntul gonea norii. Lumina roşie a felinarelor de gaz pîlpîia. Deasupra coamei cîte unui acoperiş ţuguiat se zărea uneori luna nouă, galbenă: un ochi batjocoritor, care se grăbea să închidă pleoapa, astfel că batjocura nu putea fi „dovedită“.

Ajuns în piaţă îl izbiră deodată în ochi luminile orbitoare de la „Cafe central“. Unrat fu cuprins de pofta să intre şi să comande o băutură neobişnuită. Se simţea astăzi scos, în chip ciudat, din făgaşul îndeletnicirilor sale zilnice. Acolo, în cafenea, se putea desigur, afla ceva despre artista Rosa Fröhlich; acolo se vorbea despre orice. Unrat ştia aceasta din trecut, căci pe timpul cînd trăia nevastă-sa el îşi permisese uneori — o, foarte rar — să petreacă un ceas liniştit la „Cafe central“. De cînd murise ea, găsea acasă toată liniştea pe care şi-o putea dori şi nu mai avea nevoie de cafenea. Pe lîngă aceasta, vizitele la cafenea îi fuseseră îngreunate şi de prezenţa noului propietar, tot un fost elev, întors după mulţi ani în oraş. Acesta îl servise personal pe fostul lui dascăl, numindu-l neîncetat „profesor Unrat“, pe un ton nespus de politicos, astfel încît Unrat nu-l putuse dovedi cu nimic.

Clienţii cafenelei făcuseră mult haz; Unrat avusese senzaţia că, venind mai des acolo, ar servi drept reclamă localului.

Trecu deci mai departe, căutînd în gînd alte locuri unde să-şi poată rosti întrebarea. Fără nici un rezultat, însă. Feţele cunoscute care-i veneau în minte aveau toate aceeaşi expresie pe care o avusese adineauri fostul său elev, practicantul de birou. Magazinele iluminate ascundeau, la fel ca prăvălia debitantului de ţigări sau cafe-

ncaua, numai elevi răzvrătiți. Unrat începu să se înfurie, se simțea obosit și-i era sete. Prin marginile ochelarilor săi, arunca spre prăvălii, spre casele pe ale căror uși erau scrise numele unor foști elevi ai clasei a șasea, privirile verzui pe care clasa lui le numea veninoase. Toți băiețandrii îl sfidau.

Chiar și artista Fröhlich, care se acundea desigur, într-una din casele acestea și făcea pe unul dintre elevii lui să se ocupe cu îndelenticiri lăturalnice, se sustrăgea autorității lui și îl sfida! Pe alocuri, tăblița de la intrarea vreunei case purta numele unui profesor al liceului. Unrat își întorcea atunci privirea. Unul dintre ei îi pronunțase porecla chiar în fața clasei sale, și faptul că, după aceea, se îndreptase nu repara nimic. Altul îl zărise pe fiul lui Unrat plimbîndu-se prin tîrg cu o muiere și povestise în tot orașul ceea ce văzuse.

Amenințat din toate părțile de vrăjmași, Unrat străbătea străzile. Se prelingea pe lîngă case cu o senzație de încordare în creștetul capului; căci în orice moment, asemenea unei găleți de apă murdară pe care cineva i-ar fi turnat-o în cap, porecla lui putea să răsune din oricare fereastră. Și cum nu putea să-l vadă pe cel care ar fi strigat, nu putea nici să-i „prindă".

O clasă răzvrătită de cincizeci de mii de elevi se agita în jurul lui Unrat.

Asftel, înainte de a-și da seama, ajunsese în cartierul cel mai părăsit din partea de jos a orașului, unde, la capătul unei ulițe lungi și liniștite, se afla azilul domnișoarelor bătrîne. Locul era cufundat în întuneric. Cîteva ființe purtînd „mantile" pînă la mijloc și cîte o broboadă pe cap se strecurau cu un foșnet ușor, întorcîndu-se tîrziu de la vreo reuniune de femei, sau de la vecernie. Sunau, pe furiș, la intrare, se topeau în deschizătura unei uși. Un liliac zbura în cerc deasupra pălăriei lui Unrat.

Privind cu coada ochiului spre oraș, Unrat își spuse în gînd: „Atunci aici nu e nimeni, nimeni".

Și rosti:

— Vă mai prind eu, netrebnicilor!

Cum își simțea însă neputința, ura din el îl făcu să tremure, scuturîndu-l de-a binelea : ura împotriva acestor mii de elevi leneși și vicleni, care nu-și învățaseră niciodată lecțiile, care îi strigau totdeauna porecla și nu se gîndiseră niciodată decît la năzbîtii, iar acum îl necăjeau cu artista Fröhlich, o tăinuiau pe ea și pe elevul Lohmann și se purtau ca o clasă „păcătoasă", solidară împotriva profesorului. Ura pe toți aceștia care ședeau acum liniștiți la cină, silindu-l însă pe el să rătăcească pe aici, ei care — abia acum începea să-și dea seama — îl aduseseră în halul acesta, chinuindu-l în lungul șir de ani petrecuți în mijlocul lor.

El, care de douăzeci și șase de ani avea înainte clasa, clasa cu aceleași fețe perfide, nu observase niciodată că aici, afară, aceste fețe păstrau un timp o expresie cu totul indiferentă cînd cineva amintea de profesorul Unrat și că mai tîrziu această expresie devenea chiar binevoitoare. Trăind mereu în încordarea luptei, nu era în stare să înțeleagă că oamenii mai bătrîni din oraș, chiar dacă-i zvîrleau cu glas tare porecla în față, nu o făceau cu gîndul de a-l jigni, ci de dragul amintirilor din tinerețe, care în perspectiva timpului li se păreau nevinovate. Nu înțelegea nici de ce în oraș, era privit ca o figură comică, în ochii multora de un comic duios. Nu auzea schimbul de păreri dintre doi foști elevi din prima generație trecută prin mîna lui, care se opreau la un colț de stradă urmărindu-l cu priviri după cum i se păreau lui, batjocoritoare :

— Ce-o fi oare cu Unrat ? Îmbătrînește.

— Și e din ce în ce mai murdar.

— Nu l-am cunoscut niciodată decît murdar.

— O, poate nu-ți aduci aminte. Ca suplinitor era încă destul de îngrijit.

— Așa ? Ce ți-e și cu numele ! Nici nu pot să mi-l închipui curat.

— Știi ce cred ? Că nici el nu se poate închipui altfel. Unui nume ca ăsta nimeni nu-i poate rezista la nesfîrșit.

CAPITOLUL AL TREILEA

UNRAT URCA DIN NOU, ÎN GRABĂ, uliţa liniştită, căci îi venise o idee a cărei temeinicie voia s-o verifice imediat, dar imediat. Printr-o intuiţie bruscă înţelesese că Rosa Fröhlich nu putea să fie decît dansatoarea desculţă despre care se vorbea acum atît de mult. Urma să sosească şi să-şi arate talentele în sala „Societăţii pentru cultivarea simţului obştesc". Unrat îşi amintea limpede că profesorul Wittkopp, unul din membrii societăţii, vorbise despre acest spectacol. Se apropiase în cancelaria profesorilor de dulăpiorul lui, îl descuiase, pusese în el un teanc de caiete de teze, spunînd în acest timp :

— Vom vedea deci aici şi pe celebra Rosa Fröhlich, care dansează desculţă dansuri antice greceşti.

Unrat îl vedea parcă pe Wittkopp cum îşi dădea importanţă, aruncînd priviri de jur împrejur, peste marginea ochelarilor şi ascuţindu-şi buzele spre a pronunţa :

„Rosa Fröhlich". Nu încăpea nici o îndoială că spusese „Rosa Fröhlich". Unrat auzea lămurit cele patru silabe, rostite în graiul afectat al lui Wittkopp care susura r-urile. Ar fi trebuit să-şi amintească mai devreme acest lucru ! Dansatoarea desculţă Rosa Fröhlich sosise desigur, între timp, iar elevul Lohmann intrase în relaţii cu ea. Unrat era acum pe cale să-i „prindă" pe amîndoi.

Ajunsese în strada Sienenberg şi o străbătuse în grabă pe jumătate, cînd un oblon fu tras cu zgomot peste o vitrină. La cîţiva paşi de ea, Unrat se opri împietrit, căci recunoscuse oblonul negustorului de articole muzicale Kellner, care vindea biletele în asemenea ocazii. Se părea că Unrat nu avea să le mai poată ajunge astăzi din urmă pe cele două fiinţe pe care le urmărea.

Cu toate acestea, nu concepea cu nici un chip că ar putea să se întoarcă acum acasă şi să-şi ia cina. Îl apucase un fel de patimă vînătorească. Mai zăbovi cîteva minute spre a face un ultim ocol. Pe uliţa Rosmarin se opri înmărmurit în faţa unei scărişoare repezi, de lemn, cu trepte tocite. O urcă în doi paşi, ajungînd în faţa unei uşi înguste, cu inscripţia : „Johannes Rindfleisch, pantofar". Prăvălia nu avea vitrină ; la geamurile celor două ferestre erau aşezate ghivece cu flori. Şi Unrat regreta că o soartă prielnică nu-l mînase de mult aici, la locuinţa unui om cumsecade şi inofensiv, un pietist, care nu rostea niciodată o vorbă de ocară, nu se strîmba niciodată în chip jignitor şi care, fără să şovăie, îi putea da informaţii despre artista Fröhlich.

Deschise uşa. Un clopoţel porni să se agite şi ecoul lui se prelungi voios. Atelierul rînduit cu grijă era cufundat în semiîntuneric. Încadrat de pervazul uşii, în încăperea din fund, se zărea într-o lumină blîndă, tabloul familiei cizmarului adunată la cină. Calfa şedea lîngă fata mai mare a meşterului şi mesteca. Copiii mai mici mîncau salam cu cartofi. Tatăl lor aşează sticla pîntecoasă cu bere brună lîngă lampă şi se întoarse spre client.

— 'nă seara, domnule profesor. (Înghiţi mai întîi pe îndelete îmbucătura.) Cu ce vă pot servi ?

— Ei, răspunse Unrat, frecîndu-şi mîinile şi înghiţind de asemenea, dar în sec.

— Să ne iertați — adăugă cizmarul — că e cam întuneric aci. Cînd sună de șapte, lăsăm lucrul. Restul serii aparține Domnului. Căci munca tîrzie e lipsită de binecuvîntarea lui.

— Asta ar putea, pe de o parte, să fie destul de exact, bîigui Unrat.

Cizmarul era cu un cap mai înalt decît Unrat. Avea umeri osoși și un pîntec ascuțit care ieșea la iveală de sub șorțul lui de piele. Un șir de bucle încărunțite, puțin unsuroase, îi încadrau fața alungită, plumburie, ai cărei obraji se pierdeau într-o barbă în formă de țăcălie. Rindfleisch își tot împreuna degetele pe pîntec, le desfăcea și le împreuna din nou.

— Dar, firește, pe de altă parte, nu acesta este scopul venirii mele, explică Unrat.

— Domnule profesor, 'nă seara, domnule profesor, spuse soția cizmarului stînd pe prag și făcîndu-i o mică reverență. Ce stai aci pe întuneric cu domnul profesor, Johannes ; poftește-l să intre. Nu vă supărați, domnule profesor, mîncăm și noi ce mezeluri avem.

— Departe de mine acest gînd, doamnă.

Unrat se hotărî să facă un sacrificiu.

— Meștere Rindfleisch, îmi pare rău că-ți întrerup cina, dar tocmai treceam pe-aici și mi-a venit gîndul să-ți cer, atenție, mă rog ! să-mi iei măsura pentru o pereche de ghete.

— La dispoziție, domnule profesor — și femeia făcu o nouă reverență — la dispoziție !

Rindfleisch se gîndi puțin, apoi ceru lampa.

— Atunci rămîneam cu toții în întuneric la masă, spuse femeia. Nu, domnule profesor, intrați, vă rog, o să aprind pentru dumneavoastră lumina în odaia albastră.

Îi arătă drumul spre o încăpere în care era frig, și aprinse, în cinstea lui Unrat, cele două lumînări trandafirii neîncepute, care, înconjurate jos de rotogoale de hîrtie încrețită și avînd de o parte și de alta două scoici mari, își răsfrîngeau lumina în oglindă. Lîngă pereții de un albastru țipător era așezat, într-o aliniere sărbătorească, un mobilier bătrînesc de mahon. Pe cuvertura croșetată care acoperea masa din fața sofalei, un Crist

de porţelan mat îşi întindea braţele în semn de binecuvîntare.

Unrat aşteptă pînă cînd doamna Rindfleisch ieşi din odaie. Cînd uşa se închise şi cizmarul rămase astfel cu totul la discreţia lui, el îşi dădu drumul.

— Aşadar, dă-i înainte, meştere, acum e momentul să arăţi că dumneata, care ai dus la bun sfîrşit cîteva lucrări mai mici spre deplina satisfacţie a prof... spre deplina mea satisfacţie, eşti în stare să creezi şi o pereche reuşită de ghete.

— O, desigur, domnu profesor, o-o-o, desigur, răspunse Rindfleisch, umil şi zelos ca un elev premiant.

— Chiar dacă mă şi aflu în posesia a două perechi, umezeala care domneşte acum face totuşi să avem nevoie cu toţii de cît mai multă încălţăminte solidă, călduroasă.

Rindfleisch stătea în genunchi şi lua măsura. Ţinea creionul între dinţi şi grohăia numai.

— Pe de altă parte, anotimpul acesta care aduce de obicei ceva nou în oraş înseamnă, de bună seamă, oarecum şi puţină recreaţie spirituală. E tocmai ceeace îi trebuie omului.

Rindfleisch îşi ridică privirea.

— Mai spuneţi asta o dată, domnule profesor. Da, da, e trebuitoare omului. Şi comunitatea noastră frăţească ştie aceasta.

— Bine, bine, zise Unrat. Mă gîndesc însă la vizita unor personalităţi de seamă, care se deosebesc de restul oamenilor.

— La asta mă gîndesc şi eu, domnule profesor, şi la asta se gîndeşte şi comunitatea noastră. Ne întruneşte mîine seară pe noi, fraţii, la o rugăciune cu un misionar vestit. O, da, da.

Unrat îşi dădea seama că e greu să ajungă cu discuţia la artista Fröhlich. Căută cîtva timp şi cînd nu mai găsi nici o cale ocolită, apucă drumul direct :

— Şi la „Societatea pentru cultivarea simţului obştesc" ni se va prezenta în curînd, mă rog, vreau să zic, o celebritate. O artistă. Trebuie să fi auzit şi dumneata de ea, ca toată lumea, meştere

Rindfleisch tăcea, iar Unrat aştepta înfrigurat. Era convins că ceea ce voia să afle trebuia să fie ascuns în

omul care stătea la picioarele lui şi că nu atîrna decît de el ca să scoată taina la lumină. Artista Fröhlich fusese anunţată în ziare, fusese comentată în cancelaria profesorilor, era afişată în vitrina lui Kellner. Tot oraşul ştia despre ea, numai el, Unrat, nu. Oricare altul avea mai multă cunoştinţă despre lume şi despre oameni decît el, Unrat : ideea aceasta era adînc înrădăcinată într-însul, fără ca măcar să-şi dea seama ; şi cu deplină încredere, el se adresa unui cizmar pietist pentru a obţine lămuriri despre o dansatoare.

— Ea dansează, meştere. Dansează la „Societatea pentru cultivarea simţului obştesc". Să vezi ce o să mai alerge acolo oamenii.

Rindfleisch dădu din cap.

— Oamenii nu-şi dau seama poate, domnule profesor, unde aleargă, spuse el cu glas potolit şi plin de înţeles.

— Dansează cu picioarele goale ; e o artă ciudată aceasta, meştere.

Unrat nu mai ştia cum să-l îndemne pe acest om.

— Gîndeşte-te : cu picioarele goale !

— Cu picioarele goale, repetă cizmarul. O-o-o ! Aşa dănţuiau şi femeile amaleciţilor, în faţa idolilor.

Şi rîse fără pricină, un rîs pornit dintr-un sentiment de umilinţă, pentru că el, omul neinvăţat, îndrăznea să se fălească cu cuvintele *Scripturii*.

Unrat se clătină, chinuit, pe scaun, încolo şi încoace, întocmai ca în faţa unui elev care traduce bîlbîindu-se, gata să se împotmolească. Lovi cu degetele spătarul scaunului şi se sculă brusc.

— Destul cu măsuratul, meştere, şi spune-mi, haide, deci numai ! dacă dansatoarea desculţă, Rosa Fröhlich, a şi sosit ! ar trebui să ştii !

— Eu, domnule profesor ? Şi Rindfleisch rămase uluit : Eu — despre o dansatoare ?

— Nu devii mai rău prin aceasta, afirmă Unrat, cu nerăbdare.

— O-o-o ! Departe de mine trufia spiritului şi lauda de sine ! Şi sînt gata, domnule profesor, să port dragoste întru Domnul şi dănţuitoarei desculţe, da, şi să mă rog ca Domnul să facă pentru ea ce a făcut pentru păcătoasa Magdalena.

— Păcătoasă ? întrebă Unrat cu un aer superior. De ce o socotești păcătoasă pe artista Rosa Fröhlich ?

Cizmarul privi rușinat spre podeaua unsă cu ulei.

— Da, desigur — urmă Unrat din ce în ce mai nemulțumit de meșter — dacă soția dumitale sau fiica dumitale ar dori să înceapă o viață de artistă, acest lucru, firește, vezi bine, nu s-ar cuveni. Există însă sfere de viață și legi morale... dar destul cu acestea.

Și făcu un gest cu mîna, care voia să arate că era ca și cum s-ar discuta în clasa a șasea un subiect care ar fi la locul lui cel mult în clasa a opta.

— Și femeia mea este o păcătoasă, spuse cizmarul încet, încrucișîndu-și degetele deasupra pîntecului și ridicînd ochii, cu o privire pocăită. Și eu însumi, trebuie să mărturisesc : Doamne, stăpînul nostru. Căci păcătoși întru ale cărnii sîntem cu toții.

Acum Unrat fu cuprins de mirare :

— Dumneata și soția dumitale ? Doar sînteți căsătoriți în lege ?!

— O-o-o... da, asta da. Dar tot rămîne un păcat trupesc, și Dumnezeu nu-l îngăduie decît...

Pietistul își îndreptă spinarea ca să spună ceva important. Ochii lui căpătară o culoare misterioasă.

— Ei ? întrebă Unrat cu indulgență.

— Oamenii ceilalți nu știu că Dumnezeu nu-l îngăduie decît ca să capete mai mulți îngeri acolo sus, în cer.

— Aha — făcu Unrat — ce e drept, e foarte nostim ce spui.

Și privi cu un surîs prefăcut în sus, spre chipul transfigurat al cizmarului.

Își înfrînă însă curînd batjocura și se pregăti să plece. Începea să creadă că Rindfleisch nu știa într-adevăr nimic despre artista Rosa Fröhlich. Cizmarul se întoarse cu gîndurile pe pămînt și întrebă cît de înalte să fie ghetele. Unrat dădu un răspuns evaziv și își luă rămas bun de la familia Rindfleisch cu o politeță grăbită. Apoi se îndreptă spre casă.

Îl disprețuia pe Rindfleisch. Disprețuia odaia albastră, îngustimea de spirit a acestor oameni, sufletele lor sme-

rile, exaltarea lor pietistă și morala lor obtuză. Și locuința lui Unrat părea să fie sărăcăcioasă : în schimb, el avea putință să discute cu cîțiva vechi prinți ai spiritului — în limba în care au scris — despre gramatica din operele lor, dacă aceștia s-ar mai fi întors cumva printre cei vii. Era sărac și neapreciat. Nimeni nu înțelegea însemnătatea muncii pe care o făcea de douăzeci de ani. Trecea nebăgat în seamă, ba chiar luat în rîs în mijlocul acestei mulțimi, dar aparținea în conștiința lui, clasei stăpînitorilor. Nici un bancher, nici un monarh nu era mai interesat în menținerea ordinii stabilite decît Unrat. Susținea cu patimă tot ce însemna autoritate, se înfuria în taina camerei lui de studiu împotriva muncitorului, care, dacă și-ar fi atins țelurile, ar fi obținut, probabil ca și Unrat să fie mai bine retribuit. Punea în gardă, prin cuvinte sumbre, pe suplinitorii tineri, mai timizi încă decît el — cu care își lua curajul să vorbească deschis — cu privire la nenorocita tendință a spiritului modern de a zgudui temeliile ordinii existente. Aceste temelii el le dorea puternice ; o biserică influentă, o sabie tăioasă, o supunere oarbă și moravuri rigide. Cu toate acestea era absolut lipsit de credință și capabil, în tot ce privea persoana sa, de o totală libertate de cugetare. Ca tiran, știa însă cum se mențin sclavii, cum trebuiau îmblînziți : vulgul, dușmanii, cei cinzeci de mii de elevi rebeli care îl încolțeau. Lohmann părea să întrețină relații cu artista Fröhlich ; că lui Unrat i se urca sîngele în obraz numai la acest gînd, e pentru că nu putea fi altfel. Dar purtarea elevului Lohmann nu devenea criminală decît prin faptul că, gustînd plăceri oprite, el se sustrăgea sancțiunii aspre a profesorului. Nu puritatea concepției morale îl făcea pe Unrat să se înfurie...

Ajunse la locuința sa și se furișă în vîrful degetelor prin fața bucătăriei, în care menajera, supărată de întîrzierea lui, zvîrlea gălăgios cu cratițele. I se servi apoi masa, cîrnați cu cartofi. Aceștia, deși fierseseră prea mult, erau totuși reci. Unrat se feri să se plîngă de acest lucru ; femeia și-ar fi proptit îndată mîinile în șold. Unrat voia s-o scutească de a se răzvrăti împotriva stăpînului.

După masă, se înfipse în faţa pupitrului său de scris. De hatîrul miopiei lui Unrat, acest pupitru era peste măsură de înalt, şi sforţarea făcută timp de treizeci de ani ca să-şi aşeze pe el braţul drept strîmbase umărul lui Unrat. „Adevărate nu sînt decît prietenia şi literatura", spuse el ca de obicei. Prinsese de undeva şi-şi însuşise această maximă, şi acum se socotea dator să şi-o repete în gînd ori de cîte ori se apuca de lucru. Ce trebuia înţeles prin prietenie nu aflase niciodată. Cuvîntul nu însoţea decît din întîmplare aforismul. Literatura însă! Aceasta era opera lui însemnată, despre care oamenii nu ştiau nimic, care creştea de mult timp în tăcere, aici, şi care, spre uimirea tuturor, avea să-şi întindă poate o dată crengile înflorite de pe mormîntul lui Unrat. Lucrarea trata despre particulele în versurile lui Homer !... Caietul lui Lohmann se află însă alături şi-i stînjenea inspiraţia. Se simţi împins să-l ia în mînă şi să se gîndească la artista Fröhlich. Un lucru îl neliniştea mult : nu mai era sigur că celebra dansatoare desculţă se numea Rosa Fröhlich. Femeia asta Fröhlich, era poate cu totul altceva. Da, era altceva ; acest gînd, frămîntat fără încetare, devenise o certitudine. Mai rămînea acum să o găsească, pentru a-i putea „dovedi" elevului Lohmann. Se vedea din nou zvîrlit înapoi în lupta cu acest mizerabil şi gîfîia de o emoţie neîmpărtăşită.

Deodată îşi puse grăbit paltonul şi o zbughi afară. Poarta casei fusese prinsă cu lanţul ; Unrat trase de el ca un deţinut care vrea să evadeze. Menajera ocăra ; o auzi apropiindu-se cu paşii ei grei. În spaima ultimei clipe, făcu o mişcare nimerită, poarta se deschise, iar el trecu în grădiniţa din faţa casei şi apoi în stradă. Pînă la poarta oraşului, înaintă cînd în trap, cînd în marş grăbit ; apoi îşi mai potoli mersul, dar inima îi bătea puternic. Avea o senzaţie stranie, ca şi cum ar fi umblat pe căi oprite. Străbătea şirul de străzi pustii, ba urcînd, ba coborînd, mereu înainte. Arunca priviri în uliţele laterale şi în „gropi", se oprea în faţa hotelurilor şi privea cu bănuitoare încordare, în sus, spre ferestre, prin ale căror perdele lăsate părea să se zărească o rază de lumină. Umbla pe partea întunecată a străzii ; cealaltă

parte era scăldată în lumina lunii. Cerul era presărat cu stele, vîntul se potolise şi paşii lui Unrat răsunau pe pavaj. La primărie, coti spre piaţă şi făcu înconjurul ei pe sub bolţile umbrite. Arce, turnuri, fîntîni îşi înălţau profilurile tivite cu arabescuri în gotica noapte cu lună. O nedesluşită agitaţie puse stăpînire pe Unrat ; de cîteva ori îşi spuse :

„S-ar putea mai apoi... fireşte“ şi „înainte, deci numai !“

În acest timp, el scruta cu atenţie fiecare fereastră a poştei şi a poliţiei. Cum i se păru puţin probabil ca artista Fröhlich să se ascundă în aceste clădiri, se întoarse pe strada pe care o părăsise adineauri. La cîţiva paşi strălucea geamul lat al unui local, în care mulţi dintre colegii lui Unrat se adunau seară de seară, la bere.

Pe perdeaua trasă, se profila silueta neagră a unui cap clămpănind din fălci şi a unei bărbi ascuţite. Era a unuia dintre cei mai înrăiţi profesori, care nu-l respecta pe Unrat, imputîndu-i că provoacă slăbirea disciplinei în şcoală, şi care se indignase de purtarea fiului lui Unrat. Din stradă, Unrat privi îngîndurat pe acest doctor Hübbenett : vorbea de parcă şi-ar fi scos cuvintele din barbă. Ce zelos se mai arăta la băutură, ce om de duzină, era ! Unrat nu avea nimic cu oamenii din local, nimic ; îşi dădea acum limpede seama de aceasta, spre marea lui satisfacţie. Oamenii ăia stăteau acum adunaţi în jurul mesei şi erau cu toţii la locul lor ; el însă se socotea oarecum dubios şi, ca să-i zicem astfel, izgonit. Şi gîndul la ăia de acolo încetă să-l roadă. Dădu din cap spre umbra profesorului, încet şi cu dispreţ — şi-şi urmă calea.

Ajunse curînd din nou la marginea oraşului. Se întoarse şi coti pe Kaiserstrasse. La consulul Breetpoot părea să fie bal ; încăpătoarea lui casă era toată scăldată în lumină şi neîncetat trăgeau cupeurile la intrare. Servitorul şi mai mulţi feciori alergau, deschideau portierele ajutau pe oaspeţi să coboare. Rochii de mătase treceau, foşnind, pragul. O doamnă se opri, întinse mîna, cu un surîs binevoitor unui tînăr care sosea pe jos. Unrat recunoscu în simpaticul bărbat cu joben pe tînărul profesor Richter. Auzise că Richter umbla după o partidă bogată

dintr-o familie distinsă, spre care deobicei profesorii de liceu nu cutezau să-şi ridice privirea. Şi dincolo, în întuneric, Unrat rînji de unul singur :

„Ehei, ambiţios tînărul — negreşit, doară."

Unrat rîdea de acest bărbat bine primit în lume, plin de perspective frumoase.

În paltonul său, cu pelerină, stropit de noroi, semăna cu un diavol meschin, care nevăzut, dar ameninţător, priveşte batjocoritor din umbră lumea bună, pregătind în gînd, asemenea unei bombe, pieirea acesteia. Se simţea infinit superior lui Richter, era plin de voioşie. Rîse tăcut şi spuse fără a-şi înţelege cuvintele :

„Pot să te mai stînjenesc mult în calea dumitale. De bună seamă, o să te bag la apă, ţine minte aceasta !"

Şi, urmîndu-şi drumul se distra de minune. Cînd dădea iarăşi de o tăbliţă cu numele vreunui coleg sau a unui fost elev, îşi spunea în gînd, frecîndu-şi mîinile : „Şi pe dumneata te mai prind eu o dată". Totodată îndreptă surîsuri pline de misterioasă complicitate spre venerabilele case cu frontonul înalt şi ţuguiat, fiind convins că într-una din ele trebuia să se afle artista Fröhlich. Ciudat cum îl îmboldise, stîrnindu-l şi scoţîndu-l din sărite, fiinţa aceasta. Între ea şi Unrat, care în această raită nocturnă o urmărea pe furiş, se stabilise un fel de legătură. Elevul Lohmann era al doilea vînat, ca să zicem aşa : un indian din alt trib. Cînd pleca în excursie cu clasa lui, era uneori silit să ia parte la jocul „de-a hoţii şi gardiştii". Stătea pe o movilă, întindea pumnul spre cer şi comanda : „Loviţi zdravăn, daţi-i mereu ! Agitîndu-se grozav în timpul încăierării care urma. Căci era o treabă serioasă. Şcoala şi jocul erau viaţa... Iar în noaptea aceasta Unrat se juca „de-a indienii", furişîndu-se pe urmele duşmanului.

O dorinţă din ce în ce mai pătimaşă punea stăpînire pe el, încordîndu-i simţurile. Formele nedesluşite din întuneric stîrneau în el teamă şi poftă; fiecare colţ de stradă îl ademenea înfiorîndu-l. Se strecura în uliţe dosnice, înguste, ca în căutarea unei aventuri, îşi oprea paşii, cu emoţie, la auzul vreunei şoapte care venea dintr-o fereastră. Ici şi colo, se închidea încet cîte o uşă

cînd se apropia ; o dată, un braţ într-o mînecă roză se întinse după Unrat. Fugi înfiorat şi se trezi, fără să-şi dea seama, în port — pentru a doua oară astăzi, cînd altminteri nu călca cu anii pe aici.

Vapoare se înălţau negre printre reflexele luminoase ale lunii. Lui Unrat îi trecu prin gînd că artista Fröhlich s-ar afla pe unul dintre vapoare, dormind într-o cabină ; înainte de zorii zilei sirena avea să urle, iar artista Fröhlich avea să plece spre ţări îndepărtate. Această închipuire trezi în Unrat o nestăpînită pornire spre acţiune, spre intervenţie. Doi muncitori se apropiau tropăind greoi, unul din dreapta, celălalt din stînga. La doi paşi de Unrat, ei se întîlniră şi unul spuse în dialect :

— Ei, încotro, Klaas ?

Al doilea răspunde posomorît, cu o voce de bas :

— *Dun supen.*

Unrat frămînta în gînd această expresie : unde o mai auzise astăzi şi ce o fi însemnînd ? Căci în douăzeci şi şase de ani nu învăţase dialectul din nord. Se ţinu după cei doi proletari, cu tezaurul lor lingvistic. Trecură prin două uliţe noroioase, se îndreptară — mergînd pe o a treia stradă, mai largă — spre o clădire mare, cu o poartă uriaşă ca de şură, unde un felinar se legăna deasupra chipului unui înger albastru. Dinăuntru se auzea muzică. Muncitorii se pierdură în gang ; unul din ei începu să cînte şi el aceeaşi melodie. Unrat zări la intrare un afiş colorat şi-l citi.

Afişul anunţa o „serată". Cînd Unrat ajunse cu citirea la mijlocul afişului, începu să gîfîie şi simţi că-l trec sudorile. Temîndu-se, şi totodată sperînd că se înşelase, citi din nou de la început. Deodată se desprinse şi se repezi în clădire, ca şi cum s-ar fi aruncat într-o prăpastie.

CAPITOLUL AL PATRULEA

ÎNCĂPEREA DE LA INTRARE, enormă de lată şi de lungă, fusese cîndva vestibulul cinstit al unei vechi case burgheze, în care se petreceau acum „lucruri lăturalnice". Din stînga, printr-o uşă întredeschisă, venea zgomot de tingiri şi se zăreau sclipiri de foc. Deasupra intrării din dreapta, se afla inscripţia „Sala", iar în spatele ei se auzea un amestec confuz de sunete, din care se desprindea din cînd în cînd cîte unul foarte strident. Unrat şovăi înainte de a apăsa pe clanţă ; simţea că dincolo de uşă se petreceau lucruri grave. Un om scund, foarte gras şi cu totul chel, care ducea căni cu bere, îi ieşi înainte. Profesorul îl opri :

— Iartă-mă — îngînă Unrat — aş putea oare să vorbesc cu artista Fröhlich ?

— Dar ce vreţi să vorbiţi cu ea ? întrebă omul. Acum n-are timp de vorbă ; cîntă. Puteţi s-o ascultaţi.

— Eşti probabil patronul localului „Îngerul albastru". Foarte, foarte frumos! Eu sînt profesorul Raat de la liceu şi vin din pricina unui elev care se zice că ar fi aici. Ai putea să-mi spui unde se află ?

— Mda, domnule profesor, faceţi bine atunci şi duceţi-vă niţeluş în odaia din dos la artişti ; acolo stau de obicei domnişorii.

— Vezi ? spuse Unrat cu asprime. Mi-am închipuit eu. Trebuie să recunoşti, domnule, că asta nu se cade.

— Mda — şi birtaşul îşi încreţi fruntea — mie nu-mi pasă cine plăteşte masa fetelor... Domnişorii au comandat şi vin ; mai mult nu putem cere, credeţi-mă. Dacă mi-aş bruftui clienţii, nu mi-ar merge prea bine.

Unrat deveni mai împăciuitor.

— Să lăsăm, deci, doară. Du-te acum, însă, frumos înăuntru, omule, şi adu-mi-l pe flăcău.

— La naiba, domnule, duceţi-vă singur !

Dar lui Unrat îi pierise pofta de aventuri. Dorea să nu fi descoperit niciodată locul unde se afla artista Fröhlich.

— Atunci trebuie să trec prin sală ? întrebă el cu teamă.

— Mda, altfel nu-i chip. Şi apoi, în camera din dos, acolo unde se vede fereastra cu perdeaua roşie.

Îl însoţi pe Unrat cîţiva paşi înspre fundul vestibulului şi-i arătă un geam destul de mare acoperit pe dinăuntru cu o draperie roşie. Unrat încercă să privească pe sub perdea ; între timp birtaşul se întoarse cu cănile de bere la uşa sălii şi o deschise. Unrat alergă spre el cu braţele întinse şi cu un aer deznădăjduit îl rugă :

— Dragul meu, fii bun şi adu-mi aici pe şcolar !

Birtaşul, care intrase în sală, se întoarse spre el supărat.

— Pe care anume din ei ? Sînt trei acolo, la un pahar... căzătură bătrînă, adăugă el şi-l lăsă pe Unrat singur.

— Trei ? voi să întrebe Unrat ; dar ajunsese şi el în sală, ameţit de zgomot, orbit de aburii fierbinţi care i se aşezau pe sticlele ochelarilor.

— Uşa ! Nu vezi că trage ? strigă un glas lîngă el. Căută speriat să găsească clanţa, nu o nimeri şi auzi cum lumea rîdea.

— Se joacă de-a baba-oarba, spuse același glas.

Unrat își scoase ochelarii ; văzu că ușa fusese închisă, simți că era prins și aruncă în toate părțile priviri năucite.

— Mă omule, ăsta-i caraghiosul de azi după-amiază. Nu-ți amintești, Laurentz ? Ala de-a vrut să-l ia peste picior pe vătaf.

Unrat nu înțelegea ; simțea numai agitația din jur îndreptată împotriva lui. Cînd totul părea să-l copleșească, descoperi un scaun liber de la o masă din apropiere. Nu avea decît să se așeze. Își scoase pălăria și întrebă :

— Îmi dați voie ?

Așteptă cîteva clipe răspunsul, apoi se așeză. Se simți numaidecît cufundat în mulțime, scos din nefireasca lui poziție care-l obosea. Nimeni nu se mai uita la el. Muzica începu iar să cînte ; vecinii lui cîntau și ei. Își șterse ochelarii și încercă să se orienteze. Prin fumăria pipelor, aburul trupurilor și al paharelor de grog văzu o mare de capete, stăpînite toate de aceeași sumbră încîntare, care se clătinau greoi în ritmul muzicii. Legănatul acestor capete cu părul și fața stacojii, brune sau cărămizii trezite din nou de muzică la viața instinctelor, străbătea toată încăperea, făcînd-o să semene cu un cîmp de lalele în bătaia vîntului, pînă cînd mișcarea se pierdea în fumul dens din fundul sălii. Acolo se vedea apărînd ceva strălucitor, ceva în plină mișcare, o făptură care dădea din mîini, din umeri, din picioare, arătîndu-și carnația albă, intens luminată de razele unui reflector, și deschizînd larg o gură imensă. Cîntecul acestei ființe era acoperit de sunetele pianului și de glasurile clienților. Lui Unrat, însă, i se păru că femeia aceasta nu e ea însăși altceva decît un țipăt. Scotea uneori cîte un sunet ascuțit, pe care nici tunetul nu ar fi putut să-l acopere.

Birtașul așeză un pahar cu bere în fața lui Unrat și porni mai departe. Unrat îl trase de haină :

— Atenție, mă rog, omule ! Cîntăreața de acolo e cumva domnișoara Fröhlich ?

— Mda, firește că e dînsa. Vedeți dacă vă place acum, de vreme ce ați intrat.

Și birtașul se depărtă.

Unrat ar fi dorit, împotriva oricărei evidențe, să nu fie ea și ar fi dorit ca Lohman să nu fi pus niciodată piciorul în casa aceasta, pentru ca el, Unrat, să fie scutit de a acționa. Întrevăzuse brusc posibilitatea ca versurile din caietul de compunere al lui Lohman să fie pură poezie, căreia să nu-i corespundă nimic real, și ca artista Fröhlich nici să nu existe. Unrat se agață de acest gînd mîngîietor și se miră că îi venise atît de tîrziu.

Bău puțină bere.

Vecinul său îi spuse „noroc!". Era un cetățean mai bătrîn, pîntecos, cu o cămașă de lînă sub vesta larg deschisă. Unrat îl observă îndelung cu coada ochiului. Cetățeanul își sorbea berea și își trecea tacticos mîna peste mustața alb-gălbuie, umezită. Unrat își luă inima în dinți:

— Așadar, aceasta e domnișoara Rosa Fröhlich, aia care ne cîntă, nu-i așa domnule?

Tocmai atunci răsună aplauze, cîntăreața terminîndu-și cîntecul. Unrat fu silit să aștepte și să-și repete apoi întrebarea.

— Fröhlich? răspunse cetățeanul. Dar de unde vrei dumneata să știu eu cum le zice fetelor astora? Doar la fiecare pas răsare aici cîte una nouă.

Unrat vru să-i obiecteze ca un fel de reproș că numele era afișat afară, dar în clipa aceia se auzi iarăși pianul, de astădată puțin mai încet, astfel că Unrat putu să înțeleagă cîteva cuvinte, la pronunțarea cărora muierușca bălțată își ridica volanul fustei și-l ducea cu un aer jucăuș și rușinat la obraz:

„Fiindcă-s încă micuță și nevinovată."

Unrat găsi stupide aceste cuvinte care se adăugau la răspunsul îmbufnat pe care i-l dăduse vecinul său. Fu cuprins de nemulțumire, de sentimentul că-i aruncat într-o lume care era însăși negația lui. Simțea o repulsie izvorîtă din adîncul ființei sale față de acești oameni care nesocoteau slova tipărită, care asistau la un concert fără a fi citit programul! Îl rodea faptul că aci erau

adunate mai multe sute de persoane care nu „erau atente", nu „gîndeau clar", ci, dimpotrivă se ameţeau şi se dedau fără ruşine sau frică celor mai zadarnice „îndeletnici laturalnice". Sorbi o înghiţitură zdravănă din paharul lui. „Dacă oamenii ăştia ar şti cine sînt", gîndi el apoi, în timp ce conştiinţa lui de sine se dezbăra de orice împotrivire, devenind blajină, împăcată şi puţin confuză, aburită de caldele emanaţii umane, de această încălzire centrală al cărei combustibil era sîngele omenesc. Lumea se retrăgea într-o pîclă deasă, plină de gesturi nedesluşite...

Îşi trecu mîna peste frunte ; i se păru că femeia de acolo, de sus, cîntase de mai multe ori, că e micuţă şi nevinovată. Acum isprăvise şi asta, iar sala aplauda, urla, chicotea şi tropăia. Unrat bătu deodată de cîteva ori din palme, ridicîndu-le aproape de ochii săi, care-i priviră gestul cu mirare. Îl cuprinse o poftă vie, necugetată, greu de stăpînit, de a lovi podeaua cu amîndouă picioarele. Era destul de tare să n-o facă. Dar această ispită nici nu-l supăra măcar. Zîmbea mulţumit şi visător, constatînd că : „La urma urmei, doară — aşa e omul". Şi adăugă : „Desigur, vezi numai, să-ţi ieşi din piele. Da, negreşit."

Cîntăreaţa coborî în sală. Lîngă estradă se deschise o uşă. Unrat observă deodată că cineva îl privea de acolo. Un singur om avea faţa îndreptată spre el şi acest om stătea în picioare şi rîdea, şi era — fără doar şi poate — nimeni altul decît elevul Kieselack !

Îndată ce stabili aceasta, Unrat ţîşni în sus. Socotea că avusese o clipă de neatenţie — şi iată că elevii profitau ca să-şi facă de cap. Se strecură printre doi soldaţi, despărţindu-i, şi înaintă spre fundul sălii. Mai mulţi muncitori i se împotriviră, iar unul dintre ei îi smulse pălăria din cap aruncînd-o jos. Unrat o ridică şi şi-o puse din nou la loc, murdară cum era. Se auziră strigăte : „Ia te uită ce pălărie !"

Acolo în fund, Kieselack rîdea, îndoindu-se de mijloc, pînă într-atît îl scutura rîsul. Unrat mai dădu un asalt ; clămpănea din fălci, simţindu-se din ce în ce mai strîmtorat. Dar fu oprit din spate. Răsturnase paharul

cu grog al unui marinar, care-i cerea să i-l plătească. Se supuse cererii. Acum avea trecerea liberă, pe distanță de cîțiva pași. Se aruncă înainte, ținîndu-și neîncetat privirea — înspăimîntată de nemăsurata ticăloșie care își dădea frîu liber aci — ațintită asupra lui Kieselack care tot mai rîdea. În aceeași clipă se izbi de ceva moale, și o femeie înaltă, foarte grasă, sumar îmbrăcată sub un mantou de seară cafeniu care se desfăcuse, întoarse spre el o față înfuriată. Un bărbat, nu mai puțin voluminos, cu o frezăîngrijită, dar purtînd numai un tricou și o haină veche pe deasupra, se apropie ocărînd și el. Unrat se izbise de farfuria cu care femeia făcea cheta, și mai multe monede căzuseră pe jos. Oamenii se puseră să caute. Unrat se aplecă și el, buimăcit, dezorientat. Căută și el de-a lungul podelii, în timp ce oamenii tîrșiau din picioare în jurul capului său, care se mișca dintr-un loc într-altul ; din toate părțile i se aruncau acuzații, cuvinte batjocoritoare, blesteme, ba unii unii chiar întindeau spre el mîini amenințătoare. Unrat se ridică, congestionat, ținînd între degete o monedă de doi pfeningi. Respira anevoie, plimba priviri oarbe peste toate aceste fețe dușmănoase. Simțea pentru a doua oară astăzi vîntul răscoalei biciuindu-i obrazul. Începu să îndrepte lovituri fără de rost în toate direcțiile, ca împotriva unei mulțimi de agresori.

În clipa aceea îl zări pe Kieselack stînd cu brațele întinse peste cutia înaltă a pianului și scuturîndu-se de rîs. Acum îl auzea chiar rîzînd. Unrat fu copleșit de o panică amețitoare, ca un tiran care vede mulțimea pătrunzînd în palat și se simte pierdut. În clipa aceea, orice violență îi părea îngăduită ; nu mai cunoștea margini. Strigă, și vocea lui se umflă poruncitoare :

— La zdup ! La zdup !

Kieselack, care-l vedea cum se apropie, se supuse. Dispăru pe ușa care se deschisese lîngă estradă.

Fără să-și fi putut da seama, Unrat intră și el acolo. Zări o draperie roșie și un braț care ieșea de după ea. Vru să înainteze într-acolo ; dar tocmai atunci se produse o săritură. Aruncîndu-și privirea afară, îl văzu pe Kieselack străbătînd în trap bătut vestibulul. În față,

în gangul de la intrare, Unrat zări dispărînd pe un altul ; mai avusese timp să-l recunoască : era contele Ertzum. Unrat se înălță în vîrful picioarelor, dar fereastra era prea sus.

Încercă să se aburce pînă la ea. În timp ce stătea atîrnat cu coatele îndoite, auzi din spatele său un glas ascuțit :

— Curaj, curaj, doar ești om tînăr și zdravăn !

Unrat se lăsă, greoi, să cadă și se întoarse ; o avea în față pe muierușca bălțată.

Unrat o privi cîtva timp ; fălcile lui se mișcau mute. În cele din urmă, izbuti să spună :

— Dumneavoastră sînteți, așa dar, deci, artista Fröhlich ?

— Ei, da, răspunse muierușca

Unrat avusese dreptate.

— Și vă prezentați talentele în acest local ?

Avea pretenția ca și acest lucru să-i fie confirmat de ea însăși.

— Originală întrebare, observă ea.

— Deci doară...

Unrat respira adînc ; făcu semn cu mîna spre fereastra din spatele lui, prin care fugiseră Kieselack și von Ertzum.

— Spuneți-mi, acum, de asemenea : aveți voie să faceți asta ?

— Adică ce ? întrebă ea mirată.

— Sînt elevi — spuse Unrat, repetînd apoi din fundul pieptului cu o voce care tremura — sînt elevi.

— N-au decît. Pentru mine e tot aia !

Ea rîse. Unrat izbucni cumplit :

— Și dumneavoastră sustrageți pe acești tineri de la școală și de la datorie ? Îi ademeniți !

Artista Fröhlich își opri rîsul ; își înfipse degetul arătător în piept.

— Eu ? Se vede că nu-ți-e bine !

— Vreți poate să negați ? întrebă Unrat gata de luptă.

— Față de cine ? Slavă domnului, nu am nevoie. Sînt artistă, nu-i așa ? N-o să-ți cer dumitale voie ca bărbații să-mi ofere buchete de flori.

Arătă spre colțul încăperii unde două buchete mari erau înfipte la dreapta și la stînga unei oglinzi de toaletă aplecată înainte. Apoi ridicînd din umeri :

— Dacă nu mă pot alege nici cu atît... dar, la urma urmei, cine ești dumneata ?

— Eu sînt profesorul, spuse Unrat, ca și cum ar fi dat glas legii și înțelesului existenței.

— Păi atunci — zise ea pe un ton împăciuitor — atunci ar trebui să nu-ți pese nici dumitale, așa cum nu-mi pasă nici mie, de ce fac tinerii ăștia.

Concepția aceasta a vieții nu găsi înțelegere la Unrat.

— Vă sfătuiesc — spuse el — să părăsiți împreună cu compania dumneavoastră acest oraș, să vă îndepărtați în marș forțat, căci altfel — și ridică din nou glasul voi pune totul în mișcare ca să vă îngreuneze cariera, dacă nu chiar să v-o zădărnicesc. Mă voi îngriji, în adevăr, dară, ca poliția să se ocupe de îndeletnicirile dumneavoastră.

La auzul acestor cuvinte, pe fața artistei Fröhlich se oglindi de îndată cel mai nemărginit dispreț.

— Ia seama să nu ai dumneata de furcă cu poliția. Îmi pari făcut pentru asta. Eu nu am de ce să mă tem. De altfel, zău că mi-e milă de dumneata ! (Totuși, în loc de milă, ea-și arăta din ce în ce mai limpede mînia.) Îți mai dai aere în halul în care ești ? Pesemne că nu-ți ajunge cum te-ai făcut de rîs adineaori ? N-ai decît să te duci la poliție, da ! O să te aresteze chiar pe dumneata. Ce purtare la omul ăsta ! Te apucă mirarea cînd ești deprinsă să ai de-a face numai cu cavaleri. Ce-ai zice dacă a-și asmuți împotriva dumitale pe unul din domnii ofițeri pe care-i cunosc ? Ți-ar trage o cotonogeală !

Vorbea cu un zîmbet plin de compătimire.

Unrat mai încercase la început s-o întrerupă. Treptat însă frazele lui gata făcute, care dădeau să-și facă drumul printre fălci fură împinse înapoi, de voința ei năvalnică, pînă în adîncul făpturii lui, unde el însuși le pierdea urma. Încremeni : făptura din fața lui nu era un școlar fugar care căuta să se împotrivească și care trebuia ținut din scurt pe tot restul vieții : așa cum de

altfel erau toţi oamenii din oraş, toţi cetăţenii. Dar ea, ea era ceva nou. Miezul celor spuse de ea de cînd o întîlnise se desprindea şi se aduna abia acum; simţea cum îl mîngîie şi îl tulbură. Femeia aceasta era o putere străină şi, după toate aparenţele aproape egală în drepturi cu el. Dacă i-ar fi cerut, la sfîrşit, un răspuns, el nu ar fi ştiut ce să spună. În el se trezi deodată ceva deosebit, ceva care semăna cu stimă.

— Dar ce să mai vorbim! spuse ea cu dispreţ, întrerupîndu-şi şirul şi întorcîndu-i spatele.

Pianul îşi reluase activitatea. Uşa se deschise, făcînd loc femeii grase, cu care Unrat avusese ciocnirea din sală, şi bărbatului ei, apoi se închise repede din nou. Femeia aşeză farfuria pe masă în timp ce faldurile mantoului se agitau mînioase.

— Nici patru franci, spuse bărbatul. Canalii cărpănoase!

Artista Fröhlich li se adresă pe un ton rece şi muşcător:

— Ia uitaţi-vă la domnul care vrea să ne reclame la poliţie!

Unrat îngăimă ceva, speriat de aceste forţe superioare. Femeia grasă se întoarse cu o mişcare bruscă şi-l măsură cu privirea. Expresia ei i se păru de o violenie nespusă; roşi, îşi plecă privirea, dădu cu ochii de pulpele femeii acoperite cu ciorapi de culoarea pielii, şi tresări speriat, întorcîndu-şi repede privirea în altă direcţie. În acest timp interveni bărbatul, reducînd cu un efort vizibil puterea vocii lui la jumătate:

— Scandal a făcut aici doar unul singur, nu-i aşa? Ei, i-am prezis de mult Rosei că cine face aici pe gelosul şi nu lasă şi pe alţii să se bucure, ăla zboară afară din templu. Şi tocmai dumneata — gelos pe băieţi! Pe semne că la poliţie eşti cunoscut ca moşneag libidinos.

Femeia lui îi făcu însă semn cu cotul; îşi formase cu totul altă părere despre Unrat.

— Taci din gură, ăsta nu face rău nimănui.

Şi către Unrat:

— Ţi-ai pierdut poate puţin cumpătul. Ce să-i faci? Se întîmplă să ne ieşim din sărite. Kiepert ar face

bine să nu vorbească de gelozie, mă chinuie destul cînd își închipuie că-l înșel. Hai, șezi jos și trage o dușcă.

Strînse de pe unul din scaune fustele și pantalonii colorați, luă o sticlă de pe masă și umplu un pahar. Unrat bău ca să ocolească discuțiile. Femeia îl întrebă :

— De cînd o cunoști pe Rosa ? Nu te-am văzut niciodată pe aici.

Unrat spuse ceva, dar zgomotul pianului îi înghiți cuvintele. Artista Fröhlich lămuri :

— E profesorul băieților care vin din cînd în cînd aici în cabină.

— Aha, ești profesor ? spuse artistul. Bău și el, pieptăi zgomotos și-și recîștigă jovialitatea naturală. Ascultă — urmă el — ești omul meu. Votezi și dumneata, desigur, în viitoarele alegeri, pe social-democrați. Să știi că dacă nu o facem noi, poți să aștepți pîn'la paștile cailor urcarea lefii dascălilor. Cu arta liberă e la fel : numai șicane polițienești și sărăcie. Știința — și arată spre Unrat — și arta — și se arătă pe sine — sînt tot un drac.

Unrat rosti :

— Fie acestea cum or fi, te înșeli totuși în prima dumitale presupunere, omule, dat fiind că nu sînt învățător de școală primară, ci profesorul doctor Raat de la liceul local.

Omul zise numai :

— Hai noroc !

Fiecare își dă titlul care îi convine și dacă ăstuia îi place să facă pe profesorul, nu era motiv ca să-l dușmănească.

— Va să zică, ești profesor ? interveni prietenos femeia. Grea pîine și asta. Și cîți ani ai dumneata ?

Unrat răspunse fără șovăială, ca un copil :

— Cincizeci și șapte de ani.

— Da urît te-ai mai murdărit ! Dă-mi pălăria dumitale ca s-o curăț cît de cît.

Îi luă pălăria cu borul lat de pe genunchi, o șterse, îi netezi chiar marginea și o potrivi cu grijă pe capul lui Unrat. Apoi își examină opera, bătîndu-l glumeț pe umăr. El spuse cu un surîs prefăcut :

— Foarte bine ai făcut treaba asta, vezi doară, doamnă dragă.

De astă dată simți însă altceva decît recunoștința pe care stăpînitorul o arată în silă celor ce-și îndeplinesc datoria față de el. Se vedea înconjurat aci, cu o ciudată căldură, de către oameni pentru care, cu toate că-și declinase titlul, rămînea încă un necunoscut. Nu putea fi supărat pe ei pentru lipsa lor de respect. Le găsea scuze ; acestor oameni le lipsea, desigur, orice unitate de măsură. Prin această scuză el justifica și dorința care-l cuprindea de a trece o dată cu vederea, împotrivirea lumii, de a se desprinde puțin din încordarea sa obișnuită, de a dezarma, fie și numai pentru un sfert de ceas.

Grăsunul scoase de sub o pereche de izmene, două drapele germane de marină, gifiind în acest timp și clipind din ochi spre Unrat, ca și cum ar fi fost înțeles cu el. Femeia cea grasă pierduse expresia ei înfricoșătoare ; Unrat avusese răgazul să observe că vicleania aparentă a privirii ei era produsă artificial cu fard negru. Numai față de artista Fröhlich, Unrat nu izbutea să găsească o atitudine cît de cît nesilită. Aceasta stătea deoparte, preocupată de ea însăși ; cosea pe fusta ei sumeasă o ghirlandă de flori de stofă.

Pianul din sală își termina zgomotos bucata. Uu clopoțel sună. Artistul spuse :

— Trebuie să ieșim, Guste.

Și cu un ton protector către Unrat :

— Domnule profesor, puteți să priviți cum lucrăm.

Își dezbrăcă haina veche, femeia își lepădă mantoul de seară și-l amenință pe Unrat cu degetul :

— Să fii drăguț cu Rosa. Nu așa de aprins ca adineauri.

Ușa fu deschisă pe jumătate de afară și Unrat văzu cu mirare cum cei doi grăsani porniseră deodată să țopăie într-un fel grațios.

Proptindu-și brațele fiecare pe spatele celuilalt și dîndu-și capul înapoi, arborau un surîs încîntat de ei înșiși, surîs care îmbia la aplauze. Și într-adevăr, de îndată ce apărură în fața sălii, se deslănțui o larmă voioasă.

Ușa se închise : Unrat rămase singur cu artista Fröhlich. Se simțea neliniștit de ceea ce avea să urmeze

și rotea priviri sfioase prin toată încăperea. Prosoape murdare erau împrăștiate pe podea, între oglinda toaletei încadrate de buchete și masa lîngă care ședea. Afară de cele două sticle de vin, masa era încărcată de multe pahare și borcănașe cu tot felul de alifii, care miroseau. Paharele de vin stăteau pe foi răzlețe de note muzicale. Unrat depărtă, cu teamă, paharul său de lîngă un corset pe care femeia grasă îl așezase alături.

Pe cînd cosea, artista Fröhlich își sprijinea piciorul pe unul din scaunele acoperite cu cele mai stranii obiecte de îmbrăcăminte. Unrat nu o privea direct : îndrăzneala lui nu mergea atît de departe ; o vedea doar în oglinda spre care ea stătea întoarsă. Aruncînd o primă privire speriată într-acolo, observă pe ciorapii ei negri, lungi, foarte lungi, o broderie liliachie. Cîtva timp, Unrat nu mai îndrăzni să privească. Apoi descoperi cu spaimă că rochia ei de mătase, ale cărei reflexe albastre apăreau printre ochiurile unei rețele negre, nu ajungea nici chiar pînă la subsuori și că, de cîte ori trăgea în sus acul cu ața, în scobitura de sub braț apăreau fire blonde. Și Unrat nu se mai uită într-acolo.

Tăcerea îl apăsa. Chiar și afară liniștea era mai mare decît înainte. Nu pătrundeau de acolo decît sunete scurte, gemute, cam răgușite și înecate în grăsime, ca ale unor oameni buhăiți care se căzneau. Apoi tăcere deplină, întreruptă de un geamăt și de zăngănitul unui obiect metalic, pe care îl îndoia cineva. Urechea prindea greu ceva de definit, ca respirația unei mulțimi. Deodată, se auzi cuvîntul „jos" și două căderi grele în succesiune rapidă. Iar printre aplauzele dezlănțuite, se deslușeau exclamații de : „Ei drăcie !" și „Strașnic !"

— Gata și cu asta. Spuse artista Fröhlich, luîndu-și piciorul de pe scaun. Terminase.

— Ei, și dumneata ? Nu mai spui nimic ?

Unrat fu obligat să se uite la ea ; dar ea îl zăpăci iarăși prin amestecul ei de culori. Părul îi era roșiatic, mai bine zis bătea în trandafiriu, aproape în liliachiu, și era împodobit cu cîteva bucăți de sticlă verde șlefuită, încrustate într-o diademă arcuită. Sprîncenele, deasupra ochilor ei de un albastru uscat, erau foarte negre și îndrăznețe arcuite. Dar strălucirea multicoloră a obrazului ei

— roşu, albăstrui, alb ca mărgăritarul — suferise din cauza prafului. Coafura părea prăbuşită şi pierduse parcă, în fumul gros din sală, ceva din luminozitatea pe care o avusese. Funda albastră de la gîtul ei atîrna veştedă, florile de ştofă de pe tivul fustei îşi plecau în jos capetele moarte. Lacul de pe ghetele ei înalte se cojea, pe ciorapi se vedeau două pete, iar mătasea rochiei ei scurte lucea palid. Carnea prea puţin rotunjită, slabă, a braţelor şi umerilor, părea ofilită, cu toată albeaţa ei, care se desprindea în nori subţiri de pudră la fiecare mişcare mai grăbită. Faţa ei se arătase adineauri lui Unrat foarte aprinsă, cu o expresie duşmănoasă, care încă mai putea fi ghicită, dar la care artista renunţase între timp, uitînd supărarea. Izbucni în rîs ; rîdea de lume, de ea însăşi.

— Şi adineauri mai erai aşa de vioi ! adăugă ea.

Unrat îşi încorda auzul. Deodată făcu un salt neîndemînatic, ca o pisică bătrînă. Artista Fröhlich sări într-o parte cu un ţipăt ascuţit. Unrat deschise brusc fereastra cu perdeaua roşie... Nu, capul a cărui formă o observase în spatele draperiei dispăruse din nou.

Se întoarse.

— Dumneata sperii lumea, spuse ea.

El, fără să se scuze, cu totul absorbit :

— Cunoaşteţi probabil mulţi tineri din acest oraş ?

Ea se legănă uşor, încoace şi încolo, din mijloc.

— Sînt politicoasă cu oricine se poartă cumsecade cu mine.

— Da, desigur. Nici vorbă, mă rog. Şi elevii liceului au, în general, vezi bine, purtări foarte delicate.

— Dumneata crezi poate că stau zi de zi aici, cu toată clasa dumitale ? Doar nu sînt educatoare la grădiniţă.

— Asta, ce e drept, iarăşi nu. Şi adăugă, ca pentru a-şi aduce aminte : De obicei, ei poartă şepci.

— Cînd poartă şepci, îi recunosc. De altfel, nu sînt lipsită de orice experienţă.

El interveni :

— Nu, de bună seamă că nu sînteţi.

Ea se împotrivi numaidecît :

— Ce ai vrut să spui cu asta ?

— Am vrut să spun că dumneavoastră cunoaşteţi oamenii.

Speriat şi dorind s-o împace, întinse spre ea palma mîinii sale ridicate :

— Darul de a cunoaşte oamenii, vreau să zic. Nu oricine îl are. El se cîştigă greu şi cu suferinţă.

Pentru a nu-i pierde bunăvoinţa, pentru a şi-o apropia, căci avea nevoie de această femeie, simţindu-se totodată înfricoşat în faţa ei, se hotărî să-i dezvăluie ceva din existenţa lui, ceva mai mult decît arăta de obicei mulţimii.

— E o experienţă amară. Dar trebuie, într-adevăr, să cunoaştem oamenii pentru a ne servi de ei şi pentru a-i domina, dispreţuindu-i.

Ea înţelesese.

— Nu-i aşa ? Mare lucru să obţii ceva de la păcătoşii ăştia !

Îşi apropie un scaun şi se aşează.

— Ce ştii dumneata despre viaţă ? Oricine intră aici crede că numai el era aşteptat. Toţi doresc ceva, şi după aceea — nici nu ai crede — te ameninţă cu poliţia ! Dumneata — şi-i atinse cu vîrful degetului genunchiul — dumneata mă ameninţi chiar dinainte... Nu e rău.

— Nu am vrut nicidecum să nesocotesc prin aceasta respectul datorat unei doamne, explică el.

Nu se simţea la largul lui. Muieruşca asta bălţată vorbea despre lucruri pe care el nu le putea pătrunde cu obişnuita sa luciditate. Afară de asta, genunchii ei se aflau acum între ai lui. Ea îşi dădu seama că era pe cale să-i displacă şi luă deodată o expresie liniştită, cuminte.

— Mai bine să te lepezi de noroiul ăsta şi să rămîi cumsecade.

Cum el nu obiectă nimic, ea mai spuse :

— Ţi-a plăcut vinul ? Trebuie să ştii că l-au oferit elevii dumitale. Îşi dau silinţă băieţii, nu glumă ! Unul din ei e plin de bişniţari.

Îi mai turnă un pahar. Şi zise, cu dorinţa de a-i plăcea :

— Ce-o să mă strîmb de ris dacă băieţii s-or întoarce mai tîrziu şi-or vedea că le-ai băut tot vinul. Pe mine mă bucură cîte-odată cînd unul suferă vreo pagubă. Aşa te înrăieşti cu timpul.

— Negreşit, doară, gîngăvi Unrat şi, ţinînd paharul în mînă, se simţi ruşinat de a fi băut din vinul lui Lohmann.

Căci elevul care plătise vinul era Lohmann. Fusese aci şi o ştersese înaintea celorlalţi. Pesemne că mai era undeva prin apropiere. Unrat se uită cu coada ochiului la fereastră; draperia purta încă întipărirea cam nedesluşită a unui obraz. Ştia că dacă se va repezi la perdea, obrazul o să dispară. Acolo se afla Lohmann. Unrat simţi acest lucru printr-o adîncă intuiţie. Lohmann, cel mai păcătos, cu împotrivirea lui de neînfrînt, Lohmann care nici măcar nu-i respecta porecla: acesta era duhul nevăzut cu care Unrat se lupta. Ceilalţi doi nu erau de fapt duhuri, şi Unrat simţea că ei l-ar fi adus cu greu aici, pînă la acţiunile neobişnuite pe care le săvîrşea el acum, pînă acolo încît să şeadă într-o odaie dosnică, unde mirosea a fard şi a veştminte dubioase — la artista Fröhlich. Din cauza elevului Lohmann, însă, Unrat era silit să rămînă. Dacă ar pleca, Lohmann ar şedea din nou aici şi ar privi obrazul vopsit al artistei Fröhlich, care şi-ar trage scaunul lîngă el. La gîndul că, din fericire, acest lucru era exclus acum, Unrat dădu pe gît, înainte de a-şi da seama, tot paharul. Vinul îi încălzea plăcut măruntaiele.

Perechea grasă din sală terminase gifiind, încă un număr din programul ei.

Acum pianul intonă cu un zgomot ca de fanfară un şir de acorduri marţiale şi îndată după aceea cele două voci izbucniră cu putere convingătoare, duduind de cinstit entuziasm patriotic:

„Negru-alb-roş, steagul măreţ
Catargul străjuieşte;
Dar vai de duşmanul semeţ
Ce-aste culori urăşte!

Artista Fröhlich spuse:

— Asta e numărul lor de atracţie; face să-l vezi.

Deschise cu băgare de seamă uşa avînd grijă să nu fie văzuţi de către publicul din sală, şi-l lăsă pe Unrat să se uite prin crăpătura dintre balamale. El văzu pe cei doi grăsani încinşi peste pîntece cu cîte un drapel negru, alb

și roșu, stînd pe o bară fixă de gimnastică, fiecare din ei sprijinit de unul din stîlpi și urlînd victorios cît îi ținea gîtlejul :

„Oriunde al mărilor noian
Catarge îl brăzdează,
preamîndrul pavilion german
toți oamenii-l stimează."

Se simțea că publicul era răscolit de sentimente lăuntrice impetuoase. Într-o înfierbîntare amenințătoare cîte unul bătea, trosnind, din palmele lui noduroase.

După fiecare strofă, aplauzele puteau fi numai anevoie potolite de oamenii mai cumpătați. La sfîrșitul cîntecului, entuziasmul sparse toate gîtlejurile. Artista Fröhlich spuse, cuprinzînd cu un gest larg sala :

— Acum spune și dumneata dacă toți ăștia nu sînt maimuțe patentate ! Fiecare din ei e în stare să cînte mai bine decît biata Guste și cu Kiepert al ei, răsuflatul cîntec al flotei. Și cel puțin simte ceva. Pe cînd Kiepert și Guste știu prea bine că nu fac decît tot felul de fasoane de hatîrul meseriei, voce nu au deloc, și ureche și mai puțin. E de ajuns să-și înfășoare însă drapelul peste burtă, ca oamenii să ia foc, de-ți vine să-ți iei lumea în cap dacă ești mai simțit. Iar grăsanii noștri trebuie să biseze. Acum zi și dumneata !

Unrat îi dădu dreptate. El și artista Fröhlich dădeau din cap cu un egal dispreț pentru popor.

— Bagă de seamă acum la ce-o să se-ntîmple, spuse ea, și-și băgă brusc capul în sală, înainte ca perechea cea grasă să fi început bucata ei suplimentară.

— Ho-ho-ho-ho-ho ! se auzi de afară.

— Ai auzit ? întrebă ea mulțumită. Ăia de-acolo și-au holbat ochii la mine cît e seara de lungă, dar ajunge să le arăt vîrful nasului cînd ei nu se așteaptă la asta, pentru ca să înceapă a mugi ca vitele.

Unrat se gîndi la sunetele asemănătoare care izbucneau în clasă îndată ce se întîmpla ceva neașteptat. Hotărî :

— Așa sînt ei totdeauna !

Artista Fröhlich oftă :

— Acuşica îmi vine iarăşi rîndul şi trebuie să mă duc în menajeria asta.

Unrat fu cuprins de nerăbdare.

— Închideţi, deci, uşa !

O închise el însuşi.

— Ne-am depărtat de subiectul nostru. Trebuie să mărturisiţi adevărul despre elevul Lohmann. Tăgăduiala dumneavoastră nu poate decît să-i agraveze situaţia.

— Iar începi cu asta ? Trebuie să fie o idee fixă la dumneata.

— Eu sînt profesorul ! Elevul ăsta e aşa făcut, încît merită cele mai grele pedepse. Daţi-vă seama de datoria dumneavoastră de a împiedica un criminal să se sustragă justiţiei.

— Păcatele mele ! Dumneata vrei, desigur, să-l tai în bucăţi pe omul ăsta. Cum zici că-l cheamă ? Nu am de altfel memoria numelor. Cum arată ?

— Are o faţă gălbejită, fruntea lată şi păr negru. E de talie mijlocie şi mişcările îi sînt — ca să zicem astfel — leneşe şi mlădioase ; mişcări care, prin ele însele, sînt o dovadă a minţii sale desfrînate.

Unrat schiţă chipul cu mîinile. Ura făcea din el un portretist.

— Şi ? întrebă artista Fröhlich, lipindu-şi două degete de colţul gurii. Dar îl şi recunoscuse pe Lohmann.

— Este, negreşit, vezi bine, foarte sclivisit şi găseşte cu cale să dea, printr-o atitudine de melancolică indiferenţă impresia că eleganţa lui ar fi înăscută şi nicidecum produsul unei înfumurări vrednice de dispreţul omului cu minte.

Ea îl întrerupse :

— Ajunge. Regret, dar cu aşa ceva nu pot să vă servesc.

— Gîndiţi-vă bine ! Haide !

— Păcat ! pe ăsta nu vi-l dau, şi se strîmbă ca un clovn.

— Ştiu că a fost aici ; am dovezi !

— Atunci poţi să-l apuci singur de cravată şi să-l gîtui, fără să ai nevoie de mine.

— Am aici, în buzunarul meu, caietul de compuneri al lui Lohman ; dacă vi l-aşi arăta, sînt sigur să aţi mărtu-

risi îndată că-l cunoașteți. Așa dar deci, artistă Fröhlich, să vă arăt caietul ?

— Mă-nnebunesc după așa ceva.

Unrat bägă mîna în buzunarul hainei, șovăi rușinat, trase afară mîna goală, apoi îndrăzni din nou... Însfîrșit, ea citi versurile lui Lohmann, încordîndu-se ca un copil în fața abecedarului. Apoi izbucni :

— Asta-i o mîrșăvie ! „Și de-ai purta sub sîn rodul iubirii." Să-l poarte cine vrea.

Și apoi, căzînd pe gînduri :

— La adică, nici nu e atît de prost pe cît credeam.

— Vedeți, îl cunoașteți !

Ea, foarte repede :

— Cine a spus ? Nu, nenișorule, pe mine nu mă prinzi.

Unrat o privi răutăcios. Deodată bătu din picior ; atîta stăruință în minciună îl scotea din sărite. Fără a se gîndi minți și el.

— Știu bine. Doar l-am văzut !

— Atunci totul e în regulă... spuse ea cu singe rece. De altfel, acum aș vrea și eu să-l cunosc.

Își aplecă pe neașteptate pieptul spre Unrat, pipăi cu degetele ei ușoare petele pleșuve dintre firele bărbii lui și își ascuți buzele ca și cum ar fi vrut să sugă.

— Mi-l prezinți, nu-i așa ?

Și-i veni să rîdă, pentru că Unrat făcea o mutră ca și cum degetele ei ușoare l-ar fi strîns de gît.

— De altfel elevii dumitale sînt băieți veseli. Asta se datorește, desigur, faptului că au un profesor atît de zglobiu.

— Și care din acești tineri vă place, deci, adică mai mult ? întrebă Unrat cu inexplicabilă încordare.

Ea îi dădu drumul și luă brusc din nou o expresie liniștită, cumpănită :

— Cine-ți spune dumitale că vreunul din acești băiețandri îmi place ? De-ai ști, de m-ai cunoaște, pe toți acești filfizoni i-aș da cu plăcere pe un om mai serios, mai copt, care nu caută numai distracții ușoare, ci pune mai mult preț pe suflet, pe fond... Dar băieții nu știu asta, adăugă ea cu ușoară tristețe.

Perechea cea grasă se întoarse. Încă înainte de a fi răsuflat bine, femeia întrebă :

— Ei, cum s-a purtat ?

Pianul intonă imediat numărul următor.

— Gata acum. E rîndul meu ! Şi artista Fröhlich îşi aruncă un şal pe umeri devenind astfel şi mai bălţată.

— Vrei desigur să te duci acasă, spuse ea. Te înţeleg, nici aici nu-i tocmai raiul pe pămînt. Dar mîine — ştii dumneata ? — trebuie să vii din nou, căci altminteri elevii dumitale îşi fac de cap aici — îţi dai singur seama de asta.

Şi ieşi.

Unrat era încă tulburat de sfîrşitul ciudat al convorbirii cu dînsa şi lăsă, fără împotrivire, pe ceilalţi să hotărască în locul lui. Artistul deschise uşa.

— Ţine-te mereu după mine şi ai să treci fără tărăboi.

Unrat îl urmă, făcînd ocolul sălii pe un interval liber, pe care nu-l nimerise adineauri. La cîţiva paşi de ieşire, artistul îl lăsă să treacă. Unrat mai zări o dată, în fundul sălii, două braţe, un umăr, o porţiune de piele violent luminată strălucind în mijlocul unui vîrtej de culori pestriţe deasupra fumului, deasupra zgomotului... Ajunsese afară. Birtaşul tocmai venea iarăşi cu un rînd de căni cu bere :

— 'nă seara, domnule profesor, şi vă rog să ne mai onoraţi curînd !

În gangul dinspre poartă, Unrat mai întîrzie puţin căutînd să-şi vină în fire. Simţi cum aerul rece îi limpezea gîndurile şi îşi spuse că fără vin şi bere întreagă această întîmplare, la o oră atît de neobişnuită, nu ar fi fost posibilă... Făcu un pas pe ulicioară şi tresări : de-a lungul zidului clădirii dădeau tîrcoale trei umbre. Aruncă într-acolo o privire piezişă prin colţul ochelarilor şi recunoscu pe Kieselack, pe von Ertzum şi pe Lohmann.

Unrat schimbă brusc direcţia ; în urma lui auzi un gîfîit care ieşea din cel mai larg din cele trei piepturi, pieptul lui Ertzum, şi care suna a revoltă. Atunci se auzi vocea sugrumată a lui Kieselack :

— Se pare că în casa din care tocmai a ieşit un individ se petrec tot felul de scîrnăvii.

Unrat tresări ; cuprins de furie şi de teamă, scrîşni din dinţi.

— Am să vă zdrobesc pe toți. Mîine, vezi numai, voi depune reclamație despre tot ce s-a petrecut !

Nimeni nu răspunse. Unrat mai făcu o dată stînga împrejur și se furișă, încet, mai departe, în mijlocul unei tăceri amenințătoare. Atunci, aproape pe șoptite Kieselack rosti — și ceafa lui Unrat se încreți la auzul celor două cuvinte :

— Și noi !

CAPITOLUL AL CINCILEA

LOHMANN, CONTELE ERTZUM ŞI Kieselack făcură unul în urma celuilalt, înconjurul sălii. Cînd trecură prin faţa scenei, Kieselack scoase un fluierat strident.

— La zdup ! porunci el, şi toţi trei se strecurară în cabina artiştilor. Femeia cea grasă cîrpea ceva.

— Ei ? întrebă ea. Dar unde aţi fost, domnilor ? Profesorul dumneavoastră ne-a ţinut de urît.

— Cu ăla nu avem relaţii, lămuri Lohmann.

— Dar e un om foarte învăţat şi uşor de băgat în buzunar.

— Bagă-l dumneata !

— O, eu nu, domnii mei. Vreţi desigur, să mă luaţi peste picior. Dar cunosc pe cineva...

Nu ajunse să continue, căci Kieselack o gîdilă subsuoară. Se convinsese mai intîi că ceilalţi nu se uitau.

— Nu ai voie să faci asta, micule, şi îşi scoase ochelarii cu arc de pe vîrful nasului. Dacă mai încerci vreodată, Kiepert s-ar putea răţoi la dumneata.

— Muşcă ? întrebă Kieselack privind pe sub gene, şi femeia dădu din cap, încreţindu-şi fruntea în chip misterios, ca şi cum ar fi vrut să convingă pe un copil că „ucigă-l toaca" există.

Lohmann spuse, din fundul odăii, de lîngă masa de toaletă unde stătea tolănit pe un scaun, cu mîinile în buzunare :

— Măi Kieselack, neastîmpăratule, ai mers prea departe cu Unrat. Ce nevoie să-l mai întăriţi cînd ieşea de aici. E om şi el şi nu trebuie să-i punem pe seamă ticăloşii care întrec puterea lui. Acum poate să ne facă mizerii.

— Îi arăt eu lui ! se lăudă Kieselack.

Ertzum stătea în mijlocul odăii cu coatele pe masă ; se mărginea să mîrîie şi faţa lui blond-roşcată, sub o boltă de ţepi roşii, pe care lampa atîrnată deasupra mesei îi făcea să lucească, rămînea îndreptată neclintit spre uşă. Deodată bătu cu pumnul în masă.

— Numai o dată să mai apară aici animalul ăsta şi-i rup oasele !

— Minunat ! spuse Kieselack. Atunci nu mai poate să ne aducă tezele. A mea tot nu e plină decît de prostii.

Lohmann privea zîmbind.

— Micuţa pare într-adevăr să te fi dat gata, Ertzum. Astfel de accente nu pot izvorî decît dintr-o dragoste adevărată.

Şi cum aplauzele de afară se stinseră şi uşa se deschise, urmă :

— Stimată domnişoară, cineva e gata să facă moarte de om pentru dumneavoastră.

— Trăncănelile ţi le poţi păstra pentru dumneata, răspunse Rosa supărată. Am vorbit cu profesorul dumitale : nici el nu e tocmai încîntat de dumneata.

— Dar ce vrea berbecul ăla bătrîn ?

— Să pună mîna pe dumneata şi să te facă pastramă, nimic altceva !

— Domnișoară Rosa, bîigui Ertzum. De la intrarea ei în odaie își încovoia smerit spinarea și o implora cu privirea.

— Nici dumneata nu ești mai breaz, declară ea. Mai simplu era să fi rămas în sală și să fi aplaudat cum trebuie. Sînt acolo cîteva haimanale care voiau să se lege de mine.

Ertzum sări.

— Unde sînt golanii ? Unde sînt golanii ?

Ea îl opri.

— Ia te rog ! Mai fă și scandal ! Atunci mă dă afară numaidecît. Poți oare să-mi pui la dispoziție palatul dumitale, domnule conte ?

— Sînteți nedreaptă, stimată domnișoară, interveni Lohmann. Chiar astăzi s-a dus iar, din pricina dumneavoastră, la tutorele lui, consulul Breetpoot. Dar burghezul ăsta nu are nici o înțelegere pentru marile pasiuni și nu dă nici un ban. Ertzum ar vrea, în ceea ce-l privește, să pună totul la picioarele dumneavoastră ; numele lui, un viitor strălucit, o avere mare. Are, slavă Domnului mintea destul de simplă ca să facă acest lucru. Tocmai de aceea, stimată domnișoară, ar fi nedrept din partea dumneavoastră să abuzați de o simplitate atît de simpatică. Cruțați-l !

— Cred că știu mai bine ce am de făcut, limbutule... și dacă prietenul dumitale nu știe să dea din plisc ca dumneata asta nu-l face decît să aibă mai multe șanse de a ajunge la mine, la...

— Capătul clasei, completă Kieselack.

— Te cunosc eu pe dumneata. Ești un prefăcut, și se apropie de Lohmann. Aici îți dai aerul că totul te lasă rece, iar pe ascuns îmi închini versuri murdare.

Lohmann rîse încurcat.

— De altfel, ești cel din urmă căruia-i voi da motive, cît de cît temeinice, să creadă că a-ș putea ajunge să port sub sîn rodul dragostei. Mă înțelegi ? Cel din urmă !

— Prea bine. Cel din urmă. Voi aștepta pînă atunci, spuse Lohmann plictisit. Și pe cînd ea îi întorcea spatele, el se întinse și-și ridică ochii spre tavan. Doar ședea aici fără vreun interes personal, numai ca spectator ironic. Persoana asta îl putea lăsa indiferent. Treburile inimii

lui erau mult mai serioase decît va avea să afle vreodată lumea... Își făcea, din batjocură, o platoșă...

Pianul se odihnise destul.

— Rosa, valsul dumitale preferat ! spuse femeia cea grasă.

— Cine vrea să danseze ? întrebă Rosa. Începuse să se legene și surîse lui Ertzum. Dar Kieselack i-o luă înainte iuncărului spătos. O apucă pe Rosa de mijloc ca pentru o poznă strengărească, o învîrti încet cu viclenie și făcu deodată o fandare în lături. Artista aproape că se răsturnă. În același timp Kieselack îi arătă limba și o ciupi de spate, neobservat de nimeni. Ea se sperie și spuse supărată și totodată drăgăstoasă :

— Dacă mai faci o dată asta, scîrbosule, am s-o i-o spun și o să te snopească.

— Ba să nu-i spui ! strigă Kieselack, șoptindu-i apoi la ureche : căci atunci îi spun și eu ceva.

Rîseră fără să-și miște un mușchi pe față. Ertzum se uită la ei cu privirea rătăcită. Fața lui roșcovană era acoperită cu picături de nădușeală.

Între timp, Lohmann poftise la dans pe femeia cea grasă. Rosa lăsă deoparte pe Kieselack și privi pe Lohmann, care dansa bine. În brațele lui, femeia cea grasă devenise ușoară ca un fulg.

Cînd i se păru că dansase deajuns, el se înclină cu condescendență și, fără a se uita la Rosa, se întoarse la locul lui. Rosa veni după dînsul.

— La urma urmei aș putea, din parte-mi să dansez cu dumneata chiar dacă nu ești bun la nimic altceva.

El ridică din umeri, își exprimă nepăsarea printr-o strîmbătură teatrală și se scula. Ea valsă îndelung într-o dăruire plină de voluptate.

— Vă ajunge ? întrebă el în cele din urmă politicos. Și cînd ea își veni în fire : Atunci...

— Ce sete mi-e ! strigă ea gîfîind. Domnule conte, dă-mi ceva de băut sau leșin.

— Nu se ține nici el prea bine pe picioare, observă Lohmann. Arată ca o lună beată.

Ertzum răsufla din greu, ca și cum numai el s-ar fi învîrtit tot timpul dansînd cu fata. Întoarse cu gîtul în jos, o sticlă care tremura în mîna lui și din care nu

se mai scurgea decît un rest. Apoi, privi nedumerit pe Rosa. Ea rîse. Femeia cea grasă spuse :

— Profesorul dumneavoastră are, pe cît se pare, gîtlej încăpător.

Ertzum pricepu ; privirea îi rătăci ameţită. Apucă deodată sticla goală ţinînd-o de gît ca pe o măciucă.

— Oho, făcu Rosa. Şi după o clipă, în timpul căreia îi observase : Batista mea a căzut sub masă. Ridică-mi-o, te rog.

Ertzum se aplecă, îşi vîrî capul sub masă, şi vru să întindă mîna, dar genunchii i se îndoiră ; înaintă pe brînci spre batistă — în timp ce fata îl urmărea cu privirea — o ridică cu dinţii de jos şi se întoarse în patru labe pînă la marginea mesei. Acolo rămase pe loc cu ochii închişi, moleşit de gustul unsuros de parfum rînced al peticului alb-cenuşiu, mînjit de fard. Aici, chiar în faţa pleoapelor sale închise stătea deci inaccesibilă femeia pe care el o visa zi şi noapte, în care credea, pentru care şi-ar fi dat viaţa ! Şi pentru că era săracă, iar el nu o putea încă ridica pînă la sine, ea era silită să-şi expună puritatea ei primejdiilor şi să intre în relaţii cu oameni murdari, chiar şi cu Unrat. Destin groaznic, fără seamăn. După ce îşi admirase opera, ea îi luă batista dintre dinţi şi-i zise :

— Bravo, aşa e bine, căţeluşul meu.

— Minunat, observă Lohmann.

Iar Kieselack care îşi rodea unghiile şi arunca priviri piezişe cînd spre unul, cînd spre celălalt dintre camarazii lui, spuse :

— Nu vă faceţi iluzii. Tot nu treceţi la timp clasa.

Apoi făcu Rosei semn cu ochiul. El o trecuse.

Lohmann spuse :

— Zece şi jumătate. Ascultă, Ertzum, pastorul tău se întoarce de la berărie, trebuie să te bagi sub plapumă.

Kieselack îi şopti ceva Rosei, ghiduş şi ameninţător. În timp ce ceilalţi doi se pregăteau de plecare, el dispăruse. Prietenii se îndreptau spre poarta oraşului.

— Te pot însoţi pînă acasă, declară Lohmann. Bătrînii mei sînt la bal la consulul Breetpoot. Cum găseşti faptul că noi ăştia, nu am fost invitaţi ? Gîştele alea care au luat lecţii de dans au şi început să danseze acolo.

Ertzum clătină furios din cap.

— O femeie ca asta tot nu e acolo ! În ultima vacanță de vară am întîlnit, la serbarea familiei noastre, toate fetele din neamul Ertzumilor și atîtea altele din familiile înrudite : Püggelkrook, Ahlefeldt, Katzenellenbogen...

— Și așa mai departe.

— Dar crezi că măcar una din ele avea asta !

— Ce anume ?

— Ei, asta. Știi tu. Ea are ceea ce o femeie trebuie să aibă înainte de orice, cu alte cuvinte, ca să-i zicem așa, suflet.

Ertzum spunea „ca să-i zicem așa", pentru că se rușina de cuvîntul „suflet".

— Și apoi, batista ei, completă Lohmann. O astfel de batistă nu se întîlnește la nici una din fetele Püggelkrook.

Ertzum înțelesese, după un timp, aluzia. Se trudi să scoată la lumină instinctele tulburi care adineauri îl împinseseră la un gest atît de ciudat.

— Nu trebuie să crezi — spuse el — că fac așa ceva fără intenție. Vreau să-i arăt că, în ciuda originii ei modeste, îmi este superioară și că doresc în mod serios s-o ridic pînă la mine.

— Dar zici că-ți este superioară.

Ertzum se miră singur de această contradicție. Bîlbîi :

— Să vezi ce am să fac !... Ciinele de Unrat n-o să mai intre a doua oară viu în cabina artiștilor.

— Mi-e teamă că și el ar vrea să ne taie pofta, la fel cum am dori să i-o tăiem și noi lui.

— Să îndrăznească...

— Nu-i decît un laș.

Erau totuși îngrijorați ; dar nu mai atinseră acest subiect.

Treceau printre pajiștile acum goale de oameni unde în timpul verii se dădeau serbările populare. Ertzum, pe care nemărginirea înstelată a nopții îl făcea să se simtă mai ușor, descoperea în mintea lui posibilități strălucite de a evada din acest cuib de burghezi, din instituția prăfuită în care trupul lui voinic, de om de la țară, era ferecat în cătușe umilitoare. Căci acum, de cînd iubea, își dădea seama că avea un aer caraghios pe băncile școlii, bîlbîia răspunsuri greșite, înfundîndu-și între umeri ceafa de taur, neputincios, pentru că slăbănogul strîmb de pe

catedră se chiora veninos la el suflind pe nări. Toți mușchii lui, ținuți în frîu aci, jinduiau să-și arate puterea; îl împingeau să lovească în jurul său cu spada sau cu îmblăciul, să rotească o femeie deasupra capului, să apuce un taur de coarne. Simțurile lui tînjeau lacome după vorba simplă și plină de haz a țăranilor, după noțiuni palpabile, pe alt tărîm, mai accesibil decît acela al spiritualității clasice, în fața căruia i se tăia respirația ; rîvnea la atingerea cu brazda goală, neagră, care se lipește de tălpile vînătorului, și cu vîntul care izbește în față pe călărețul ce zboară în galop ; ducea dorul zgomotului circiumilor pline de lume, al lătratului haitei de cîini legați laolaltă, al aburelii ce se înalță toamna deasupra pădurilor sau din trupul unui cal năduşit care se balegă... Cu trei ani înainte, o rîndășoaică, pe care o apărase de un văcar vînjos, îl răsplătise trîntindu-l lîngă ea pe o căpiță de fin. Prin prisma amintirii acestei fete, o simțea astăzi pe șanteza Rosa Fröhlich. Ea trezea în el imaginea unui cer înalt, cenușiu, cu un amestec de sunete și de mirosuri violente. Trezea în el tot ce era, de fapt, sufletul lui propriu. De aceea el îi făcea cinstea să vadă în toate acestea sufletul ei, să-i atribuie mult, mult suflet și s-o așeze foarte sus.

Cei doi elevi ajunseră la vila pastorului Thelander. Avea cîte un balcon la mijlocul etajului întîi și al celui de-al doilea, între pilaștri înconjurați de tulpini noduroase de viță sălbatică.

— Pastorul tău s-a întors acasă, spuse Lohmann arătînd o lumină ce ardea la etajul întîi. Se apropiară ; lumina se stinse.

Ertzum privi posomorît și înfrînt spre fereastra întredeschisă de la etajul de deasupra, la care trebuia să se suie. În spatele acestei ferestre, hainele și cărțile lui răspîndeau din nou miros de școală. Aerul școlii îl urmărea zi și noapte.

...Plin de mînie, făcu un salt, se cățără, ajutîndu-se de tulpina viței, pînă sus, se opri pe balustrada primului balcon și își mai ridică o dată privirea spre fereastra lui.

— Mult timp n-o să mai îndur asta, spuse el de sus. Apoi se urcă mai departe, împinse fereastra cu piciorul şi se lăsă să alunece în cameră.

— Visuri plăcute, spuse Lohmann cu blîndă batjocură şi porni înapoi fără să înăbuşe scîrţîitul paşilor săi pe alee.

Pastorul Thelander, care îşi stingea lumina ca să nu fie obligat să observe ceva, nu era omul care să facă scandal din pricina escapadelor nocturne ale unui conte Ertzum, pentru găzduirea căruia i se plăteau patru mii de mărci pe an...

Şi abia ieşit din grădiniţa din faţa vilei, Lohmann se gîndi din nou la Dora.

Aşadar, Dora dădea acum marele ei bal. Rîdea în clipa aceasta, ascunzîndu-şi obrazul în dosul evantaiului, cu rîsul ei straniu, languros şi crud de creolă. Ajutorul de judecător Knust, rîdea poate şi el ; poate că astăzi sorţii cădeau în favoarea lui Knust. Căci cu locotenentul von Gierschke lucrurile păreau a se fi isprăvit...

Lohmann îşi adînci gîtul între umeri, îşi apăsă dinţii pe buza de jos urmărindu-şi zbuciumul suferinţei...

Iubea pe doamna consul Breetpoot, o femeie de treizeci de ani. O iubea de trei ani de cînd reuniunea de dans se ţinuse o dată iarna, în casa ei. Ea îi prinsese pe piept o decoraţie — o, numai pentru că dorea să-i măgulească pe părinţii lui ; ştia aceasta. O vedea de atunci în casa lui părintească — serbări la care nu era admis — o vedea cu curtezanii ei : el ! Uşa ar fi putut fi deschisă în orice clipă, şi atunci ar fi fost văzut stînd acolo, nimicit, sfîşiat de durere ; toată taina ar fi fost dată în vileag. Dacă aceasta s-ar fi întîmplat, Lohmann era ferm hotărît să-şi pună capăt zilelor. O puşcă veche cu care vîna şobolanii în hambarul de grîne stătea pregătită...

Arăta o prietenie protectoare fiului ei, elev în clasa a treia a liceului, căruia îi dădea să copieze vechile sale compuneri. Îi iubea copilul ! O dată, cînd sărise în ajutorul elevului Breetpoot, într-o încăierare a băieţilor, întîmpinase pe buzele multora un surîs îndoielnic. Ţeava puştii se şi îndrepta spre pieptul lui... Nu, nimeni nu ştia, şi Lohmann putea continua să se zbuciume, să se îmbete cu castitatea sălbatică, cu amărăciunile voluptoase, cu

sfiosul, trufaşul, mîngîietorul dispreţ pentru lume al celor şaptesprezece ani ai săi şi cu versurile pe care le mîzgălea noaptea pe spatele unei vechi decoraţii de bal...

Şi tocmai lui, lui, care era pătruns pînă în măduva oaselor de acel sentiment chinuitor, îi pretindea o fată ca aceasta, Rosa Fröhlich să se lase aţîţat de ea la dragoste. O mai mare ironie era greu de închipuit. E drept că făcea versuri închinate ei — ei, da. Artei îi este indiferent obiectul. Dacă ea socotea că asta ar fi o dovadă... Făcea pe ofensata, iar el îi rîdea în obraz ; asta o făcea, firește, să fie şi mai nebună după el, ceea ce, zău, nu era în intenţia lui.

Era oarecum departe de a se gîndi să cerşească dragostea şantezei de la „Îngerul albastru". Se aflau, desigur, acolo în sală marinari şi funcţionari comerciali pe care, în schimbul sumei de trei pînă la zece mărci, ea îi fericise.

Poate că totuşi se simţea măgulit ? De ce să nege ? Erau clipe cînd dorea s-o vadă pe fata aceasta la picioarele lui, cînd o rîvnea ca s-o umilească, ca să întineze prin acest desfrîu, propria lui dragoste, înjosind, în tîrfa care-l implora în genunchi, pe ea, pe Dora Breetpoot însăşi, pentru ca apoi să se prăbuşească în faţa ei şi să izbucnească într-un plîns izbăvitor.

Cutremurat de aceste gînduri, Lohmann merse în Kaiserstrasse, în faţa casei iluminate a consulului Breetpoot, şi aşteptă, printre umbrele care lunecau pe geamuri, să vadă o singură umbră.

CAPITOLUL AL ŞASELEA

ÎN DIMINEAŢA URMĂTOARE, Ertzum, Kieselack şi Lohmann se întîlniră, palizi la faţă. În mijlocul clasei zgomotoase, fiecare dintre ei se simţea ca un criminal care ştie că o scrisoare conţinînd numele lui este pe drum, spre procuror, fără ca lumea din jurul lui să bănuiască. Răgazul se număra numai cu minutele... Kieselack trăsese cu urechea la uşa cancelariei directorului şi afirma că auzise glasul lui Unrat. Nu mai sfida, ci şoptea pe după mînă, cu gura strîmbă, la urechea lui Ertzum: „Vai de noi, omule!" Lohmann ar fi făcut cu plăcere schimb, pentru ora ce avea să urmeze, cu ori care dintre cei mai săraci cu duhul.

Unrat intră grăbit şi se apucă imediat, fără să răsufle, de Ovidiu. Ceru să i se recite versurile învăţate pe dinafară, începînd cu şeful clasei, Angst. Urmară elevii cu litera B. Ajuns la E, Unrat sări la M. Ertzum oftă uşurat.

Kieselack și Lohmann constatară surprinși că literele K și L fuseseră cruțate.

La traducere, nici o întrebare nu fu adresată vreunuia dintre ei. Sufereau din pricina aceasta, cu toate că nu-și pregătiseră lecția. Aveau impresia că sînt excluși din societatea omenească, că sînt condamnați la moarte civilă. Ce plănuia oare Unrat ? În timpul recreației cei trei se ocoliră reciproc, de teamă că s-ar putea bănui că erau legați printr-o taină fatală.

Trei ore cu alți profesori trecură, întrerupte de dese tresăriri înfricoșate. Un pas în curte, un scîrțiit al scării, directorul... Dar nimic nu se petrecu. Și Unrat lăsă ora de greacă să treacă la fel ca ora de latină. Kieselack era din ce în ce mai îngrijorat și ridică mîna, deși nu ar fi putut da răspunsul. Unrat îl trecu cu vederea. Atunci el începu să agite în aer, la toate întrebările, laba lui vînătă, plesnind totodată din degete. Lohmann renunță să mai aștepte și deschise sub pupitru *Zeii în exil*. Ertzum, subjugat din nou de școală și cu trufia pierdută, se silea ca totdeauna, nădușind, să urmărească lecțiile și rămînea ca totdeauna în urmă.

La plecare, se așteptau să fie chemați, de custode, cu un surîs prevenitor de rele, la director. Dar nu, omul cu clopoțelul își scoase foarte liniștit șapca în fața domnișorilor. Ajunși în stradă se priviră între ei cu o bucurie care se temea să izbucnească. Kieselack fu primul care-i dădu frîu liber.

— Vedeți ! Am spus de la început că nu are curajul ! Lohmann era supărat că se lăsase intimidat.

— Dacă omul ăsta crede că poate să mă ducă de nas...

Ertzum zise :

— Mai e timp să se întîmple. Și cu bruscă vehemență : N-are decît să se întîmple ! Știu eu ce am de făcut !

— Îmi închipui, spuse Lohmann. Îi tragi o bătaie lui Unrat. Apoi o iei pe Rosa și vă aruncați amîndoi în apă.

— Nu, asta nu, spuse Ertzum uimit.

— Oameni buni, ați căpiat, spuse Kieselack. Și se despărțiră.

Lohmann mai declară :

— De fapt nu mă mai interesează nimic la „Îngerul albastru". Dar nu mă las intimidat : acum mă duc dinadins acolo.

Seara, el și Ertzum sosiră aproape în același timp în fața localului. Îl așteptară și pe Kieselack. Îl lăsau întotdeauna pe el să intre înainte, să pătrundă el cel dîntîi în cabina artiștilor, să deschidă el cel dîntîi gura, să se aclimatizeze el cel dintîi. Fără Kieselack, toate astea n-ar fi mers ; aveau nevoie de el și de obrăznicia lui. Nu aveau bani și erau siliți să plătească pentru el, dar Kieselack avea grijă să nu-i lase să observe tot ce plăteau și să nu bănuiască că dacă Rosa primea de la ei flori, vin și daruri, era tocmai pentru plăcerile ascunse ale lui Kieselack. În sfîrșit, el sosi, fără a se grăbi de hatîrul lor și intră în local. Aflară însă de la patron că în cabina artiștilor se găsea profesorul lor. Se priviră atunci speriați și o șterseră.

Noaptea trecută, cînd Unrat sosise cu bine acasă, își aprinsese lampa de lucru și se apropiase de pupitrul de scris. Soba mai încălzea, ceasornicul își depăna tic-tacul. Unrat își răsfoia manuscrisul spunîndu-și :

„Adevărate nu sînt decît prietenia și literatura."

Se simți scăpat din mrejele artistei Fröhlich și găsi deodată că „îndeletnicirile lăturalnice" ale elevului Lohmann îi sînt profund indiferente.

Dar trezindu-se dimineața, înainte de a se lumina, el își zise că lucrurile nu vor fi în regulă, pînă cînd nu-l va fi prins pe elevul Lohmann. Se apucă totuși din nou de particulele din stilul lui Homer, dar prietenia și literatura nu mai reușiră să-l capteze. Și n-aveau să-l mai capteze — simțea el — atîta timp cît Lohmann stătea nestingherit la artista Fröhlich !

Un mijloc pentru a împiedica un asemenea lucru îi fusese indicat de însăși artista Fröhlich. Ea spusese : „Dar trebuie să vii mîine din nou, altminteri elevii dumitale își fac de cap aici..." Amintindu-și aceste cuvinte, Unrat roși. Căci cuvintele aduceau cu ele și glasul artistei Fröhlich, privirea ei ațîțătoare, toată fața ei dată cu fard și cele două degete delicate cu care-l pipăia sub bărbie... Unrat își întoarse sfios privirea spre ușă și se aplecă

din nou, cu zel prefăcut, asupra lucrării lui, ca un şcolar care tăinuieşte „îndeletniciri lăturalnice".

Cele petrecute acolo fuseseră văzute prin perdeaua roşie — firește, vezi bine — de cele trei lichele. Şi dacă Unrat se hotăra să-i tragă la răspundere în faţa tribunalului domnului director, ei erau în stare, văzîndu-se pierduţi şi lepădînd ultimul rest de ruşine, să destăinuie în mod public ceea ce văzuseră. Pe lista crimelor lui Lohmann era înscris şi vinul plătit de el — din care Unrat băuse... Îl trecură sudorile. Se vedea prins în laţ. Adversarii vor afirma că nu Unrat l-a „prins" pe Lohmann, ci Lohmann pe Unrat... Şi conştiinţa de a se afla singur de tot, într-o luptă mai aprigă decît oricînd, împotriva oştirii elevilor răzvrătiţi, îi dădea lui Unrat puteri şi certitudinea că va mai stînjeni cariera multora, dacă nu cumva o va zădărnici cu totul.

Cu o hotărîre pătimaşă porni spre şcoală.

Prilejurile de a „băga la apă" pe cei trei criminali nu lipseau. În ce-l priveşte pe Lohmann, era cu totul suficientă compunerea sa obraznică. În săptămîna dinainte de darea notelor de sfîrşit de an, Unrat avea să le pună întrebări care să-i facă să cadă. Se şi gîndea la unele din ele... După ce trecu de poarta oraşului, îl cuprinseră îndoieli şi cu cît se apropia mai mult de clădirea şcolii, cu atît viitorul ce se deschidea privirilor lui îi apăru mai ameninţător. Cei trei răsculaţi răzvrătiseră probabil acum toată clasa, povestind despre „Îngerul albastru". Cum aveau să-l privească elevii pe Unrat ? Izbucnea revoluţia !.. Panica de tiran ameninţat îl străbătea din nou cruciş şi curmeziş, ca o ceată de călăreţi puşi pe fugă. Se uita cu coada ochiului pe după colţul străzilor cu teamă plină de răutate, în căutarea de elevi, de atentatori.

Cînd puse piciorul în clasă nu mai era în ofensivă. Aştepta : căuta să se salveze, negînd în mod tacit întîmplările din seara precedentă, tăinuind primejdia, ignorînd pe cei trei criminali... Unrat se stăpînea bărbăteşte. Nu bănuia spaima prin care treceau Kieselack, Ertzum şi Lohmann ; dar nici ei nu bănuiau nimic din spaima lui. După sfîrşitul orelor de curs, el îşi recăpătă, la fel ca şi ei, curajul. Lohmann nu trebuia să jubileze ! Trebuia ţinut la distanţă de artista Fröhlick ; a veghea

la aceasta era pentru Unrat o chestiune de autoritate şi de respect de sine. Cum spusese ea ? „Trebuie să veniţi mîine din nou." Nu rămînea altceva de făcut. Cînd Unrat îşi dădu seama de aceasta, se sperie. Dar în spaima lui era şi oarecare dulceaţă.

Din pricina tulburării sale, nu fu în stare să cineze. Şi în ciuda menajerei, el părăsi numaidecît casa pentru a fi primul la „zdup" — în cabina artistei Fröhlick. Nu putea îngădui ca Lohmann să şadă acolo şi să bea vin : asta ar fi răzvrătire şi Unrat nu răbda acest lucru. Nu-şi dădea seama de nimic altceva.

Cum se furişa grăbit spre „Îngerul albastru", nu zări imediat afişul colorat de la intrare şi-l căută cîteva secunde, aiurit... Slavă Domnului, iată afişul. Aşa dar, artista Fröhlich nu plecase brusc cu trenul, nu fugise, n-o înghiţise pămîntul, aşa cum tocmai se temuse Unrat. Mai cînta, mai era acolo, cu îmbrăcămintea-i pestriţă, mai gîdila simţurile cu privirea ei. Şi din bucuria lui faţă de această certitudine, Unrat trase o concluzie fulgerătoare. A-l ţine pe Lohmann departe de ea nu era totul ; Unrat dorea el însuşi să şadă lîngă artista Fröhlich... Dar această idee pieri repede din mintea lui.

Sala era încă goală, aproape cufundată în întuneric, neliniştitor de mare, iar nenumăratele scaune şi mese, de un alb murdar, erau împrăştiate în dezordine ca o turmă de berbeci pe cîmp.

Lîngă sobă, la lumina unei mici lămpi de tablă, şedea birtaşul cu alţi doi bărbaţi : jucau cărţi. Unrat dorind să nu fie văzut, se furişă asemenea unui liliac de-a lungul peretelui întunecos.

Era gata să se strecoare în cabina artiştilor, cînd birtaşul strigă cu o voce care răsună înfiorător :

— 'nă, seara, domnule profesor, îmi pare bine că localul meu v-a plăcut.

— Voiam numai... credeam numai... artista Fröhlich...

— Intraţi, vă rog, şi aşteptaţi-o, e tocmai ora şapte. Vă aduc şi o bere.

— Mulţumesc — strigă Unrat — nu am de gînd să beau... Dar — şi scoase capul pe uşă — mai tîrziu voi face probabil o comandă mai mare.

Închise apoi uşa şi înaintă bîjbîind în bezna din cabină.

După ce izbuti să aprindă lumina, dădu la o parte corsetele și ciorapii de pe un scaun, se așeză la masa pe care zăceau aruncate toate lucrurile rămase din ajun, scoase agenda sa de profesor din buzunarul hainei, pe baza numerelor notate în dreptul fiecărui elev, să scrie calificativele provizorii. Ajuns la litera E, sări repede la M, întocmai cum făcuse de dimineață în clasă. Se răzgîndi după aceea, întoarse foile și puse lîngă numele lui Ertzum un furios „insuficient". Veni apoi rîndul lui Kieselack și însfîrșit al lui Lohmann. Încăperea era liniștită și singură, iar gura lui Unrat strîmbată de setea răzbunării.

După o vreme, primii vizitatori începură să se așeze în sală. Unrat fu cuprins de neliniște. Femeia cea grasă de aseară intră în cabină. Purta o pălărie neagră cu bor extravagant. Cum îl văzu, exclamă :

— Ei, dar ce surpriză ! Dumneata, domnule profesor ? S-ar zice că ai petrecut noaptea aici !

— Doamnă dragă, vin pentru anumite treburi, o lămuri Unrat.

Ea însă îl amenință cu degetul :

— Cunosc eu treburile dumitale !

Își scoase gulerul de blană și jacheta.

— Acum îmi dai voie să-mi scot corsajul.

Unrat bîigui ceva și-și întoarse privirea. Ea se apropie, într-un capot care-și pierduse de mult culoarea, și-l bătu pe umeri.

— Ca să fiu sinceră, nu mă mir cîtuși de puțin, domnule profesor, că te-ai instalat din nou aici. Nici nu ne așteptăm la altceva cînd e vorba de Rosa. Cine o cunoaște bine trebuie s-o iubească, n-are încotro. Și pe bună dreptate, căci e într-adevăr o fată grozav de frumoasă.

— Asta poate fi — firește, vezi doară — foarte exact, doamnă dragă, dar nu pentru asta...

— Nuuu... Dar și pentru inima pe care o are fata asta. E chiar lucrul principal, Doamne, așa zic eu !

Ea puse mîna pe propria ei inimă, sub capotul căscat. Totodată își dădu ochii peste cap, iar bărbia ei dublă se clătină de înduioșare.

— Din pură iubire de oameni e în stare să-și taie din propria ei carne ! A moștenit asta, pesemne, de la tatăl ei, care a fost infirmier. Poți să mă crezi sau nu,

dar Rosa a avut totdeauna o slăbiciune pentru domni mai vîrstnici. Și nu numai pentru asta — ea frecă arătătorul de degetul mare — ci pentru că inima ei e făcută așa. Căci domnii mai vîrstnici au mai mare nevoie de a fi tratați cu dragoste... Uneori e chiar mai bună și mai drăgălașă zău, decît îngăduie poliția. Vezi dumneata, o cunosc din fragedă copilărie. Știu deci bine ce spun.

Se așeză pe marginea mesei, îl înghesui pe Unrat între masiva ei persoană și spătarul scaunului acestuia, părînd că vrea să pună cu totul stăpînire pe el, și să-l învăluie cu atmosfera celor povestite de ea.

— Cînd fata nu avea încă șaisprezece ani, se și ducea la panopticum și la artiștii care lucrau acolo. Înțelegi dumneata, cînd ești născut pentru artă... Ei, acolo era un domn mai vîrstnic, care voia s-o dea la studii. Cunoaștem noi studiile astea ! Începe de la Adam și Eva și de la mărul cel acru. Cînd a înghițit mărul, m-am trezit cu ea la mine, urlînd. Eu îi spun, firește : „Fetițo, bătrînului îi punem noi zăbala. Mai ai încă trei săptămîni pînă să-mplinești șaisprezece ani ; o să plătească pînă i s-o tăia suflarea.“ Ea însă nu voia ! Îți închipui așa ceva ? Prea îi era milă de moșneag, n-am putut s-o conving. Dimpotrivă, s-a dus singură din nou la el ; asta spune multe. Mi l-a arătat pe stradă : adevărată căzătură. Dar nici o asemănare, nici o umbră de asemănare cu dumneata, domnule profesor.

Îl atinse ușor cu două degete drept în obraz și cum nu-i păru încă destul de însuflețit, ea stărui asupra celor spuse.

— Nici umbră, zic eu ! Și apoi era o scîrbă. Curînd după aceea a murit, și ce crezi că a lăsat moștenire Rosei ? Fotografia lui, închisă discret într-o casetă. Să crăpi de fericire, nu altceva ! Și atunci, zic eu, un om generos, bine păstrat încă și care să aibă în adevăr suflet pentru o fată, trebuie negreșit să-i facă o impresie și mai adîncă.

— De bunăseamă, doară. Dar Unrat era în căutarea unui prilej greu de găsit, pentru a trece la altceva. Fie, vezi, numai, cum o fi, dar toate acestea — surîsul lui stingherit luă o expresia răutăcioasă — nu sînt un motiv pentru ca un flăcău care nu este cu totul lipsit, pe de

o parte de spirit, iar pe de altă parte de simţire, să nu placă totuşi mai mult.

Femeia interveni cu aprindere :

— Dacă asta-i tot ce te doare, să n-ai nici-o grijă. De tineri, Rosa noastră e sătulă pînă aici, te rog s-o crezi !

Îl scuturâ pe Unrat tare de umăr pentru a-l face să simtă trupeşte adevărul. Apoi sări cu zgomot de pe masă şi spuse :

— Uite cum m-am întins la vorbă ! E timpul să mă apuc de lucru, domnule profesor. Altădată o să mai discutăm.

Se aşeză în faţa mesei de toaletă şi-şi unse faţa cu alifie.

— E mai bine să te uiţi acum în altă parte, căci nu e prea frumos ce vezi. Unrat îşi întoarse ascultător privirea. Auzi pianul intonînd cîteva acorduri. Sala vuia confuz ca şi cum ar fi fost pe jumătate plină.

— Iar elevii dumitale — adăugă femeia ţinînd ceva între dinţi — nu au decît să întindă gîtul şi să necheze.

Unrat cedă impulsului de a se uita spre fereastră.

Din sală se auzi un prelung „ho-ho-ho-ho". Artista Fröhlich stătea pe prag şi, în spatele ei, deschizătura uşii fu imediat astupată de statura spătoasă a artistului Kiepert. După ce amîndoi intrară, acesta strigă :

— E foarte măgulitor, domnule profesor, că aţi venit din nou.

Artista Fröhlich zise la rîndul ei :

— Uite-l ! Ei, bravo !

— Vă miraţi poate... îngăimă Unrat.

— Pe dracu, declară ea. Ajută-mă să-mi scot paltonul.

— ...Că-mi reînoiesc atît de repede vizita.

— Dar ce-ţi veni ?

Ţinea braţele ridicate, ca două torţe şi-şi scotea acele din pălăria ei roşie, cu pene, surîzînd hoţeşte, pe sub gene, lui Unrat.

— Dar... continuă el încurcat. Chiar dumneavoastră aţi fost de părere că trebuie să revin.

— Ei, da ! şi îşi agită pălăria ca o roată de foc. Apoi izbucni : Să-ţi vie nebunia !... Doar n-o să te las să pleci, moşulică !

Și, în același timp, cu mîinile în șold își plecă fața spre obrazul lui.

Unrat avea aerul unui copil care se sperie tare pentru că zîna de pe scenă a pierdut deodată o cosiță de păr fals. Artista Fröhlich își înăbuși îndată accesul de veselie. Suspină, lăsîndu-și capul pe umăr.

— Dar nu trebuie să-ți închipui că am vrut să spun că nu pot să renunț. Ți-ai făcut idei greșite. Dimpotrivă, am spus întotdeauna Gustei : „Doar e doctor și profesor, iar eu nu sînt decît o biată neștiutoare. Ce pot să ofer unui astfel de bărbat ?... Madam Kiepert, nu-i așa că ți-am spus ?

Femeia cea grasă confirmă.

— Ea însă — spuse artista Fröhlich, și ridică nevinovat din umeri — a crezut mereu că te vei întoarce... Și asta așa a fost !

Din colțul odăii unde-și schimba hainele, artistul scotea sunete nearticulate. Nevastă-sa îi făcu semn să se potolească.

— De altfel, de unde pot eu să știu — continuă artista Fröhlich — că vii aici de dragul meu... Nici măcar nu mă ajuți să-mi scot pardesiul... Poate că nu vii decît din cauza scîrbelor de mucoși pe care vrei să-i faci pastramă ?

Roșind, Unrat spuse încurcat :

— În primul rînd... de fapt, ce-i drept... la început...

Ea dădu din cap cu o expresie îndurerată.

Femeia cea grasă se sculă de la masa de toaletă ca să le vină în ajutor. Își punea tocmai o bluză roșie, decoltată. Își terminase găteala și-și recăpătase tenul „minunat" din ajun.

— De ce n-o ajuți pe domnișoara să-și scoată pardesiul ? spuse ea. Așa te porți dumneata cu o cucoană care-ți cere un serviciu ?

Unrat începu să smucească una din mînecile ei. Aceasta nu cedă și artista Fröhlich alunecă în brațele lui Unrat, ceea ce-l făcu să se oprească nedumerit.

— Să te învăț eu cum se face, și femeia cea grasă îi explică mișcările.

Bărbatul ei se apropie fără zgomot. Își pusese tricoul sub care un val de grăsime șerpuia de la un șold

la celălalt : un neg păros i se vedea la gît. Întinse lui Unrat un ziar de format mic.

— Asta trebuie s-o citeşti, domnule profesor, îi puse la locul lor pe păcătoşii ăia.

Unrat luă imediat aerul expert pe care i-l impunea orice tipăritură. Recunoscu foaia social-democrată locală.

— Ia să vedem deci — exclamă el — cum se prezintă... vezi numai... această realizare.

— Vorbeşte de lefurile profesorilor, spuse artistul. Tocmai aseară am pomenit de ele.

— Dă-i pace, hotărî femeia şi luă ziarul din mîna lui Unrat. Leafa-i ajunge ; altceva îi lipseşte. Asta nu-i treaba ta. Treci dincolo, la vitele de afară.

Sala grohăia, mugea şi fluiera printre tunetele pianului. Kiepert se supuse. Luă brusc expresia de încîntare de sine, care în ajun îl umpluse de mirare pe Unrat şi, cu paşi mici, jucăuşi, trecu pragul spre sala care-l înghiţi zgomotos.

— De ăsta ai scăpat, domnule profesor, spuse femeia cea grasă. Pînă l-or mistui pe el, o ajutăm pe Rosa să se îmbrace.

— Crezi că are voie să facă asta ? întrebă artista Fröhlich.

— Doar nu-i strică să-nveţe cum trebuie dezbrăcată şi îmbrăcată o femeie. Cine ştie la ce o să-i mai folosească lucrul ăsta în viaţă !

— Atunci, dacă nu ai nimic împotrivă... şi artista Fröhlich îşi trase fusta în jos. Începu apoi să-şi descheie bluza şi Unrat observă cu un fel de spaimă că tot ce purta pe dedesubt era negru şi lucios.

Dar şi mai stranie fu pentru el constatarea că sub fustă nu purta jupon, ci o pereche de pantaloni scurţi, pînă la genunchi, negri şi largi. Artistei părea să nu-i pese : avea un aer foarte nevinovat. Unrat avu însă senzaţia că pe lîngă urechea lui trece o şoaptă, o primă destăinuire a unor mistere şi situaţii delicate tăinuite în adîncuri, departe de suprafaţă, acea cinstită suprafaţă burgheză care se arată pe stradă în văzul poliţiei. Şi încercă o mîndrie care nu era lipsită de teamă.

Dincolo, în sală, Kiepert avea mare succes şi începu un număr nou.

— Acum e mai bine ca profesorul să se întoarcă cu spatele — zise artista Fröhlich — căci acum cade și restul.

— Vai de mine, fetițo, dar e om cuminte, serios. Ce rău poate să-i facă ?

Dar Unrat se și întorsese grăbit. Trăgea încordat, cu urechea, la foșnetul din spate. Femeia cea grasă îi întinse repede ceva, fără să-l privească.

— Ține, te rog, asta.

Unrat luă obiectul, fără a ști ce era. Era ceva negru, care putea fi strîns ca o batistă și era cald la pipăit, cald ca un animal. Deodată lucrul îi căzu din mînă, căci înțelesese de ce era așa cald — erau pantalonașii negri !

Totuși îi ridică și rămase nemișcat. Guste și artista Fröhlich schimbară în grabă cîteva aprecieri tehnice în timp ce își continuau treaba. Kiepert își isprăvise numărul.

— Trebuie să ies și eu — spuse soția lui — ajut-o dumneata să se îmbrace.

Și cum Unrat nu se mișcă :

— Ce naiba, ai vată în urechi ?

Unrat se întoarse brusc ; „dormise" ca elevii lui, cînd lecția li se părea prea lungă. Apucă nerăbdător șireturile corsetului. Artista Fröhlich îi surîdea peste umăr.

— De ce mi-ai întors spatele tot timpul ? De mult sînt iarăși îmbrăcată decent.

Purta acum un jupon portocaliu.

— De altfel — urmă ea — chestia cu întorsul am spus-o numai de hatîrul Gustei. Cît despre mine, mi-ar plăcea să știu cum îmi găsești corpul.

Unrat nu spuse nimic, iar ea își întoarse nemulțumită capul.

— Acum trage tare !... Ce naiba ! Dă-ncoace, mai ai multe de învățat.

Își strînse singură corsetul. Și cum el își ținea încă întinse, nedumerit, mîinile goale, adăugă :

— Nu vrei de loc să fii drăguț cu mine ?

— Desigur, vezi bine, bîlbîi el speriat. Căutîndu-și cuvintele, în cele din urmă spuse că în... în veșmîntul negru o găsise și mai nostimă.

— Purcelule ! exclamă artista Fröhlich.

Corsetul era în regulă... Guste avea şi ea succes împreună cu Kiepert.

— Acum e rîndul meu, spuse iarăşi artista Fröhlich. Mai am de aranjat numai obrazul.

Se aşează în faţa oglinzii, mînui cu dibăcie cutiuţe, sticluţe, creioane colorate. Unrat nu vedea altceva decît braţele ei slabe descriind neîncetat mişcări repezi prin aer, şi în faţa ochilor lui zăpăciţi se desfăşura un joc întortocheat de linii trandafirii-gălbui care se formau, alternau şi, care, înainte de a se topi, erau, fiecare din ele, înlocuite cu altele noi. Fu obligat să ia de pe masă obiecte necunoscute lui şi să i le aducă. În mijlocul activităţii ei febrile, femeia mai avea răgaz să bată din picior, cînd el îi întindea greşit un lucru, şi să-i gîdile simţurile cu privirea cînd nimerea lucrul potrivit. Era chiar vădit că ochii ei dobîndeau din ce în ce mai mult darul acesta de a gîdila. Unrat nu putu să se mai îndoiască că lucrul acesta se datora creioanelor pe care i le întinsese şi cu care ea se vopsea în jurul ochilor, petelor roşii din colţuri, dungilor roşii de deasupra sprîncenelor şi alifiei negre, grase, cu care îşi ungea genele.

— Acum să ne mai aranjăm guriţa, anunţă ea.

Şi deodată el revăzu faţa ei din ajun, faţa aceea atît de boită. Abia acum artista Fröhlich, cea autentică, şedea în faţa lui. O văzuse luînd naştere şi îşi dădu seama de aceasta abia acum. I se deschisese privelişte fugară a felului cum se ticluieşte frumuseţea, voluptatea, sufletul. Se simţea dezamăgit şi iniţiat.

Imediat după aceea, îşi spuse în gînd : „Nu e decît atît ?“ şi : „Dar e minunat !“ Inima îi bătea puternic. Între timp, artista Fröhlich îşi ştergea cu o cîrpă degetele de alifiile colorate care îi dăduseră atîta emoţie lui Unrat.

Apoi, ea îşi prinse în păr diadema încovoiată din ajun... Alături, sala fierbea. Făcînd semn cu umărul într-acolo şi încruntîndu-şi sprîncenele, îl întrebă:

— Poate ţi-a plăcut treaba asta ?

Unrat nu auzise nimic.

— Să vezi acum cum îi întorc pe dos. Cînt astăzi ceva grozav de serios, de aceea îmi pun şi o rochie lungă. Ia dă-mi-o pe cea verde de colo.

Unrat fu nevoit să se cațere mai întîi cînd la dreapta, cînd la stînga, peste diferite obiecte de îmbrăcăminte, fluturîndu-și pulpana hainei. Sfîrși prin a zări rochia verde și, cît ai clipi din ochi, artista Fröhlich i se înfățișă învăluită în chip fermecător de faldurile ei, care nu se îngustau în jurul mijlocului, ci era numai ușor strînse pe șolduri și coapse de o ghirlandă de trandafiri. Rosa îl privi; Unrat nu scoase un cuvînt ; era însă mulțumit de expresia feței ei. Cu pași solemni, artista se îndreptă spre ușă. Ajunsă în dreptul ei, se întoarse, căci își adusese aminte de pata mare de grăsime de pe spatele rochiei, pe care Unrat tocmai o privea.

— Doar n-am voie s-o arăt maimuțelor, nu-i așa ? explică ea cu nemăsurat dispreț. Apoi apăru maiestuoasă în ușa larg deschisă. Unrat se trase înapoi, de teamă să nu fie văzut.

Ușa rămase deschisă. De afară se auzi :

„Ei drăcie !“ și „O rochie de mătase verde !“ și „Ce-i lung... trebuie s-atîrne !“

Se auziră și rîsete. Pianul începu să verse lacrimi. În notele înalte, hohotea de jale, în cele joase, parcă își sufla nasul.

Unrat o auzi pe artista Fröhlich intonînd :

„O, ceru-i înstelat și luna plină.
Pe cînd asculți, la lacul argintiu.
Îți stă iubirea și adînc suspină...“

Sunetele se revărsau din sufletul îndurerat al cîntăreței ca niște mărgăritare palide pe undele întunecate.

Unrat gîndea : „Firește, mai apoi...“ Valuri calde de duioșie îi năvăleau în suflet. Se furișă lîngă crăpătura ușii, privind prin ea faldurile verzi ivindu-se încet și topindu-se din nou... Artista Fröhlich își îndoi capul pe spate ; în raza vizuală a lui Unrat apăru diadema încovoiată pe frizura ei roșcată și un obraz boit, sub o sprînceană neagră arcuită. La o masă din față, o voce încîntată, vocea unui om spătos de la țară, îmbrăcat într-o haină albastră de lînă, rosti :

— A naibii, frumoasă mai e ! Cînd oi ajunge acasă, n-am s-o mai pot vedea în ochi pe muierea mea.

Unrat îl privi cu bunăvoință lipsită de considerație și își spunea în gînd : „Negreșit, vezi doară, omule“. Nu fusese de față să vadă cum luase naștere artista Fröhlich, nu știa ce înseamnă frumusețea, nu avea căderea să hotărască în această privință, ci trebuia să ia lucrurile așa cum i se ofereau, ba încă să se și bucure că îl făceau să se dezguste de soția sa.

Strofa se sfîrșea jeluind :

„În tact cu pieptul tău, luntrea mea saltă
Eu plîng, și stelele rîd pe bolta naltă.“

Dar și în public, unul rîdea din nou cu hohot gros. Unrat, smuls din dispoziția lui, căută în zadar să-l descopere în marea de capete. Artista Fröhlich începu și strofa a doua cu : „*O, ceru-i înstelat*“. Cînd ajunse la : „*Și luna plină*“, rîsetele se întinseră la șase sau la șapte oameni. Un om din mijlocul sălii gîngurea ca un negru. Unrat îl descoperi : era chiar un negru. Omul acesta de culoare molipsea pe cei din jurul lui. Unrat văzu alte fețe încrețindu-se de veselie. Se trezi în el pornirea să-și înfigă mîna în mușchii aceia ce se strîmbau și să-i îndrepte la loc.

Călca cînd pe un picior, cînd pe celălalt, un fel de chin îl străbătea...

Artista Fröhlich proclama pentru a treia oară : „*O, ceru-i înstelat...*“

— Se știe acum, spuse cineva cu glas hotărît și răspicat.

Cîțiva oameni binevoitori protestară împotriva neliniștii care creștea. Dar rîsetele molipsitoare ale negrului se întindeau nimicitor. Unrat văzu șiruri întregi de guri căscate, negre, cu cîțiva colți galbeni printre locuri goale, altele cu cîte o semilună de os alb de la o ureche pînă la cealaltă, tivite cu bărbi pescărești ce se întindeau ca o cunună pe sub bărbie, cu mustăți țepoase deasupra buzei de sus. Recunoscu pe practicantul de birou, fostul lui elev din clasa a șasea, care în ajun îi rînjise în obraz lîngă „groapa“ povîrnită, iar acum își descleștа fălcile cît putea, în cinstea artistei Fröhlich. Și Unrat simți cum mînia — mînia lui de tiran, biciuită de teamă — i se suia amețitor la cap. Artista Fröhlich îl

privea pe el personal ! O aproba, îi urmărea din culise realizările, era legat de ea şi o prezenta oarecum el însuşi publicului. Cei ce îndrăzneau să pună arta ei la îndoială îl atacau chiar pe el. Se apucă cu mîna de pervaz, căci altminteri s-ar fi simţit împins să se arunce în sală pentru a readuce — prin ameninţări, lovituri şi pedepse — la simţul disciplinei ceata răzvrătită de elevi fugiţi de la şcoală.

Treptat, el descoperise pe cinci sau şase dintre ei. Sala era împănată cu recalcitranţi din vechile promoţii ! Grăsunul de Kiepert şi grăsana lui soţie treceau printre mese, beau din paharele oamenilor, căutînd să-şi atragă popularitate. Unrat îi dispreţuia : în ochii lui, ei nu făceau decît să se cufunde în mocirlă.

Colo sus, neprihănită, stătea artista Fröhlich, în rochia ei de mătase verde, cu diadema ei încovoiată. Publicul o respingea însă strigînd :

— Mai slăbeşte-ne cu asta !

Unrat nu putea face nimic ! Teribil lucru ! Putea să-i închidă pe elevi la „zdup", să le impună compuneri despre lucruri inexistente, să supună acţiunile lor voinţei sale, să le prescrie credinţele, iar cînd unul dintre ei îndrăznea să aibă un gînd propriu, să se răstească la el : „N-ai voie să gîndeşti !" Dar nu-i putea sili să găsească frumos ceea ce, după părerea şi porunca lui era frumos. În asta stătea poate ultimul refugiu al împotrivirii lor. Instinctul despotic al lui Unrat se ciocnea aci de limita extremă a putinţei omeneşti de supunere... Şi acest lucru era de neîndurat pentru el. Respira chinuit, căuta o ieşire din neputinţa lui, se zvîrcolea sub impulsul de a crăpa o dată unul din aceste cranii şi de a orîndui înăuntrul lui cu degetele lui strîmbe simţul frumosului.

Era de necrezut cum artista Fröhlich izbutea să rămînă atît de încrezătoare şi de veselă şi să mai arunce bezele celor ce urlau şi şuierau ! Îşi purta înfrîngerea cu o stranie măreţie !... Acum, ea se întorsese pe jumătate şi, aplecîndu-se, spuse cîteva cuvinte pianistului. Şi iată că în adevăr expresia ei voioasă, îndatoritoare, se schimbă în chip cu totul neaşteptat, printr-o trecere bruscă, într-una amară şi rea, ca la cinematograf. Unrat avu impresia că ea prelungeşte voit convorbirea cu pia-

nistul, întorcînd, atît cît socotea că îi e cu putinţă, spatele către public. Dar mai mult decît atît nu se putea întoarce ; pata de grăsime de pe spate ar fi ieşit la iveală... Deodată, ea se îndreptă cu vioiciune, îşi suflecă rochia de mătase verde, legănă juponul portocaliu, trăgîndu-i poalele în sus şi izbucni într-un ciripit voios :

„Fiindcă-s încă micuţă şi nevinovată...

Buna ei dispoziţie fu răsplătită. Lumea aplauda, îi cerea să repete cîntecul. Cînd se întoarse în cabină trîntind uşa, ea întrebă cu respiraţia tăiată :

— Ei, ce zici ? M-am descurcat bine, nu-i aşa ?

Lucrurile se încheiaseră satisfăcător, toată lumea era mulţumită ; numai în fundul sălii, lîngă ieşire, Lohmann, rezemat de perete, îşi pleca palid privirea pierdută spre braţele sale încrucişate, cugetînd că în clipa aceasta versurile lui, versurile acestea care evadaseră, sub rîsetele unor mîrşavi, pe străzile cufundate în întuneric, se îndreptau vibrînd pe noptatice unde aeriene spre fereastra unui iatac. Aveau să bată acolo nespus de uşor în geam, dar nimeni dinăuntru nu va auzi chemarea.

Guste cea grasă intră cu Kiepert în cabină. Artista Fröhlich îşi lăsă capul pe spate şi spuse cu un ton jignit :

— Mai îndemnaţi-mă vreodată să cînt tîmpeniile mucosului ăluia !

Unrat auzi cuvintele, dar nu înţelese nimic din ele.

— Fetiţo — explică femeia — pe oamenii ăştia nu poţi să te bizui, asta e sigur. De n-ar fi fost negrul ăla, ei ar fi plîns în loc să rîdă, aşa cum au rîs.

— Nici capul nu mă doare ! Numai de ne-ar da profesorul ceva de băut. Ce băutură crezi că ne dă ?

Şi, ca în ajun, îl mîngîie uşor cu două degete sub bărbie.

— Vin ? propuse Unrat.

— Bine ! aprobă ea. Dar din care ?

Unrat nu se prea descurca în lista de vinuri. Ceru ajutor, cu privirea, ca un elev care s-a poticnit în răspuns.

Kiepert şi soţia lui îl priveau cu curiozitate.

— Începe cu ş, spuse artista Fröhlich.

— Șatò, încercă Unrat în timp ce-l treceau sudorile. Nu era specialist în filologia modernă și nu era dator să știe cum se silabisesc termenii ăștia din limbajul chelnerilor. Repetă : Șatò.

— Da de unde, strigă ea. După „a“ urmează un „m“.

Unrat nu găsea.

— Și apoi un „p“... Ei, Doamne, nimic nu ghicești. Curios lucru că nu e în stare să ghicească nimic.

Fața lui Unrat se lumină deodată de fericire copilărească. Găsise:

— Șampanie !

— Ei, slavă Domnului ! spuse artista Fröhlich. Guste și Kiepert declarară și ei că găsise soluția potrivită. Artistul plecă să comande băutura. Cînd se întoarse din sală, patronul mergea înaintea lui, ducînd o găleată din care răsăreau gîturile a două sticle. Kiepert, numai în tricou, își umfla obrajii în timp ce în jurul lui ceilalți exclamau : „Aaa !“ și „Ohoho !“

Acum atmosfera din cabina artiștilor se înveseli. La fiecare pahar care se umplea, Unrat își spunea că ăsta e vinul lui și că Lohmann nu putea să se amestece. Și, deodată, artista Fröhlich zise și ea :

— Băieții dumitale nu s-au avîntat niciodată aci pînă la șampanie. Privirea ei îi gîdila simțurile și mai tare. Nici n-am să le-o cer.

Cum privirea lui Unrat rămînea inocentă, ea oftă. Kiepert ridică paharul.

— Domnule profesor ! În sănătatea celor pe care-i iubim !

Și zîmbea, plimbîndu-și privirea de la Unrat la artista Fröhlich. Ea mormăi îmbufnată :

— Ți-ai găsit ! Nici nu-i trece prin minte.

Femeia cea grasă era nevoită să se gătească pentru numărul ei următor, căci după cîntec urma din nou gimnastică. Ea spuse :

— Dar cum îmi îmbrac eu tricoul, tot n-o să-i arătăm profesorului. Pîn-aici cu prietenia !

Puse trei scaune unul peste altul, atîrnă cîteva rochii peste spătarele lor și trecu după ele. Peretele acesta era destul de înalt, dar lățimea lui era depășită de trupul Gustei. Ceilalți zăreau în fiecare clipă cîte o parte

a trupului ei revărsîndu-se de după paravanul improvizat și începeau să strige. Artista Fröhlich rîdea, întinzîndu-și brațele peste masă, și reuși atît de bine să-l molipsească și pe Unrat cu rîsul ei, împingîndu-l la zburdălnicii, încît acesta, întinzîndu-și gîtul, trase de cîteva ori cu ochiul spre ascunzișul Gustei. Aceasta îi striga „Ho" și „Cuș !", Unrat se trăgea repede înapoi, dar puțin după aceea își repeta jocul timid.

Artista Fröhlich, însă, se ridică anevoie. Își ținu respirația ca să poată spune :

— Cu mine n-ar face asta, sînt absolut sigură !

Apoi sughiță.

Publicul din sală îi reclama pe artiști. Pianul nu reușea să-l mai țină în frîu. Guste și Kiepert fură nevoiți să iasă.

Rămasă singură cu Unrat, artista Fröhlich se reculese. Unrat devenise deodată foarte sfios. Păstrară cîtva timp tăcerea, în timp ce dincolo se auzea un cîntec. Ea făcu un gest plictisit :

— Iarăși cîntecul tîmpit al flotei, pe trapez. O să le tai pofta o dată... Dar dumneata nici n-ai observat ce s-a schimbat aici !

— Aici în zd... ? Aici... bîlbîi Unrat.

— Las-o încurcată, nimic nu ghicești. Nu era aseară înfipt ceva aici, lîngă oglindă ? La dreapta cevașilea și la stînga cevașilea ?

— Ba da... firește doară... două buchete de flori ?

— Și dumneata, ingrat ce ești, nici nu vrei să vezi că în cinstea dumitale am aruncat zarzavatul ăla la sobă.

Îl privea îmbufnată, pe sub gene. Unrat se uită cercetător la sobă și roși de mulțumire, căci artista Fröhlich arsese buchetele lui Lohmann. Deodată, fu cuprins de o mare neliniște : în capul lui mijise gîndul să înlocuiască buchetele lui Lohmann cu alte două, pe care să le aducă el însuși artistei Fröhlich... Constată că draperia roșie nu ascundea pe nimeni și cuprins de pofta de a se măsura cu Lohmann, spuse :

— Scumpa mea, ei da, totuși, domnișoară, te-ai mai întreținut aseară cu acei tineri ?

— Cine te-a pus să pleci așa curînd ? Ce vrei să fac dacă ceilalți vin tiptil aici, peste mine ? Le-am spus însă tot ce cred despre ei, mai ales ăluia...

— Vezi, asta-mi place... Și astă-seară, la sosirea dumitale în local, ai întîlnit desigur, afară, negreșit, mai apoi, pe cei trei elevi ?

— Mare fericire pe mine !

— Scumpă domnișoară, dacă nu te poți lipsi de buchete de flori și de șampanie, le vei primi de la mine. Este neîngăduit să primești asemenea lucruri de la elevi.

Și, năpădit de un val de roșeață, înviorat, cu toate simțurile atițate într-un mod cinstit, Unrat înțelese deodată că „timpeniile mucosului", pe care artista Fröhlich nu voia să le mai cînte, nu erau altceva decît cîntecul de adineauri cu luna plină, și că acest cîntec era un produs al lui Lohmann ! El declară :

— Nu numai cîntecul cu luna plină nu trebuie să-l mai cînți. Trebuie să nu mai cînți nici un cîntec de-al elevului Lohmann !

— Și dacă nu mă pot lipsi de ele — întrebă ea — îmi vei face dumneata altele ?

La aceasta, Unrat nu se așteptase. Totuși o asigură :

— Voi vedea ce se poate face.

— Da, caută să vezi. De altminteri, și în alte privințe se poate face cîte ceva. Trebuie numai să-ți vină ideea.

Și ascuțindu-și buzele, ea își apropie fața de a lui.

Dar lui Unrat nu-i venea ideea. O privea nedumerit și cu neîncredere confuză. Ea îl întrebă :

— În fond pentru ce ai venit aici ?

— Elevii nu au voie... începu el.

— Ei, lasă asta. Și începu să-și înoade panglicile. Trebuie să-mi pun o rochie scurtă. Ai putea să-mi fii și dumneata de folos la ceva.

Unrat se supuse. Perechea cea grasă se întoarse însetată, din triumful ei. Numai într-una din sticle mai era vreo jumătate de pahar. Kiepert se oferi să aducă altă sticlă, iar Unrat îl rugă s-o facă. Artista Fröhlich mai bău repede puțin, pe urmă se duse să cînte. Se acoperi de glorie. Șampania devenise mai dulce, iar Unrat din ce în ce mai fericit.

Pentru numărul următor, artistul ieşi umblînd în mîini şi recoltă aplauze nesfîrşite. Din clipa aceea el se folosi de fiecare dată de acest mod de a se mişca. Temperamentul artistei Fröhlich se manifesta tot mai năvalnic la fiecare ieşire pe scenă, cîştigînd o apreciere din ce în ce mai furtunoasă din partea publicului. Unrat nu-şi mai putea închipui că va trebui o dată şi o dată să se scoale de pe scaun.

Ultimii vizitatori rămaşi în sală se pregăteau să plece. Artista Fröhlich, strălucind de mulţumire, mai apucă să spună :

— Aşa petrecem noi în tot timpul săptămînii, dăscălaşule. Duminica o facem mult mai lată.

Şi îndată după aceea începu să plîngă cu sughiţuri. Unrat văzu cu mirare, ca printr-un văl, cum ea îşi turtea nasul între mîinile întinse pe masă, şi cum diadema încovoiată sălta în sus şi în jos.

— Ceea ce vezi nu-i decît învelişul sclipitor — îngăimă ea — înăuntru e numai mizerie cruntă...

Se jelui mai departe. Unrat se frămînta să găsească o vorbă potrivită ca să-i spună. Între timp, Kiepert sosi de afară, îl sculă pe Unrat de pe scaun, propunîndu-i să-l însoţească pînă la ieşire. Ajuns în dreptul uşii, Unrat găsise cuvîntul căutat. Se întoarse şi, cu greutate, dibuind cu mîna prin aer, se apropie din nou de artista Fröhlich care adormise, făgăduindu-i :

— Voi încerca să te trec.

Erau cuvintele pe care un profesor le putea spune unui elev căruia îi voia binele, sau pe care, cel puţin, putea să le gîndească. Unrat, însă, nu le spusese încă niciodată vreunui elev şi nici nu le cugetase.

CAPITOLUL AL ŞAPTELEA

SE FĂCUSE OPT ŞI UN SFERT, ŞI Unrat tot nu sosise. În nesaţiul lor de a-şi folosi libertatea, elevii se zbenguiau pînă la ameţeală, pînă la idiotizare. Toţi strigau, fără să ştie ce s-a întîmplat: „Scîrnăvie! Scîrnăvie!" Unii pretindeau că murise. Alţii jurau că-şi închisese acasă pe menajera lui, la „zdup", lăsînd-o să moară de foame şi că s-ar afla în acest moment la închisoare. Lohmann, Ertzum şi Kieselack păstrau tăcerea.

Pe neaşteptate, Unrat se strecură cu paşi mari spre catedră aşezîndu-se cu precauţie pe scaun ca şi cum l-ar fi durut oasele. Mulţi dintre elevi, nu observaseră încă prezenţa lui şi continuau să zbiere: „Scîrnăvie". Lui Unrat însă părea să nu-i pese că putea să „le-o dovedească". Era cenuşiu la faţă şi aştepta cu răbdare să poată vorbi. În aprecierea răspunsurilor, el dădea do-

vadă de o ciudățenie de-a dreptul bolnăvicioasă. Pe unul dintre elevi, pe care deobicei îl pîndea cu patimă, îl lăsă să debiteze timp de zece minute cea mai aiurită traducere. Pe un altul îl întrerupse, plin de venin de la primele cuvinte. Pe Ertzum, Kieselack și Lohmann îi trecu din nou cu vederea — gîndindu-se totuși numai la ei. Se întreba dacă în noaptea trecută aceștia nu se aflaseră cumva la un colț de stradă pe lîngă care trecuse, pipăind zidul, cu amîndouă mîinile, în timp ce tocmai se simțea foarte puțin în apele lui. I se părea chiar că se ciocnise de ei și spusese „pardon". Dar și atunci mintea lui rămăsese cu totul lucidă, nepierzînd nici o clipă din vedere că nu tot ceea ce vedea și simțea, în starea în care se găsea, trebuia să ajungă la cunoștința lumii.

Era nespus de îngrijorat, fiindcă lucrurile acestea nu-i păreau cîtuși de puțin limpezi. Ce știau oare cele trei pușlamale ?... Și ce putuse să se mai întîmple aseară, după ce Unrat, el însuși, ieșise din acțiune ? Se întoarseseră ei la „Îngerul albastru" ? Se înapoiase Lohmann la „zdup" ? Artista Fröhlich plînsese ; era probabil să și fi adormit. Dar poate că Lohmann o deșteptase... Unrat ardea de poftă să-l pună pe Lohmann să explice pasajul cel mai greu al lecției. Dar nu îndrăznea.

Lohmann, contele Ertzum și Kieselack îl priveau necontenit. Kieselack simțea tot ce era caraghios în această situație, Ertzum — tot ce era înjositor, Lohmann — tot ce era mizer ; dar afară de aceasta, toți erau cuprinși de un fel de groază, de sentimentul solemn și înspăimîntător al unei sinistre complicități cu tiranul.

În curtea școlii, în timpul recreației, Lohmann se rezemă de zidul scăldat în soare, își încrucișă brațele și își plecă urechea așa cum făcuse în ajun, lîngă peretele afumat al sălii, asupra glasului lăuntric, revărsat în versuri, al nefericirii sale. Ertzum se apropie — ca din întîmplare — și-l întrebă cu voce înăbușită :

— Zăcea pe masă și dormea ? E cu neputință, Lohman !

— Dacă-ți spun că sforăia... A îmbătat-o el.

— Hoțomanul ! Cînd l-oi mai...

Ertzum se ruşină să-şi ducă pînă la capăt lăudăroşenia. Scrîşni tăcut din dinţi, sub povara jugului şcolii. Mai mult chiar decît Unrat, îl dezgusta propria lui neputinţă. Nu era demn de Rosa !...

Prin forfoteala elevilor, Kieselack se furişă prin faţa celor doi complici şi le şopti cu gura strîmbă, pe după mîna sa ricată, vibrînd de o înfiorătoare bucurie :

— Măi omule, ăsta se arde, ascultaţi-mă pe mine, se arde grozav !

Înainte de a se îndepărta, mai întrebă în grabă :

— Mai veniţi acolo ?

Ceilalţi doi ridicară din umeri. Era doar un lucru care se înţelegea de la sine.

Pentru Unrat acest lucru era o datorie — o datorie care devenea din zi în zi mai plăcută, pe măsură ce el se deprindea cu atmosfera din jurul artistei Fröhlich. Pentru ca Lohmann să nu i-o ia înainte, el sosea totdeauna cel dintîi la „Îngerul albastru“ Ajuns acolo, rînduia obiectele de toaletă, alegea jupoanele şi pantalonaşii cei mai curaţi, punea deoparte, pe un scaun, lucrurile care trebuiau cîrpite. Artista Fröhlich apărea tîrziu, căci începuse să se încreadă în Unrat. Acesta îşi deprinsese în scurt timp degetele cenuşii să deznoade panglicile ei, să-i potrivească fundele, să scoată acele din ascunzişurile rochiilor cu care era îmbrăcată. Cînd se sulemenea, jocul culorilor trandafirii şi gălbui al braţelor ei sprintene căpăta treptat pentru el sensul unor mişcări pline de înţeles. Începu să se orienteze în paleta de pe obrazul ei, învăţase numele şi rostul creioanelor şi sticluţelor colorate, al săculeţelor şi cutiuţelor cu prafuri, al borcanelor şi ulcelelor unsuroase şi se exersa, tăcut şi zelos, la întrebuinţarea lor. Artista Fröhlich observa progresele lui. Într-o seară, se aşeză pe scaunul din faţa oglinzii şi, dînd capul pe spate, îi spuse :

— Dă-i drumul.

Unrat îi fardă faţa în chip atît de desăvîrşit, încît ea nu mai fu nevoită să-şi inmoaie degetele în nici o alifie. Se miră de dibăcia lui şi încercă să afle cum de învăţase atît de repede. El roşi sfios şi bîigui cîteva cuvinte ; dar curiozitatea Rosei rămase nesatisfăcută.

Unrat se bucura de importanța pe care o dobîndise în cabina artistei. Lohmann nu mai putea spera să-l înlocuiască. Oare Lohmann ar fi ținut minte că boleroul roz de colo trebuia dus la vopsit? Ehei, dacă Lohmann și-ar fi antrenat memoria învățînd pe dinafară versurile lui Homer date de el! Acum urmările trîndăviei ieșeau la iveală!... Și, în mijlocul rufăriei, împrăștiată pe dușumea și pe scaune, Unrat se strecura încoace și încolo, ca un uriaș păianjen, negru, întinzînd, cu îndemînare, în toate direcțiile, brațele sale subțiri și strîmbe. Sub mîinile sale cenușii, colțuroase, stofe mătăsoase se netezeau foșnind și pîrîind. Altele se desfăceau pe neașteptate în forme pe care le păstraseră în taină — un braț, un picior — iar Unrat, tulburat, le privea chiorîș, spunîndu-și în gînd: „Firește, vezi numai — orișicît".

Apoi se furișa lîngă crăpătura ușii și căuta s-o zărească pe artistă, a cărei voce șuiera și țipa în tunetele pianului, în timp ce mădularele ei se agitau prin norii de fum înspre mulțimea de capete stupide, care unduiau ca o mare de lalele desfăcute în bătaia vîntului și holbau ochii la ea. Era mîndru de ea și disprețuia sala cînd o aplauda, se umfla de ură împotriva ei cînd păstra tăcere. Era cuprins, față de acești oameni, de un sentiment cu totul ciudat, cînd chicoteau de plăcere pentru că artista Fröhlich se înclinase adînc în fața lor, arătîndu-le, cu dărnicie, deschizătura corsajului. Îl încerca un fel de teamă care-l furnica prin tot corpul... Apoi, deodată, ca plutind pe valul aplauzelor, ea apărea în cabină, iar Unrat avea dreptul să-i pună o mantilă pe umeri și să-i pudreze puțin gîtul.

Îi era dat atunci să-i cunoască toanele. După cum îi întindea, îngăduitoare, umerii, sau îi arunca puful de pudră în obraz, orbindu-l, Unrat putea să se aștepte la o seară bună sau la una rea. Avea astfel prilejul să arunce sub exteriorul femeiesc priviri ce pătrundeau mai adînc decît limita la care se opresc veșmintele. Înțelese că, o dată cu stofele și cu pudra se poate aproape pipăi și mirosi și sufletul, că pudra și stofele nu sînt, în fond, mult mai puțin decît însuși sufletul...

Artista Fröhlich se arăta față de el cînd nerăbdătoare, cînd prietenoasă. Și cînd îi venea poftă să fie amabilă cu el, cu cîte o mișcare bruscă, neprevăzută, îl scotea parcă din făgașul său. Era mult mai nestingherit cînd îl ocăra... Dar din cînd în cînd, artista își aducea aminte de un plan pe care și-l făcuse în legătură cu el și a cărui executare o plictisea, de reguli de purtare pe care le învățase de la alții și cărora li se supunea, dar fără multă convingere. Atunci devenea deodată potolită, cu o ușoară nuanță de sentimentalism și cu aerul că ar ședea la picioarele lui ; aerul pe care trebuie să ți-l dai cînd vrei să ajungi la un rezultat cu un om serios...

Numaidecît însă — și aceasta îl ușura pe Unrat, fără ca să înțeleagă de ce — îl făcea din nou să se scoale de pe scaun, împingîndu-l ca și cum ar fi fost vorba de un maldăr de jupoane.

Odată îi trăsese chiar o palmă, retrăgîndu-și apoi repede mîna, privind-o, mirosind-o și exclamînd speriată :

— Ești unsuros !

El roși, încurcat, iar ea izbucni :

— Se sulemenește ! Să-ți vie leșinul ! De aia a dibuit atît de repede ce trebuie să facă. Se vede că învață pe ascuns pe obrazul lui ! Vai, ce scîrnăvie !

Unrat luă un aer consternat.

— Da ! Scîrnăvie ! repetă ea, dansînd în jurul lui.

Și deodată el surise fericit. Ea îi cunoștea porecla, o cunoștea de la Lohmann și de la ceilalți, o cunoscuse probabil tot timpul. Se cutremură, dar nu de plăcere, ci de o senzație de voluptate. Nu i se păru lucru curat și simți o ușoară rușine văzînd că artista Fröhlich, folosind față de el nemernicul lui nume, putea să-l facă fericit. Dar acesta era adevărul : se simțea fericit. De altfel nu avu răgaz să cugete, căci ea îl trimise să aducă bere.

Unrat nu se mulțumi s-o comande. Puse pe birtaș care ducea halbele, să străbată sala mergînd înaintea lui, în timp ce el, acoperind din urmă transportul băuturilor, împiedica pe alții s-o intercepteze pe drum. Într-un rînd, patronul „Îngerului albastru“ îi pretinse lui Unrat să ducă singur berea. Mirarea demnă cu care Unrat refuză îl împiedică pe birtaș să-și repete greșeala.

Înainte de a bea, artista Fröhlich spuse :

— Noroc, Unrat, Apoi, oprindu-se : E curios că-ți spun Unrat, nu-i așa ? Da, de fapt e curios. Doar nu e nimic între noi. Cît timp e de cînd ne cunoaștem ? Ce ți-e și cu obișnuința... Nu, zău, am să-ți spun ceva : de Kiepert și de nevastă-sa mă pot lipsi oricînd, n-aș plînge după ei. Cu dumneata însă e altceva...

Privirea ei devenise treptat, îngîndurată și fixă. Adîncită în gînduri, ea întrebă :

— Dar ce rost au toate astea, ce vrei dumneata ?

CAPITOLUL AL OPTULEA

ÎNTREBAREA ACEASTA, UNRAT nu şi-o punea niciodată ; un singur lucru îl neliniştea cînd se despărţea seara, de artista Fröhlich : nesiguranţa cu privire la Kieselack, von Ertzum şi Lohmann. Frica de uneltirile lor ascunse îl făcea, încetul cu încetul, să găsească îngăduită orice măsură extremă, şi admisibilă, orice călcare a legilor omeneşti.

Afară, pe ulița din faţa „Îngerului albastru", auzi o dată paşii lor în urmă-i. Se sili să calce cît mai uşor pentru ca ei să nu-l simtă cînd avea să se oprească. După colţul străzii, se puse la pîndă şi le ieşi neaşteptat înainte cu capul plecat pe umăr. Se traseră înapoi ; dar Unrat spuse încurajat, clipind din ochi răutăcios :

— Aşadar, văd, negreşit, mai apoi, că v-aţi acordat o plăcere artistică. Foarte frumos din partea voastră. Hai să discutăm o dată împreună despre cele auzite ; voi

avea astfel prilejul să-mi dau seama cît ați progresat în această materie.

Cum cei trei elevi stăteau nemișcați și erau vădit incapabili să se adapteze acestei înspăimîntătoare intimități cu tiranul, el adăugă :

— Părerea pe care mi-o voi face în acest mod despre cultura dumneavoastră generală poate, firește, vezi numai, să exercite oarecare influență asupra viitorului dumneavoastră certificat.

Îl luă apoi pe Lohmann alături de el, lăsîndu-i pe ceilalți doi s-o ia înainte ; Lohmann îl însoți cu dezgust ; dar Unrat începu, fără înconjur, să comenteze versurile liceanului despre luna plină.

— *„Îți stă iubirea și adînc suspină“*, spuse el. Iubirea, ca noțiune abstractă, nu ar putea desigur, să suspine. Dat fiind însă că vrei ca „iubirea“ să fie privită ca o personificare a stării dumitale sufletești și că această ființă poetică evadează acum din dumneata pentru a merge să suspine pe malul unui lac imaginar, putem admite formularea. Profesorul trebui însă să adauge că starea sufletească amintită nu se potrivește unui elev din clasa a șasea de liceu și încă unuia care are perspective îndoielnice de a fi promovat.

Lohmann, speriat și indignat de faptul că Unrat răsucea o bucată din sufletul lui între degetele sale osoase, răspunse :

— Toate acestea, de la început pînă la sfîrșit, nu sînt decît licențe poetice, domnule profesor. O operă factice foarte frivolă, *„l'art pour l'art“*, dacă expresia vă este cunoscută. N-are nimic de-a face cu sufletul.

— În fine, deci, treacă-meargă, repetă Unrat. Meritul pentru efectul emotiv al cîntecului revine prin urmare, de bună seamă, doară, numai și numai artistei care-l recită.

Aluzia la artista Fröhlich stîrni în el o mîndrie, pe care o înăbuși, reținîndu-și respirația. Schimbă imediat vorba. Îi reproșă lui Lohmann caracterul romantic al versurilor sale și-i ceru să studieze cu mai multă rîvnă pe Homer. Lohmann afirmă că puținele pasaje, în adevăr poetice, din Homer au fost de mult întrecute. Moartea

ciinelui, la întoarcerea lui Ulise, le găseşti în termeni mult mai importanţi în *La joie de vivre* de Zola.

— Dacă cumva aţi auzit de ea, domnule profesor, adăugă el.

În cele din urmă ajunseră să vorbească despre monumentul lui Heine, şi Unrat strigă în noapte, cu glas poruncitor şi vrînd parcă să se răzbune împotriva lui Lohmann :

— Nu ! Niciodată !

Ajunseseră la poarta oraşului ; Unrat ar fi trebuit acum să coteaască. În loc de aceasta, trecînd printre pajiştile întunecate, îl chemă lîngă el pe Kieselack.

— Mergi deci, acum, cu prietenul dumitale von Ertzum îi spuse el lui Lohmann.

Deocamdată toată grija lui se concentra asupra lui Kieselack. Situaţia familiară a acestui elev nu prezenta nici o garanţie. Tatăl lui avea un serviciu de noapte la administraţia portului. Kieselack susţinea că locuieşte numai cu bunica lui. Cu o asemenea bătrînă, socotea Unrat, libertatea nocturnă, de mişcare, a lui Kieselack era desigur, prea puţin stinghertă. Iar poarta „Îngerului albastru" mai rămînea multă vreme deschisă.

Kieselack mirosi ce-l preocupa pe Unrat. Îl asigură:

— Bunica mă bate.

La cîţiva paşi de ei, sub privirea vigilentă a lui Unrat, von Ertzum lăsă în jos pumnii strînşi cu îndîrjire şi spuse cu glas înăbuşit lui Lohmann :

— Îl sfătuiesc să nu împingă lucrurile prea departe. Toate au o margine.

— Sper că nu încă, răspunse Lohmann. Povestea asta mi se pare din ce în ce mai suspectă.

Ertzum continuă :

— Am să-ţi mărturisesc ceva, Lohmann... Sîntem destul de izolaţi aici. Cel mai apropiat felinar şi cel mai apropiat gardian se găsesc abia la casa văduvei Blöss. Dacă mă-ntorc şi dau de pămînt cu omul ăsta, sper că n-o să mă împiedicaţi... Femeia — femeia asta în labele unui asemenea mizerabil, unui asemenea animal ! Puritatea ei !... Măi, să ştii că se-ntîmplă o nenorocire !

Von Ertzum devenea din ce în ce mai violent pentru că-şi dădea seama că vorbele lui provoacă mirare. Nu-i păsa însă de acest lucru şi nici nu se mai ruşina de ameninţările lui, căci astăzi se simţea în stare să le înfăptuiască pe toate.

Lohmann şovăi :

— Desigur că ar fi un mare eveniment dacă l-ai omorî — asta, ce-i drept, nu se poate îngădui, observă el, însfirşit, pe un ton obosit. Ar însemna că s-a găsit totuşi un ins care să aibă curajul unui gest, care să tragă cu putere de uşă, deschizînd-o, în loc ca, aşa cum facem, să stea mereu ascuns după ea, de teama de a fi descoperit dacă s-ar deschide dinăuntru.

Lohmann tăcu şi aşteptă cu încredere ca celălalt să-i arunce în obraz că o iubeşte pe doamna Dora Breetpoot. Se juca în gînd cu puşca pe care o ţinea pregătită pentru acest caz... Dar mărturisirea lui se topi în văzduh, neauzită.

— Rămîne, firesţe, de văzut — şi Lohmann îşi strîmbă gura — dacă tu ai s-o faci... Dar nici tu nu faci nimic.

Von Ertzum se dădu înapoi cu o mişcare sălbatecă. Felinarul văduvei Blöss nu mai era departe, şi Lohmann deslusi bine cum privirea prietenului său se învolbura. Îl apucă de braţ.

— Să nu faci prostii, Ertzum !

Apoi se arătă sceptic.

— Nici vorbă nu poate fi de aşa ceva, un lucru ca ăsta nu poate fi luat în consideraţie în mod serios. Uită-te la omul ăsta, te rog. Face să ucizi unul ca dînsul ? Faţă de el nu poţi decît să dai din umeri. Ai poftă poate, ca, după ce vei fi săvîrşit fapta să fii pomenit în ziare alături de bătrînul Unrat ? Ce poate fi mai compromiţător ?

Izbucnirea înfierbîntată a lui Erztum se potoli treptat. Lohmann îl dispreţui chiar puţin pentru că devenise din nou primejdios.

— Afară de asta — spuse el — ai fi putut face ceva mai puţin absurd, dar nu ai făcut-o. Ai cerut bani de la tutorele tău ?

— N-nu.

— Vezi, aveai de gînd să te duci la tutorele tău, să-i mărturiseşti pasiunea ta şi să-i spui că eşti hotărît în această privinţă. Voiai să-i spui că eşti bărbat şi că preferi să faci doi ani de serviciu militar decît să vezi cum iubita ta se topeşte după un ticălos. Voiai să te liberezi de dragul ei : asta voiai !

Ertzum mormăi :

— La ce mi-ar fi servit ?

— Cum aşa ?

— Bani nu mi-ar fi dat. Mi-ar fi strîns mai tare zăbala. Nici n-aş mai fi putut s-o văd pe Rosa.

Lohmann socotea şi el probabilă o asemenea comportare a tutorelui.

— Pot să-ţi împrumut trei sute de mărci, spuse el cu nepăsare. Dacă vrei deci să fugi cu ea...

Ertzum răspunse printre dinţi :

— Mulţumesc.

— Nu vrei ? Prea bine.

Lohmann îşi însoţi cuvintele cu un rîs liniştit şi răutăcios.

— De fapt, ai dreptate. Trebuie să te gîndeşti bine înainte de a ridica o femeie la rangul de contesă. Şi fără această condiţie, ea nu ar consimţi, desigur.

— Nici eu nu aş fi înţeles altfel, spuse von Ertzum pe un ton sfîşietor şi sincer. Ea nu vrea, însă... A, lucrul ăsta nu-l ştii. Nimeni nu ştie că de duminică încoace sînt un om nenorocit. E caraghios, de fapt, că mă trataţi ca şi cum aş mai fi acelaşi — şi că şi eu mă port aşa.

Tăcură. Lohmann era foarte nemulţumit ; se simţea rănit în pasiunea lui pentru Dora Breetpoot, pentru că acum, din pricina acelei caraghioase de Fröhlich, Ertzum apărea şi el într-un rol tragic. Ertzum şi Rosa Fröhlich prea începeau să-l intereseze.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă el încreţindu-şi fruntea.

— Să vezi, duminică, în timpul excursiei noastre cu tine, Kieselack şi Rosa... Gîndul de a o avea pe Rosa numai pentru mine, de a scăpa o dată, în mod excepţional de Unrat, mă făcea să mă simt fericit. Eram, de altfel, absolut sigur că toate au să meargă bine.

— Adevărat. Erai la început într-o dispoziţie minunată. Ai devastat chiar, cît ai putut mai mult, mormîntul preistoric.

— Ei, da. Dacă-mi aduc aminte, atunci cînd am devastat mormîntul preistoric eram încă înainte, mai eram încă alt om... După gustarea de dimineaţă mă găseam singur, în pădure, cu Rosa ; tu şi Kieselack dormeaţi. Mi-am luat inima în dinţi, căci în ultimul moment tot mă cuprinsese teama. Doar ea se purtase totdeauna bine cu mine, cu totul altfel decît cu tine, nu-i aşa ?... şi se vedea bine că abia aştepta declaraţia mea. Luasem cu mine ce bruma de bani aveam şi eram convins că nici nu ne vom mai întoarce în oraş, ci vom fugi îndată, prin pădure, la gară.

Amuţi. Lohmann fu silit să-l tragă de braţ.

— Nu te iubeşte... îndeajuns ?

— Spunea că nu mă cunoaşte destul. Crezi că era un pretext ? Mai socotea că tot vom fi prinşi şi că atunci va fi trimisă la răcoare pentru coruperea unui... minor.

Lohmann se lupta din răsputeri cu rîsul care sta să-l podidească.

— Atîta chibzuială rece — spuse el cu un efort — nu e semn de dragoste adevărată. În orice caz, dragostea ei nu e la înălţimea iubirii tale. Ar trebui, de partea ta, să chibzuieşti dacă nu ar fi mai bine să retragi o parte din valorile sentimentale ce i le-ai închinat... Nu ai impresia că în urma convorbirii voastre de la mormîntul preistoric, ea nu mai merită să-i dăruieşti tot viitorul tău ?

— Nu, nu am impresia asta, spuse Ertzum, serios.

— Atunci nu e nimic de făcut, hotărî Lohmann.

Ajunseră la casa pastorului Thelander. Ertzum se căţără pe stîlp pînă sus pe balcon. Unrat stătea între Kieselack şi Lohmann, uitîndu-se după el. După ce Ertzum intră pe fereastră, Unrat se întoarse îngîndurat, gata de plecare. Îşi spunea că nimic nu-l împiedica pe Ertzum să coboare din nou de-a lungul zidului, dacă acest lucru i-ar fi trecut prin minte. Dar nu se prea temea de Ertzum ; îi dispreţuia naivitatea.

Îi însoți pe ceilalți doi elevi până în oraș și-l duse pe Kieselack până în zona unde stătea bunică-sa.

Apoi merse cu Lohmann până în fața casei lui părintești, auzi poarta închizîndu-se, văzu cum sus se aprinse lumina, așteptă cu grijă până cînd se stinse din nou și mai lăsă să treacă puțin timp. Nimic nu se mai petrecu.

Abia atunci Unrat avu curajul să meargă să se culce.

CAPITOLUL AL NOUĂLEA

UNRAT GONEA CU SEVERITATE PE toţi curioşii care se apropiau de uşa cabinei artiştilor. Marinarii străini credeau că el era „tocmitorul" care-i luase cu chirie pe artişti. Cei care nu vedeau în el pe directorul trupei, îl luau drept tatăl vreunui artist.

Printre ei şedeau şi acei care-l cunoşteau ; aceştia rînjeau nedumeriţi.

În primele seri ei rîseseră zgomotos de el, şi Unrat privise atunci pe deasupra capetelor lor cu un aer nepăsător şi plin de superioritate. Avea aci un prea mare avantaj faţă de ei. Îşi dăduseră curînd seama de acest lucru, şi din clipa aceea se simţiră ei înşişi umiliţi, ei, care şedeau aici pe gologanii lor şi holbau ochii, în timp ce Unrat deschidea, cu un aer de complicitate uşa în faţa artistei Fröhlich, spre care se îndreptau dorinţele tuturor. Începură, împotriva voinţei lor, să-l respecte

pe Unrat, iar strădaniile lor de a-l mai găsi ridicol deveniră din ce în ce mai stingherite. În schimb, se răzbunau prin şoapte în birourile dosnice ale marilor case de comerţ. Primele zvonuri despre felul de trai al lui Unrat găsiseră acolo o poartă deschisă spre oraş. Oraşul nu le dădu crezare îndată. Căci elevii bătrînului Unrat afirmau astăzi despre el că şi-ar fi închis menajera la „zdup", iar mîine cine ştie ce altă grozăvie. Aşa era obiceiul, şi oraşul se mulţumea să zîmbească.

Un tînăr profesor de liceu făcu, sub protecţia celui mai bătrîn dintre profesori — un moşneag pe jumătate surd — o vizită la „Îngerul albastru" şi-şi putu da seama de adevăr. În dimineaţa următoare, în cancelarie, profesorul cel surd adresă lui Unrat cîteva cuvinte în care-l imploră să respecte demnitatea tagmei educatorilor. Tînărul profesor surîdea sceptic. Ceilalţi colegi întoarseră capul; unii dădură din umeri. Unrat se sperie; se vedea în faţa unei intervenţii, pur şi simplu de necrezut, în libertatea lui de acţiune. Îi tremura bărbia; abia reuşi să spună:

— Asta, negreşit, mai apoi, nu vă priveşte.

Şi se mai întoarse o dată:

— Demnitatea mea, atenţie, vă rog! îmi aparţine numai mie.

Clămpăni de cîteva ori din fălci şi se furişă afară, tremurînd din tot corpul. La jumătatea drumului spre casă, tot mai simţea nevoia de a se întoarce. Zile întregi îl urmări regretul că nu vorbise mai deslușit. Ar fi trebuit să declare respicat că artista Fröhlich e mai demnă decît toţi dascălii de liceu, mai frumoasă decît profesorul surd, superioară directorului. Că e unică, şi că locul ei e alături de Unrat, cu mult deasupra omenirii, care săvîrşeşte o nelegiuire deopotrivă de mare, fie că ridică mîna împotriva ei, fie că se îndoieşte de el.

Dar căile acestor judecăţi erau încă prea puţin netezite, prea tulburi şi prea adînci pentru ca Unrat să le poată face accesibile acestor oameni. Aceste judecăţi îl răscoleau lăuntric; în tăcerea camerei sale, avea izbucniri în care scrîşnea din dinţi şi scutura pumnii. Iar duminică se duse cu artistul Kiepert la întrunirea şi la alegerile de la sediul partidului social-democrat. Dă-

dea urmare astfel unei hotărîri bruşte. Puterea castel căreia îi aparţinea Lohmann era — aşa descoperea el — prea copleşitoare. Pînă atunci el răspunsese tuturor momelilor artistului printr-un surîs superior, batjocoritor : surîsul despotului luminat, care sprijină biserica, armata, neştiinţa şi morala rigidă, preferînd să nu se pronunţe asupra motivelor sale. Astăzi, el se hotărîse să se lepede de toate acestea, să se unească cu plebea împotriva înfumuraţilor suspuşi, să cheme plebea în palat şi să înece rezistenţa cîtorva prin instaurarea unei anarhii generale. În atmosfera tulbure a locului de vot, Unrat se zăpăci şi văpaia unei pofte nemaipomenite de distrugere puse stăpînire pe el. Lovea congestionat, în masă, cu pumnul în mijlocul paharelor de bere, cerînd :

— Înainte, aşadar ! Nu sînt dispus să mai îngădui toate acestea !...

Era ca o beţie, de care se căi a doua zi. Pe lîngă aceasta, află că în tot timpul pe care-l petrecuse la întrunire, artista Fröhlich dispăruse din oraş. Paralizat de spaimă, Unrat se gîndi îndată la Lohmann.

Lohmann lipsise astăzi de la şcoală ! Ce mîrşăvii săvîrşise el în răstimp ? Fiecare clipă în care Unrat nu era de faţă, Lohmann o petrecea la artista Fröhlich. Fugise definitiv la ea ! Se ascundea în odaia ei ! Unrat simţi imboldul să vadă odaia artistei, s-o cerceteze în amănunt.

Trăi zile chinuitoare de îndoială. La şcoală dezlănţui o furie ucigătoare împotriva elevilor din clasa a şasea. În cabina artiştilor, acuză pe femeia cea grasă de a avea o influenţă nenorocită asupra artistei Fröhlich. Femeia rîse cu îngăduinţă, iar artista Fröhlich răspunse ea însăşi :

— Decît să fac o excursie cu cei trei şcolari ai dumitale aş prefera să-mi dea cineva cu leuca-n cap, ca să nu mă plictisesc de moarte cu mucoşii ăştia.

O măsură îngrozit. Apoi, în dorinţa lui de a o privi ca iresponsabilă şi de a o găsi nevinovată, se repezi din nou la femeie. :

— Te poftesc să dai socoteală ! Ce ai făcut cu artista Fröhlich, încredinţată dumitale ?

Femeia răspunse fără a-şi ieşi din fire :

— Începi să devii prea caraghios !

Deschise ușa și se mai întoarse o dată :

— De pe urma dumitale tot nu poate să se salute cineva.

Și ieșind :

— Și nici să fie fericit.

Unrat roși, stingherit. Artista Fröhlich rîse :

— Nu-i vine în minte, și pace ! declară ea, cu toate că era singură cu el. Pe urmă nu-și mai spuseră nimic.

Ori de cîte ori însă apărea perechea grasă, Unrat simțea că-l apucă o poftă nebună de harță. Începuse de mult să-i trateze pe amîndoi cu asprime. Cu cît artista Fröhlich ocupa mai mult loc în conștiința lui, cu cît o lua mai mult sub protecție și cu cît o socotea mai deosebită decît restul lumii, cu atît îngăduia mai puțin prezența rochiilor artistei celei grase și a tricourilor lui Kiepert pe scaunele din cabină. Îi pismuia pentru aplauzele recoltate și pentru voioșia lor zgomotoasă. Îl dădu pe Kiepert afară din cabină după numărul lui de gimnastică, sub cuvînt că asudă prea mult și că aceasta nu se cuvine în prezența unei doamne ca artista Fröhlich. Kiepert o șterse, fără împotrivire, în timp ce-și zicea : „Te pomenești că o fi de unt, de vreme ce prinde mirос".

Nevastă-sa, în schimb, se simți puțin jignită, dar rîse și-l atinse pe Unrat cu cotul. Acesta își șterse mîneca. De astă dată ea se simți într-adevăr jignită.

Artista Fröhlich chicotea în acest timp. Nu putea decît să se simtă măgulită. Cei doi pîntecoși o supărau și așa, prin succesele culese neîncetat cu cîntecul flotei. Unrat pretindea mereu că numai ea e o adevărată artistă. Intrigant naiv, îi atița gelozia, căutînd s-o atragă cît mai mult spre sine : o făcea să se arate disprețuitoare față de toată lumea și o silea să se sprijine numai pe el, cavalerul gata la orice jertfă. Îi cerea să arate cel mai adînc dispreț mulțimii din sală pentru aplauzele căreia se trudea ea, și fiecărui spectator în parte care o plăcea. O ura pe femeia cea grasă, mai ales pentru că aducea totdeauna vești din sală cu privire la impresia produsă de artista Fröhlich acolo.

— Cum! E cu putință? strigă el. Omul acela mai cutează să deschidă gura? El, același Mayer, care la nouăsprezece ani nu trecuse încă clasa și care s-a văzut în cele din urmă silit să servească trei ani sub drapel!

Artista Fröhlich ascunse sub un surîs stinghereala pe care i-o pricinuia faptul că acest om inferior, acest Meyer nu-i displăcea. Ar fi dorit să-i displacă. Era docilă din fire și sensibilă la faptul că un bărbat de nivelul intelectual al lui Unrat o socotea demnă de intervențiile sale educative. Era pentru prima oară că i se întîmpla așa ceva. Și cînd Guste încercă să mai scoată un cuvînt în sprijinul lui Meyer, furioasă, ea îi astupă gura cu mîna.

Uneori îl gîdila pe Unrat, cu flori, pe sub nas.

— Trandafirul ăsta cu foile roase — se alinta Rosa — este de la grăsunul ăsta mititel de-aici, din spatele pianului.

— Copil ce ești — interveni femeia — ăsta-i negustorul de țigări din piață. Un om bine. Kiepert își cumpără tutunul de la el. Minunată prăvălie.

— Dar Unrat ce spune? întrebă artista Fröhlich.

Unrat spuse că elevul acesta fusese unul dintre cei mai păcătoși și că nici ca negustor nu e bun de nimic; căci nu-i trimite nici o factură pe care numele lui să nu fie scris mai întîi cu o inițială greșită. Femeia găsi că aceasta nu înseamnă nimic. Unrat minți, spunînd că negustorul nu se bucură de o prea bună reputație în afaceri. Artista Fröhlich, care-l vedea scoțînd foc pe nări, se suci din mijloc, mirosind trandafirul cu petalele roase.

— Nu e om căruia să nu-i găsești cusur, observă femeia. La urma urmei ce urmărești prin asta? Ai putea să ne spui?

Și cum Unrat tăcea:

— Nici dumneata nu ești bun de nimic aici.

— Nu, nu-l taie capul, și artista Fröhlich se lovi peste genunchi, în timp ce Unrat se înbujora încurcat.

— Atunci trebuie să-l lași să facă de unu singur pe deșteptul — ceru femeia — și să te mulțumești cu alții mai proști. Sînt și ei buni la ceva, cel puțin le vine cîteodată în minte... lucrul cel mai simplu. Mă-nțelegi, Ro-

sico dragă. Am și eu motivele mele, nu-i așa, să-ți dau sfatul ăsta. Și nu pot nici eu să aștept o veșnicie.

Apoi ieși să cînte împreună cu Kiepert cîntecul flotei. Artista Fröhlich rămase în urmă, amărîtă și spuse pe un ton plîngăreț :

— Păcatele mele, femeia asta te pisălogește pînă te dor toate oasele ! Își strînse brațele. În adevăr, adăugă ea, venindu-și în fire — muierea asta mă scoate din sărite.

Oprindu-se brusc, spuse apoi cu deznădejde :

— Să nu fii dumneata în stare să ai puțină milă !

Și Unrat simți deodată povara unei vinovății, care crescuse zi cu zi, aproape pe nesimțite, și de care nu avea putere să scape.

Cît timp cîntecul flotei răsună afară, artista Fröhlich se agita gemînd, prin cabină.

— M-am săturat pînă în gît... Am spus eu c-o să-i tai o dată burtosului pofta să mai cînte tîmpenia asta. Nu-i așa c-am spus-o ? Acum s-a isprăvit.

Și cum terminară soții Kiepert cîntecul eroilor germani ai mării, ea se repezi ca o vijelie în sala zguduită încă de patriotism, cîntînd cu glas strident :

„Bărbatul meu e căpitan
pe-un vas german fălos.
Și cînd la urmă vine-acas'
Mă bate peste..."

La început toți încremeniră ; apoi protestară zgomotos ; în cele din urmă se înveseliră în fața contrastului. Gestul îndrăzneț al artistei Fröhlich își atinsese scopul. Ea se întoarse încîntată în cabină.

De astă dată femeia cea grasă era adînc revoltată.

— Noi doi ne dăm peste cap ca să-i ridicăm pe oameni la idei mai înalte, și pe urmă vii dumneata și iei peste picior bunurile noastre cele mai sfinte. E o ticăloșie !

Unrat tăgădui aceasta, în unire cu artista Fröhlich. Afirmă că orice concepție este îndreptățită în artă ; artă este ceea ce fac artiștii mari, iar bunul cel mai sfînt este

talentul artistei Fröhlich. Şi ea completă lămuririle lui, adresînd femeii numai cîteva cuvinte :

— De altminteri, dumneata poţi să mă...

În clipa aceea Kiepert intră în cabină împingînd înaintea lui un om scund, cu o barbă roşiatică în jurul unui obraz cărnos, stacojiu. Omul îşi ridică sprîncenele şi spuse :

— Pe legea mea, domnişoară, eşti dată dracului. Da, să ştii. Ha-ha ! „Mă bate peste...“ Sînt şi eu căpitan de vapor şi dacă ai vrea să bei ceva cu mine...

Unrat se repezi :

— Artista Fröhlich nu bea, negreşit, vezi bine, cu nimeni. Aici te-nşeli, omule. Afară de aceasta, nesocoteşti în chip vădit caracterul privat al acestui zd... al acestei cabine.

— Se vede că glumeşti, domnule ! şi căpitanul îşi înălţă şi mai mult sprîncenele :

— Nicidecum, lămuri Unrat. Mai curînd vreau să te fac să înţelegi că trebuie să ieşi de aici.

Soţii Kiepert îşi pierdură răbdarea.

— Domnule profesor — spuse artistul, ridicînd jignit tonul — cred că e treaba mea dacă aduc aici un om cu care am legat prietenie adineauri la un pahar.

Nevasta lui izbucni, în sfîrşit :

— Mi s-a urît cu dumneata ! Nimeni nu cîştigă aici nici un ban de pe urma lui. Numai de ceartă e bun şi ca să ne gonească oamenii. Rosa, fă bine şi du-te cu căpitanul !

Unrat era galben şi tremura.

— Artista Fröhlich — strigă el cu o voce care venea din adînc, aruncînd spre ea priviri piezişe pline de venin — artista Fröhlich, omule, nu e dintre cele cărora să le convină să bea berea dumitale.

Privirea lui o pătrunse ; ea oftă.

— Cred că e mai bine să pleci — spuse ea marinarului — nu e nimic de făcut.

Iar Unrat, căruia conştiinţa triumfului îi îmbujorase deodată obrajii, se repezi la el :

— Ai auzit ? Ţi-a spus-o chiar ea. Artista Fröhlich te surghiuneşte. Supune-te ! Haide, deci numai !

Îl și apucase pe căpitan, înfigîndu-și degetele în haina lui și tîrîndu-l spre ușă. Vînjosul bărbat răbdă, fără împotrivire, acest atac isteric. Se mărgini să se scuture cînd Unrat îi dădu drumul. Dar aceasta se petrecu abia dincolo de prag și ușa se închise violent în fața sprîncenelor sale uimite.

Artistul izbi cu putere în masă.

— Măi omule, se vede că ești..

— Și dumneata, domnule...

Unrat se apropie de el pufăind. Kiepert se sperie.

— ...Ține minte, așadar, că artista Fröhlich se află sub protecția mea și că nu sînt dispus s-o las să fie insultată și nici să admit să mi se atingă autoritatea. Repetă-ți asta cît mai des! Însemnă-ți-o pe hîrtie!

Artistul mormăi ceva, dar părea îmblînzit. Puțin după aceea ieși din cabină. Artista Fröhlich îl privi pe Unrat și rîse zgomotos; urmă un rîs mult mai liniștit, puțin batjocoritor și afectuos. Părea să cugete asupra lui și asupra ei înșăși, întrebîndu-se de ce era oare mîndră de acest om pe care-l găsea ridicol?

Femeia cea grasă își învinse supărarea și-și puse mîna pe umărul lui Unrat:

— Acum te rog să mă asculți, spuse ea.

Unrat, cu spatele pe jumătate întors și cu totul potolit, își ștergea fruntea. Panica tiranului care întîmpină împotrivirea cu izbucniri de furie dementă, aproape că îl istovise.

— Care va să zică, cel care a ieșit e Kiepert, și aici e Rosa, aici dumneata, și aici eu...

Cu glas stăruitor îi înfățișă realitatea.

— Și a mai fost aici căpitanul de vapor pe care l-ai dat afară. Trebuie să știi că ăsta vine din Finlanda, unde a făcut o afacere strălucită; i s-a înecat vaporul, care era asigurat... Dumneata nu ai probabil nici un vapor asigurat. În fond, nici nu e nevoie. Ai în schimb alte daruri ale minții. Numai de le-ai da la iveală, asta-i tot ce vreau să... Și aici, uite-o pe Rosa! Mă-nțelegi? Căpitanul are bani, e un om cu vază și-i place fetei.

Unrat se uită nedumerit la artista Fröhlich.

— Nu-i adevărat, interveni ea.

— Păi, chiar dumneata ai spus-o.

— Doamne ! Cum știe să mintă !

— Tăgăduiește dacă poți și că unul din școlarii domnului profesor — cel cu șuvița neagră pe ochi — nu ți-a făcut o cerere în căsătorie foarte serioasă.

Unrat sări în sus mîniat. Artista Fröhlich îl liniști.

— E o confuzie răuvoitoare. Să mă ia de nevastă nu vrea decît roșcovanul, ăl cu fața ca o lună beată. E conte, dar la ce-mi folosește asta ? Tot nu-mi place...

Surîse lui Unrat cu nevinovăție.

— Ei, hai să zicem c-am mințit, spuse femeia, dar că-mi datorezi două sute șaptezeci de mărci, cred că e adevărat, ce zici, fetițo ? Vezi dumneata, domnule profesor, nu sînt așa de obicei, și mai curînd mi-aș mușca degetele decît să aduc vorba despre asta în fața dumitale. Dar la urma urmei, fiecare se gîndește la nevoile lui, nu-i așa ? Iar pentru faptul că dai afară de-aici pe toți ceilalți, să nu-ți fie cu supărare, domnule profesor — pentru asta nu oferi de-ajuns. Nici nu vreau să vorbesc despre parale ; dar o fată tînără ca asta are nevoie și de dragoste și are dreptul s-o ceară. Dar așa ceva nu se vede la dumneata. Nici nu-ți trece măcar prin minte. Mă-ntreb dacă e de plîns sau de rîs.

Artista Fröhlich strigă :

— De vreme ce eu însămi nu mă plîng, madam Kiepert, cred că-ți poate conveni și dumitale.

Dar femeia cea grasă îi respinse cuvintele cu un gest : avea conștiința de a fi apărat morala și buna cuviință. Părăsi, cu capul ridicat, cabina.

Artista Fröhlich dădu din umeri :

— E numai incultă, dar altminteri cumsecade. Ei, s-o lăsăm. Numai de n-ai crede că dormim amîndouă sub aceeași plapumă și că sînt înțeleasă cu ea ca să te amăgim.

Unrat, care stătuse cu capul plecat, își ridică privirea. Nu, o asemenea bănuială era străină de el.

— De altfel, nu dorm cu nimeni sub aceeași plapumă...

Surîse pe sub gene ironică și sfioasă.

— Nici chiar cu dumneata...

Și după o pauză :

— Nu-i adevărat ?

Fu nevoită să repete de cîteva ori întrebarea. Unrat nu-şi dădea seama de puntea pe care i-o întindeau cuvintele ei. Se simţea numai învăluit de atmosfera care se crease ; era tulburat.

— Fie deci... spuse el şi întinse mîinile lui tremurătoare spre artista Fröhlich.

Ea i le întinse pe ale ei. Degetele ei mici, puţin cam cenuşii şi unsuroase, se strecurau molatice printre degetele sale noduroase. Părul ei, florile de stofă, faţa-i boită, toate se învîrteau, ca o roată colorată, prin faţa ochilor lui şi Unrat îşi înfrînse în cele din urmă reţinerea :

— Nu vreau să datorezi bani acestei femei. Sînt hotărît...

Înghiţi în sec. Se simţi cu spaimă năpădit de gîndul că elevul Lohmann luase poate înaintea lui această hotărîre ; elevul Lohmann care lipsea de la şcoală şi stătea poate ascuns în camera artistei Fröhlich.

— Vreau, negreşit, vezi bine, să-ţi plătesc locuinţa.

— Despre asta nici să nu vorbim, răspunse ea încet. E un lucru secundar pentru mine... De altfel, camera mea nu costă mult...

Şi cu pauze între cuvinte, urmă :

— E aicea sus... E destul de drăguţă... nu ai vrea s-o vezi ?

Ţinea pleoapele închise şi părea zguduită, cum se cuvine să pari în faţa declaraţiei unui om serios. Şi se mira că nu simte nici urmă de poftă de rîs şi că o uşoară agitaţie solemnă îi umfla inima...

Îndreptă spre el o privire neobişnuit de întunecată şi spuse :

— Hai, ia-o dumneata înainte. Măgarii din sală nu trebuie numaidecît să-şi dea seama.

CAPITOLUL AL ZECELEA

KIESELACK DESCHISE DE AFARĂ ușa sălii, duse laba lui vînătă la gură și scoase o șuerătură înăbușită. Ertzum și Lohmann ieșiră îndată.

— Repede, băieți ! le strigă Kieselack, dansînd de-a-ndaratelea înaintea lor și atrăgîndu-i cu gesturi de îndemn pînă la capătul culoarului, spre scară.

— În sfîrșit, s-a făcut !

— Ce s-a făcut, Kieselack ? întrebă Lohmann nepăsător, cu toate că știa bine despre ce era vorba și aștepta evenimentul cu nerăbdare.

— S-au suit sus, șopti Kieselack cu gura strîmbă pînă la ureche. Își scoase ghetele și urcă tiptil treptele joase ale scării de lemn, cu balustradă galbenă, care scîrțîiau. Chiar pe primul palier se afla ușa : Kieselack o cunoștea. Se pitulă în fața găurii cheii. După cîteva clipe, făcu în tăcere semne pătimașe celorlalți, fără a se despărți de gaura cheii.

Lohmann dădu din umeri și rămase la capătul de jos al scării, alături de Ertzum, care privea țintă în sus, cu gura căscată.

— Ei, cum te simți ? întrebă Lohmann pe un ton înțelegător.

— Îți jur că nu mai știu ce se petrece, spuse von Ertzum. Crezi oare că se-ntîmplă ceva ? Desigur că Kieselack glumește.

— Desigur, întări Lohmann plin de compătimire.

Kieselack făcea semne tot mai sălbatice. Chicotea fără zgomot, privind prin gaura cheii.

— Ea trebuie doar să-și dea seama că-l pot ucide pe omul ăsta, observă Ertzum.

— Iar începi ?... De altfel asta face poate lucrul mai atrăgător pentru ea.

Von Ertzum nu mai pricepea nimic. Noțiunea lui de dragoste fusese modelată o dată pentru totdeauna de rîndășoaica aceea care, cu trei ani în urmă, acasă, îl trîntise în claia de fîn, după ce el ieșise învingător în lupta cu un văcar vînjos... Aci nu avea de-aface decît cu un slăbănog, cu umerii strîmbi ; putea oare Rosa Fröhlich să creadă că von Ertzum se teme de el ?

— Doar n-o fi crezînd că mi-e frică de el ? îl întrebă pe Lohmann.

— Și nu ți-e oare frică de el ? întrebă Lohmann.

— Ai să vezi !

Și Ertzum, cu gîtul întins, sări din doi pași peste șase trepte. Dar Kieselack, care se depărtase de gaura cheii, executa în ciorapi un dans triumfal. Deodată, se opri :

— Măi, omule ! șopti el, și ochii îi scînteiau în obrazul gălbejit. Ertzum avea fața aprinsă și gîfîia. Privirile lor se măsurau, se luptau între ele. Privirea lui Ertzum parcă voia să spună că nu e cu putință ca lucrul să fie adevărat, pe cînd aceea a lui Kieselack răspundea prin ușoara ironie schițată de colțul unei pleoape care se bătea puțin... Și deodată Ertzum îngălbeni ca și celălalt, se încovoie, ca și cum ar fi primit o lovitură în stomac, și gemu de durere. Coborî pe dibuite, clătinîndu-se, cele șase trepte. Lohmann îl întîmpină cu brațele încrucișate, cu gura strîmbată dușmănos. Ertzum se lăsă să cadă ca un sac,

pe ultima treaptă, şi-şi prinse capul între mîini. După un timp de tăcere, el spuse de jos, cu glas stins :

— Lohmann, îţi dai tu seama ? O femeie pe care o aşezasem atît de sus ! Tot mai cred în scîrba asta de zeu ! O femeie care are atît, atît de mult suflet !

Kieselack se uită din nou prin gaura cheii...

— Pentru ceea ce face ea acum n-are tocmai nevoie de suflet. Procedează pur şi simplu ca o femeie.

Lohmann surîdea cu cruzime. Prin cuvintele acestea el tîra în noroi şi pe Dora Breetpoot alături de cealaltă. Dora Breetpoot, ceea dintîi dintre femei. Cîtă plăcere îi făcea acest lucru !

Kieselack se uită din nou prin gaura cheii...

Lohmann îl ţinea la curent pe Ertzum, care întorcea capul.

— Kieselack face acum semne cam năbădăioase... Unrat ăsta e... ascultă, Ertzum, cred că e mai bine să ne vedem de treabă.

Îl ajută să se ridice pe prietenul său şi-l trase înspre poartă. Afară, Ertzum nu voi s-o mai ia din loc ; se rezemă greoi, năucit, de casa dezamăgirilor lui. Lohmann îl îndemnă în zadar cîtva timp. Îl ameninţă să-l părăsească ; atunci se ivi Kieselack.

— Sînteţi anoşti. De ce nu intraţi ? Unrat a şi coborît cu logodnica lui. Le-am spus celor din sală de unde veneau şi au fost primiţi cu mare alai. Mă, aşa ceva nu s-a mai pomenit : stau la „zdup", ca nişte îndrăgostiţi. Mă prăpădesc de rîs ! Haide, ne facem acum tustrei intrarea la „zdup".

— Ai înebunit ? făcu Lohmann.

Dar Kieselack îşi lua propunerea în serios.

— Sper că nu vă e frică de Unrat ! observă el indignat. Unrat a intrat mesa pînă-n gît, ce mai poate face împotriva noastră ? Putem acum să ne batem joc de el.

— Nu mă simt atras. Unrat e mai prejos de orice batjocură, declară Lohmann.

Kieselack îl implora furtunos :

— Nu fi broscoi. Ţi-e frică numai.

Ertzum hotărî deodată :

— Să mergem ! La „zdup" !

O curiozitate sălbatică pusese stăpînire pe el. Voia s-o înfrunte pe femeia care căzuse de la o asemenea înălţime. Voia să arunce de sus de tot o privire asupra ei şi asupra nemernicului ei seducător şi să vadă dacă ea putea să-i îndure privirea.

Lohmann declară :

— Sînteţi lipsiţi de gust !

Totuşi îi însoţi.

În cabina artiştilor îi întîmpină zgomot de pahare. Patronul destupă îndată a doua sticlă de şampanie. Soţii Kiepert se plecau, cu feţe radioase, peste Unrat şi artista Fröhlich, care, strîns înlănţuiţi, tronau la masă.

Cei trei elevi făcură întîi înconjurul mesei. Apoi se înfipseră în faţa lui Unrat şi a femeii de lîngă el, spunîndu-le bună seara. Numai soţii Kiepert le răspunseră şi le strînseră mîinile. Atunci Ertzum repetă singur şi cu glas răguşit salutul său. Rosa Fröhlich îşi ridică privirea şi spuse nevinovat, cu un glăscior care ciripea şi gîngurea într-un chip necunoscut lui pînă atunci :

— Ei, iată-vă şi pe voi. Uite, scumpule, au venit. Aşezaţi-vă şi hai noroc !

Cu asta isprăvise. Privirea ei îl părăsi pe Ertzum cu atîta indiferenţă, încît acesta începu să tremure.

Unrat ridică îngăduitor mîna.

— Desigur, vezi bine, aşezaţi-vă şi beţi un pahar. Astăzi sînteţi invitaţii mei.

Se uita cu coada ochiului la Lohmann, care se şi aşezase şi îşi răsucea o ţigară... Lohmann, cel mai păcătos dintre ei, a cărui eleganţă era o umilire pentru autoritatea lui prost retribuită ; Lohmann, care avea neruşinarea să nu vrea să-i rostească porecla ; Lohmann, care nu era un şcolar oarecare şi nici prost, ci care, cu purtările sale indiferente, cu felul său plin de curiozitate de a privi izbucnirile de mînie ale profesorului, refuza să vadă în acesta un tiran ; Lohmann, care, la toate îndeletnicirile sale lăturalnice încercase să mai adauge una şi anume pe artista Fröhlich. În această privinţă, însă, fusese înfrînt de voinţa de bronz a lui Unrat. N-avea să şeadă la „zdup", lîngă artista Fröhlich : Unrat jurase aceasta. N-avea să aibă parte de artista Fröhlich — şi nu

avusese parte. Şi nu numai că Lohmann nu şedea la „zdup“ alături de artista Fröhlich, ci Unrat şedea el însuşi acolo... Acest rezultat depăşea ţinta pe care Unrat şi-o fixase la început. El tresări simţind deodată o mulţumire şi mai caldă. O sustrăsese pe artista Fröhlich lui Lohmann şi celor doi tovarăşi ai lui, o sustrăsese elevilor fugiţi de la şcoală care şedeau dincolo, în sală, o sustrăsese întregului oraş de cincizeci de mii de elevi îndărătnici şi era stăpîn absolut pe „zdup“ !

Îl găsiră de-a dreptul întinerit. Cu cravata după ureche, cu cîţiva nasturi descheiaţi, cu rămăşiţele de păr de pe creştet răvăşite, avea în înfăţişarea lui ceva zurliu, o nuanţă de depravare victorioasă, de beatitudine plină de stîngăcie.

Cum şedea lipită de el, atîrnînd parcă peste masă, Rosa Fröhlich avea ceva copilăresc în ea, o moliciune caldă şi ostenită. Înfăţişarea ei era o jignire pentru orice nepărtaş, căci însemna o izbîndă prea desăvîrşită pentru Unrat.

Cei trei îşi dădură bine seama de aceasta ; Kieselack începu chiar să-şi roadă unghiile. Kiepert, pentru care acest lucru era mai puţin limpede, îşi înfrîngea stinghereala închinînd zgomotos în sănătatea tuturor. Femeia cea grasă se minuna neîncetat de fericita schimbare a Rosei şi era încîntată de această împăcare generală.

— Şi elevii dumitale, domnule profesor, se bucură şi ei. De neînchipuit cît de mult ţin la dumneata domnii aceştia tineri !

— Adevărat, mai apoi, grăi Unrat. Nu par cu totul lipsiţi de simţ pentru ce e bun şi frumos.

Şi rîse batjocoritor.

— Ei, Kieselack, ai venit, deci, doară, şi dumneata ? Mă miră numai că nu ai fost lipsit, prin vigilenţa bunicii dumitale, de putinţa de a ieşi din casă... Trebuie să ştii că bunica acestui elev nu se sfieşte să-i administreze cîte o bătaie, se adresă el artistei Fröhlich, cu intenţia de a-l lovi pe Kieselack în demnitatea lui de bărbat.

Kieselack îşi amintea însă că trecuse acum cîtva timp clasa la artista Fröhlich prin cu totul alte mijloace decît

demnitatea de bărbat. Se frecă la şezut şi miorlăi, privindu-şi cruciş vîrful nasului :

— Mama mare mă bate dacă nu-mi găsesc caietul de teme. Sînt sigur că mi-a căzut sub masă aici, la „zdup".

Şi se lăsă brusc să alunece sub masă, unde, pipăind picioarele artistei Fröhlich în mijlocul larmei pe care o întreţineau soţii Kiepert, îi şopti, de dedesubt, pretenţiile sale. Altminteri avea să denunţe totul lui Unrat.

— Stîrpitură mică ! se mărgini ea să-i spună, privindu-l sub masă, şi-l dădu deoparte cu piciorul.

În acelaşi timp, Unrat se adresă celui de-al doilea şcolar.

— Aşa dar, Ertzum, din nou. Uitîndu-mă la chipul dumitale am impresia că nici aici capacitatea dumitale de percepere nu lasă mai puţin de dorit decît în clasă. Eşti dumneata acela care a avut îndrăzneala — atenţie acum ! — să facă o propunere de căsătorie artistei Fröhlich ?... Din privirea dumitale neroadă îţi ghicesc răspunsul. De bună seamă, doară, artista Fröhlich te-a lămurit despre limitele impuse unui elev. Nu e nevoie să mai adaugi ceva. Scoală-n picioare !

Ertzum se sculă supus. Căci Rosa rîdea, iar rîsul ei îi lua tot ce-i rămăsese din puterea de a se revolta, tot restul conştiinţei de sine ; îl paraliza.

— ...şi ia să vedem dacă vizitele dumitale dese la „Îngerul albastru" nu te aduc poate pe dumneata, care — după cum se ştie — te numeri printre cei mai păcătoşi, nu numai să nu corespunzi cerinţelor pe care ţi le impune şcoala, ci şi să le calci în picioare cu inima uşoară. Recită-mi din cartea de imnuri versurile pe care vi le-am dat de învăţat pe mîine !

Privirea lui Ertzum rătăcea, speriată, prin odaie. Fruntea îi era umedă. Se simţi pus la jug, plecă grumazul şi se opinti.

„Laud pe Domnul sfînt şi mare,
Imn de slavă îi închin,
Căci la orişice mişcare
Darurile lui îmi vin.

Aici Rosa începu să rîdă strident. Madam Kiepert gîngurea cu blîndețe. Rosa însă țipa cu intenția de al jigni pe Ertzum și scheuna potolit în semn de tandrețe pentru Unrat, al cărui braț îl strîngea. Voia să-l măgulească pentru autoritatea dovedită asupra roșcovanului spătos, care-și recita, pe un ton stîngaci și supus, versurile pioase.

Von Ertzum mai rosti :

„Doar nu e decît iubire
Tot ce-i umple inima..."

Aici purtarea artistului îl scoase din sărite. Pe Kiepert, situația abia acum începuse să-l desfete. Se bătea peste pulpe, strigîndui- lui Ertzum în obraz :

— I-ascultă ! Ce tot îndrugi acolo ? Poate că nu ți-e bine ?

Îi făcea lui Unrat semn cu ochiul, dîndu-i să înțeleagă că aprecia scena aceasta, în care contele Ertzum era pus să declame, în încăperea dosnică a „Îngerului albastru", versuri din cartea de imnuri, și că se asocia cu toată convingerea acestei ridiculizări a nobilimii și a religiei. Deschise ușa și se prefăcu a cere pianistului să cînte un coral. În cele din urmă, îl intonă chiar el...

Dar Ertzum se opri.

Nici n-ar fi știut, de altfel, să recite continuarea. Independent de aceasta, se simți deodată sugrumat de o furie fără seamăn împotriva pîntecosului care rîdea și cînta. Văzu negru în fața ochilor. Simți că nu mai poate trăi decît izbind cu pumnii pe acest om, proptindu-și genunchii pe pieptul lui. Se zbătu de cîteva ori pe loc, ridică pumnii strînși la înălțimea umerilor...

Apoi se avîntă.

Atletul avea răsuflarea tăiată de atîta rîs și nu se aștepta la nimic : aceasta îl puse în inferioritate față de îndîrjirea lui Ertzum care se înviora în timp ce-și potolea setea mușchilor. Se rostogoliră dintr-un colț într-altul. În mijlocul zarvei, Ertzum auzi un strigăt ușor al Rosei. Știa că ea se uită la el, și de aceea răsufla mai puternic, strîngea mai tare mădularele adversarului între picioarele sale, se simțea izbăvit și ajuns la locul potrivit, căci

se putea lupta sub ochii ei, așa cum se luptase atunci cu văcarul pentru rîndășoaică.

Între timp, Unrat, care nu arătase decît un interes trecător pentru trînta aceasta, se adresase lui Lohmann :

— Dar ce-i cu dumneata, Lohmann ? Stai acolo și fumezi, mai apoi, o țigară, iar azi-de-dimineață ai lipsit din clasă.

— Am fost indispus, domnule profesor.

— Pentru vizitele la „Îngerul albastru" ești, însă, negreșit, vezi bine, totdeauna dispus.

— Asta e cu totul altceva, domnule profesor. Aveam dureri de cap azi-dimineață. Doctorul mi-a interzis eforturile intelectuale și mi-a prescris să mă distrez.

— Așa ? Ei, fie deci și așa !

Unrat căscă întîi de cîteva ori gura. Apoi găsi ce căuta :

— Stai aici și fumezi, repetă el. Oare se cuvine aceasta din partea unui elev în fața profesorului ?

Și cum Lohmann nu făcea nimic decît să-l privească pe sub pleoapele pe jumătate închise cu o curiozitate obosită, Unrat izbucni :

— Aruncă țigarea ! strigă el încruntat.

Lohmann lăsă să treacă cîteva clipe. Între timp, Kiepert și cu Ertzum, în încăierarea lor, se ciocniră de masă ; Unrat fu silit să se pună în siguranță pe sine, pe artista Fröhlich și cîteva pahare și sticle.

După ce termină :

— Ei ! Haide, deci numai !

— Țigara — răspunse Lohmann — corespunde situației. Și situația este neobișnuită pentru noi amîndoi, domnule profesor.

Unrat, speriat de această rezistență, cu un tremur lăuntric :

— Aruncă țigara, îți zic !

— Regret, spuse Lohmann.

— Să îndrăznești numai !... Băiete !

Lohmann nu mai făcu decît un gest distins de refuz cu mîna lui subțire.

Atunci Unrat, apucat de amețeala specifică tiranului amenințat, sări de pe scaun.

— Ai s-o arunci, sau te voi stînjeni în cariera dumitale ! Te zdrobesc ! Nu sînt dispus...

Lohmann dădu din umeri :

— Ce regretabil, domnule profesor. Toate acestea nu mai sînt actuale. Cum e posibil să înţelegeţi atît de greşit situaţia ?

Unrat făcea spume la gură. Avea privirea unui motan turbat. Îşi întinse gîtul, încît i se vedeau tendoanele noduroase ; printre golurile gingiilor se iveau balele ; degetul arătător, cu unghia lui galbenă, se îndreptă, la capătul braţului ridicat, spre inamic...

Artista Fröhlich, care, în gînd, gusta încă plăcerile trecute, trezită brusc din această visare, se agăţă de Unrat, puţin zăpăcită, şi începu să-l ocărască orbeşte pe Lohmann.

— Dar dumneata ce vrei ? Mai bine l-ai linişti, făcu Lohmann.

În acel moment, Ertzum şi Kiepert, răsturnîndu-se peste două scaune, care se rupseră în bucăţi, căzură în spatele perechii îmbrăţişate şi o izbiră cu nasul de masă. Din colţul destul de liniştit, aflat în dosul mesei de toaletă al Rosei Fröhlich, răsună rîsul vesel al lui Kieselack. Se consola nestingherit, cu madam Kiepert.

După ce Unrat şi prietena lui se ridicară, continuară să ocărască.

— Pentru mine rămîi totdeauna cel din urmă, îi strigă ea lui Lohmann.

— Îmi aduc aminte, stimată domnişoară, că mi-ai mai făgăduit o dată acest lucru şi aştept, cu plăcere, evenimentul.

Şi deodată, în timp ce ea, ciufulită, cu rochia pe jumătate descheiată, cu sulimanul scurgîndu-i-se pe faţă, se cheltuia sălbatică şi răguşită în ocări împotriva lui, el simţi o poftă năvalnică de a o avea : era din nou pofta aceea de a-şi înjosi dragostea neîndurătoare prin mîngîierile sumbre ale viciului !

Dar aceasta trecu repede, căci Unrat, în furia lui neputincioasă, se lăsă împins la ameninţări :

— Dacă nu arunci imediat ţigara, te duc pe loc la tatăl dumitale ! Se nimerea că în seara aceea părinţii lui

Lohmann aveau cîțiva oaspeți, printre care și pe consulul Breetpoot și soția lui. Lohmann și-l închipui pe Unrat dînd năvală în salon... Putea, cu atît mai puțin, s-o expună pe Dora Breetpoot la o asemenea scenă, cu cît știa de ieri că era însărcinată. Maică-sa descoperise faptul... Aceasta era de altfel motivul lipsei lui de astăzi de la școală. Cu capul între mîini, chinuit de gîndul — cristalizat în versuri — la acel copil pe care ea-l făcuse, cu ajutorul de judecător Knust, cu locotenentul von Gierschke, sau eventual chiar cu consulul Breetpoot, Lohmann stătea acum zile întregi închis în camera lui...

— Hai cu mine ! strigă Unrat. Îți ordon, elev Lohmann, să vii cu mine !

Lohmann aruncă plictisit țigara. Atunci Unrat se așeză satisfăcut.

— Vezi, negreșit, mai apoi. Așa se cade unui elev care vrea să-și mulțumească profesorul... Pe dumneata, Lohmann, profesorul te iartă, căci trebuie să fii considerat, desigur, vezi numai, ca un *mente captus*. Ești doară stăpînit de o dragoste nefericită.

Lohmann lăsă brațele în jos. Sîngele îi pierise din obraz și ochii lui luceau atît de sumbru, încît artista Fröhlich îl ținti cu o privire plină de admirație.

— Poate că nu-i adevărat ? îl întrebă Unrat cu o bucurie veninoasă. Faci versuri fără ca totuși pentru aceasta...

— ...să ajungi să treci clasa ? întrebă sfios artista Fröhlich, căci cunoștea această expresie de la Kieselack.

Lohmann își spuse : „Mizerabilul a aflat. Acum îi întorc spatele, mă duc acasă, mă urc în pod și-mi îndrept pușca spre inimă.

Iar jos, Dora stă așezată în fața pianului. Cîntecul dulce pe care Dora îl cîntă se-nalță ușor ca un fluture, iar pulberea de pe aripile lui sclipește pînă-mi dau sufletul..."

Artista Fröhlich rosti :

— Îți mai aduci aminte de versurile pe care mi le-ai închinat ?

Întreba blînd de tot, cu un suspin. Dorea mai mult de la el. Își amintea acum că-și dorise de fapt totdeauna mult mai mult de la el și-l găsea crud și destul de prost.

— „Şi de-ai purta sub sîn rodul iubirii...“ Ei, cine poartă acum rodul iubirii ?

Şi asta ! Ştiau şi asta. Lohmann le întoarse spatele şi se îndreptă spre uşă ca un condamnat. Pe cînd punea mîna pe clanţă, îl auzi pe Unrat spunînd :

— Fireşte, vezi numai... Nutreşte o dragoste nefericită pentru artista Fröhlich, dar aceasta s-a hotărît să se lipsească de ea şi de aceea nu a corespuns nici dorinţei pe care ai exprimat-o în acea poezie neruşinată. Dumneata, Lohmann, nu stai acum lîngă artista Fröhlich, la zdup. Nu ai avut parte de ea, Lohmann. Te poţi duce acum în sînul familiei, Lohmann.

Cu o smucitură, Lohmann se întoarse din nou. Aşa dar, numai de asta fusese vorba ?

— Da — spuse Rosa — aşa este, şi fiecare cuvînt e la locul lui.

Bătrînul prostănac nu-şi mai încăpea în piele, în înfumurarea lui de moşneag. Făptura cealaltă nu era decît o fată neatrăgătoare, nimic mai mult. Amîndoi, cu totul inofensivi ; amîndoi, cu totul neştiutori. Tragedia ultimului sfert de ceas, Lohmann o trăise din greşeală şi fără temei. Nu mai pleca să se împuşte. Se socotea dezamăgit, aproape nerod, înjosit încă o dată de comedia împrejurărilor, trăind încă şi mişcîndu-se în „zdupul“ acesta.

— Acum, von Ertzum, grăi Unrat. Fă bine, mai apoi, şi ia-ţi şi dumneata tălpăşiţa. Şi pentru că ai avut atîta îndrăzneală să dezlănţui o încăierare în prezenţa profesorului, vei copia de şase ori versurile din cartea de imnuri pe care nu le-ai ştiut.

Ertzum încremeni, trezit la realitate, apăsat de constatarea că desfăţarea muşchilor, pe care tocmai o simţise, nu fusese decît o iluzie, că izbînda lui asupra atletului nu-i folosise la nimic, că aici nu era decît un singur învingător : Unrat — şi privi cu spaimă faţa nepăsătoare a artistei Fröhlich.

— Pleacă de aici ! strigă Unrat.

Kieselack vru să-l urmeze.

— Încotro ? Profesorul nu ţi-a dat încă drumul !... Ai să înveţi pe dinafară patruzeci de versuri din Virgiliu !

— De ce ? făcu Kieselack, răzvrătindu-se.

— Pentru că așa vrea profesorul !

Kieselack îl privi repede, cu capul plecat, și pierdu orice poftă să se mai măsoare cu el. O șterse fără să scoată un cuvînt.

Ceilalți doi ajunseseră puțin mai departe.

Ertzum, simțind nevoia să disprețuiască și să respingă pe Rosa împreună cu craiul ei, rosti :

— Fata trebuie deci privită ca pierdută pentru noi. Încep să mă și deprind cu ideea. Te asigur, Lohmann, că n-am să mă prăpădesc din cauza asta... Dar ce zici tu de acest Unrat ? Ai mai întîlnit vreodată atîta nerușinare ?

Lohmann zîmbi cu amărăciune. Înțelegea : von Ertzum era înfrînt și se refugia jelind, în morala tradițională : veșnicul adăpost al învinșilor. Lohmann respingea această morală, oricît de prost ieșise și el astă-seară.

Spuse :

— A fost o greșeală că ne-am dus acolo, crezînd că-l putem pune în încurcătură. Trebuia să ne dăm seama că s-a deprins cu asta.

Ne are de mult drept complici. Am dat deseori peste el aici. Ne-a și tîrît pînă acasă ca să nu-i facem concurență la Rosa Fröhlich. I se părea poate cu neputință ca vreun altul să-i facă între timp concurență la ea ?

Ertzum gemu rănit.

— Căci ar fi nesănătos pentru tine, Ertzum, dacă te-am lăsa să păstrezi iluzii în această privință. Fii bărbat !

Ertzum îl încredință cu glas nu tocmai hotărît că nu-i pasă de Rosa și că nu întreabă dacă e cinstită sau nu ; numai Unrat îi revolta conștiința lui morală.

— Pe mine nu, declară Lohmann. Unrat ăsta începe să mă intereseze : e, în fond, o excepție curioasă. Gîndește-te numai în ce împrejurări face ceea ce face și cîtă opoziție stîrnește împotriva sa. Pentru așa ceva, e nevoie, cred, de multă siguranță de sine... eu unul nu aș avea-o. Trebuie să ai în tine puțină stofă de anarhist.

Toate acestea depășeau puterea de înțelegere a lui Ertzum. El mormăi ceva.

— Cum ? făcu Lohmann. Ei da, spectacolul de la „zdup“ era dezgustător. Dar avea ceva grandios de dez-

gustător. Sau dacă preferi, ceva dezgustător de grandios. În orice caz, grandiosul nu lipsea.

Ertzum nu se mai putu stăpîni.

— Lohmann, crezi într-adevăr că nu era curată trupeşte ?

— Ei, acum, în orice caz, s-a culcat cu Unrat. În aceste împrejurări, poţi face abstracţie de viaţa ei trecută.

— O socoteam cinstită. Îmi pare de altfel că visez. Ai să rîzi, Lohmann, dar aş fi în stare să mă împuşc.

— Dacă doreşti, pot să rîd.

— Cum să uit aşa ceva ? I s-a mai întîmplat oare cuiva o asemenea deziluzie ? O aşezasem atît de sus, şi — dacă mă gîndesc bine — n-am sperat de fapt niciodată s-o cuceresc. Îţi aminteşti cît de agitat eram deunăzi, cînd am devastat mormîntul preistoric. Ca să fiu sincer, n-am făcut-o din zburdălnicie. M-a împins numai teama de a lua o hotărîre. M-aş fi mirat dacă ea ar fi primit să plece cu mine. Cum puteam să-mi închipui aşa ceva ? Are cu mult prea mult suflet pentru mine... Şi cînd apoi zarul fusese aruncat...

Lohmann îl măsură, privindu-l dintr-o parte. Ertzum trebuia să fie într-o stare nemaipomenită ca să vorbească de zaruri aruncate.

— ...m-am simţit totuşi deznădăjduit, pot s-o spun. Dar ce-a-nsemnat durerea de atunci pe lîngă cea de azi ? Îţi dai tu seama, Lohmann, cît de jos a căzut acum ?

— Pînă la Unrat.

— Dă-ţi seama ! Nu acolo este locul ei. Doar e cinstită. Altminteri ar fi cea mai josnică dintre femei.

Lohmann renunţă. Ertzum ţinea morţiş ca Rosa Fröhlich să stea pe un tron inaccesibil, sus între nori. N-aveai ce-i face. Pe semne că avea nevoie de asta. Se prostea singur, făcîndu-se să creadă că nu îndrăznise niciodată să spere cu adevărat că o va cuceri pe Rosa Fröhlich. Scopul acestei înşelări de sine era de a se convinge că Unrat putuse cu atît mai puţin să întindă, din mocirla lui, mîna spre ea. Experienţa vieţii, care purta chipul rîndăşoaicei, rămăsese în urmă şi, din iuncărul roşcovan, ieşea acum un visător exaltat, căci amorul propriu

al lui Ertzum trăgea foloase din aceasta... „Așa e făcut omul...“ își zicea Lohmann.

— Și dacă-mi pun acum întrebarea : de ce ? — adăugă Ertzum — nu găsesc în adevăr nici un răspuns. I-am oferit tot ce-i poate oferi un om... Dar, sincer vorbind, nu aveam drĕptul să sper în dragostea ei. Doar nu m-a tratat mai bine decît pe tine ! De ce m-ar fi iubit, de altfel, tocmai pe mine !... În schimb însă, pe Unrat ! Poți crede tu asta, omule ? Unrat ?

— Femeile sînt ciudate, declară Lohmann și căzu pe gînduri.

— Nu pot să cred. Bănuiesc că i-a făcut promisiuni înșelătoare ; are s-o mai nenorocească.

Și în mintea lui miji gîndul :

„Poate... atunci...“

În clipa aceasta li se alătură și Kieselack. Îi urmărise tiptil, încă de o bucată de vreme. Proclamă în gura mare :

— Mofturi. Unrat i-a dat zece mărci, am văzut cu ochii mei prin gaura cheii.

— Minți, porcule ! urlă Ertzum și se năpusti asupra lui.

Dar Kieselack prevăzuse aceasta și o luase într-o clipă la sănătoasa.

CAPITOLUL AL UNSPREZECELEA

KIESELACK MINȚISE. UNRAT ERA departe de a oferi bani artistei Fröhlich, și aceasta nu din delicatețe, nici din zgîrcenie, ci pentru că nu-i venea acest gînd — lucru de care ea își dădea de altfel seama. Fu nevoită să facă dese aluzii pînă cînd Unrat să ajungă a-și aminti de locuința pe care voise s-o închirieze pentru ea. Cînd însă pomeni de o cameră mobilată, ea își pierdu răbdarea și ceru răspicat o locuință cu mobilier propriu. Unrat fu profund mirat.

— Dar întrucît ești deprinsă să locuiești împreună cu soții Kiepert...

Spiritul lui era orientat spre conservare : trebuia să se dumirească întîi asupra unor răsturnări atît de radicale. Se frămînta în fel și chip.

— Dacă însă, atenție, acum ! soții Kiepert părăsesc orașul ?

— Și dacă nu vreau să-i urmez ? întregi ea. Ce fac atunci ?

Unrat nu știa ce să răspundă.

— Ei ? Scîrnăvică ! Ce zici ?

Țopăia încoace și încolo, în fața lui, și spuse triumfător :

— Atunci rămîn aici !

Fața i se lumină. Niciodată o asemenea idee nu i-ar fi trecut prin gînd.

— Atunci rămîi... aici, repetă el de cîteva ori, ca să se deprindă cu ea. — Asta, firește, e foarte frumos din partea ta, adăugă el în semn de apreciere. Era fericit, și totuși după cîteva zile, ea fu nevoită să-și pună din nou, în joc, tot talentul ei de insinuare pentru a-l face să priceapă că nu trebuia s-o mai lase să mănînce la „Îngerul albastru", ci să-i plătească masa la restaurantul vreunui hotel bun.

Cînd înțelese despre ce e vorba, Unrat se oferi chiar să ia masa împreună. Ea refuză însă, și el se simți decepționat. În schimb ea îi dădu voie să-i plătească la „Hotel Suedia" nu numai masa, ci și o cameră, pînă cînd locuința proprie avea să fie aranjată.

Cu un adevărat zel de adolescent, Unrat se grăbi să se slujească de orice mijloc pentru a o face să iasă din mediul ei, și a o apropia în mai mare măsură de el, scoțînd cît mai mult în evidență pe artista Fröhlich. Îl amenință pe negustorul de mobilă, vorbindu-i de nemulțumirea artistei Fröhlich, aminti, în magazinul de obiecte de porțelan și în cel de lenjerie, de gustul exigent al artistei Fröhlich. Orașul întreg aparținea artistei Fröhlich ; pretutindeni Unrat alegea ce era potrivit pentru ea, pretutindeni el îi rostea cu glas tare numele, fără a se sinchisi de privirile care-l dezaprobau. Era mereu în drum spre ea, cu brațele încărcate de pachete. Avea mereu capul plin de probleme însemnate și urgente, care erau tot atît de importante și pentru artista Fröhlich și care trebuiau chibzuite și discutate cu ea. Obrajii lui cenușii erau acum, de obicei, îmbujorați de pe urma acestei activități care-l umplea de fericire. Dormea bine noaptea și trăia zile pline.

Singurul lui necaz venea din faptul că artista nu ieșea niciodată cu el. Ar fi voit să o plimbe prin oraș, să o facă

să-şi cunoască împărăţia, să o prezinte supuşilor ei, să o apere de răzvrătiri : căci departe de a se teme în vremea aceea de vreo răzvrătire, Unrat, dimpotrivă, o înfrunta. Dar artista Fröhlich avea ba vreo probă, ba era obosită, ba nu se simţea bine, sau fusese necăjită de femeia cea grasă. Din pricina aceasta, el făcu o dată o scenă lui madam Kiepert, ceea ce-i dădu prilejul să afle că femeia nici n-o văzuse încă în ziua aceea pe artista Fröhlich.

Unrat nu pricepu. Femeia surîdea cu înţeles. Nedumerit, Unrat se întoarse înapoi la artista Fröhlich, şi aceasta fu iarăşi silită să-l ducă cu vorba.

Adevăratul motiv era foarte simplu : socotea că e încă prea devreme să se arate în public cu el. Simţea că dacă ar fi fost văzuţi alături lumea ar fi încercat să-l aţîţe împotriva ei. Nu era încă atît de sigură de influenţa ei asupra lui Unrat, încît să poată spulbera toate poveştile despre ea care i-ar fi ajuns la ureche.

La drept vorbind, nu se socotea imorală ; însă orice femeie are fel de fel de chestii în trecutul ei — nici nu merită să te opreşti în fond asupra lor — dar un bărbat cu intenţii serioase nu are nevoie să le cunoască. Dacă bărbaţii ar fi mai înţelegători, cît de uşoară ar fi problema ! L-ar fi apucat pe micul ei Unrat de sub bărbie şi i-ar fi povestit de-a dreptul : aşa şi pe dincolo. Acum, însă, era nevoită să mintă. Şi ce era mai grav e că acest joc putea să-i bage în cap idei neroade şi să-şi închipuie că ea nu dorea să stea singură acasă decît ca să se distreze fără el. Slavă Domnului, nici gînd de aşa ceva ! Era doar sătulă de distracţii şi mulţumită de a se bucura de puţină linişte împreună cu Unrat, bătrînelul ei caraghios care se ocupa de ea aşa cum nimeni nu se ocupase pînă atunci şi care era într-adevăr — îl privea uneori reflectînd îndelung — un om de treabă.

Bănuiala de care se temea era străină de Unrat ; nici nu-i venea lui în minte.

Pe de altă parte, ar fi putut ţine piept liniştită, alături de el, bîrfelii oamenilor. Căci Unrat era mai tare decît îşi închipuia ea. Suferea atacuri peste care trecea fără măcar a pomeni un cuvînt despre ele. Cele mai multe se produceau la şcoală.

Aici, datorită lui Kieselack, toată lumea era informată despre viața particulară a lui Unrat. Cîțiva profesori de liceu mai tineri, neștiind încă bine ce atitudine putea fi mai prielnică carierei lor, îl ocoleau spre a nu fi nevoiți să-l salute. Tînărul profesor Richter, care-și aruncase ochii asupra unei fete dintr-o familie bogată, familie inaccesibilă îndeobște profesorilor secundari, îl saluta cu un surîs zeflemitor. Alții se lepădau de orice legătură cu el. Unul dintre ei vorbi chiar în clasa lui Unrat despre „scîrna — mai bine zis mocirla morală" — de care elevii erau datori să se ferească. Era același profesor Hübbenett, care făcuse pe vremuri aprecieri defavorabile despre fiul lui Unrat și abaterile lui morale : și asta tot în fața elevilor tatălui.

Cînd Unrat intra acum în curtea școlii, toți strigau pe întrecute, în timp ce profesorul însărcinat cu disciplina elevilor întorcea capul cu dezgust :

— Vai ! Miroase a murdărie morală !

Bătrînul profesor se apropia și, sub privirile lui veninoase, zgomotul se potolea treptat ; atunci Kieselack se înfigea drept în fața lui și rostea încet și răspicat, privind pe sub pleoape :

— Mai curînd a scîrnă.

Iar Unrat, tresărind, se furișa mai departe ; nu putea „să i-o dovedească" lui Kieselack.

Nu putea să-i mai dovedească nimic — își dădea bine seama de asta — nu putea să-l mai prindă niciodată, după cum nu putea să-i mai prindă nici pe von Ertzum și nici pe Lohmann. El și cei trei elevi ai săi trăiau aici pe baza unei îngăduințe reciproce. Astfel, Unrat nu putea să-i facă nimic lui Lohmann, care nu mai venea la școală și care, la o întrebare a sa, răspunsese pe tonul lui teatral că avea treabă. Unrat avea tot atît de puțină putere și față de von Ertzum, care — amărît de mocneala lui îndelungată, fără nici un folos — smulgea extemporalul din mîna vecinului său de bancă spre a-l copia. Unrat mai era nevoit să privească neputincios cum, la toate întrebările sale, Kieselack își zăpăcea colegii de clasă, strigîndu-le răspunsuri fără rost, sau cum ținea discursuri în

gura mare, se plimba prin clasă fără motiv, ba chiar provoca în mijlocul orei cîte o încăierare.

Dacă se întîmpla ca Unrat să se lase dus de panica lui de tiran amenințat, vîrînd pe răzvrătiți la „zdup", rezultatul era și mai grozav. Clasa auzea atunci pocnituri și gîlgîieli de sticle destupate, strigăte tari de „noroc", chicoteli suspecte, zgomot de pupături... Unrat se precipita la ușă și-l lăsa pe Kieselack să intre iar în clasă. Ceilalți doi intrau și ei, nepoftiți, cu chipuri amenințătoare și pline de dispreț...

Pentru moment, Unrat răbda desigur multe neajunsuri din partea lor. Dar la ce le folosea asta ? La urma urmei, tot ei erau învinșii, cei ce nu avuseseră parte de artista Fröhlich. Nu Lohmann era acela care-și petrecea timpul la artista Fröhlich, în „zdup"... De îndată ce ieșea pe poarta școlii, Unrat își lepăda supărarea și își îndrepta gîndurile spre fusta cenușie a artistei Fröhlich, pe care trebuia să o aducă de la spălătorie, și spre bomboanele cu care avea de gînd să-i facă o surpriză. În schimb, directorul liceului nu putu să mai întîrzie a interveni în starea de lucruri care domnea în clasa a șasea. Îl pofti pe Unrat în biroul lui și-i atrase atenția asupra disoluției morale spre care se îndrepta în mod vădit această clasă. Nu avea de gînd să cerceteze de unde veneau germenii contagiunii. Dacă ar fi fost vorba de un profesor mai tînăr, ar fi făcut, desigur, această cercetare. Domnul coleg însă, a încărunțit cu cinste în școală, așa că îl roagă să se gîndească pe de o parte la sine, fără a uita pe de altă parte nici exemplul pe care-l datorează clasei.

Unrat răspunse la acestea :

— Domnule director, atenianul Pericle avea, negreșit, vezi bine, pe Aspasia ca iubită.

— Aceasta nu se prea potrivește aci, observă directorul.

Dar Unrat :

— Aș socoti, mai apoi, că viața mea nu valorează doi bani, dacă m-aș mărgini să povestesc elevilor idealurile clasice ca niște simple basme. Omul cu cultură umanistă are dreptul să se dezbare de prejudecățile morale ale păturilor de jos.

Directorul, care nu mai găsea nimic de spus, dădu drumul lui Unrat şi rămase multă vreme pe gînduri. În cele din urmă, se hotărî să păstreze pentru sine cele auzite, de teamă ca nu cumva profanii să le interpreteze într-un sens defavorabil şcolii şi corpului didactic.

Pe menajera lui, care se scandalizase de vizitele artistei Fröhlich, Unrat o sili, cu o linişte triumfătoare de care furia ei se frînse neputincioasă, să plece din casa lui. Locul ei îl luă o slujnică de la „Îngerul albastru". Arăta ca o otreapă şi primea în camera ei pe ucenicul de la măcelărie, pe coşar, pe aprinzătorul de felinare şi întreaga stradă.

O croitoreasă cu faţa palidă, pe care Unrat o vizita deseori din porunca artistei Fröhlich, se arătase totdeauna rece şi distantă. Într-o bună zi, cînd Unrat tocmai achitase socoteala unei comenzi mai mari, ea deschise gura. Domnul profesor ar face bine să tragă puţin cu urechea la ce spune lumea. Nu i se pare ruşinos ? La vîrsta lui — oricum. Unrat puse, fără vreun răspuns, restul în portmoneu. Mai vîrî o dată capul pe uşa întredeschisă şi spuse cu îngăduinţă :

— După momentul ales de dumneata, cinstită doamnă, pentru a-ţi rosti cuvintele, îmi dau seama că te temeai că sinceritatea prea mare a spuselor dumitale ar putea să-ţi atragă dezavantaje băneşti. Să nu-ţi fie teamă, însă ! Îţi va fi îngăduit şi de acum înainte să lucrezi pentru artista Fröhlich.

Şi cu aceasta, se retrase.

Într-o duminică dimineaţă, pe cînd Unrat aşternea pe spatele unei foi a manuscrisului său despre particulele la Homer ciorna unei scrisori către artista Fröhlich auzi o bătaie în uşă şi văzu intrînd pe Rindfleisch, meşterul cizmar, în redingotă neagră şi cu pălărie înaltă. Acesta se înclină adînc cu burta lui ascuţită şi spuse cu sfială :

— Domnule profesor, 'nă dimineaţa, aş ruga pe domnul profesor să-mi dea voie numai să pun domnului profesor o întrebare.

— Dă-i drumul, meştere, spuse Unrat.

— Am cumpănit mult şi nu-mi prea vine uşor. Dar aşa vrea Dumnezeu.

— Înainte, deci numai, omule.

— Mai ales că nici nu pot crede așa ceva despre domnul profesor. Oamenii spun multe despre domnul profesor; asta domnul profesor o știe desigur mai bine. Dar omul cu frica lui Dumnezeu nu trebuie să le dea crezare. Nu. Negreșit că nu.

— Dacă este așa — observă Unrat și făcu semn să înceteze — să lăsăm asta.

Rindfleisch își răsucea jobenul privind în pămînt.

— Da. Dar Dumnezeu dorește ca să-i aduc aminte domnului profesor că el nu vrea asta.

— Ce nu vrea ? întrebă Unrat și surîdea de sub ochelari. Poate pe artista Fröhlich ?

Cizmarul răsuflă anevoie sub povara misiunii sale. Obrajii săi atîrnînd scofîlciți se agitau sub barba lui de țap.

— V-am destăinuit odată, domnule profesor — și vocea lui se întunecă de atîta taină — că Dumnezeu nu îngăduie asta decît pentru ca...

— Să capete mai mulți îngeri. Prea bine, meștere. Voi vedea deci ce se poate face.

Și fără a-și lepăda surîsul perfid, Unrat îl împinse afară pe pietist.

Așa își ducea Unrat zilele, senin și neclintit, cînd deodată avură loc niște întîmplări grozave.

Un pîndar reclamase că mormîntul preistoric din pădure fusese vătămat cu rea-voință. În duminica aceea în care, după socoteala lui, se săvîrșise această nelegiuire, el întîlnise o ceată de tineri pe șosea. După ce procurorul făcuse mai mult timp cercetări zadarnice, pîndarul apăru într-o luni dimineață alături de director în sala liceului. Cît timp ținu rugăciunea — fie că directorul citea capitolul din *Biblie*, fie că elevii cîntau în coral — omul din popor de pe estrada directorială privi cu atenție adunarea. Își ștergea des în acest timp fruntea cu dosul palmei și nu părea în apele lui. La urmă fu silit să coboare și să treacă, împreună cu directorul, printre rîndurile de elevi. Se purta ca un om care, nimerind într-o societate prea înaltă, nu vede pe nimeni, ba se și înclină în fața lui Ertzum, pe care-l călcase pe picior.

Cînd toate speranţele de a descoperi pe criminal în cuprinsul liceului păreau pierdute, directorul făcu o încercare extremă. Citi încă un capitol din *Biblie*; apoi, dădu glas încrederii sale că această reculegere va fi mişcat cel puţin pe unul dintre vinovaţi făcîndu-l să se căiască, şi că acest vinovat, simţindu-se împins de conştiinţa lui se va prezenta în cancelaria directorului spre a denunţa pe complicii săi şi a-i preda justiţiei. Drept răsplată pentru mărturisirea lui sinceră el însuşi va fi nu numai iertat de pedeapsă, ci va primi şi o recompensă băneasc㠄 Şi rugăciunea luă sfîrşit.

La trei zile după aceasta se întîmplă ca, în timpul unei ore despre Tit-Liviu, oră pe care clasa, ieşită din făgaşul disciplinei, o umplea cu larmă şi cu „îndeletniciri lăturalnice", Unrat sări brusc în sus pe catedră, începînd să ţipe :

— Lohmann, vei avea putinţa să-ţi continui în alt loc lecturile dumitale particulare. Dumneata, Kieselack, ţi-ai făcut de cap fluierînd pe gaura cheii. Iar dumneata von Ertzum, vei putea în curînd, la dumneata acasă, să-ţi cari, mai apoi, singur bălegarul la cîmp. Departe de a mă gîndi să-i surghiunesc pe aceşti trei nemernici la „zdup", ceea ce ar reprezenta un loc cu mult prea nobil pentru ei, voi face mai curînd totul pentru ca activitatea lor să-şi găsească sfîrşitul meritat printre hoţii şi spărgătorii de rînd. Nu vor mai aparţine mult timp obştii oamenilor cumsecade şi clipele lor printre noi sînt numărate.

Lohmann se sculă, ce e drept, şi ceru cu fruntea încreţită, o explicaţie. Vocea lugubră a lui Unrat fusese atît de plină de ură nesăţioasă, faţa lui exprima atît de fioros bucuria victoriei, încît toţi se simţiră înfrînţi. Lohmann se aşeză din nou, ridicînd din umeri în semn de regret.

În recreaţia următoare, el fu chemat împreună cu Kieselack şi cu von Erztum la director. Cînd se întoarseră în clasă arătară, cu aparent dispreţ, că fuseseră chemaţi din cauza stupidului de mormînt preistoric. Văzură însă cum numaidecît se făcu un gol în jurul lor. Kieselack mormăi :

— Ei drăcie, cine oare ne-o fi denunţat ?

Ceilalţi doi schimbară priviri scîrbite şi-i întoarseră spatele lui Kieselack.

Într-o dimineaţă, cei trei tineri, scutiţi pentru ziua aceea de şcoală, fură duşi, în faţa unei comisii judiciare, lîngă mormîntul preistoric, obiectul actelor lor de vandalism. Aici pîndarul îi recunoscu. Instrucţia afacerii le mai procură cîteva zile de scutire de şcoală. Însfîrşit, păşiră ca inculpaţi în sala de şedinţe a tribunalului. De pe banca martorilor îi întîmpină surîsul veninos al lui Unrat.

În sală se aflau şi consulul Breetpoot, şi consulul Lohmann, iar substitutul de procuror nu se putu opri să se încline în faţa acestor doi domni influenţi. În sinea lui îşi frîngea mîinile de necaz din cauza prostiei tînărului Lohmann şi a prietenului său, de a nu se fi prezentat mai demult autorităţilor. Acuzarea s-ar fi ferit să bată toba. Firește că toată lumea crezuse că era vorba numai de secături de teapa lui Kieselack.

După ce începură dezbaterile, preşedintele întrebă pe cei trei acuzaţi dacă se recunosc vinovaţi. Kieselack începu imediat să nege. I se aminti că el însuşi mărturisise vina faţă de directorul liceului şi recunoscuse totul în cursul instrucţiei. Directorul fu chemat în faţa tribunalului şi confirmă amănunţit acest lucru. I se luă apoi jurămîntul.

— Domnul director a minţit, afirmă atunci Kieselack.

— Domnul director şi-a întărit însă prin jurămînt depoziţia.

— Aoleu! zise Kieselack, atunci cu atît mai vîrtos a minţit.

O luase razna. Ştia că tot va fi eliminat, iar pe deasupra era amărît şi simţea clătinîndu-se credinţa sa în omenire, pentru că fusese trimis în faţa tribunalului, în loc de a primi recompensa făgăduită. Lohmann şi contele Ertzum îşi recunoscură fapta.

— Eu nu am fost, scînci Kieselack întrerupîndu-i.

— Noi însă da! hotărî Lohmann, îndurerat de această lipsă de camaraderie.

— Pardon, interveni Ertzum. Eu singur sînt făptaşul.

— Te rog, spuse Lohmann cu un aer ostenit.

— Trebuie să revendic, cu toată hotărîrea, partea mea în această vătămare a bunului public, sau cum i s-o fi spunînd.

Von Ertzum repeta :

— Eu singur l-am devastat. Acesta e adevărul.

— Dragul meu, lasă prostiile, îl rugă Lohmann. Iar celălalt :

— La naiba. Erai doară destul de departe. Şedeai cu...

— Cu cine ? întrebă preşedintele.

— Cu nimeni — cred, şi von Ertzum roşi pînă-n creştet.

— Cu Kieselack, probabil, rosti Lohmann.

Substitutul de procuror găsi cu cale să împartă vina pe cît mai multe capete pentru ca să rămînă cît mai puţin din ea pentru fiul consulului Lohmann şi pupilul consulului Breetpoot. El atrase atenţia lui Ertzum asupra greutăţii materiale a înfăptuirii pretinsei sale acţiuni.

— Nici omul cel mai voinic nu ar fi în stare să facă atîtea stricăciuni cîte pretinzi să fi făcut dumneata singur.

— Ba da, răspunse Ertzum cu mîndrie şi modestie.

Preşedintele îi ceru lui şi lui Lohmann să indice şi pe ceilalţi tineri.

— Aţi fost probabil un grup vesel, mai numeros, presupuse el cu bunăvoinţă. Numiţi-i pe părtaşi, vă ajutaţi astfel şi pe dumneavoastră şi pe noi.

Inculpaţii tăceau. Apărarea ţinu să sublinieze noblеţea acestei atitudini. Încă din cursul instrucţiei, cei doi tineri fuseseră neclintiţi în hotărîrea lor de a nu compromite nici o altă persoană.

Şi Kieselack fusese statornic în această privinţă, dar lui nu i se luă în seamă acest amănunt. De altfel, el nu făcea decît să-şi rezerve lovitura de teatru.

— Aşadar nu mai era prezent nimeni ? repetă preşedintele.

— Nu, răspunse Ertzum.

— Nu, spuse Lohmann.

— Ba da ! strigă Kieselack cu piţigăiala lui sugrumată de elev care-şi ştie lecţia. Artista Fröhlich era şi ea cu noi !

Şi cum toţi ciuliră urechile, continuă :

— Ea a fost, de altfel, aceea care ne-a cerut să distrugem mormîntul preistoric.

— Minte, zise Ertzum, scrîşnind din dinţi.

— Fiecare vorbă pe care o scoate — adăugă Lohmann — e o minciună.

— E absolut adevărat ! stărui Kieselack. Puteţi întreba pe domnul profesor ! Dînsul o cunoaşte cel mai bine.

Rînjea spre banca martorilor.

— Nu-i adevărat, oare, domnule profesor, că în acea duminică artista Fröhlich v-a scăpat din mîini ? A dejunat atunci cu noi la mormîntul preistoric.

Toate privirile se întoarseră spre Unrat, care părea nimicit şi clămpănea din fălci.

— Doamna aceea era şi ea de faţă ? întrebă surprins şi pe un ton de simplă curiozitate omenească unul dintre judecători pe ceilalţi doi inculpaţi. Ridicară din umeri. Dar Unrat, aproape înăbuşit, rosti :

— Ăsta ţi-e sfîrşitul, păcătosule ! Te poţi considera, vezi numai, ca şi mort !

— Mă rog, cine e doamna aceasta ? întrebă de formă substitutul de procuror, căci toată asistenţa ştia despre ea şi Unrat.

— Domnul profesor Raat e poate în măsură să ne dea relaţii, presupuse preşedintele.

Unrat se mărgini să declare că e o artistă. Atunci substitutul ceru tribunalului să citeze de îndată pe numita persoană de sex femenin deoarece era necesar să se stabilească în ce măsură trebuie trasă şi ea la răspundere ca autor moral al delictului în chestiune.

Tribunalul încuviinţă cererea, iar aprodul fu trimis s-o invite.

Între timp, tînărul avocat însărcinat cu apărarea lui Lohmann şi a lui von Ertzum examină în tăcere starea de spirit a lui Unrat. Ajunse la concluzia că acesta era momentul potrivit pentru a-l lăsa să se pronunţe şi ceru tribunalului să audieze pe profesorul Raat asupra stării mintale şi morale ale celor trei inculpaţi, care erau elevii lui. Tribunalul admise cererea. Substitutul de procuror care se temea de o depoziţie neplăcută pentru pupilul consulului Breetpoot şi fiul consulului Lohmann, încercase în zadar să se opună.

Cînd Unrat apăru la bară se auziră rîsete. Era cuprins de o agitaţie înfricoşătoare, o mînie chinuită îi schimonosea faţa ; îl treceau sudorile.

— Nu-ncape nici o îndoială — începu el îndată — că artista Fröhlich nu a luat parte nici la acea mârşavă nelegiuire nici, în general, la toată excursia aceasta blestemată.

Fu obligat întîi să depună jurămînt. După aceea, încercă imediat să-şi repete solemna declaraţie. Preşedintele îl întrerupse din nou cerîndu-i mărturia asupra celor trei elevi. Atunci Unrat începu să ţipe, ridicîndu-şi braţele. O deznădejde fără margini îi îneca glasul ; părea încolţit din toate părţile, negăsind nici o scăpare.

— Flăcăii ăştia sînt lepădăturile neamului omenesc ! Uitaţi-vă la ei : aşa arată clienţii de mîine ai puşcăriei ! Din capul locului, ei sufereau numai în silă autoritatea profesorului şi nu se mărgineau să se răzvrătească împotriva lui, ci şi propovăduiau răzvrătirea. Datorită agitaţiei lor, clasa este alcătuită în bună parte din ticăloşi. Fie prin uneltiri revoluţionare, fie prin încercări de înşelătorie şi prin orice alte nemernicii, ei au făcut totul pentru a se dovedi demni de viitorul care, de bună seamă, doară, li se deschide aci. Acesta este locul unde mă aşteptam de mult să-i văd !...

Şi se întorsese, cu strigătul de răzbunare al cuiva care a suferit o groaznică lovitură către cei trei ademenitori ai artistei Fröhlich.

— Se ne privim în faţă, Lohmann !

Porni să dea de gol pe cei trei elevi în faţa tribunalului şi a publicului. Poeziile de dragoste ale lui Lohmann, escapadele nocturne ale lui von Ertzum peste balustrada balconului pastorului Thelander, apariţiile obraznice ale lui Kieselack într-un local interzis elevilor — toate fură scoase la iveală de el cu o vehemenţă nestăpînită. Îşi scuipă veninul împotriva degeneratului unchi al lui von Ertzum, imprăşcînd cu dispreţul său trufia întemeiată pe avere şi lipsa de ideal a protipendadei orăşeneşti, precum şi pe funcţionarul de la administraţia portului, căzut în darul beţiei, funcţionar care era tatăl lui Kieselack.

Acest clocot fanatic produse o penibilă impresie asupra tribunalului. Substitutul de procuror arunca, spre consulul Lohmann şi consulul Breetpoot, priviri prin care le cerea, politicos, scuze. Tînărul avocat observa cu ironie şi mulţu-

mire atmosfera din sală. Unrat provoca în public haz și indignare.

Însfîrșit, președintele îi atrase atenția că tribunalul era lămurit îndeajuns asupra relațiilor dintre profesor și elevii săi. Unrat continua să scoată foc pe nări, fără a voi să asculte :

— Cît timp încă, aceste existențe catilinare vor jigni ele, prin povara mîrșăviei lor, pămîntul pe care-l calcă ? Ei afirmă acum că artista Fröhlich ar fi luat parte la orgiile lor criminale. În adevăr, numai asta le mai lipsea : să atingă onoarea artistei Fröhlich !

În mijlocul ilarității pe care cuvintele lui o stîrniră, Unrat fu gata să se prăbușească. Căci ceea ce spunea nu corespundea convingerilor lui intime. Era sigur că artista Fröhlich pe care în acea duminică de alegeri o pierduse din ochi, fusese la mormîntul preistoric. Mai mult încă. O privire fugară asupra cîtorva amănunte, cărora nu le dăduse pînă acum destulă atenție, îi tăie respirația. Artista Fröhlich refuzase mereu să iasă cu el în oraș. Dar ce ascundeau oare toate pretextele invocate de ea spre a rămîne singură acasă ?... Pe Lohmann ?...

Se repezi din nou la Lohmann, strigîndu-i că puterea castei lui trebuie frîntă ! Președintele însă, îl pofti să se întoarcă la locul lui și ordonă să fie introdusă martora Fröhlich.

Apariția ei provocă murmure în public ; președintele amenință că va dispune evacuarea sălii. Lumea se liniști, căci artista Fröhlich era plăcută la vedere. Costumul ei de stofă cenușie îi dădea un aer de sobră și simpatică eleganță ; era simplu pieptănată, și-și pusese o pălărie de dimensiuni potrivite, cu o singură pană de struț ; pe obraz avea foarte puțin roșu. O fetiță din public observă în gura mare față de mama ei :

— Ce frumoasă e domnișoara !

Martora înaintă, fără sfială, pînă-n fața judecătorilor ; președintele o primi cu o ușoară înclinare. La cererea substitutului de procuror, ea fu audiată fără a presta jurămînt, și declară sincer, cu un surîs atrăgător, că luase în adevăr, parte la acea plimbare la țară. Apărătorul lui

Kieselack crezu, însfîrşit, că putea interveni cu un argument hotărîtor în favoarea clientului său.

— Îmi îngădui să atrag atenţia tribunalului că dintre cei trei inculpaţi, numai clientul meu a spus adevărul.

Dar nimeni nu se sinchisea de Kieselack.

Substitutul observă că dovada influenţării inculpaţilor a fost făcută şi că deci răspunderea delictului pe care cei doi tineri încercaseră dintr-o explicabilă galanterie s-o ia asupra lor, revine în întregime martorei Fröhlich, în calitate de autoare morală. Avocatul lui Kieselack folosi prilejul pentru a cere tribunalului să ia în consideraţie şi amănuntul că atitudinea, ce e drept, prea puţin lăudabilă a clientului său, se datoreşte în mare măsură şi corupţiei moravurilor pe care relaţiile cu o femeie de categoria martorei sînt de natură să o provoace în rîndurile tinerilor.

— Nu ştiu şi nici nu sînt curioasă să ştiu ce isprăvi au făcut băieţii la prăpăditul ăla de mormînt, spuse apoi pe un ton degajat martora Fröhlich. Ştiu numai — asta cu privire la corupţia despre care a vorbit dumnealui — că, în după-amiaza duminicii cu pricina, unul dintre aceşti tineri domni mi-a făcut o propunere de căsătorie în toată regula, iar eu i-am răspuns că regret, dar nu pot să-i dau urmare. Lumea rîdea şi clătina din cap. Martora Fröhlich ridică din umeri, dar nu se uită la nici unul dintre inculpaţi. Deodată Ertzum, roşu ca un rac, rosti :

— Doamna a spus adevărul.

— Bineînţeles — adăugă ea — între mine şi cei trei elevi nu s-a petrecut niciodată nimic necuviincios ; totul s-a mărginit, ca să zic aşa, la zburdălnicii.

Declaraţia aceasta era destinată lui Unrat şi ea aruncă repede o privire într-o parte, căutîndu-l. El însă ţinea capul plecat.

— Vrea martora să susţină prin aceasta — întrebă substitutul — că, în relaţiile ei cu inculpaţii, nu a depăşit în nici un fel limitele îngăduite de morală ?

— În nici un fel, ar fi exagerat, şi ea se hotărî să-i mărturisească lui Unrat, pe calea aceasta ocolită a depoziţiei judiciare adevărul întreg. Înşelătoria continuă ducea la noi şi noi încurcături. N-aş putea spune tocmai că-n nici un fel. Dar în orice caz, într-unul cu totul secundar.

— Ce înțelege martora prin fel secundar ? întrebă președintele.

— Pe ăsta, răspunse ea, arătîndu-l cu degetul pe Kieselack. Simțind toate privirile îndreptate spre el, acesta începu să-și ochească cruciș vîrful nasului. Stîrnea din ce în ce mai multă antipatie, de astă dată din cauza norocului de care avusese parte. Încercă, ce e drept, după o vreme, să afirme :

— Spune minciuni.

Dar președintele întorsese capul. Se simțea, ca și întreaga asistență, într-o bună dispoziție plină de îngăduință umană. Lohmann, pe care destăinuirile Rosei despre nefericita propunere de căsătorie a prietenului său von Ertzum, îl jigneau adînc, folosi momentul acesta pentru a rosti pe tonul unui om de lume care povestește o anecdotă :

— Ce putem face ? Doamna are gusturile ei. Lui Kieselack îi satisface dorințele — o aflu de altfel abia acum. Despre un alt obiect al favorurilor ei sîntem mai bine informați... În schimb, refuză cu statornicie să devină contesă. Iar mie, care nu am formulat niciodată vreo pretenție, îmi declară neîncetat că voi fi totdeauna cel din urmă pentru ea.

— Exact, spuse martora Fröhlich, sperînd că Unrat va auzi și va lua notă.

Lumea rîdea. Președintele se scutură și el de rîs, în timp ce unul dintre judecători se ținea de burtă pufnind zgomotos pe nas. Reprezentantul parchetului strîmba supărat, din buze, iar avocatul și le arcuia, sceptic, pe ale lui. Ertzum îi șopti lui Lohman :

— Pînă și cu Kieselack, asta le-a pus vîrf la toate ! Pentru mine e ca și moartă.

— Bine c-a dat Dumnezeu... De altfel, am ieșit bine din încurcătură. Cel care intră la apă e Unrat.

— Te rog însă să nu mă mai contrazici dacă iau mormîntul preistoric numai asupra mea, mai mormăi Ertzum în grabă. Tot trebuie să părăsesc școala și să intru la teasc.

Aci, președintele, care-și venise în fire, mai amenință o dată cu glas părintesc, că va dispune evacuarea sălii. Apoi, declară încheiată audierea martorei Fröhlich, spu-

nînd acesteia că se poate retrage. În loc de a părăsi sala, ea se așează în spațiul rezervat publicului. Nu înțelegea unde dispăruse Unrat.

Unrat ieșise cu pași mari, pe furiș, în timpul ilarității generale. Fugea deznădăjduit ca și cum ar fi mers pe zăgazuri care se năruiau sub rupere de nori, sau pe lîngă niște vulcani în erupție. Totul se prăbușea în jurul lui, trîntindu-l în abisuri — căci artista Fröhlich se ocupa cu „treburi lăturalnice !“ Lohmann și ceilalți, pe care Unrat îi socotea învinși și doborîți pe vecie, ieșeau iar la iveală din neantul lor ori de cîte ori el se uita în altă parte. Artista Fröhlich nu se ferea de băieți, ci dimpotrivă, li se dăruia. O și mărturisea în ce-l privește pe Kieselak, dar o mai tăgăduia în ce-l privește pe Lohmann. Unrat nu-i mai da însă crezare ! Și era uluit de faptul că artista Fröhlich se dovedea nedemnă de încredere. Pînă astăzi, pînă în această clipă înfiorătoare, ea făcuse parte din el, trup din trupul lui ; și deodată se smulsese : Unrat vedea locul sîngerînd și nu pricepea. Cum nu avusese niciodată nimic comun cu alții, nu fusese niciodată trădat. Acum suferea ca un băiețandru — așa cum elevul lui, Ertzum, suferise de pe urma aceleiași femei. Suferea cu stîngăcie, nestăpînit și uluit.

Se întoarse acasă. La primul cuvînt pe care i-l adresă servitoarea, se înfurie și o goni în stradă. Apoi se refugie în camera lui, încuie ușa, se înfundă în canapea, scîncind ca un copil. Cuprins apoi de rușine, se sculă și luă în mînă manuscrisul despre particulele din stilul lui Homer. Stătea din nou rezemat de pupitrul său de scris, care timp de treizeci de ani îi împinsese în sus umărul drept. Dar multe din foile manuscrisului erau acoperite pe dos cu rînduri adresate artistei Fröhlich, sau uneori, numai cu vreo notiță care o privea. Lipseau chiar unele foi : pe acestea i le trimisese, din neatenție, ei. Înțelese deodată că întreaga lui putere de muncă îi era subordonată ei, că voința lui, de o bună bucată de vreme, nu era îndreptată decît spre ea și că toate țelurile vieții lui se contopeau în ea. După această descoperire, se întorse în colțul canapelei sale.

Se lăsă noaptea și din întuneric îi apăru fața ei vioaie, capricioasă, dată cu dresuri. O privi cu teamă, căci își dădu seama că această față justifică orice bănuială. Artista Fröhlich aparținea tuturor. Unrat își lipi mîinile de obrazul pe care sîngele i-l biciuia în valuri. Senzualitatea lui tîrzie — smulsă unui trup secat printr-o ademenire înceată, subterană, senzualitatea aceasta, care prin izbucnirile ei năvalnice și potrivnice firii îi schimbase viața, îi alterase cugetul dincolo de orice măsură — îl chinuia acum cu tot felul de vedenii. O vedea pe artista Fröhlich în mica ei cameră de la „Îngerul albastru", vedea gesturile ei care parcă îl dezbrăcau, primele ei gesturi de atunci, privirea ei care aprindea simțurile. Acum, privirea și gesturile ei îl ocoleau pe Unrat, îndreptîndu-se spre altul — spre Lohmann... Unrat văzu scena, o văzu toată pînă la capăt, și vedenia aceasta juca parcă în fața ochilor săi, căci Unrat plîngea cu hohote.

CAPITOLUL AL DOISPREZECELEA

SE MAI DUCEA LA ŞCOALĂ ÎN virtutea unui rest de spirit conservator, deşi prevedea că unul din aceste drumuri la şcoală va fi cel din urmă. Profesorii liceului erau acum hotărîţi să nu-l mai ia în seamă. În cancelaria profesorilor toţi se ascundeau după cîte un ziar, fugeau de la masă sau scuipau în colţurile încăperii de cîte ori Unrat se aşeza să corecteze caietele clasei sale. Lohmann, von Ertzum şi Kieselack lipseau tustrei de la şcoală. Pe ceilalţi elevi, Unrat îi disprefuia şi-i lăsa să-şi facă mendrele. Din cînd în cînd, ţişnea în sus şi pedepsea pe cîte un băiat cu o jumătate de zi de carceră. Dar, de multe ori, uita se însărcineze pe pedagog cu aducerea la îndeplinire a hotărîrii.

Pe stradă, se furişa fără a vedea pe nimeni, fără a auzi nici insultele, nici ridicările în slavă. Nu observa nici pe birjarii care-şi opreau trăsurile spre a-l arăta pe Unrat

străinilor ca pe o curiozitate a orașului. Pe unde trecea, se vorbea despre procesul lui. Pentru lume, Unrat era, de fapt, acuzatul, iar purtarea lui în fața tribunalului stîrnea regrete și mînie. Bărbații mai în vîrstă, foștii elevi din primele promoții, cărora persoana lui Unrat le trezea amintiri vesele din tinerețe, în jurul cărora anii țesuseră o aureolă de duioșie, se opreau la vederea lui și clătinau din cap.

— Dar ce s-o fi întîmplat cu bătrînul nostru Unrat ? E jalnic, ce năzbîtii face de o bucată de vreme.

— Un profesor nu trebuie să aibă astfel de ieșiri față de băieți. Asta nu-i purtare de educator. Și-apoi atacurile lui împotriva negustorimii și a familiilor de frunte. Și unde ? În fața tribunalului, mă rog.

— Și cine vorbește ? Un om care la vîrsta lui își mai permite aventuri galante și se vede dat de gol în public. De altfel, e decăzut cu totul. Cazul lui va fi discutat în consiliul comunal, și știu de la Breetpoot că nu vor să-l mai țină la școală. N-are decît să plece în altă parte cu prietena lui.

— Dar nostimă damă, ce să spun !

— Asta cam așa e.

Și domnii rîdeau, fiecare cu o ușoară sclipire în privire.

— Cum o fi dat Unrat de ea ?

— Ehei, nu-ți spuneam eu ? Unui astfel de nume nu i te poți împotrivi la nesfîrșit : e o adevărată scîrnăvie bătrînă și pace.

Alții aminteau de fiul lui Unrat, care se arătase odinioară cu o femeie de moravuri ușoare în tîrg. Se refereau la mărul care nu pică prea departe de pom și afirmau, luîndu-se după profesorul Hübbenett, că prăbușirea morală a tatălui era de prevăzut. Pretindeau de asemenea a fi observat din capul locului la Unrat ceva sperios, sinistru, profund suspect, și declarau a nu fi de loc surprinși de cuvintele rostite de el în fața tribunalului împotriva oamenilor celor mai cu vază din oraș.

— Scîrba asta bătrînă trebuia ucisă demult, proclama la apropierea lui Unrat, negustorul de țigări, Meyer, stînd rezemat de ușa prăvăliei sale. Era acela ale cărui facturi trimise profesorului Raat începeau totdeauna printr-un U corectat apoi.

Dimineața, cînd Unrat se strecura de-alungul ferestrelor de la „Café Central", patronul localului striga chelnerilor care făceau curățenie înăuntru :

— Scîrnăvia morală trebuie măturată și ea !

Pe de altă parte, existau cetățeni nemulțumiți, care salutau cu bucurie emanciparea lui Unrat, îl revendicau, ca aliat, pentru propaganda lor împotriva ordinii stabilite și convocau întruniri la care se discuta atitudinea lui curajoasă față de privilegiații urbei. În apelurile lor publice se spunea :

„Să ne scoatem pălăria în fața acestui bărbat !"

Unrat nu răspundea invitațiilor lor scrise și respingea delegațiile lor fără a le deschide măcar ușa. Ședea și se gîndea cu ură, cu dor și cruzime la artista Fröhlich și la mijlocul prin care ar putea s-o silească să părăsească orașul și să plece cît mai departe, în marș forțat. Își aduse aminte că-i pusese lucrul acesta în vedere cu severitate încă de la prima lor întîlnire. Ce bine ar fi fost dacă ea nu s-ar fi împotrivit atunci profesorului ! De atunci ea săvîrșise o sumedenie de năzbîtii, provocase multe nenorociri, iar Unrat, în setea lui de răzbunare nestăpînită și chinuitoare, nu-și mai putea închipui nimic mai de dorit decît ca artista Fröhlich să-și încheie zilele într-un „zdup" adînc și întunecat.

Ocolea cu grijă, în timpul zilei, străzile pe care ar fi putut-o întîlni. Numai noaptea, la o oră cînd la geamul nici unui local nu se mai profilau, pe perdelele lăsate, umbrele profesorilor care clămpăneau din fălci, el se furișa în acea parte a orașului. Atunci, Unrat, sfiicios, dușmănos și plin de aprigă dorință, dădea tîrcoale largi în jurul hotelului „Suedia".

O dată, în timpul unuia din aceste ocoluri, îi ieși înainte, din întuneric, un om care-l salută : era Lohmann. Unrat se dădu întîi înapoi, răsuflînd din greu. Apoi întinse amîndouă mîinile ca să-l apuce pe Lohmann, care se dădu politicos la o parte. Cînd Unrat se simți din nou sigur pe picioare izbucni :

— Așa dar, mai îndrăznești să te arăți în fața mea, mizerabile ! Te prind la doi pași de locuința artistei Fröhlich ! Iar te-ai ținut de „îndeletniciri lăturalnice".

— Vă asigur, domnule profesor, că vă înşelaţi, răspunse Lohmann cu blîndeţe — vă înşelaţi de la început pînă la sfîrşit.

— Atunci ce-ai căutat pe aici, afurisitule ?

— Regret că nu mă pot pronunţa asupra acestui punct. Pot să vă asigur numai că prezenţa mea aici nu vă atinge în nici un fel, domnule profesor.

— Am să te nimicesc ! îl ameninţă Unrat, aruncîndu-i priviri de pisică turbată. Pregăteşte-te pentru ruşinoasa izgonire de la şcoală care te aşteaptă...

— M-aş bucura dacă vi s-ar da această satisfacţie, domnule profesor, spuse Lohmann fără gînd de batjocură, ci mai curînd cu melancolie, şi îşi continuă încet drumul, urmărit de ameninţările lui Unrat.

Nu mai înţelegea să-l jignească pe Unrat. Acum, cînd tăbărau pe el, Lohmann s-ar fi ruşinat să-l lovească. Îi era milă de bătrîn, care mai vorbea de eliminarea lui Lohmann din şcoală, în momentul cînd propria sa concediere era deja hotărîtă ; îi era milă de el, dar simţea şi un fel de simpatie stăpînită faţă de acest mizantrop, care fără a şovăi, stîrnea împotriva sa atîta duşmănie, faţă de acest anarhist interesant care era pe cale să se înfiripe aici...

Veşnica lui bănuială împotriva lui Lohmann, din cauza acestei Rosa Fröhlich, era jalnică şi înduioşătoare ; era chiar plină de tragică ironie dacă te gîndeai la adevărata cauză care-l făcuse pe Lohmann să iasă din casă în toiul nopţii. Lohmann venea din Kaiserstrasse. Doamna Dora Breetpoot născuse în seara aceea. Şi cu duioşia lui tăinuită, Lohmann se apleca în gînd peste patul ei de suferinţă. Inima lui — o flăcăruie care pîlpîia smerită şi zadarnică — rîvnea să încălzească micul trup tremurînd al pruncului, a cărui zămislire se datora poate ajutorului de judecător Knust, poate locotenentului von Gierschke, poate chiar consulului Breetpoot... Lohmann se dusese astă-noapte pînă-n faţa casei Breetpoot şi sărutase uşa încuiată.

Cîteva zile mai tîrziu, sorţii fuseseră aruncaţi. Lohmann, care nu ţinea de loc la aceasta, fu lăsat să urmeze mai departe liceul pînă cînd avea să plece în Anglia ; ru-

dele lui crau prea puternice pentru ca eliminarea lui să fie luată în considerație. Kieselack își datora îndepărtarea din școală nu atît întîmplării cu mormîntul preistoric, cît purtării sale necuviincioase în fața tribunalului și mai ales relațiilor întreținute de el cu artista Fröhlich și date în vileag de dînsa, relații care fură socotite neîngăduite pentru un elev din clasa a șasea. Von Ertzum se retrase de bunăvoie și se înscrise la un „teasc" de bacalaureat. Unrat fu concediat.

I se acordase dreptul să-și continuie activitatea didactică pînă la toamnă. El însă o întrerupse de îndată, în înțelegere cu autoritatea superioară. Într-una din primele dimineți libere ale lui Unrat, pe cînd acesta — rămas pentru totdeauna fără treabă și fără rost — ședea pe sofa, pastorul Quittjens veni la dînsul. Văzuse în el un om ce se cufundă tot mai adînc în păcat și în încurcături. Acum, cînd omul era la pămînt, pastorul socotea că era ceva de făcut pentru creștinătate.

Începu de îndată, în timp ce fuma o țigară de foi, să se înduioșeze de necazurile lui Unrat, de singurătatea lui, de dușmănia pe care și-o atrăsese tocmai din partea celor mai cu vază. O astfel de situație nu e plăcută pentru nimeni ; trebuie făcut ceva. Dacă Unrat ar mai avea cel puțin activitatea lui obișnuită ! Concedierea însă punea vîrf nenorocirii lui, căci îl lăsa, fără scăpare, pradă gîndurilor amare... La drept vorbind e poate exagerat să spunem : fără scăpare. Pastorul Quittjens era gata să obțină de la cei cu vază reprimirea lui Unrat, să-l introducă într-o societate oarecare, eventual într-un club de popice. Toate acestea, firește, cu condiția — pe care pastorul părea s-o regrete și s-o privească ca un rău de neînlăturat — ca Unrat să se căiască în fața lui Dumnezeu și a oamenilor de rătăcirile sale și să le pună capăt.

Unrat nu răspunse aproape nimic. Propunerea nu-l interesa. Dacă era vorba s-o piardă pe artista Fröhlich, i se părea fără rost să-și asigure în schimb o partidă de popice.

Atunci, pastorul Quittjens trecu la considerații mai înalte. Deplînse pe elevii cărora tocmai unul dintre cei chemați să-i ocrotească le otrăvește, prin asemenea

exemple, trecerea pragului adolescenței. Și nu numai pe elevii din clasa a șasea, nu, ci și pe toți ceilalți ; și nu numai pe toți ceilalți elevi din cuprinsul liceului, ci pe toți foștii elevi de dincolo de zidurile liceului — adică orașul în întregimea lui. Toți aceștia — și pastorul Quittjens lăsă să i se stingă țigara de foi — vor începe să pună la îndoială învățăturile primite în tinerețea lor și se vor simți clătinați în credința lor simplă. Poate oare Unrat să-și încarce conștiința cu răspunderi atît de grele ? Unul dintre elevi, Kieselack, a și fost ajuns de nenorocire, și Unrat va recunoaște, desigur, că o parte din răspundere în căderea acestui copil îi revine lui însuși. Aceasta nu este însă singura pagubă pe care e sortită s-o producă părăsirea moralei și a credinței de către un om ca Unrat...

Unrat tresări. Afla abia acum despre nimicirea lui Kieselack și simțea o arzătoare bucurie de a fi pricinuit-o. Că exemplul lui putea fi primejdios pentru alții, că acest exemplu putea semăna pierzania în oraș — acest gînd nu-i trecuse încă prin minte. Se deschideau aici perspective de răzbunare, care îl atîțau. Pete de roșeață îi apăruseră în obraz și, căzut pe gînduri, cu răsuflarea tăiată, se trăgea de firele rare ale bărbii.

Pastorul Quittjens îi înțelese greșit tăcerea și-i spuse că era sigur dinainte că Unrat nu va rămîne nepăsător. Mai ales dacă ținem seama de creatura din cauza căreia se expune pe sine și pe alții celor mai mari neplăceri, faux-pas-ul său iese limpede în lumină.

Unrat întrebă dacă pastorul făcea aluzie la artista Fröhlich.

Bineînțeles. Acum, după mărturisirile făcute de ea într-o dezbatere judecătorească publică, este de presupus că ochii lui Unrat s-au deschis. Iubirea orbește, asta trebuie s-o recunoaștem — și pastorul Quittjens își reaprinse țigara de foi. Pe de altă parte, Unrat ar face bine să-și aducă aminte de anii săi de studenție și de tot ce a aflat pe cînd era la Berlin. N-am fost nici noi uși de biserică, hoho... și cunoaștem damicelele astea. Nu face, zău, să-ți distrugi existența proprie și pe aceea a altora de dragul lor. Da, dacă ne amintim de Berlin...

Pastorul Quittjens surîdea fericit și se pregătea să intre în confidențe. Unrat dădea din ce în ce mai mult semne de nerăbdare și deodată îl întrerupse pe pastor, întrebîndu-l dacă toate acestea se referă cumva la artista Fröhlich. Pastorul, mirat, răspunse că da. Atunci Unrat sări pufăind de pe sofa și rosti cu glas înăbușit și amenințător, împroșcîndu-l pe pastorul Quittjens cu balele sale :

— Ai insultat pe artista Fröhlich. Doamna aceasta se află sub protecția mea. Părăsește, te rog — haide, deci numai ! — casa mea !

Pastorul, speriat, se întinse cît mai departe cu scaunul său. Unrat sări spre ușă și o deschise. Cînd apoi, tremurînd de mînie, se repezi din nou la pastorul Quittjens, acesta, descriind o curbă amplă spre a se feri, alunecă afară prin deschizătura ușii cu scaun cu tot. Și Unrat închise ușa. Se mai plimbă mult timp gîfîind, prin odaie. Își mărturisea că încă de curînd îi urase artistei Fröhlich tot ce putea fi mai rău. Își închipuise despre ea cele mai grozave lucruri. Dar ceea ce Unrat era în drept să facă nu era nici pe departe îngăduit pastorului Quittjens. Artista Fröhlich stătea mai presus decît pastorul Quittjens. Stătea deasupra tuturor — unică și sfîntă în fața privirilor omenirii. Era bine că, în felul acesta Unrat era readus la adevărata conștiință a lucrurilor. Artista Fröhlich îl privea numai pe el. Îl atacau pe el însuși cei ce cutezau s-o clevetească ! Furia lui de tiran, străbătută de accese de teamă, puse stăpînire pe el ; fu nevoit să se proptească, la fel ca atunci cînd publicul de la „Îngerul albastru“ rîsese de ea. Să rîdă de ea, ea pe care o fardase cu mîna lui ! Să critice producțiile ei, pe care, în oarecare măsură, le prezenta el însuși ! Firește, vezi numai, isprăvile pe care ea se silise să le săvîrșească la mormîntul preistoric nu erau prea îmbucurătoare și îl îndureraseră pe Unrat. Dar întîmplarea aceasta rămînea să fie lămurită numai între el, Unrat, și artista Fröhlich. Voia să se ducă la ea, nu-înțelegea să mai amîne acest lucru ! Își luă pălăria din cuier și o atîrnă din nou la loc.

Îl trădase, negreșit, mai apoi. Pe de altă parte, însă, ea deschisese astfel calea care dusese la pierzanie pe ele-

vul Kieselack. Nu era oare aceasta o dezvinovățire suficientă pentru ea? Încă nu! Dar dacă ea atrăgea și pierzania altor elevi...

Unrat rămase locului cu capul plecat în timp ce un nor roșu îi acoperea fața. Setea lui de răzbunare și gelozia lui se înfruntau, în timp ce el rămînea nemișcat. În sfîrșit, setea de răzbunare ieși învingătoare. Artista Fröhlich era dezvinovățită.

Și Unrat începu să se gîndească la elevii pe care dînsa i-ar fi putut duce la pierzanie. Ce păcat că negustorul de țigări din piață nu mai era elev, și nici practicantul care nu saluta, ci rînjea, și nici toți ceilalți din oraș. Pe toți aceștia artista Fröhlich ar fi trebuit să-i ducă la pierzare. Ei toți ar fi trebuit izgoniți rușinos, de la școală din pricina ei. Un alt fel de pierzare Unrat nu era în stare să-și închipuie. Nu-i trecea prin minte o prăbușire de altă natură decît aceea de a fi dat afară de la școală. Cînd bătu la ușa artistei Fröhlich, ea tocmai era gata să iasă în oraș.

— Ha, ha! Uite-l! Și eu care tocmai voiam să merg la tine! Bineînțeles că nu mă crezi... dar să mă trăznească Dumnezeu dacă nu-i adevărat!

— Fie și așa, spuse Unrat.

Și chiar așa era...

Cînd văzuse că Unrat nu se mai arăta deloc, artista Fröhlich se mărginise la început să-și spună: „Atîta pagubă"! și se obișnuise cu gîndul să nu se mai mute în locuința ei proprie, ci să mai trăiască un timp oarecare din banii ce-i va lua din vînzarea mobilei primite. Apoi, întrucît soții Kiepert își găsiseră alt rost și plecaseră din oraș, avea să-și caute un angajament nou. Arătase, slavă Domnului, cele mai binevoitoare sentimente bătrînului ei Unrat, dar nu se putea da peste cap pentru omul ăsta, și dacă nu voia s-o creadă, n-avea decît. Își avea și ea filozofia ei. E mult mai ușor să păcălești pe cineva după ce ai făcut o poznă, decît să-l convingi cînd, din întîmplare, ești în adevăr nevinovată. De altminteri, nu e chip să scapi niciodată de jocul ăsta de-a v-ați ascunselea cu un bărbat care îți găsește nod în papură chiar în simple copilării, ca povestea cu mormîntul preistoric, și care își închipuise că, după ce ai făcut cunoștință cu el, te

mai încurci cu oricine. Și apoi, bătrînul nu era tipul care să-i placă. Se întîmplă doară ca omul să se înșele, n-ai ce-i face. Pe stradă cîte unul se ține o jumătate de ceas după tine pînă să îndrăznească să te ajungă din urmă și să se chiorască dintr-o parte la tine. Și cînd colo, deodată face stînga-mprejur, ca și cum nici n-ar fi fost el. Unrat n-o cunoscuse, pesemne, pînă atunci, nici el decît din spate — și de îndată ce a văzut-o din față, ia trecut pofta. Ei, dă-l încolo !

Văzînd însă cum trece timpul și întrucît se plictisea și ducea lipsă de bani, se gîndi că, la urma urmei, nu avea nici un rost să lase lucrurile să se strice de-a binelea. Poate că bătrînului îi era rușine să se întoarcă la ea, și făcea doar pe supăratul, așteptînd ca ea să-i întindă un deget. Ce-o costa ? Era în fond un copil bătrîn, cam caraghios în încăpățînarea lui. Își aduse aminte de el cum îl gonise pe căpitan din cabina artiștilor și nu se sfiise să se ia la harță și cu Kiepert din pricina căpitanului — și-o apucă rîsul. Îndată după aceea, însă, se gîndi la Unrat cu aceeași expresie încremenită și îngîndurată cu care îl mai privise uneori. Era gelos, nu încăpea îndoială, și asta-i insufla respect Rosei. Poate că ședea acum și se amăra, plin de necaz pe ea, nefiind în stare să ia masa de atîta ciudă. Dar așa ceva era grozav. Inima ei bună se înduioșă. Și nu numai din pricină că se gîndea la folosul ei, ci din milă, din stimă pentru el pornise la drum.

— E mult de cînd nu ne-am văzut, spuse ea cu sfială și ironie.

— Asta-și are motivele sale, făcu Unrat. Negreșit, mai apoi, am fost ocupat.

— Așa ? Și cu ce anume ?

— Cu concedierea mea din corpul didactic al liceului de aci.

— Înțeleg. E o mustrare pentru mine.

— Tu ești dezvinovățită. Elevul Kieselack a fost doară și el îndepărtat din școală, închizîndu-i-se astfel pentru totdeauna orice posibilitate de a îmbrățișa vreuna din carierele deschise oamenilor instruiți

— Scîrba, nu-mi pare rău de el !

— E desigur, de dorit ca soarta aceasta să fie rezervată multor altor elevi.

— Ei, dar cum să facem ? spuse ea surîzînd pe sub gene.

Unrat se înbujoră la faţă. Se produse o tăcere în timpul căreia ea îl conduse înăuntru şi-l făcu să se aşeze. Alunecă pe genunchii lui, îşi ascunse faţa după umărul lui şi-l întrebă, alintîndu-se

— I-a trecut oare puişorului de Unrat supărarea pe mititica lui artistă Fröhlich ? Ştii, dragul meu, că tot ce am declarat în faţa tribunalului a fost întregul adevăr. Eram gata să spun : Dumnezeu mi-e martor deşi nici asta nu ajută la nimic. Dar poţi să mă crezi.

— Fie şi aşa, spuse el din nou.

Şi dorind să se apropie mai mult de ea, limpezind şi repetînd cele întîmplate urmă :

— Ştiu prea bine, negreşit doară, că aşa-zisa moralitate este de cele mai multe ori, strîns legată de prostie. De acest lucru s-ar putea îndoi cel mult un om fără cultură umanistă. Totuşi, moralitatea este de folos pentru acela care, fără s-o posede, ajunge uşor să domine pe cei care nu se pot lipsi de ea. S-ar putea chiar afirma şi dovedi că aşa-zisa moralitate trebuie neapărat pretinsă sufletelor ascultătoare şi supuse. Cerinţa aceeasta — atenţie acum ! — nu m-a determinat însă niciodată să recunosc că ar putea exista alte sfere de viaţă, cu legi morale care să se deosebească fundamental de acelea ale filistinilor de rînd.

Ea asculta încordată şi mirată.

— Ce vorbeşti ! Unde sînt ăia ? Nu e vre-o minciună ?

— Eu însumi — continuă Unrat — am împărtăşit totdeauna deprinderile morale ale filistinilor. Şi aceasta nu pentru că le-aş fi atribuit vreo valoare sau m-aş fi socotit legat de ele, ci pentru că — haide deci numai ! — nu am găsit vreun motiv ca să mă dezbăr de ele.

Era nevoie să se îndemne singur pe cînd vorbea, atît era de şovăitor, de lipsit de culoare şi de vlagă tonul profund ruşinat cu care dădea la iveală îndrăzneaţa sa concepţie de viaţă.

Ea îi admira cuvîntarea şi se simţea măgulită pentru că i-o adresa numai ei. Iar cînd apoi, el adăugă :

— Din partea ta însă — nu mă pot opri s-o constat — nu m-am așteptat niciodată la o purtare asemănătoare cu a mea. Ea-i făcu o mutră mirată plină de înduioșare, și-l sărută. Dar abia își dezlipise gura de pe buzele lui, că el continuă :

— Ceea ce n-a împiedicat însă...

— Ei ce ? Ce anume n-a împiedicat, Scîrnăvică ?

— ...ca înclinația mea pentru tine să-mi fi îngreunat simțitor, în acest caz concret, suportarea unor lucruri principial admisibile și ca aceste lucruri să mă fi îndurerat.

Ea ghici oarecum ce voia să spună și se uită la el înclinîndu-și strengărește căpșorul.

— Căci te privesc ca pe una de care nu oricine merită să aibă parte atît de ușor.

Ea luă un aer serios și îngîndurat.

Unrat încheie resemnat :

— Treacă deci !

Îndată după aceea, izbucni însă sub impulsul unei groaznice amintiri :

— Numai pe unul singur nu ți l-aș ierta niciodată ; de acesta neapărat, vezi doară, trebuie să te lipsești, să nu-l revezi niciodată. E vorba de Lohmann !

Ea-l vedea istovit, cu broboane de sudoare pe față și nu pricepea. Căci nu știa nimic despre vedenia chinuitoare care-l copleșise odată : chipul lui Lohmann alăturat de al ei.

— Da, da ! spuse ea. Împotriva ăluia ai fost totdeauna așa de pornit. Voiai să-l faci pastramă. Poți să-l și faci. Scîrnăvică — nu mai fi supărat. Slavă Domnului, nu mă uit la un copil fără minte ca ăsta. De-aș putea numai să te fac să înțelegi... Dar boala asta-i fără leac. Îmi vine să plîng.

Și avea în adevăr poftă să plîngă, pentru că nu era chip că-l convingă pe Unrat cît de nepăsătoare era inima ei față de Lohmann și pentru că în cel mai ascuns ungher al acestei inimi descoperea totuși ceva ce-l privea pe Lohmann, ceva care ar fi făcut ca lacrimile ei să nu fie tocmai vrednice de crezare ; ar fi vrut să plîngă pentru că Unrat, copilul ăsta cărunt și prost, zgîndărea atît de des și cu atîta stîngăcie acel ceva și pentru că liniștea pe

care ea o dorea atît de mult nu exista, pesemne, în viaţă.

Dar întrucît Unrat nu ar fi înţeles obîrşia lacrimilor ei, iar ea nu voia să încurce şi mai mult lucrurile îşi stăpîni plînsul.

De altfel, urmară zile plăcute. Ieşeau împreună şi completau înzestrarea casei şi echiparea personală a artistei Fröhlich. Îmbrăcată în rochii aduse de la Hamburg, ea apărea aproape în fiecare seară într-o lojă de la teatrul orăşenesc, iar Unrat, şezînd lîngă ea, înregistra cu o mulţumire perfidă, toate privirile indignate şi totodată pizmaşe, duşmănoase şi totodată pofticioase care se îndreptau spre ei. Acum se deschisese şi teatrul de vară şi avură putinţa să ia loc în grădină, în mijlocul societăţii înstărite şi respectabile, să mănînce pîine cu unt şi cu somn afumat şi să se bucure de ciuda celorlalţi.

Artista Fröhlich nu se mai ferea să-l expună pe Unrat influenţelor duşmănoase. Primejdia trecuse ; el luase asupra sa, din pricina ei, concedierea de la liceu împreună cu proscripţia generală.

La început se simţise cam neliniştită. Cum de-i era dat tocmai ei, îşi spunea în tăcere, ca un om să-şi ia atîtea necazuri pe cap din cauza ei ? Deocamdată dădu din umeri : „Ce să-i faci, aşa sînt bărbaţii !“

Cu timpul, recunoscu că el avusese dreptate şi că ea merita toate acestea, ba încă şi mai mult. Unrat îi repeta cu atîta stăruinţă cît de superioară era ea şi cît de puţin vrednică era omenirea s-o privească, încît sfîrşi prin a se lua singură în serios. Nimeni n-o luase pînă atunci în serios în aşa măsură, şi de aceea nu se luase nici ea însăşi. Era recunoscătoare celui care îi arătase calea. Simţea că era datoare, din partea ei, să stimeze în chip deosebit pe bărbatul care-i atribuia un asemenea loc. Făcu mai mult : îşi dădu silinţa să-l iubească.

Pe neaşteptate, îi declară că ar vrea să înveţe latina. El consimţi numai decît. Îl lăsă apoi să vorbească, dîndu-i răspunsuri la întîmplare sau nesocotindu-i întrebările. Se uita tot timpul la el punîndu-şi sieşi, în gînd, o sumedenie de alte întrebări. La a treia lecţie îl interpelă :

— Spune-mi, te rog, Scîrnăvică, ce e mai greu de înțeles, în fond ? Latina, sau elina ?

— În general, probabil, elina, hotărî el.

Iar ea :

— Atunci vreau să învăț elina.

Era încîntat : întrebă :

— Dar de ce, oare ?

— De aia, Scîrnăvică dragă.

Îl sărută, deși gestul părea a fi o parodie de tandrețe, totuși intenția era sinceră. Sub influența lui, Rosa devenise ambițioasă și, de dragul lui, ea alese elina în locul latinei, pentru că era mai grea. Dorința exprimată de ea era o declarație de dragoste — declarație anticipată a unei dragoste la care voia să se constrîngă.

Îi venea doar destul de greu să-l iubească pe bătrînul ei Unrat. Nici elina nu putea fi un lucru mai greu. Își petrecea mereu degetele ei în jurul conturului noduros al obrazului lui, al fălcilor care clămpăneau, al orbitelor colțuroase — din care ochii lui aruncau priviri sasii, pline de venin, spre toți ceilalți, și plină de copilărească docilitate spre ea — ca și cum ar fi vrut să și-l însușească bine. Mișcarea aceasta trezea în ea milă și o ușoară duioșie. Totul o înduioșa : gesturile și cuvintele lui, stîngăcia comică a celor dintîi și spiritualitatea complicată a celor din urmă. Deseori își aducea aminte și de respectul pe care îl merita. Dar nu izbutea să ajungă mai departe.

Pentru a compensa insuccesul eforturilor ei sentimentale, ea își dădu de cîteva ori toată silința la lecțiile de elină.

Pe obrazul lui apărură, din pricina emoției, pete de roșeață și Unrat se grăbi, tremurînd de fericire, să ajungă la particulele sale. Cînd deschise pe Homer și o făcu să citească pentru prima dată μὲν... δὲ νῦν[1] și cînd sunetele acestea iubite ieșiră în adevăr de pe buzele gratios vopsite ale artistei Fröhlich, simți cum îi palpită inima. Fu silit să pună cartea deoparte și să se reculeagă. Respirația lui era încă foarte agitată ; apucă, pe masă, mîna mică, moale și totdeauna puțin alunecoasă a artistei Fröhlich și spuse că nu înțelege să se despartă de ea, de-ar

[1] Particule adversative *(pe de-o parte, pe de alta)* care revin des în hexametrii lui Homer.

fi chiar numai pentru un ceas din viaţa ce i-a mai rămas, şi că vrea s-o ia de soţie.

Ea îşi strîmbă întîi gura, gata să plîngă. Apoi surîse mişcată şi îşi rezemă obrazul de umărul lui, legănîndu-se. Legănatul se prefăcu-n zvîcnituri ; bucuria ei izbucni. Îl smulse pe Unrat de pe scaun, îl învîrti prin odaie :

— Iată c-am ajuns şi doamna Unrat ! Mă strîmb de rîs, nu altceva. Doamna profesor Unrat — ba nu, Raat, mă rog, domnilor.

Şi făcu îndată pe cucoana respectabilă care se aşază în fotoliu. Cîteva clipe vorbi cu rost : nu mai voia să se mute în noua ei locuinţă ; cea mai mare parte din lucruri tot fuseseră vîndute. Voia acum să-l însoţească pe Unrat în vila lui de dincolo de poarta oraşului şi s-o mobileze din nou. Apoi o apucă iarăşi rîsul. În cele din urmă se linişti, căzu pe gînduri şi nu spuse decît :

— Cînd te gîndeşti unde poate să ajungă omul!

Şi cînd el o întrebă dacă se bucură, adăugînd că acum lucrurile nu trebuie, desigur, să mai întîrzie, îi răspunse numai cu un zîmbet distrat.

În zilele ce urmară, ea nu păru să se gîndească prea mult la pregătirile pe care le avea de făcut. Uneori, părea de-a dreptul îngrijorată, dar nega cu hotărîre acest lucru. Ieşea des din casă şi se arăta enervată cînd el voia s-o însoţească. Unrat era surprins şi simţea nedesluşit prezenţa unei enigme penibile.

Într-o bună zi, o surprinse pe Rosa ieşind dintr-un hotel de rînd. După ce merseră o bucată de drum unul lîngă altul în tăcere, ea spuse misterios :

— Nu toate lucrurile sînt aşa cum, poate, ne închipuim.

Cuvintele acestea îl neliniştiră de-a binelea ; ea nu se arăta însă dispusă să se explice.

În altă zi, în sfîrşit, pe cînd Unrat trecea, la amiază, singur şi amărît, prin strada Siebenberg, pustie la ora aceea, o fetiţă mică, îmbrăcată în alb, îi ieşi înainte şi-i spuse cu o voce plîngăreaţă, naivă :

— Hai acasă, tăticule !

Unrat se opri uimit, privind mînuţa cu mănuşa albă pe care i-o întindea copilul.

— Ce înseamnă oare asta ? întrebă Unrat. Unde stai ?
— Aici, şi fetiţa făcu un semn înapoi.

Unrat îşi ridică privirea şi zări la colţ pe artista Fröhlich, ţinîndu-şi capul aplecat, cu gingăşie, într-o parte şi schiţînd un gest uşor cu mîna, depărtînd-o puţintel de şold, cu oarecare timiditate ca şi cum s-ar fi scuzat, ca şi cum s-ar fi rugat.

Unrat clămpănea nedumerit din fălci. Deodată pricepu, şi uitîndu-se la mînuţa cu mănuşă albă, care tot i se mai întindea, o apucă fără înconjur.

CAPITOLUL AL TREISPREZECELEA

FAMILIA PLECA LA PLAJA DIN apropiere. Locuia la hotelul băilor și închiriase una din cabanele de pe plajă. Artista Fröhlich purta ghete albe și un boa de pene albe peste rochia de voal alb. Avea un aer proaspăt, vaporos, cînd trecea cu vălul alb, care fîlfîia pe pălăria ei de crep neted, ținîndu-și de mînă copilul îmbrăcat în alb. Unrat își pusese și el un costum alb de plajă. Pe promenada poditä de-a lungul dunelor, toate privirile din cabine îi urmăreau cu binoclurile, iar cîte cineva din oraș istorisea străinilor povestea familiei.

Cînd copilul artistei Fröhlich făcea cozonăcei din nisip umed, era nevoit să-și păzească bine formele de tinichea pentru prăjituri, căci de îndată ce se ivea cea mai vagă primejdie ca vreuna din ele să se piardă în nisip sau în apă, cîte un domn elegant se și repezea foarte grăbit și le aducea — nu copilului, ci artistei Fröhlich. După aceea, înclinîndu-se în fața lui Unrat, se

prezenta. Așa se face că familia ajunsese să-și ia cafeaua în cabana ei de pe plajă împreună cu doi negustori din Hamburg, un tînăr brazilian și un fabricant din Saxonia.

Această societate pestriță făcea plimbări în barca cu pînze, toți bărbații erau apucați de rău de mare, numai Unrat rămînea teafăr. El și artista Fröhlich își surîdeau. Fetița primea zilnic kilograme întregi de praline împreună cu corăbii cu pînze, lopeți de lemn și păpuși de celuloid. Veselia nu contenea. Călăreau pe măgari. Unrat, cu picioarele ieșite din scări, cu mîinile agățate de coamă, trecea în galop pe lîngă pavilionul de muzică, tocmai la ora concertului. Artista Fröhlich țipa, fetița chicotea, iar lumea de la mese făcea reflecții acre.

Cînd li se alăturară și un bancher berlinez împreună cu o dansatoare maghiară, „banda Unrat" ocupă tot spațiul. Făcea zgomot la masă, cerea capelmaistrului să cînte bucățile cu care artista Fröhlich avusese aface în cariera ei, punea pe cont propriu să se aprindă artificii, răsturna totul cu capul în jos, organiza petreceri și provoca indignare.

Pentru cei ce-și petreceau timpul alături de Unrat de dragul soției sale, el era o enigmă. Își dădea în petic la consumarea anumitor feluri de mîncare, cădea pe jos la cîte o petrecere cu dans, își purta hainele englezești ca și cum ar fi voit doar să se travestească și, cînd te uitai așa la el, nu făcea împresia să însemne un obstacol serios și să poată produce alt efect decît acela de a stîrni rîsul prin toată jalnica lui făptură. Părea sortit de natură să fie totdeauna păgubaș. Și totuși, cînd cineva se afla în toiul flirtului cu soția lui, surprindea pe neașteptate cîte o privire de seacă batjocură pe care i-o arunca Unrat. Cînd Unrat admira brățara pe care o dăruiai soției sale aveai deodată sentimentul că te-ai păcălit. Și chiar după ce obținеai avantaje aproape hotărîtoare — plimbîndu-te tîrziu, singur cu soția lui, pînă jos, la marginea mării, în timp ce el ședea cu ceilalți la un pahar — tu aveai impresia, cînd îți strîngea mîna la plecare, că ești cel caraghios și te îndoiai serios că vei ajunge vreodată la țintă.

Și nici nu ajungeai. Căci Unrat se pricepea cu mult prea bine să te deprecieze și să te lichideze în ochii

artistei Fröhlich. De îndată ce era singur cu ea, ironiza expresiile englezești ale celor doi negustori din Hamburg ; dădea din umeri vorbind de brazilianul care, în loc să facă să sară pietricele netede pe suprafața liniștită a apei, folosea la aceasta monede de o marcă ; imita portul distins al capului și mișcările aristocratice ale industriașului din Leipzig, cînd își aprindea o țigară sau destupa o sticlă. Artista Fröhlich rîdea atunci. Rîdea fără ca motivele disprețului lui Unrat față de toate acestea să o fi covins. De altfel, el nu invoca alt argument decît că grecii din vechime nu ar fi procedat așa. Era însă totdeauna recunoscătoare oricui o făcea să rîdă. Pe lîngă aceasta, era subjugată de convingerea lui Unrat, îndărătnică și aproape maiestuoasă în neclintirea ei, că nici o ființă omenească nu putea sta alături de el și de ea. Sub vraja unui om puternic, cîștiga și ea în ceea ce privește conștiința de sine și ținuta. Brazilianului, care căzuse în genunchi în nisip, înaintea ei, lîngă o stîncă singuratică, și-și ridica, implorînd, mîinile, îi spuse pe tonul unei constatări directe, ca și cum ochii i s-ar fi deschis în clipa aceea în fața realității :

— Ești totuși un caraghios.

Cu toate acestea, o măgulise faptul că acest tînăr, care era oaspetele unei familii din oraș, își părăsea toți cunoscuții ca să hoinărească și să-și cheltuiască banii cu ea. În virtutea hotărîrii lui Unrat, el era însă un caraghios.

După astfel de absențe, Unrat nu-i punea niciodată vreo întrebare. Nu se arăta neliniștit cînd ea se dichisea prea mult, cînd rochiile ei vaporoase de dantelă sau de pînză subțire făceau pe admiratori să roiască în jurul ei. Dimpotrivă, în timp ce dumnealor așteptau afară, Unrat o ajuta pe artista Fröhlich să se împopoțoneze și o sulemenea ca înainte, în loja artiștilor. Observa cu zîmbetul lui veninos :

— Poporul își pierde răbdarea. Ar trebui să se cînte la pian ca să-i treacă de urît.

Sau :

— Dacă acum, pe jumătate fardată, ai scoate pe neașteptate capul pe ușă, ei ar striga, vezi bine, din nou : Ho-ho-ho-ho !

Plecarea din staţiunea balneară nu se petrecu fără un incident din cele mai aprinse.

Toată „banda Unrat“ se afla la gară şi brazilianul izbutise tocmai să schimbe, deoparte, cîteva cuvinte cu artista Fröhlich, cînd un domn bătrîn şi şchiop, curtierul Vermöhlen, din familia căruia făcea parte tînărul străin, se apropie gîfîind şi încercă să pună mîna pe cutia de bijuterii pe care o ţinea artista Fröhlich.

Ea o primise, tocmai în dar, după toate regulile cuvenite, de la brazilian. Unrat fu silit să intervină ca să apere drepturile soţiei sale. În timp ce tînărul, ruşinat, îşi renega toate rubedeniile, bătrînul Vermöhlen, foarte agitat, arăta soţilor Unrat că nepotul lui îşi depăşise de mult mijloacele pecuniare de care dispunea. Broşa aceasta nu mai fusese în stare s-o cumpere ; din păcate, mătuşa lui, în slăbiciunea ei, îi dăduse banii necesari ; dar banii erau ai lui Vermöhlen şi, de aceea, tîrgul nu era valabil.

Unrat replică la aceasta, explicîndu-le foarte liniştit, că banii domnului şi doamnei Vermöhlen sînt de bună-seamă unul şi acelaşi lucru, că el, Unrat, nu înţelege nicidecum să ţină seama de asemenea treburi interne ale familiei Vermöhlen şi că, de altfel, clopoţelul gării sună pentru a treia oară. Şi strîngînd bine cutia cu broşa între degetele sale cenuşii, o împinse pe artista Fröhlich în vagon. Toţi îşi agitau pălăriile, afară de Vermöhlen, care ameninţa cu bastonul.

Artista Fröhlich făcu întîi o observaţie sfioasă despre penibila întîmplare şi urmările ei posibile. Unrat o lămuri că temerile ei n-au nici un rost. Curtierul Vermöhlen — adăugă el — are fii care au fost elevii lui şi pe care el, Unrat, nu-i putuse „prinde“ niciodată. Neamul Vermöhlen-ilor e înrudit cu multe familii din oraş.

Artista Fröhlich se liniştise. Arătă, rîzînd, micile briliante fetiţei ei şi declară :

— Aceste biete zorzoane sînt toate pentru Mimi ; cînd Mimi va ajunge să aibă nevoie de zestre.

Unrat nu mai putea de bucurie că elevii Vermöhlen fuseseră „prinşi“ de astă dată. Treptat, începu să mediteze asupra faptului că, în cazul de faţă, o mînă de elevi, împreună cu toate ramificaţiile familiei lor, sufe-

riseră o pagubă care nu izvora nici din închiderea la „zdup", nici din izgonirea de la școală. Paguba și, firește, vezi bine, distrugerea totală putea deci fi provocată și pe altă cale decît prin izgonirea de la școală. Pe o cale nouă, neprevăzută...

În oraș și în vila lor viața dinainte își reluă cursul. Le lipseau relațiile. Pînă seara, cînd ieșeau totdeauna la teatru și la restaurant, artista Fröhlich, îmbrăcată în capot, se tolănea pe toate mobilele. Unrat își propuse s-o distreze puțin cu lecțiile ei de elină. Ea refuză îmbufnată. Într-o seară, la reprezentația unei comedii, ea recunoscu în actrița care deținea rolul bucătăresei, o veche cunoștință.

— Ia te uită, asta-i Hedwig Pielemann în carne și oase. Nu-ți vine să-ți crezi ochilor ! Cum de-au putut-o angaja aici ? Doar n-a fost niciodată bună de nimic.

Îndată după aceea, ea povesti o seamă de amănunte echivoce din viața fostei ei colege. Și încheie :

— Ascultă, trebuie s-o poftim la noi.

Hedwig Pielemann veni, și artista Fröhlich, ca să-i ia ochii, îi oferi mereu mese alese. Acum, pe mobile stăteau tolănite două cucoane în loc de una, și fumau, și-și aduceau aminte una alteia de întîmplări pe care le mai discutaseră... Cu conștiința încărcată, Unrat le vedea plictisindu-se. Se simțea dator să facă ceva, dar stătea nehotărît, chinuit cum era de griji tainice. De cîte ori clopoțelul de la intrare suna, sărea de pe scaun și se furișa în mare grabă, pînă la ușa din față. Cucoanele băgară de seamă că nu lasă niciodată pe fata din casă să deschidă ușa.

— Ori vrea să-mi facă o surpriză, ori mă înșală, spuse artista Fröhlich. Nici nu știi ce șiretlic e bătrînul meu Unrat.

Într-o zi, sosi o scrisoare din Hamburg de la cei doi prieteni. Aveau de gînd să facă toamna, o călătorie cu vaporul, pe coasta spaniolă și pînă la Tunis. Propuneau ca Unrat și soția lui să vină și ei.

— Ei bravo ! strigă artista Fröhlich. În sfîrșit, se întîmplă ceva. Plecăm la sălbatici. Trebuie să ne-nsoțești, Pielemann, fă-ți rost de un concediu. Dăm cu pomadă cafenie pe față, ne înfășurăm în cearșafuri, iar

eu îmi pun pe cap diadema aia de mi-a rămas de pe cînd eram artistă.

Prietena Pielemann se lăsă uşor convinsă. Pe Unrat nu-l întrebară. Se mirară numai că arăta atît de puţin entuziasm. El amînă să se pronunţe, pînă cînd prietena plecă ; atunci, în sfîrşit, se uşură, mărturisind totul : nu mai avea bani.

— Nu se poate. Un profesor trebuie să aibă bani ! strigă ea.

Unrat surîse stingherit. Avusese într-adevăr şi el treizeci de mii de mărci economisite. Fuseseră cheltuite : aranjarea casei, rochiile, distracţiile. Cheltuielile curente nu ţineau pasul cu pensia lui Unrat ; o întreceau cu mult. Unrat scoase din sertar somaţii de plată de la furnizori de tot felul, de la restaurante şi croitorese; le luase el singur în primire la uşă. Povesti, umilit şi plin de ură, despre tertipurile la care trebuie să recurgă pentru a amîna ivirea portărelului : dar nu mai putea să întîrzie multă vreme.

Artista Fröhlich se arătă speriată şi copleşită de remuşcări. Îl asigură că nu avusese gînduri rele. Acum însă se terminase ; cei doi caraghioşi n-aveau decît să plece singuri la sălbateci. Azi la prînz nu se va da la masă decît rasol, deşi, ce e drept, o gîscă se şi rumeneşte la cuptor — iar seara, numai tobă ; deasemenea va reîncepe să înveţe elina, căci în fond era lucrul cel mai ieftin. Unrat era mişcat şi-i dădu asigurări că, negreşit, vezi numai, îşi cunoştea datoria de a procura artistei Fröhlich toate de cîte avea nevoie.

— Ei, da — spuse ea — cizmuliţele de piele aurită, de şaizeci de mărci.

O vesti îndată, în scris, pe Hedwig Pielemann : „Nu avem parale". Împrejurarea aduse totuşi o schimbare în viaţa lor.

Prietena Pielemann hotărî că Unrat trebuie să dea lecţii.

— Da, dacă bărbatul meu n-ar fi atît de rău văzut în oraş, observă artista Fröhlich.

Prietena Pielemann, mîndră de a putea face un serviciu :

— Îl trimit pe prietenul meu. N-are decît să-l jupoaie, mă voi face că nu văd nimic.

— Cine ? Lorenzen, negustorul de vinuri ? Lasă-te păgubaşă, e un fost elev al lui Unrat ; m-a şi plictisit cu asta. Spune că tu îi convii, dar că prietenul tău nu-i va călca pragul... Şi chiar de l-aş convinge, sînt sigură că Lorenzen se va păzi să-i cadă în labe.

— Nu mă cunoşti, răspunse prietena Pielemann. Îi pun chestiunea de încredere : ori-ori.

Îi comunică lui Urnat că negustorul de vinuri Lorenzen are nevoie să înveţe greaca, pentru că vinde vinuri greceşti şi că Unrat ar trebui să-i dea lecţii. Unrat fu apucat mai întîi de o agitaţie bruscă, fără a putea articula încă un refuz. Vorbea tulburat şi cu un surîs răutăcios despre nenumăratele abateri şi încercări de răzvrătire ale elevului Lorenzen, despre prilejurile cînd Lorenzen îi rostise porecla, fără ca Unrat să-l poată „prinde".

— Ehei — observă el între altele — nimic nu e încă pierdut. Apoi, îţi mai aduci poate aminte, draga mea, de gălăgia care a domnit la căsătoria noastră, de cîrdul care ne-a însoţit trăsura ?...

— Da, da, lasă asta, făcu artista Fröhlich, căci pomenirea acestor întîmplări în faţa prietenei Pielemann o ruşina.

Unrat urmă fără a se lăsa tulburat :

— ...de banda care, vezi numai, chiuia în faţa oficiului stării civile şi făcea năzbîtii şi, mai ales, de pietricica aruncată, care ţi-a pătat rochia albă de atlaz pe cînd te urcai în trăsură ? Ei bine ! este indiscutabil stabilit că printre tinerii atentatori era amestecat, trîmbiţîndu-mi numele în văzduh, şi elevul Lorenzen, care s-a acoperit şi el atunci de ruşine.

— N-avea grijă, ţi-l lămuresc eu ! declară actriţa Pielemann.

— Din păcate nu l-am putut prinde, continuă Unrat. Nu i-am putut-o dovedi. Acum însă e vorba să înveţe greaca. Pe mulţi nu i-am putut prinde. De-ar învăţa numai cu toţii greaca.

In urma acestei discuţii, Lorenzen sosi şi fu tratat cu blîndeţe. Ori de cîte ori era nevoie de caiet sau de creion,

Unrat o chema pe artista Fröhlich, atrăgînd-o în conversație. Întîi trebuia să arate elevului Lorenzen cunoștințele ei de greacă, apoi convorbirea aluneca spre lucruri moderne. Elevul Lorenzen intrase cu pretenții de superioară ironie. Le lăsă treptat să cadă, văzînd-o pe artista Fröhlich mișcîndu-se cu atîta grație naturală și măsură, printre mobilele ei nepretențioase, găsind-o mai bine îmbrăcată decît propria lui soție, care, la teatru, se indignase de fiecare dată văzînd ținuta artistei Fröhlich, și începînd să înțeleagă că puțin fard pe obraz, o umbră de jargon de femeie de moravuri ușoare și cîteva dramuri de cabotinaj dădeau o aromă stranie relațiilor casnice. Ce vulpoi mai era Unrat ăsta ! În felul acesta nu aveai, în adevăr, nevoie să mai mergi la club sau în altă parte. Și în locul trufiei lui inițiale, Lorenzen adoptă față de soții Unrat un aer supus și mieros.

Obținu încuviințarea să le aducă data viitoare puțin din vinul său. Mai aduse și pateuri, astfel că o mică gustare înlocui lecția de greacă. Cînd trebuia cumpărat ceva de afară, Unrat era de fiecare dată cel care se ducea. Se duse mai întîi chipurile, să cumpere un tirbușon, iar mai tîrziu după ce băuseră, iar elevul Lorenzen era cu chef, se duse și după alte multe lucruri.

Cînd aceste reuniuni începură să se repete, artista Fröhlich fu de părere că ar fi mult mai nostim dacă ar veni mai multă lume. Elevul Lorenzen prefera cercul intim, dar Unrat dădu dreptate soției sale. Lorenzen fu obligat să invite cîțiva prieteni. Hedwig Pielemann aduse o colegă. Bărbaților le revenea sarcina de a procura prăjituri, mezeluri, fructe. Ceaiul îl oferea în schimb stăpîna casei. În mod regulat le venea poftă de șampanie, și în mod regulat Unrat observa cu rîsul lui prefăcut :

— Știți prea bine, doamnelor și domnilor, că am pierdut — să nu cercetăm dacă am meritat-o sau nu — calitatea mea de membru al corpului profesoral al liceului de aci.

De fiecare dată oaspeții îl lăsau, plini de voioșie, să-și termine declarația. După aceea, domnii cotizau și trimeteau după șampanie. Uneori Unrat mergea el însuși spre a face comanda. Putea fi văzut atunci urcînd din nou strada, precedat de băiatul de prăvălie și vădit preocupat

să apere transportul băuturii, așa cum îl apărase odinioară la „Îngerul albastru".

Cînd buna dispoziție creștea îndeajuns, artista Fröhlich ceda rugăminților și cînta melodiile ei preferate : odată, cînd întrecuse măsura la băutură, îl cîntă și pe cel cu luna plină. Unrat o întrerupse pe loc și-i trimise pe toți acasă. Ei se mirară, ridicară proteste, se obrăznicіră. Dar cînd îl văzură pe Unrat suflînd furios pe nări și hotărît să nu cedeze, dispărură. Artista Fröhlich ceru cu umilință iertare soțului ei, asigurîndu-l că nu înțelegea nici ea ce o apucase.

Toți erau oameni tineri și cei mai mulți făcuseră parte dintre obișnuiții „Îngerului albastru". Cît timp erau puțini la număr, erau incapabili de a găsi calea unor relații strict umane cu Unrat și aveau o purtare plină de sfială, dar și obraznică ; își băteau joc de el, în spatele lui, și recădeau într-o supunere școlărească cînd li se cerea socoteală de glumele lor. Apoi, cînd numărul lor crescu, fiecare deveni un spectator fără răspundere. Nici o familiaritate nu mai altera dispoziția generală. Părea că Unrat cu trupa lui se mutase într-un local mai mic, unde relațiile cu femeile erau mai comode. Afară de aceasta, ora închiderii era aici mai tîrzie și sosea totdeauna numai cînd lumea pleca de bunăvoie. Odată, cînd nu mai rămăseseră decît cîțiva, Lorenzen îi hotărî să joace o partidă de bacara. Unrat se arătă curios, ceru să i se explice jocul și, după ce-l pricepu, luă banca. Cîștigă. De îndată ce cîștigul încetă, trecu mîna. Lorenzen, ca inițiator al partidei, se simți îmbins să o înviorеze. Scotea, repede, una după alta, din portofel bancnote de o sută de mărci. Cîțiva se aprinseră la față și nu încetau cu regretele de a nu fi luat mai mulți bani cu ei. Bancherul cîștigă din nou. Artista Fröhlich se strecură în spatele soțului ei și mormăi :

— Vezi ? De ce n-ai păstrat banca, bătrîn zăpăcit ?

Unrat răspunse :

— Pălăria de optzeci de mărci e a ta, draga mea. De asemenea sînt în măsură să astup deocamdată gura birtașului Zebbelin. Să ne mulțumim cu atît.

Urmărea liniștit, cu privirea, bancnotele lui Lorenzen, pe care alții le băgau în buzunar. Important era că

Lorenzen le pierdea, și Unrat, răsuflînd mai repede, se simțea înaintînd pe calea triumfului, ușor cutremurată de zguduiri subterane. Cînd Lorenzen, trezit în sfîrșit, holbă cu o expresie stupidă ochii la portofelul lui gol, Unrat se apropie de el și-i spuse :

— Să ne oprim pentru astăzi cu lecția noastră de greacă, Lorenzen.

Curînd începu să se răspîndească în oraș vestea că la soții Unrat s-ar petrece orgii. La bursă și la club, la mesele obișnuiților din berării și cafenele, în birourile caselor de comerț, domnii aflară, prin cîțiva holtei, amănunte savuros exagerate. Duseră ecouri slabe ale acestor povestiri în sînul familiilor lor, iar soțiile începură să șoptească între ele, dornice să afle cît mai multe amănunte. Cum o fi oare cancanul, pe care muierea lui Unrat se spune că l-ar fi dansat ? Bărbatul nu izbutea să dea o lămurire suficientă și astfel ele ajungeau să-și închipuie un desfrîu, depășind orice imaginație omenească. Și apoi jocul de societate care părea să fie practicat în mod obișnuit la soții Unrat : un joc de gajuri. Mai multe perechi trebuiau să se culce pe dușumea sub o cuvertură mare, toți într-un rînd și anume un domn lîngă o doamnă. Stăteau înveliți pînă la gît, și atît timp cît cuvertura nu se mișca, nimeni nu se putea amesteca în ceea ce se petrecea dedesubtul ei. Dacă însă se mișca, respectivul sau respectivii erau obligați să dea un gaj. Jocul acesta producea o senzație fabuloasă în oraș. Ecourile sale confuze pătrunseră în cercurile fetelor tinere, făcîndu-le să mediteze ceasuri întregi asupra lui, cu priviri speriate, dar și pline de curiozitate. Afară de aceasta, pretindeau că la soții Unrat, doamnele apăreau uneori goale pînă la mijloc. „Ce necuviință de necrezut !“ Trebuie să fie totuși nostim.

Lorenzen aduse cu el cîțiva ofițeri, care cumpărau de la el vinul pentru popotă. Printre ei se afla și locotenentul von Gierschke. Ajutorul de judecător Knust fu unul dintre primii bărbați din buna societate burgheză care își făcu apariția. Intră în concurență fățișă cu tînărul profesor de liceu Richter în ceea ce privea persoana artistei Fröhlich. Richter se logodise în sfîrșit cu acea fată bogată dintr-o familie, în general, inaccesibilă

profesorilor de liceu, dar situaţia de logodnic nu-i pria. Devenise iritabil, dornic de plăceri şi-şi pierdea uşor capul lui de funcţionar, de obicei atît de chibzuit. Molipsit de exemplul lui Lorenzen, el pierdu într-o seară în casa lui Unrat o sumă egală cu mai multe din salariile sale lunare, făcu prinsori prosteşti şi, în focul cu care rîvnea la graţiile stăpînei casei, întrecu orice măsură. În cancelaria profesorilor se auziră aluzii răuvoitoare la vizitele sale în casa lui Unrat, această ruşine a tagmei lor.

După cum voia roata norocului, Unrat cunoscu la joc suişuri şi coborîşuri. Odată cumpără artistei Fröhlich un mantou de şinşila de o mie de mărci, şi capul ei dat cu dresuri răsări aţîţător din blana cenuşie, pufoasă. Altă dată, însă, Unrat fu nevoit să se culce în pat la sosirea oaspeţilor şi să se prefacă bolnav, pentru că nici un restaurant nu mai voia să trimită de-ale mîncării. A doua zi se duse să explice furnizorilor că nu avea nimic de aşteptat de pe urma unei catastrofe. Neputîndu-se sustrage acestui argument, ei prelungiră creditul lui Unrat pînă cînd avea să cîştige din nou la joc.

Artista Fröhlich nu ponta decît rareori şi atunci nu se oprea decît după ce pierdea totul. Într-o seară însă, avu atîta noroc, încît adversarul ei, Lorenzen, fu silit să se retragă... Era foarte palid şi dispăru proferînd diferite ameninţări. Artista Fröhlich rămase locului, copleşită ca un copil după primirea darurilor, şi strîngea în mîini, fără vlagă, bani de hîrtie şi monede de aur. Cei din jurul ei se oferiră, cuprinşi deodată de o admiraţie deosebită, să-i numere banii ; erau peste douăsprezece mii de mărci. Ea spuse numai că ar vrea să meargă să se culce. Şi, rămasă singură cu Unrat, cu privirea înfrigurată şi cu o voce dulce, pe jumătate înăbuşită :

— Acu Mimi are iarăşi zestre. Zorzoanele s-au dus toate pe gîrlă dar acu e iarăşi asigurată şi n-o să aibă nevoie să facă la fel ca mine.

Dar încă în zorii zilei uşa fu luată cu asalt de creditori care parcă mirosiseră banii şi, oricît a apărat artista Fröhlich cu trupul ei zestrea copilului, ei tot i-o smulseră.

Pe de altă parte, se răspîndi zvonul că negustorul de vinuri Lorenzen era în încetare de plăți. Unrat alergă îndată să se informeze și se întoarse palid, năduşit, neputînd scoate nici un cuvînt. În sfîrşit, gîfîind și clămpănind din fălci, spuse:

— Dă faliment. Elevul Lorenzen dă faliment !

— Ce-mi pasă ! spuse artista Fröhlich ghemuită pe divan și legănîndu-și mîinile între genunchi.

— Elevul Lorenzen dă faliment, repetă Unrat. Elevul Lorenzen zace zdrobit la pămînt și nu se va mai ridica. Deci cariera lui, negreşit, firește, a luat brusc sfîrşit.

Vorbea în şoaptă ca și cum s-ar fi temut să nu plesnească de propria lui bucurie.

— Dar ce cîştigi cu asta ? De zestrea lui Mimi tot ne-am uşurat.

— Elevul Lorenzen a fost prins acum. De astădată am izbutit să pun mîna pe el și să-l fac să-și sufere soarta meritată cu prisosință.

Îl văzu agitîndu-se prin odaie ca ieşit din minți. Mîinile lui atingeau tremurînd, cîte un obiect, fără să-și dea seama. Ea mai spuse cîteva cuvinte, dar îl auzi repetînd într-una gîfîind :

— Elevul Lorenzen zace zdrobit la pămînt.

Treptat, purtarea lui începu să o atragă. Agitația lui sufletească mai intensă, acoperi propria ei agitație și o stinse. Uită de propria ei mîhnire ; își urmări bărbatul cu privirea încruntată, speriată și confuză în fața acestei patimi ce se ivea ca un fel de nebunie gata să izbucnească în orice clipă din adîncul firii lui Unrat. Totodată se simți însă subjugată și legată mai strîns, cu un dulce fior, de bătrînul ei Unrat, tocmai prin această patimă, prin această pornire violentă și primejdioasă.

CAPITOLUL AL PAISPREZECELEA

CHIAR ŞI CÎŢIVA ELEVI, SUPUŞI încă disciplinei şcolare, se amestecară printre oaspeţii casei Unrat. Unul dintre ei, un găligan cu părul blond spălăcit, pierdu sume însemnate la joc. La sfîrşitul sezonului, într-o sîmbătăt, spre începutul primăverii, Unrat văzu pe prag pe profesorul Hübbenett, vrăjmaşul său, care se exprimase cu răutate despre fiul lui Unrat şi vorbise în faţa propriei sale clase despre „infecţie morală, mai bine zis despre scîrnăvie". Acum stătea aci, înfipt bărbăteşte, iar Unrat îi surîdea cu venin. Îşi aşteptase colegul, căci elevul Hübbenett juca cu mult prea gros : s-ar fi zis că în această casă de profesor secundar ceva nu era în regulă.

Hübbenett, roşu ca un rac, merse drept spre fiul său care şedea pleoştit pe scaun, şi-i ceru să-l urmeze. Adăugă cu glas tare, fără a se adresa nimănui, că va

întreprinde demersuri pentru a înlătura stări de lucruri de felul celor create aci de niște aventurieri lipsiți de conștiință ; stări de lucruri care țintesc la ispitirea și coruperea unor tineri slabi ; stări de lucruri menținute prin jefuirea caselor de bani părintești și prin alte mijloace sîngeroase și murdare.

Un ofițer se strecură în grabă spre ușă. Un părtaș la petrecere, foarte neliniștit se apropie de profesorul indignat, încercînd să-l convingă că ar proceda în mod neînțelept dacă ar provoca scandal. Socotește adunarea de aci ca necinstită ? Să facă bine întîi și să privească din cine e compusă. Se vede că nu știe cine e domnul acela cărunt de la masa de joc, de lîngă fereastră ? Domnul acela e consulul Breetpoot. Și cine-și întoarce acolo capul, încrețindu-și fruntea spre Hübbenett ? Nimeni altul decît consilierul de poliție Flad. Oare Hübbenett speră ca va ieși bine dintr-un atac împotriva unor anumite situații existente, în care sînt interesați astfel de domni ?

Hübbenett nu spera : i se putea citi pe față. Mai peroră puțin, ce e drept, ca un adevărat Caton, dar cu voce din ce în ce mai scăzută ; apoi bătu în retragere. Nimeni nu-i mai dădea atenție. Numai Unrat, radios de victoria lui, se strecură, cu îndemînare, după colegul său, poftindu-l la o băutură răcoritoare, iar cînd celălalt menifestă, printr-o mișcare din umăr, distanțarea sa morală, strigă cu cordialitate în urma lui că ușa casei sale va fi totdeauna larg deschisă pentru Hübbenett tatăl și fiul.

Veni apoi din nou sezonul băilor. De astă dată un adevărat puhoi de cheflii invadă mica localitate de pe litoral pe urmele lui Unrat. Familia Unrat luă cu chirie o vilă mobilată. Pe umilele sofale oneste, ei așternură cuverturi brodate, de mătase japoneză, pe masa din față așezară o ruletă, iar paharele cu inscripția „Salutări de pe litoral“ se umplură cu șampanie. Noua „bandă Unrat“, după ce-și petrecea noaptea la jocuri de noroc și cu tot felul de năzdrăvănii, pleca pe plajă spre a vedea răsăritul soarelui ; sau, duminica,

își lua micul dejun în timp ce orchestra băilor cînta coralul de dimineață. Alte nopți le petreceau aiurea, în afara casei. În virtutea considerației de care se bucurau însoțitorii ei solvabili, artista Fröhlich reușea să impună ca restaurantul plajei și cafeneaua, care erau de mult închise, să se deschidă pentru ea la orice oră ar fi dorit.

Era inepuizabilă. Ziua și noaptea gonea haita ei de admiratori în toate direcțiile ; unuia îi arunca un băț strigîndu-i „aport !“, iar altuia un os care voia să însemne o făgăduială ; în același timp îi făcea cu ochiul semne șirete lui Unrat, care-și freca mîinile. Voia să-l pună pe fiecare la încercare. Unuia dintre ei — un om gras și rumen — îi porunci să înoate pînă dincolo de bancul de nisip, îndată după masa de seară care se compunea din șase feluri.

— Ascultă, omule, o să te lovească damblaua, spuse unul mai treaz.

Iar artista Fröhlich :

— Cine are de gînd să fie lovit de dambla n-are ce căuta aici și ar face bine să stea deoparte. Ce zici, Scîrnăvică ?

— Vezi bine — spuse Unrat — să stea mai deoparte. Și adăugă : Elevul Jakobi a fost doară totdeauna foarte dibaci în exercițiile fizice. Astfel, chiar după ce terminase școala s-a urcat pe zidul curții pentru a răspîndi cu ajutorul unui furtun, prin fereastra clasei din catul de jos, unde tocmai îmi predam lecțiile, duhoare de lapte de oaie acrit. Timp de mai multe zile, încăperea nu a putut fi scăpată de acest miros. De la un om ca acesta, avem, în adevăr, dreptul să ne așteptăm să fie un înotător viteaz.

Cuvîntarea aceasta fu foarte aplaudată și tînărul se hotărî, în mijlocul rîsetelor generale, să dea urmare provocării.

Toți se adunaseră pe plajă cînd ieși din cabina lui și puseră rămășaguri că va reuși. Ce trandafiriu și gras mai era ! La jumătatea distanței, cei din barca de însoțire fură nevoiți să-l pescuiască. Adus la țărm, el rămase tot fără cunoștință.

Încercările de a-l readuce la viață stîrniră un viu interes. Unii, care pierduseră primul lor rămășag, căutau să-și scoată paguba punînd un nou pariu pe redeșteptarea sau moartea lui Jakobi. Doamnele erau foarte impresionate de încordarea generală ; una dintre ele fu apucată de un acces de isterie. Cînd, după cincisprezece minute, accidentatul era tot nemișcat, mulți amuțiră și se îndepărtară. Unrat rămase.

Privea fața obosită, palidă a elevului Jakobi și căuta să și-o amintească cum fusese pe vremuri : batjocoritoare și răzvrătită. Aceștia erau ei. Stăteau culcați aci și erau înfrînți — cu desăvîrșire înfrînți. Dincolo de aceasta nu mai putea fi victorie și nici pedeapsă. Simțea totuși o ușoară apăsare în pîntece. Calea triumfală pe care pășise începea din nou să se clatine. Ajuns pe piscul demenței sale, tiranul fu cuprins de amețeală.

Dar Jakobi deschise ochii...

Foarte indignați de această întîmplare se arătară cei doi negustori din Hamburg, brazilianul și industriașul din Leipzig. E drept că la ei indignarea pornea dintr-un sentiment de jignire personală, pentru că, de fapt, nu li se mai dădea nici o importanță. Nu înțelegeau ce se petrecuse. În locul fetei, orice s-ar zice, blînde, de anul trecut, ei regăseau acum o artistă Fröhlich care își însușise atitudinile îndrăznețe și poruncitoare ale unei adevărate frumuseți și căreia i se arăta supunere din partea tuturor, ca și cum ar fi fost o asemenea frumusețe. Și cu toate astea nu era ; prietenii din vara trecută găseau ridicolă toată această farsă. Dar zi de zi îi cădeau ei înșiși victime. Brazilianul mai încercă în primele zile să lege firul intimităților dinainte ; apoi se deprinse să tînjească după artista Fröhlich, fără a mai îndrăzni să se apropie de ea.

Cei mai aproape de țintă erau ajutorul de judecător Knust și profesorul Richter ; căci aveau mai mult de oferit decît alții. Unul era cel mai căutat holtei din oraș, celălalt era logodit. Artista Fröhlich rămase multă vreme nehotărîtă. Knust era mai important, dar la Richter consecințele evenimentului ar fi fost

mai răsunătoare. Logodnica lui o irita, căci numai micuța aceasta își pusese în gînd să întreacă aci, în stațiunea balneară, toaletele marii artiste Fröhlich.

Îi pretinse lui Knust să meargă întins la primul bărbat al cărui nume îl va pronunța ea din întîmplare, miercurea viitoare, și să-l pălmuiască. Kunst zîmbi cu fața lui plinuță de băutor și răspunse că doar nu e nebun. Ea declară atunci că a isprăvit cu el și că un om care are anumite pretenții față de dînsa trebuie să fie gata să facă orice i-ar porunci, dar într-adevăr orice.

Richter era însă gata la aceasta; pînă într-atît îl scosese din fire situația lui de logodnic. Într-o după amiază, în timpul concertului de promenadă, lumea putu să-l vadă beat, în mijlocul unei cavalcade zgomotoase, stînd în șa, în spatele artistei Fröhlich pe un măgar, și ținîndu-se strîns de ea; trecură în galop de-a lungul terasei cafenelei, unde în primul rînd de mese ședea logodnica lui.

Numaidecît, după masa de seară, artista Fröhlich se ridică, îl luă pe Unrat și pe Richter la stînga și la dreapta ei și vesti, cu un glăscior firav și dulce, că astăzi vrea să se culce devreme. Fură petrecuți de o procesiune cu lampioane colorate de hîrtie pînă acasă și cîțiva domni intonară sub balcon o serenadă. Cînd totul se liniști, Unrat, pe jumătate dezbrăcat, își chemă nevasta. O credea pe balcon. Nu. Căută și chemă: voia să se bucure împreună cu ea de faptul că acum și soarta colegului Richter se împlinise și cariera lui viitoare era amenințată în chipul cel mai îmbucurător. Dar în camerele goale, veselia lui se risipi. Simți cum i se strînge inima.

Cunoștea doară toanele ei; se mai dusese, desigur, la malul mării. Unrat se așeză lîngă pătucul cu gratii al copilului și începu a goni țînțarii.

Se găsise iarăși un naiv care se lăsa la ora aceasta dus de nas de artista Fröhlich, schimbînd brățările și trusele lui de argint pe cîteva raze de lună. Între timp, Unrat se culcă... Dar în adîncurile cugetului său pe care prefera să le lase neexplorate, el și știa că înso-

ţitorul artistei Fröhlich era Richter şi că, de data aceasta Richter nu era dus de nas.

Unrat se zvîrcoli în pat pînă la miezul nopţii. Apoi se sculă, îşi puse hainele şi îşi zise cu glas tare că trebuie să trezească fata din casă, să trimită după oameni cu felinare ; artista Fröhlich suferise poate un accident. Luă chiar o luminare şi se îndreptă spre camera servitoarei. Abia cînd ajunse în capul scării spre pod, se smulse din amăgirea de sine, stinse cu teamă lumina ca să nu se trădeze cumva şi se întoarse pe dibuite în odaia de culcare.

În lumina razelor palide ale lunii se vedea patul gol al artistei Fröhlich. Unrat se simţea mereu îndemnat să privească într-acolo ; răsufla tot mai grăbit. În cele din urmă se răsuci şi începu să scîncească. Se sperie de vocea lui şi se strecură sub plapumă. După o clipă, se hotărî să-şi ţină firea îşi aruncă din nou hainele pe el şi chibzui asupra felului cum avea s-o primească pe artista Fröhlich. Avea de gînd să-i spună : „Ei ? O mică plimbare — de bună seamă, firește. Bine ai făcut. S-a nimerit ca nici eu să nu fiu obosit şi să mă întorc în clipa asta.“ Timp de un ceas îşi repeta această cuvîntare plimbîndu-se într-una încoace şi-ncolo prin odaie. Atunci se auzi un zgomot uşor dinspre uşa din faţă şi, cu o mişcare sălbatică, Unrat îşi lepădă hainele şi se trînti în pat. Strîngîndu-şi tare pleoapele, trăgea cu urechea la paşii furişaţi ai artistei Fröhlich, la foşnetul înăbuşit al fustelor care cădeau, la scîrţiitul precaut al patului cînd ea se culcă, apoi, la un slab suspin ; şi, însfîrşit, la obişnuitul, dragul ei sforăit.

Dimineaţa, se prefăcură amîndoi că dorm. Artista Fröhlich se hotărî cea dintîi să caşte. Cînd Unrat se întoarse spre ea, zări o faţă schimonosită de suferinţă, gata să izbucnească în lacrimi. Se lipi de umerii lui şi hohoti :

— Ah, micul meu Unrat, de-ai şti! Nu merg toate aşa cum am dori şi nici ceea ce se întîmplă nu depinde de cele mai multe ori de noi.

— Fie şi-aşa, spuse Unrat mîngîietor, iar ea plînse şi mai tare văzîndu-l atît de teribil de blînd şi atît de resemnat faţă de scuza ei trasă de păr.

Rămaseră toată ziua închişi în casă. Artista Fröhlich, leneşă şi stîngace de cîte ori punea mîna pe ceva, privea cu ochii mari, plini de amintiri molatice, dulci, languroase, care-l făceau pe Unrat să-şi întoarcă ruşinat capul.

Cîţiva dintre obişnuiţii casei veniră spre seară să-i vadă şi întrebară dacă au aflat noutatea. De unde s-o afle, doar nu ieşiseră din casă.

— Logodna lui Richter s-a rupt.

Artista Fröhlich îşi aruncă îndată privirea spre Unrat.

— E un om distrus, urmă unul dintre musafiri. E compromis pînă peste cap. Cît despre familia fostei lui logodnice poate fi sigur că n-o să se dea bătută pînă nu l-o scoate din slujbă. Nu mai vrea să-l ştie în oraş, căci ar face-o de rîs. N-o să fie uşor pentru el să se descurce.

Artista Fröhlich văzu faţa lui Unrat roşind uşor şi apoi pălind din nou, îl văzu legănîndu-se cînd pe un picior, cînd pe celălalt, încleştîndu-şi degetele şi iar desprinzîndu-le ; îl văzu întinzîndu-şi gîtul ca să respire, ca şi cum ar fi vrut să prindă din aer dulceaţa cuvintelor rostite, să aspire fericire. Simţea plăcere şi se chinuia în acelaşi timp.

De astă dată, era silit să-şi plătească triumful ; cu conştiinţa încărcată, ea citi pe faţa lui simţămintele cu care plătea acest triumf.

În sfîrşit, Unrat ieşi, iar artista găsi un pretext ca să-şi lase oaspeţii singuri.

— Te bucuri, desigur ? îl întrebă ea afară, cu prefăcută nemulţumire. E însă urît să te bucuri de nenorocirea altuia.

Unrat şedea pe balcon, ţinîndu-şi încleştate încheieturile mîinilor, şi arunca prin frunzişul fagilor, priviri pierdute spre mare, ca şi cum ar fi scrutat orizonturi nesfîrşite care nu pot fi atinse decît peste prăpăstii chinuitoare. Artista Fröhlich simţi ceva din tulburarea lui şi acum fu ea aceea care căută să-l mîngîie. Spuse :

— Nu te frămînta, Scîrnăvică. Principalul e că omul a fost lichidat. Tot e un cîştig pentru tine.

Nu putu înăbuşi un oftat, căci, întorcîndu-se cu gîndul numai cu cîteva ceasuri înapoi, se găsea foarte nerecunoscătoare faţă de bietul Richter. Dar, la urma urmei, cum se petrecuseră lucrurile ? Era, ce e drept, băiat drăguţ şi vesel, dar dacă n-ar fi fost Knust, pe care ea voise să-l necăjească, nimic nu s-ar fi intîmplat. Dar, se isprăvise cu el. Cu Unrat e cu totul altceva. Te apucă uneori ameţeala în faţa lui. Uite-l cum şade şi acum !

— Ei, tu şi cu mine, spuse ea întinzîndu-i mîna.

El apucă în adevăr această mînă, dar zise :

— Din toate lucrurile, unul e sigur : un om care a izbutit să atingă piscurile cele mai luminoase — un astfel de om cunoaşte bine şi abisurile de nepătruns.

CAPITOLUL AL CINCISPREZECELEA

CÎND SE ÎNAPOIARĂ ÎN ORAŞ lumea îi şi aştepta. Holteii declarau la club.

— Slavă Domnului, s-a sfîrşit cu plictiseala !

Chiar a doua zi după sosire, dădură prima recepţie, şi tot oraşul se strădui să afle cine a luat parte, ce s-a servit la masă, ce rochii noi purtase artista Fröhlich. În perioada care urmă, unii negustori căsătoriţi începură să primească seara, tîrziu, ştiri neobişnuite ; ba se petrecuse ceva în port, ba la birou erau treburi neaşteptate de lichidat ; şi dispăreau grăbiţi de acasă.

Totuşi, unii se ţineau departe, fie în virtutea principiilor lor morale, fie datorită unui temperament rece, fie din economie. Aceştia rămîneau să caşte printre scaunele goale de la club sau de la „Societatea pentru cultivarea simţului obştesc", indignîndu-se la început, iar apoi stînd la îndoială, fiindcă numărul lor se împuţina tot mai mult. Ultimii rămaşi se socotiră înşelaţi şi puşi pe nedrept în inferioritate.

Teatrul orășenesc își ducea zilele mulțumită subvențiilor. Nu exista vreun varieteu demn de atenție. Cele cinci sau șase demimondene disponibile pentru uzul domnilor de condiție bună erau arhicunoscute, iar plăcerile pe care le puteau oferi păreau searbede cînd te gîndeai la casa Unrat și la stăpîna casei.

În acest oraș patriarhal, care nu oferea altă ieșire din plictiseala vieții onorabile de familie decît viciul brutal și plicticos, vila din fața porții orașului, unde întîlneai femei care nu erau propriu-zis cocote, dar nici doamne, unde stăpîna casei, o femeie măritată, soția profesorului Unrat, cînta cuplete picante, dansa indecent și, dacă știai cum să ici lucrurile, putea fi, pare-se, cîștigată și pentru alte năzbîtii — această vilă căpăta o strălucire fabuloasă, înconjurată de nimbul argintiu și tremurător care învăluie palatele zînelor. Nu-ți venea să crezi că așa ceva există ! Nu te puteai împiedica să te gîndești în fiecare seară de cîteva ori la casa soților Unrat. Zăreai cîte un cunoscut furișîndu-se după un colț de stradă, auzeai un orologiu bătînd ora și-ți spuneai : „Acolo începe acum petrecerea". Te culcai obosit, fără să știi măcar ce te obosise, și oftai : „Acolo, petrecerea e acum în toi".

Erau firește, unii domni, e drept, foarte puțini la număr, cum ar fi consulul Lohmann, care își petrecuseră tinerețea în străinătate, care se simțeau la Hamburg ca la ei acasă, care plecau din cînd în cînd la Paris și la Londra, și pe care nici măcar curiozitatea cea mai fugară nu-i atrăgea spre recepțiile bătrînului dascăl ieșit din minți și ale tinerei sale soții. Dar burtă-verzimea sedentară, micii burghezi îmbogățiți, care, practicînd negoțul de pește și de unt, bătuseră timp de treizeci de ani aceleași cîteva străzi, descopereau deodată o întrebuințare neașteptat de bogată în plăceri pentru banii lor. O răsplată strălucită a trudei lor li se înfățișa înaintea ochilor și începeau abia acum să priceapă pentru ce trăiseră. Alții, cum era, de pildă, consulul Breetpoot, care cunoscuseră pe vremuri viața orașelor mari se simțeau aici cam ruginiți, se hotărîră la început să se mulțumească cu ce li se oferea și sfîrșiră prin a se distra fără a mai face comparații. Alții iarăși, cei cu studii academice, mergeau la soții Unrat împinși de amintirea șantanurilor pe care le

frecventaseră în anii lor cei mai buni; printre aceştia se numărau şi judecătorii din procesul devastării mormîntului preistoric, împreună cu pastorul Quittjens. Căci şi pastorul Quittjens lua parte la petreceri, la fel ca oricare om. Apoi, unii concetăţeni mai modeşti, ca proprietarii cafenelei „Café Central" şi negustorul de ţigări din piaţă, se simţeau măguliţi şi înaintaţi în rangul lor social, graţie relaţiilor ce stabileau cu vîrfurile societăţii, relaţii care nu erau posibile decît la soţii Unrat. De fapt, ei, cei mărunţi, alcătuiau majoritatea şi dădeau tonul. Acest ton era plin de stîngăcie. Era nepotrivit numai pentru că era atît de stîngaci. Toţi aceşti oameni se aflau acolo în aşteptarea rafinamentelor speciale, echivoce, pe care nu le poate oferi decît o asemenea ambianţă, unde dragostea nu se plăteşte numaidecît cu bani peşin şi unde totuşi nu te plictiseşti... Numai că tocmai prezenţa lor făcea ca petrecerea să nu ia un caracter cu totul neechivoc. Dacă nu se purtau cuviincios ca în familiile lor, ei deveneau ordinari ca într-o casă de toleranţă. Nu puteau altfel. Chiar dacă vreunul îşi dădea, la început, silinţa — curînd după ce băuse, după ce pierduse puţin la joc, după ce se deprinsese cu atmosfera, o lua razna, spunea lucruri deşuchiate, tutuia pe cîte o doamnă, se lua la ceartă. Toate acestea dăunau bunei ţinute a doamnelor. Se emancipaseră de orice reguli de etichetă în petreceri. Actriţa Pielemann era de nerecunoscut; fu în stare să se lase scoasă, în urma unei bătăi furtunoase în uşă, dintr-o cameră unde stătuse încuiată o jumătate de ceas cu unul dintre oaspeţi şi să se întoarcă fără jenă, împreună cu banda înveselită de băutură, în salonul de joc. Artista Fröhlich trebui să admită că iarna trecută Hedwig Pielemann nu fusese încă în stare să facă asemenea isprăvi.

Ea însăşi, artista Fröhlich, continua să păstreze oarecum aparenţele. Se înţelegea de la sine că ea nu avea a face decît cu bărbaţi aleşi pe sprînceană, cu consulul Breetpoot, sau poate cu ajutorul de judecător Knust: ceva absolut sigur nu se ştia. La ea acasă nu se petrecea niciodată nimic. Artista Fröhlich practica adulterul cu toată prudenţa şi cu tot ceremonialul femeii serioase, măritate: cu voalete duble, perdele lăsate la cupeu, întîlniri afară din oraş. Toată această etichetă o înălţa în rang

și nimeni nu ar fi îndrăznit să o confunde cu celelalte femei. Lucrul acesta se evita, fie chiar numai pentru că niciodată nu se știa exact care anume era tocmai protectorul ei și pînă unde ar fi mers el cu îngăduința. Se ținea seama mult de faptul că Unrat însuși nu îngăduia nimic. Se cunoștea un caz, cînd, în mijlocul unei dispoziții foarte prietenoase, el se repezise asupra unui domn care, din întîmplare, făcuse tocmai în spatele lui o observație despre stăpîna casei. Unrat se repezise șuierînd printre dinți și pufăind ; respinsese orice explicație, iar la capătul unei trînte aprige, îl dăduse pe ușă afară pe acest bărbat înalt și voinic. Nenorocitul rămăsese exclus pentru totdeauna. Și totuși fusese unul dintre cei care jucau sume mari la cărți, iar ceea ce spusese despre artista Fröhlich era, negreșit, lucrul cel mai inofensiv ce se putea spune despre ea. Oamenii știau deci la ce să se aștepte din partea lui Unrat îndată ce era vorba de artista Fröhlich, și se fereau.

Cît pentru rest, toate puteau fi date peste cap ; Unrat era de acord. Își freca mîinile cînd nu el, ci altcineva, făcea să sară banca, în timp ce fețe consternate, obosite de lăcomie, nădușite și buimăcite se mișcau încoace și încolo, sau holbau încremenite ochii, își dădeau seama cu mulțumire de starea de beție a unuia, însoțea pe altul, complect decavat, cu urări pline de o ironie de nepătruns, rînjea în treacăt cînd undeva, cîte o pereche de îndrăgostiți era prinsă asupra faptului și avea momentele cele mai pline de vioiciune atunci cînd cineva apărea dezonorat. Un tînăr de familie bună trișă la joc. Unrat insistă ca să rămînă. Valuri de indignare se stîrniră, iar unii plecară protestînd. După două-trei seri, ei se întoarseră, și Unrat le propuse, surîzînd veninos, o partidă cu tînărul trișor.

Un alt caz luă o întorsătură și mai dramatică. Unui jucător îi dispăruse un pachet de bancnote pe care-l așezase în fața sa. Începu să țipe, ceru să se încuie ușile și să fie cercetați toți cei de față. Ceilalți se împotriviră, se înjurară reciproc, îl amenințară cu bătaia pe păgubaș și bănuiră în răstimp de cinci minute pe fiecare, fără excepție. Vocea lui Unrat pătrunse, nu se știe cum, ca din mormînt, prin tot zgomotul. Declară că vrea să-i indice el pe aceia care urmau să fie căutați în buzunare.

şi întrebă dacă lumea era dispusă să-l asculte. Oaspeţii erau curioşi să afle, se simţeau îndemnaţi să pară mai presus de orice bănuială şi strigară : Da ! Atunci Unrat, împingîndu-şi gîtul înainte şi înapoi, rosti numele locotenentului Gierschke, al elevului Kieselak şi al consulului Breetpoot.

— Breetpoot ? Breetpoot ?

— Da, Breetpoot.

Unrat îşi menţinea hotărîrea, fără să spună mai mult despre ceea ce ştia... Şi Gierschke, un ofiţer ? „N-are a face", afirmă Unrat. Iar locotenentului, care se împotrivea furios propunerii, îi spuse să reflecteze :

— Mulţimea e împotriva dumitale şi te va dezarma. Vrei să-ţi ia odată cu sabia şi onoarea, şi să nu mai posezi nimic altceva decît un pistol, cu ajutorul căruia, de bună seamă, doară, îţi vei lua viaţa ? Negreşit, vezi bine, e mai plăcut să te laşi percheziţionat.

Pus în faţa acestei alegeri, Gierschke capitulă. Unrat nu avea nici cea mai mică bănuială împotriva lui : voise numai să-l supună, să tăvălească trufia lui în noroi. De altfel, tocmai în clipa aceea Kieselak fu prins pe cînd încerca să arunce pachetul de bancnote afară, prin fereastră. Consulul Breetpoot ceru numaidecît, răspicat, socoteală lui Unrat. Dar Unrat, apropiindu-se de Breetpoot, îi rosti în obraz, fără ca nimeni altul să poată auzi, un nume, un singur nume — şi Breetpoot se potoli. Veni din nou chiar de a doua zi şi jucă neîncetat. Von Gierschke lăsă să treacă o săptămînă. Kieselak mai apăru o singură dată şi pierdu o sumă oarecare. După aceea, bunica lui se prezentă la autoritatea fiscală, unde Kieselak ocupa un post neînsemnat, şi se plînse că nepotul ei o jefuise. În sfîrşit, se găsise un pretext pentru concedierea lui ; căci nimeni nu îndrăznise să facă acest lucru numai pentru un simplu scandal petrecut la jocul de noroc. Elevul Kieselak se ducea astfel la fund. Pentru Unrat faptul acesta însemnă o sărbătoare pe care o gustă din plin.

Păstra, în voluptatea lui, o indiferenţă perfidă. În vălmăşagul celor ce se luau la întrecere în goana spre faliment, spre dezonorare şi spre spînzurătoare, Unrat, neclintit şi cu genunchii îndoiţi, părea un dascăl bătrîn a cărui clasă a căzut într-o sălbatică turbulenţă şi care, de după sticlele ochelarilor săi, ţine minte toate numele

celor răzvrătiți pentru a le strica, mai tîrziu, certificatele. Ei îndrăzniră să se opună puterii stăpînitorului ; acum, lăsați de capul lor, n-aveau decît să-și rupă unii altora coastele și să-și succească gîtul. Tiranul dăduse, în sfîrșit, naștere anarhistului.

Părea mîndru de noua lui stare și avea o predilecție pentru propriul său obraz în actualele lui culori tinerești. De douăzeci de ori pe seară scotea o oglindă de buzunar înserată într-o cutiuță cu inscripția „bellet".

Deseori, în timpul larmei, strălucirii și primejdiilor nocturne, el își amintea de unele nopți din trecut. Fusese luat peste picior la „Café Central" și se furișase spre casă. De după vreun colț întunecat i se zvîrlise în obraz porecla așa cum ai arunca un pumn de murdării... Într-una din nopți, dorise ceva din partea oamenilor. Le ceruse să-i spună cine e artista Fröhlich, unde putea fi găsită și — lucrul acesta era de cea mai mare însemnătate — cum ar putea să împiedice ca trei elevi și în deosebi cel mai păcătos din ei, Lohmann, să aibă parte de ea. Nimeni nu-i dăduse răspunsul. Nu întîlnise altceva decît rînjete obraznice și capete de pe care nimeni nu-și scotea pălăria. Fusese nevoit să facă salturi dezordonate printre cărucioarele copiilor care coborau panta repede a unei „gropi" și-i împuiau urechile, strigîndu-i porecla cu vocile lor subțiri. Strecurîndu-se prin fața prăvăliilor iluminate, el nu mai adresase nici unui răzvrătit cuvîntul ; se furișase de-a lungul caselor — casele a cincizeci de mii de elevi în plină răscoală — cu o senzație de încordare în creștetul capului, pentru că în orice clipă, ca o căldare de lături, numele lui putea țîșni din vreo fereastră ! Ca să scape de această urmărire și batjocură care îi distrugea nervii, el se refugiase la capătul străzii celei mai liniștite, departe, tocmai jos, la azilul domnișoarelor bătrîne, și lăsase liliecii să dea tîrcoale pălăriei sale, așteptînd și aci, chiar și aci, să audă strigîndu-i-se numele

Numele lui ! Acum și-l dădea el singur, și-l așeza pe creștet ca o cunună de lauri. Bătea pe umeri pe cîte un oaspe jefuit de ultimul ban și spunea :

— Da, da, sînt o adevărată scîrnăvie.

Nopțile lui ! Așa arătau ele acum. Casa lui era cea mai luminată, i se dădea cea mai mare importanță ; era casa

în care se împlineau cele mai multe destine. Cîtă teamă, cît nesaţ, cîtă supunere, cîtă fanatică furie de autodistrugere clocoteau în jurul lui! Toate aceste jertfe se aprindeau pentru el! Toţi se înghesuiau să i le aducă, ba chiar să se jertfească, arzînd ei înşişi pentru el. Ceea ce îi mîna încoace era golul din creierul lor, nerozia celor lipsiţi de cultura umanistă, curiozitatea lor prostească, lascivitatea lor ascunsă, fără dibăcie, sub o mască de moralitate, lăcomia lor de bani, poftele lor trupeşti, vanitatea lor şi pe lîngă acestea, sute de interese întreţesute. Nu erau oare tocmai creditorii lui Unrat acei care îşi tîrau aci rudele, prietenii, clienţii, din dorinţa de a procura bani datornicului lor? Nu erau oare tocmai femeile măritate avide de pradă, care îşi trimeteau bărbaţii pentru a-şi apuca partea din banii care se vînturau aci? Altele veneau ele însele. Sub măştile din timpul carnavalului pare să se aflat femei cumsecade. Se observaseră feţe bănuitoare de bărbaţi care îşi căutau soţiile. Fetele mari vorbeau în şoaptă acasă despre plecarea, la o oră tîrzie, a mamei lor „la casa din faţa porţii oraşului". Ciripeau cu jumătate de glas fragmente din cîntecele artistei Fröhlich. Cîntecele străbăteau pe ascuns oraşul. Misteriosul joc de gajuri, la care perechile se culcau pe jos sub o cuvertură, îşi făcu drum în mijlocul familiilor; el se juca în serile în care fetele de măritat invitau în casă dansatori tineri, în timp ce se vorbea, cu rîsete înfundate, despre „casa din faţa porţii".

Înainte de începutul verii, trei femei din societatea bună şi două fete tinere se retraseră brusc pentru o şedere la ţară, considerată cam timpurie. Se produseră trei noi falimente. Negustorul de ţigări din piaţă, Meyer, emise polite false şi se spînzură. Despre consulul Breetpoot se şopteau diferite lucruri...

Şi această nimicire morală a unui oraş, pe care nimeni n-o putea opri, pentru că prea mulţi erau amestecaţi într-însa, era săvîrşită de Unrat, şi spre triumful lui. Patimii care-l scutura în taină — acestei patimi din care trupul lui uscăţiv nu lăsa să apară decît ici şi colo o sticlire verzuie a ochilor, plină de venin, un rînjet palid — i se supunea, i se robea un întreg oraş. Era puternic; putea fi fericit.

CAPITOLUL AL ŞAPTESPREZECELEA

S-AR FI SIMŢIT FERICIT DACĂ AR fi fost şi mai puternic ; dacă, într-o criză a destinului său, destin care nu era altul decît de a urî omenirea, el nu ar fi căzut pradă artistei Fröhlich. Ea era reversul patimii lui ; ea trebuia să primească totul, în măsura în care ceilalţi pierdeau totul. Era cu atît mai vrednică de a fi îngrijită, cu cît toţi ceilalţi meritau să fie zdrobiţi. Instinctul de dragoste al mizantropului, peste măsură de aprins, se concentrase asupra ei. Şi asta era prost pentru Unrat, şi-o spunea el însuşi. Îşi spunea că artista Fröhlich n-ar fi trebuit să fie altceva decît o unealtă pentru a-i prinde pe elevi şi a-i băga la apă. În loc de aceasta, ea stătea acum alături de Unrat însuşi, curată şi inaccesibilă în faţa omenirii, iar el era silit s-o iubească şi să sufere din pricina iubirii lui care se împotrivea să-i slujească ura. Dragostea lui Unrat era închinată ocrotirii artistei Fröhlich şi pentru ea umbla după pradă ; era o

dragoste cu totul virilă. Totuşi, în cele din urmă, chiar şi această dragoste trebuia să-l epuizeze...

Uneori cînd artista se întorcea acasă, se întîmpla ca Unrat să se ascundă şi să nu reapară pînă seara. Se tocmea atunci cu el prin uşă, folosind glăsciorul ei subţire, niţeluş compătimitor. El însă nu voia nici măcar să mănînce. Pretindea că are de făcut vreo lucrare ştiinţifică. Ea îl prevenea prietenește că o să cadă bolnav şi se hotăra, cu un oftat, să lase să-i treacă şi criza asta. Se vede treaba că el iar îi umblase prin dulapul cu rochii şi-i scotocise rufele murdare. Poate că citise azi de dimineaţă bileţelul. Îl apuca deodată nebunia; nu mai era în stare s-o privească atunci cînd se întorcea acasă cu hainele de pe ea mototolite ; se învîrtea ruşinat prin toate colţurile şi se făcea nevăzut. Era într-adevăr de speriat. Dar la urma urmei, ea nu putea să ia lucrurile chiar în serios, cu totul în serios. Doar şi ea însăşi juca prea multe roluri. În primul rînd juca pe femeia măritată : îi era cu neputinţă să privească lucrurile altfel decît ca un joc. Cînd îi trimisese bătrînului ei Unrat, atunci în mijlocul străzii, pe Mimi a ei — da, atunci simţise în adevăr ceva, fusese ceva frumos. Dar acum, toată acea comedie cu bărbaţii, toată fandoseala pînă să ajungă la adică, mormanul de minciuni neîncetate şi grija ca nu cumva să-i scape vreo vorbă în faţa lui Unrat, care totuşi ştia prea bine cum stăteau lucrurile ! Îi era de-a dreptul recunoscătoare că juca şi el comedia şi făcea atîta caz de micile ei escapade zilnice. Asta mai aducea puţină viaţă în casă ! Curios că el nu izbutea să se deprindă. Şi totuşi în fond, el ţinea mai mult la toate astea decît ea însăşi. Uneori se purta ca ieşit din minţi şi voia, dintr-o zi pe alta, să distrugă pe cutare sau cutare. Nu mai era în stare să rabde. „Ţi-l recomand pe elevul Vermöhlen. Aruncă-ţi, fireşte, doară, privirea asupra elevului Vermöhlen". Ce însemna asta, mă rog ? Mai era nevoie oare după aceea să-l întrebe, să-i ceară încuviinţarea ? Dar atunci cînd ţinea atît de mult ca dînsa să ajungă la capăt cu consulul Breetpoot ?

Artista Fröhlich ridica din umeri.

Unrat, pe care ea nu-l înţelegea, era cuprins spasmodic de adevărate accese copleşitoare de pasiune. Dragostea lui, pe care trebuia să şi-o rănească zilnic spre a-şi ali-

menta ura, atît de această ură, o făcea să fiarbă tot mai turbat. Ura şi dragostea se zăpăceau, se înteţeau reciproc, îşi dădea una alteia forme înfiorătoare. Unrat avea vedenia înfrigurată a unei omeniri stoarse, cerşind iertare : a acestui oraş, care se prăbuşea şi zăcea pustiit ; a unui morman de aur şi sînge, care se topea parcă în cenuşiul sfîrşitului de lume.

Alteori, era năpădit de halucinaţii în care artista Fröhlich îi apărea iubită de alţii. Imaginile îmbrăţişărilor străine îl sufocau ; în toate aceste îmbrăţişări îi apărea chipul lui Lohmann ! Tot ce era mai infam, mai demn de ură din cîte i se putea întîmpla lui Unrat era pentru totdeauna condensat în trăsăturile lui Lohmann — acest elev care nu putea fi „prins" în nici un chip şi care nici nu mai era în oraş.

După astfel de stări de neputincioasă amărăciune, îl copleşea mila de sine însuşi şi de artista Fröhlich. O vestea pe un ton mîngîietor că nu mai e mult, că aveau să se retragă, să părăsească oraşul şi să se bucure de „ceea ce pe bună dreptate oamenii au fost siliţi să-ţi cedeze".

— La cît crezi oare că se ridică asta ? întrebă ea, respingîndu-i propunerea. Tu nu ţii minte decît ceea ce primim. Dar ceea ce ne iau iarăşi înapoi nu e puţin lucru. Ne-au scos mobila la licitaţie, nu-i aşa ? Crezi oare că pentru cea pe care am luat-o acum am plătit măcar o singură rată ? Te păcăleşti singur dacă crezi asta. Din tot ce e aici nu e a noastră decît perna asta de pe canapea şi rama prăpăditului ăstuia de tablou. Nimic altceva.

Era într-o dispoziţie necruţătoare, obosită peste măsură de vînătoarea neîncetată după bărbaţi ; pierduse din vedere tocmai latura distractivă a vieţii pe care o ducea şi se răzbuna pe acela care-i stătea la îndemînă. Unrat atribui o teribilă însemnătate cuvintelor ei.

— Este datoria mea să mă îngrijesc de bunăstarea ta. Nu am de gînd să mă arăt mai prejos de această îndatorire. Vor avea să ispăşească, nemernicii ! adăugă el, şuierînd. Ea nici nu auzea ; se plimba iritată prin odaie şi-şi frîngea mîinile.

— Nu-ţi închipui, sper, că duc această viaţă tîmpită de dragul tău şi ca să te ajut să-ţi dobori pe muţunachii tăi. Nu, dacă n-ar fi Mimi, dar pentru Mimi sînt datoare să cîştig, pentru ca ea să ajungă altceva decît mine. O, Doamne...

Aduse apoi fetiţa, în cămăşuţa ei albă de noapte, după care urmă o criză de plîns. Unrat stătea cu capul plecat şi-şi lăsa braţele să atîrne. Fu nevoit să iasă ; artista Fröhlich se culcă. Dar la ora sosirii oaspeţilor, fu iarăşi la înălţime, împăcîndu-l şi pe Unrat. Era blîndă şi prietenoasă, îi şoptea deseori, deoparte, cîte ceva confidenţial, în aşa fel în cît toţi să vadă că el rămînea pentru ea persoana principală. Îşi bătea joc împreună cu el tocmai de domnii cu care el ar fi putut s-o bănuiască ; îl amăgea, căutînd să-i dea impresia că nimic serios nu s-a petrecut vreodată. Ba, în asemenea momente, el nu era departe de iluzia că recoltase toate succesele sale fără a fi dat nimic în schimb. De fapt, nu credea aceasta ; dar căuta să se convingă că nimic nu-l împiedica s-o creadă, căci nu exista vreo dovadă contrarie. Atît de aducătoare de mulţumire era reacţia după chinurile lui anterioare.

Într-o zi senină de primăvară, prima zi senină după multe crize sufleteşti. Unrat şi artista Fröhlch plecară împreună să se plimbe în oraş. Unrat îşi liniştea tocmai conştiinţa cu ideea că la urma urmei tot erau aliaţi. Artista Fröhlich care, o dată cu întreruperea lecţiilor de elină, renunţase şi la ambiţia de a-l iubi pe Unrat, îşi trăgea respectul de sine şi buna dispoziţie din sentimentul ei sincer de prietenie pentru Unrat. De aceea, amîndoi se mărginiră să surîdă cînd domnul Dröge, negustorul de mărunţişuri din colţul străzii, deschise brusc uşa prăvăliei sale la trecerea lor, ameninţîndu-i cu pumnul şi strigîndu-le vorbe de ocară. Nici vînzătoarea de fructe nu putu să-şi păstreze liniştea văzîndu-i trecînd. Îl asmuţise chiar pe domnul Dröge să-şi îndrepte furtunul de apă asupra lui Unrat, cînd va trece. Asemenea incidente nu mai puteau fi evitate la nici o ieşire pe stradă a soţilor Unrat. Erau plini de datorii faţă de toată lumea, cu toate că aruncau cu banii în toate părţile, iar furnizorii care nu le acordaseră, ci le impuseseră creditul lor făceau cel mai mare scandal. Devenise o regulă ca artista Fröhlich

să primească de la Paris toalete achitate cu anticipație, în timp ce franzelușele consumate luna trecută la dejun nu erau încă plătite. Și totuși artista Fröhlich își închipuia că pune bani deoparte pentru fetița ei, iar Unrat, că jefuiește pe alții pentru artista Fröhlich. De cîte ori sosea — în zadar, ce e drept — portărelul, el trezea consternare, furie și tristețe. Cum de-ar fi putut să prevadă din nou sosirea lui ? De mult artista Fröhlich nu se mai descurca în facturi și polițe. Activitatea permanentă a lui Unrat tindea la ruinarea altora, iar nu la îngrijirea propriei sale prosperități. Dar dezastrul pe care-l pricinuiau în jur, în condițiile de viață ale altora, se reflecta și asupra situației lor. Înșelați și încolțiți, ei se strecurau escrocînd pe alții, nutrind mereu speranța nesigură într-un cîștig neînchipuit de mare la joc și în dispariția finală a tuturor creditorilor. Simțeau, negreșit, în taină, pămîntul fugindu-le de sub picioare și, în timp ce curentul îi ducea, mai căutau să provoace cît mai multe pagube.

În strada Siebenberg fură siliți să îndure o întîlnire cu negustorul de mobile care-i acuză că vînduseră o parte din mobilele neplătite încă, amenințîndu-i cu judecata. Unrat îl pofti cu un surîs veninos să vină la fața locului, spre a se convinge. Artista Fröhlich spuse :

— Nu-ți mai face speranțe zadarnice. Atît de deștepți sîntem și noi ca să ne dăm seama că nu ai obține nimic pe calea asta.

În clipa aceea se auzi lîngă ea un zdrăngănit de sabie. Se uită într-acolo, dar își întoarse repede privirea. Cineva spuse cu voce răgușită :

— Ei, drăcia dracului !

Apoi o alta, surprinsă dar calmă :

— Ia te uită !

Artista Fröhlich nu mai auzea cuvintele negustorului de mobile. După o clipă îl părăsi. Își urmă drumul ușor ametită. Abia în fața cofetăriei Mumm, îl observă pe Unrat care nu scotea un cuvînt. Simți un fel de mustrare de conștiință și începu să vorbească pe un ton inocent în dorința de a-l împăca din nou după ce tocmai zăriseră amîndoi pe oamenii aceia. Unrat deveni și el deodată cordial și, plin de vioiciune, o pofti să intre în cofetărie. În timp ce el făcea comanda, ea și intră în salonul înveci-

nat. Se auzi atunci o bătaie în geam. Artista se feri să privească într-acolo ; era sigură că-i va zări din nou pe Ertzum şi pe Lohmann.

Nici seara Unrat nu se liniştise încă. Se strecură grăbit printre oaspeţi, făcea reflecţii de o ironie seacă şi sălbatică, repetînd : „Sînt o adevărată scîrnăvie“, şi explică :

— Din tot ce e aci, nu-mi aparţine, firește, vezi numai, decît o pernă de canapea şi rama tabloului de acolo.

Cînd artista Fröhlich se duse în camera de culcare, el o urmă şi-i anunţă :

— Elevul Breetpoot va ajunge, în sfîrşit, într-un viitor apropiat să promoveze clasa.

— Ruinat ? întrebă ea. Dar cum se poate, Scîrnăvică ? E doldora de bancnote de cîte o mie de mărci.

— O fi cum spui. Trebuie însă adîncită cu cea mai mare stăruinţă întrebarea : De unde vin bancnotele ?

— Ei ?

Se apropie de ea cu un surîs şters ; părea să tremure.

— Am aflat ; am mituit pe casierul lui. Sînt banii minorului von Ertzum, bani pe care tutorele îi sustrage.

Şi, văzînd-o pe artista Fröhlich încremenită de mirare, adăugă :

— Nu-i aşa ? În condiţiile astea merită să trăieşti. Iată-l deci pe al doilea din cei trei. Elevul Kieselack zace zdrobit la pămînt. Elevul von Ertzum se va prăbuşi îndată şi el cu mare zgomot. N-a rămas decît al treilea.

Ea nu fu în stare să-i rabde privirea.

— Dar de cine vorbeşti ? întrebă ea încordată.

— Al treilea e unul care mai rămîne să fie prins. Trebuie, şi va fi prins.

— Cum aşa ? făcu ea şi ridică o privire nesigură. Apoi, deodată, pe un ton provocător : Cred că e acela pe care nu poţi să-l suferi şi la care nu vrei să mă uit nici chiar cînd trece pe stradă. Nici asta chiar n-o admiţi.

Unrat lăsă capul în jos ; se lupta cu respiraţia.

— Deşi nu am de gînd... continuă el cu glas înăbuşit. Şi totuşi, acest elev trebuie prins. E unul care a rămas să fie prins.

Ea dădu din umeri

— Dar ce te uiți așa ? Cred că ai febră. Scîrnăvică, ascultă ce-ți spun, culcă-te și asudă bine. Îți trimit un ceai de mușețel. Enervarea asta fără sens te poate îmbolnăvi și ce ne facem atunci ? Mă auzi ?... Zău, mi-e teamă că se întîmplă o nenorocire.

Unrat nu auzi. Spuse :

— Dar nu tu, nu tu trebuie să-l prinzi !

Rosti aceasta cu o înfricoșătoare implorare în glas, pe care ea nu o cunoscuse pînă atunci, care o atîța, înfiorînd-o, care o înspăimînta, trezindu-i așteptări plăcute, ca o bătaie sălbatică la ușa camerei ei, în puterea nopții.

CAPITOLUL
AL ŞAPTESPREZECELEA

ARTISTA FRÖHLICH CHIBZUI ÎNdelung, a doua zi dimineaţa, la ce ar putea să cumpere din oraş şi, îndată ce se hotărî, porni de acasă. Se privea cu coada ochiului în toate vitrinele, oglindindu-şi chipul ; zăbovise două ore şi jumătate ca să-şi facă toaleta. În bătaia pulsului ei era puţin din febra aşteptării. La începutul străzii Sienbenberg, în faţa librăriei Redlien, se opri — niciodată nu se oprise încă în faţa librăriei — se aplecă înspre cărţile din vitrină şi simţi în ceafă un fior de spaimă, ca şi cum cineva era gata s-o apuce în clipa aceea. Auzi atunci în spatele ei :

— Ce plăcere să vă revăd, doamnă !

Ea întoarse capul cu o mişcare voit molcomă, plină de graţie.

— A, domnul Lohmann ! Te-ai întors pe la noi ?

— Dacă nu pricinuiesc, prin aceasta, nemulţumirea dumneavoastră, stimată doamnă...

— Nicidecum. Dar unde ți-ai lăsat prietenul ?

— Vorbiți de contele Ertzum ? El, el are drumurile lui proprii... Dar nu vreți să facem cîțiva pași împreună, doamnă ?

— Așa ? Și ce face deobicei prietenul dumitale ?

— Servește sub drapel ca elev-ofițer, doamnă. Pentru moment se află aci, în concediu.

— Nu mai spune ! E tot atît de drăguț ca înainte ?

Se mira că Lohmann nu-și pierde cumpătul, deși ea nu se interesa mereu decît de prietenul lui. Avea chiar impresia că-și bate joc de ea. Impresia aceasta, Lohmann — numai el și nimeni altul — i-o făcuse de cele mai multe ori și pe vremuri, la „Îngerul albastru"... Ea se înfierbîntase toată. Lohmann o invită să intre cu el în cofetărie. Îi răspunse înciudată :

— N-ai decît să te duci singur. Eu am treabă.

— Stăm cam demult timp la acest colț de stradă pentru ochii ageri ai provincialilor, doamnă.

Deschise ușa în fața ei. Ea suspină și, cu rochia ușor foșnind, intră în cofetărie. În trecerea spre încăperea din fund, Lohmann rămase cîțiva pași în urma ei și se miră încă o dată cît de frumos ieșea în evidență talia ei înaltă, ce bine era coafată, cu ce siguranță de cucoană își lăsa fusta să atîrne, cît se schimbase între timp. Apoi comandă ciocolată.

— Ați devenit între timp o personalitate cunoscută aci.

— Se poate, spuse ea și schimbă vorba: Dar dumneata? Ce ai făcut în fond ? Unde ai fost ?

O informă bucuros. Urmase cîtva timp școala comercială la Bruxelles, iar apoi lucrase în Anglia ca practicant voluntar la un om de afaceri, prieten al tatălui său.

— Ai petrecut desigur, de minune ! observă ea.

— Nu. Nu e genul meu spuse el pe un ton sec, ba chiar dispreţuitor, încreţindu-şi, actoriceşte, faţa, în felul lui bine cunoscut.

Ea îl privea dintr-o parte, cu o atenție plină de sfiiciune. Era îmbrăcat în negru de sus pînă jos și-și păstrase pe cap pălăria rotundă, neagră. Fața lui devenise puțin mai gălbuie, iar trăsăturile mai pronunțate ; era proaspăt ras și privea de sub pleoapele întunecate, de o stranie formă triunghiulară, pe jumătate închise, într-o direcție

unde nu se petrecea nimic. Voia să-l silească să se uite la dînsa. Mai ţinea să verifice dacă mai purta chica de altădată.

— De ce nu-ţi scoţi pălăria ? întrebă ea.

— Aveţi dreptate, doamnă, făcu el şi se supuse. Da, părul lui se ridica şi acum în sus ca un vîrtej şi recădea pe frunte într-o şuviţă. Îşi întoarse, însfîrşit, spre ea privirea.

— La „Îngerul albastru" nu puneaţi încă atîta preţ pe forme, doamnă. Cum se schimbă oamenii ! Cum ne schimbăm cu toţii ! Şi asta în răstimpul ridicol de numai doi ani.

Stătea cu capul întors şi se gîndea atît de vizibil la altceva, încît ea nu îndrăzni să-i mai spună nimic, cu toate că reflecţia lui o iritase puţin. Dar poate că nici nu o vizase pe ea ! Poate că i se păruse numai.

Lohmann făcuse aluzie la doamna Dora Breetpoot şi la faptul că o regăsise atît de schimbată, atît de deosebită de chipul pe care-l purta în inima lui. O iubise ca pe o doamnă de înaltă distincţie. Fusese femeia cea mai remarcabilă a oraşului. Odată, făcuse în Elveţia, cunoştinţa unei ducese engleze, şi de pe urma acestei întîlniri se alesese şi ea cu un fel de nimb deosebit. De fapt, în oraş, ţinea locul ducesei. Că nobilimea engleză e prima în lume, nimeni nu avea dreptul să pună la îndoială acest lucru aci. Mai tîrziu, într-o călătorie în sudul Germaniei, un căpitan de cavalerie, din Praga, îi făcuse curte ; pe vremea aceea aristocraţia austriacă era egală în rang cu cea engleză. Era uimitor cum de se lăsase Lohmann impresionat de toate aceste amănunte luînd parte încrezător, la acest joc, cu atît mai uimitor, cu cît totul nu se petrecuse decît abia cu doi ani mai înainte. Acum, se întorcea în acest oraş, care se dezumflase ca şi cum ar fi fost de cauciuc. Casa Breetpoort scăzuse la jumătate — iar înăuntru locuia o neînsemnată cucoană din provincie. Întru nimic mai mult decît o simplă provincială. Tot mai avea, negreşit, profilul de medalie al unei creole dar, vai, ce expresii provinciale ieşeau din gura medaliei ! Umbla îmbrăcată încă după moda din anul trecut şi nici aceea înţeleasă cum trebuie. Mai mult încă, avea veleităţi artistice care dădeau greş. Şi

preţiozitatea cu care îl primise pe cel întors de pe meleaguri îndepărtate, ca şi cum el ar fi avut sarcina să-i aducă salutări ! Şi pretenţiile ei iritante că oraşul acesta nu e potrivit pentru ea ! Cum de nu-l iritaseră înainte toate acestea ? Pe atunci, ce e drept, ea abia îi adresase un cuvînt, abia îl luase în seamă. Fusese doar un elev. Acum era un domn. Ea cocheta cu el, căuta să-l lege de „cercul" din jurul măruntei ei persoane... Îl făcuse să soarbă, pînă la fund, cupa amărăciunilor. Se gîndea la puşca cea veche, care, pe atunci, stătea veşnic pregătită, pregătită cu toată seriozitatea pentru cazul că ar fi fost descoperit. Mai simţea şi astăzi o mîndrie oarecum melancolică amintindu-şi de pasiunea de adolescent care durase pînă în pragul anilor săi de maturitate, înfruntînd ruşinea, ridicolul, ba chiar şi puţină scîrbă. Dragostea lui durase în ciuda existenţei lui Knust, a lui von Gierschke şi a altora. În ciuda numeroşilor copii pe care-i zămislise femeia iubită. Cu cîtă pasiune sărutase uşa casei ei în noaptea în care aflase de ultima ei facere ! Asta mai însemnase ceva ; recunoştea că pe vremea aceea fusese nemăsurat mai bun, nemăsurat mai bogat. (Cum de se socotise obosit pe atunci ? Acum era obosit.) Tot ce avusese mai bun de dăruit în viaţa lui mersese către femeia aceea fără ca ea să bănuiască. Acum, cînd era golit de toate, ea căuta să-l cîştige... Lohmann iubea lucrurile mai ales de dragul ecoului pe care îl deşteaptă, iubea dragostea femeilor numai de dragul amarei singurătăţi care urma după ea, preţuia norocul cel mult de dragul acelui dor chinuitor pe care îl lasă în urma lui. Această mică snobă, care i se înfăţişa acum în plină lumină îi părea greu de suportat, căci îi altera duioasa amintire a simţămintelor de odinioară. Toate îl supărau la ea chiar şi semnele de decădere care ieşeau la iveală în salonul ei deşi nu încă şi la ea însăşi. Ştia de situaţia rea a lui Breetpoot. Ce nemărginită tandreţe i-ar fi atras ei odinioară, din partea lui, această constatare. Acum vedea numai cum eforturile ei de a se arăta graţioasă contrastau pretenţios cu lipsurile care o năpădeau din toate părţile şi să ruşina dinainte pentru ea din cauza îngîmfării cam lipsite de demnitate, cu care avea să-şi conteste sărăcia. Se simţea jignit cînd o privea, jignit şi

umilit cînd își dădea seama de comportarea ei. În ce stare te aduce viața ! El se scufundase. Se scufundase și ea. Cînd plecă, simți cu înfricoșătoare precizie fuga unor ani din viață, simți cum se închidea ușa în urma unei iubiri care însemnase o tinerețe întreagă.

Acestea i se întîmplaseră în dimineața sosirii lui. Îndată după aceea se întîlni cu Ertzum și amîndoi dădură peste soții Unrat. În acest spațiu restrîns, lucrul nu putea întîrzia mult. Oricît de scurtă era vremea de cînd Lohmann sosise în oraș, el auzise totuși vorbindu-se despre ei, iar isprăvile bătrînului Unrat stîrniseră interesul său de amator de ciudățenii omenești. Constată că Unrat împlinise tot ceea ce firea lui putea prevesti cu doi înainte, ba chiar mai mult. Dar și mai grandioasă îi apăru evoluția artistei Fröhlich. De la cîntăreața de șantan de la „Îngerul albastru", la demimondena în stil mare ! Căci la urma urmei, așa apărea la prima vedere. Doar cînd te uitai mai bine răzbeau la suprafață trăsăturile mic-burgheze. Dar orișicît, nu era puțin lucru ceea ce se realizase aci. Și unde mai pui numeroasele pălării care salutau pe soții Unrat cînd treceau ! Și toate acele priviri umilite și pofticioase, oriunde artista Fröhlich făcea să-și adie parfumul ! Între ea și publicul ei, orașul, se petrecuse de bună seamă un fel de păcăleală reciprocă. Ea își dăduse aere de frumusețe stăpînitoare, fusese tratată ca atare și apoi, la rîndul ei, ajunsese să creadă ea însăși ceea ce spunea despre ea cei care o înconjurau. În chip asemănător se petrecuseră probabil odinioară lucrurile cu Dora Breetpoot și cu pretențiile ei de eleganță mondenă.

Faptul că el se interesa acum de artista Fröhlich i se părea lui Lohmann de o înțepătoare ironie. Își putea aduce aminte de vremea cînd închinase versuri și uneia și alteia și cînd, răscolit de patima de a-și răzbuna suferința, dorise s-o întineze pe Dora Breetpoort, pe care o purta în suflet, propunîndu-și să dea mîngîierilor celeilalte femei gustul unui viciu sumbru. Viciu ? Acum cînd nu mai avea nici o iubire, nu mai înțelegea nici un viciu. Nici o amărăciune a inimii lui față de doamna Breetpoot. nu se întorcea spre folosul doamnei Unrat. Nimic nu va tresări în el cînd va trece împreună cu ea prin fața

casei Breetpoot. Conducea pur şi simplu o cocotă elegantă prin oraşul din care zeii pieriseră.

Pe Ertzum prefera să nu-l ia cu dînsul în această împrejurare. De îndată ce zărise femeiuşca, Ertzum începuse, fără noimă, să-şi zdrăngănească sabia. Ertzum era în stare să se lase iar stăpînit de un potop de sentimente. El trăia totdeauna în prezent, în timp ce, în cofetăria frecventată încă la această oră, Lohmann, şezînd lîngă artista Fröhlich, nu sorbea din paharul lui, care nu se mai golea, decît rămăşiţa tulbure a stărilor sufleteşti de odinioară.

— Să vă torn puţin coniac în ciocolată ? întrebă el. Să ştiţi că amestecul e minunat ! Apoi : Dar multe se mai povestesc despre dumneavoastră, doamnă !

— Cum aşa ? întrebă ea foarte atentă.

— Ei, se pare că dumneavoastră şi bătrînul nostru Unrat aţi zăpăcit tot oraşul şi provocaţi o groază de nenorociri.

— A, la asta te gîndeşti ? Ei da, facem ce putem. Oamenii se distrează la noi — deşi nu vreau să mă laud singură ca amfitrioană.

— Aşa se spune. De altminteri, nimeni nu e lămurit asupra motivelor reale ale comportării lui Unrat. Unii par să creadă că foloseşte jocul de cărţi pentru a-şi asigura existenţa. Eu sînt de altă părere. Noi doi, stimată doamnă, îl cunoaştem doar mai bine.

Artista Fröhlich tăcea încremenită.

— El e tipul tiranului care preferă să piară decît să se supună vreunei îngrădiri. E de ajuns o simplă vorbă de batjocură — vorbă care pătrunde prin perdelele de purpură ale patului său pînă şi în visele lui din timpul nopţii — ca să-i provoace pete vinete pe piele, de care nu se poate vindeca decît printr-o baie de sînge. Este născocitorul crimei de lesmaiestate : ar inventa-o el, dacă ar mai fi nevoie. Cu oricît de nebunească jertfire de sine s-ar arunca un om la picioarele lui, el totuşi l-ar urî ca pe un răzvrătit. Ura de oameni devine pentru el un chin mistuitor. Faptul că plămînii oamenilor din jurul lui aspiră şi expiră un aer pe care nu el îl potriveşte, îl umple de poftă de răzbunare, îi încordează nervii pînă la extrem. Nu mai lipseşte decît un impuls, o înlănţuire oare-

care de întîmplări potrivnice — un mormînt pristoric devastat și tot ce se leagă de acest fapt. Nu mai e nevoie decît de o supraexcitare a pornirilor și instinctelor sale — de către o femeie de pildă — și tiranul, căzînd pradă panicii, cheamă vulgul în palat, îl îndeamnă la omor și pîrjol, proclamă anarhia !

Artista Fröhlich stătea cu gura căscată, fapt care-l umplea de mulțumire pe Lohmann. Cu asemenea femei vorbea totdeauna în așa chip, încît nu le rămînea decît să caște gura. De altminteri, el zîmbea sceptic. Socotea în descrierea lui, că nu face decît să ducă pînă la extrem analiza unei posibilități abstracte. Nu voia, în fond, să-l definească pe bătrînul, ridicolul Unrat. Căci îl vedea încă prea mult, din perspectiva lui de fost școlar, așezat în bancă, mai jos decît catedra. Îi venea prea greu să-și închipuie ca perfect adevărate enormitățile petrecute cu acela care îi dictase atîtea nerozii despre Fecioara din Orléans.

— Am cea mai mare simpatie pentru soțul dumneavoastră, adăugă Lohmann cu un surîs, punînd vîrf prin aceasta uluirii artistei Fröhlich. Despre căsnicia dumneavoastră nu am auzit, în adevăr, decît laude, mai spuse el după aceea.

— Ei da, trebuie să știi că sîntem instalați de minune. Și de altminteri... Ambiția o învioră : ...nu cruțăm nimic pentru oaspeții noștri. Uneori, oamenii nu mai știu ce năzbîtii să facă. Ai avea de ce să rîzi. Ah, dacă ai veni dumneata, aș cînta în cinstea dumitale *Maimuța*, pe care de obicei n-o cînt pentru că tot e puțintel cam nepotrivită.

— Sînteți irezistibilă, doamnă.

— Vrei poate iarăși să mă iei peste picior ?

— Mă supraestimați. Mi-a trecut pofta de glumă cînd v-am revăzut. Trebuie să știți, doamnă, că sînteți singura ființă care merită atenție în orașul acesta.

— Ei și ? făcu ea mulțumită, dar fără să se mire.

— De n-ar fi decît toaleta dumneavoastră. Rochia de postav de culoarea rezedei este bineînțeles, cu totul la înălțime. Ați ales cu drept cuvînt pentru ea pălăria neagră. Dacă pot să-mi îngădui o singură obiecțiune : etola de point-lace nu mai e la modă anul acesta.

— Nu mai spune !

Ea își apropie scaunul.

— Ești sigur de asta ? Atunci, scîrba tot m-a păcălit cu ea. Noroc că nu am plătit-o.

Adaose însă repede, roșind :

— Din partea mea am s-o și plătesc. Dar ca s-o port, nici gînd. Am pus-o azi pentru ultima dată, poți fi sigur de asta.

Era fericită să-i dea dreptate, să i se poată supune. Copetența lui în privința soților Unrat îi sporea nemăsurat respectul pentru el. Și unde mai pui că se pricepea și la modă. Vorbea din nou atît de distins :

— Mă gîndesc ce ați devenit dumneavoastră, scumpă doamnă, pentru acești provinciali ! O stăpînitoare peste vieți și averi, o adorată ființă funestă, o Semiramidă, însfîrșit, mai știu eu ce, pentru care toată lumea, prinsă în vîrtej, se aruncă nepoftită în prăpastie, nu-i așa ?

Și cum, în chip vădit, ea întîrzia prea mult să înțeleagă :

— Vreau să zic că bărbații nu așteaptă să fie rugați, iar dumneavoastră, doamnă, aveți de la ei, de la toți fără excepție, dacă nu mă-nșel, mai mult decît vă face trebuință.

— Aici exagerezi. Am noroc în această privință și că bărbații mă iubesc destul de mult, hai să zicem...

(Bău întîi puțin ; asta trebuia să i-o spună.)

— Dar așa cum îți închipui dumneata că o iau razna... Aici te-nșeli — și îl privi drept în ochi — nu toți au norocul să poată sta singuri cu mine la o ciocolată.

— Dar eu îl am ? Atunci poate a venit și rîndul meu ?

Își înălță capul și-și încreți fața. Ea, încurcată, nu mai putea privi decît pleoapele lui lăsate în jos.

— Dar — urmă el — dacă-mi aduc bine aminte, trebuia să fiu ultimul la dumnevoastră ? Nu mi-ați spus asta pe vremuri, de nu știu cîte ori, doamnă ? Așadar — și deschise ochii, privind-o cu obrăznicie — toți ceilalți au și fost lichidați ?

Ea nu era jignită ; se simțea numai chinuită.

— Fleacuri. Ai idei cu totul greșite. Oamenii trăncănesc. De pildă, despre mine și Breetpoot. Pretind că l-am stors, Dumnezeu știe cum. Acum se svonește că s-a atins și de banii lui Ertzum — păcatele mele.

Își dădu seama prea tîrziu de ceea ce spusese și privi ruşinată, în fundul ceștii.

— Ăsta e, în adevăr, lucrul cel mai grav, zise Lohmann, aspru și întunecat. Întoarse capul într-o parte și amîndoi tăcură.

În cele din urmă, artista Fröhlich rosti cu oarecare sfială :

— Doar nu e numai vina mea. De-ai ști cît a cerșit ! Ca un copil, te asigur. Caraghiosul bătrîn ! Nu mai are un dinte în gură. N-o să-ți vină să crezi, dar voia să fugă cu mine. Să fug cu diabeticul ăsta, nu, mulțumesc !

Lui Lohmann îi și părea rău că arătase indignare morală față de un spectacol atît de distractiv. De aceea spuse :

— Aș vrea într-adevăr să asist o dată la seratele dumneavoastră.

— Ești invitat ! zise ea repede și plină de bucurie. Vino odată, te aștept negreșit ! Dar acu trebuie să plec. Nu te ridica te rog. O, Doamne, am uitat !

(Se frămîntă, văitîndu-se și frîngîndu-și mîinile.)

— Nu se poate, căci Unrat a spus că sîntem destui acum și că nu vrea să mai primească pe alții. Ultima dată mi-a și făcut scandal. De aceea, mă-nțelegi...

— Pe deplin, doamnă.

— Ia te rog, nu fă îndată pe ofensatul. Asta nu-nseamnă că nu poți să vii la mine cînd nu e nimeni acolo. Să zicem astăzi la cinci. Dar acum am plecat.

Și ieși foșnind, cu toate semnele unei grabe extreme.

Lohmann nu-și dădea seama cum ajunsese pînă aci, cum se făcea că o dorea. Bănuia că era la mijloc atracția pe care o exercită pierzania. Tocmai pentru că prin această mică hetairă caraghioasă, cu cinismul ei blajin și tonul ei popular, Ertzum se găsea adus, de fapt, acum la doi pași de pierzare. Și Ertzum tot o mai iubea. Ertzum putea cel puțin să-și cumpere cu bani fericirea. Lohmann se ducea la ea absolut rece, fără nici o licărire de patimă. Se ducea în locul prietenului său, care o meritase prin lunga lui suferință. Acum doi ani, lucrul acesta ar fi fost cu neputință. Își amintea că atunci cînd Unrat, deși cu totul pierdut el însuși mai voia încă să-l izgonească de la școală, simțise milă față de el, o

milă sinceră, nicidecum răutăcioasă. Acum însă se ducea la soția lui Unrat. „Cum ne mai schimbă viața!“ își spuse încă o dată Lohmann cu melancolie și mîndrie.

Dinăuntrul locuinței îl întîmpină zgomot de ceartă. Fata din casă îi deschise stingherită ușa salonului. Lohmann zări în fața artistei Fröhlich, care era foarte agitată, un om nădușit, care ținea în mînă o hîrtie.

— Ce dorești dumneata? întrebă el. A, de asta e vorba. Ce sumă? Cincizeci de mărci? Și pentru asta, atîtea țipete?

— Ce să-i faci, domnule — răspunse creditorul — am mai venit de cincizeci de ori, o dată pentru fiecare marcă!

Lohmann îl plăti și-i dădu drumul.

— Doamnă, vă rog să nu-mi luați în nume de rău această încălcare, spuse el, de astădată mai puțin degajat. Se simțea într-o poziție falsă; ceea ce avea poate să primească acum devenea răsplata serviciului pe care îl făcuse.

Cel puțin era dator să nu se oprească atunci la cincizeci de mărci; vanitatea lui Lohmann se împotrivea la aceasta.

— De vreme ce am început să fiu îndrăzneț... doamnă, mi-ați fost descrisă, nu știu dacă pe bună dreptate, ca încurcată în penibile afaceri bănești.

Artista Fröhlich își încleșta nervoasă degetele și le desfăcea apoi din nou. Întorcea nehotărîtă capul în dreapta și în stînga, frecîndu-și gîtul de gulerul scrobit al rochiei ei de interior. Miile de pliețiseli ale existenței ei, neîncetat hărțuită de furnizori, curtezani și cămătari, îi treceau toate deodată prin minte; și acolo, în portofelul care i se întindea, era un teanc gros de bancnote de o mie de mărci.

— Cît? întrebă Lohmann liniștit și totuși precaut. Aș merge atît de departe pe cît mi-aș putea permite.

Ea nu se mai frămînta. Nu voia să fie cumpărată, și în nici un caz de Lohmann.

— Da de unde! Nu-i adevărat! spuse ea. N-am nevoie de nimic.

— Cu atît mai bine. Altfel, m-aș fi simțit măgulit, doamnă.

Se gîndi o clipă la Dora Breetpoot și la faptul că acum și ea avea nevoie de bani și, cine știe, ar putea fi cucerită cu bani... Pentru a mai lăsa artistei Fröhlich posibilitatea de alegere, puse portofelul deschis pe masă.

— Să stăm jos, în sfîrșit, spuse ea; și, schimbînd vorba, adăugă veselă : Dar ce pungă bine împănată ai ! (Și întrucît el păstra o tăcere rece :) Cum vei fi scăpînd de bîștarii ăștia ? Nu porți măcar inele la degete !

— Nici nu scap de ei niciodată. (Și explică, fără a se îngriji dacă ea înțelege :) Nu plătesc femeile, pentru că nu vreau să mă umilesc. De altfel, nu e voie. E la fel ca și cu operele de artă, pentru care aș da orice. Dar poți oare să le posezi ? Vezi cîte una într-o prăvălie și pleci visînd la ea. Te întorci poate, apoi, și-o cumperi. Dorința nu cere bani, împlinirea nu-i meritată.

Și-și întoarse privirea de la portofel. Totodată își traduse cuvintele în limbaj popular :

— Vreau să spun că încă de a doua zi sînt sătul de lucrul dorit.

Artista Fröhlich, plină de respect, și totodată puțin ironică în fața idolului ei, observă :

— Atunci nu cumperi pe semne altceva decît mîncare și băutură ?

— Puteți să-mi recomandați altceva ? Și, încrețindu-și fruntea, se uită deodată cu atîta obrăznicie în ochii ei, ca și cum ar fi vrut s-o întrebe : „Vrei poate să te cumpăr pe dumneata ?" Apoi, dînd din umeri ca un răspuns la ceea ce nu rostise : „Amorul trupesc e de-a dreptul respingător."

O puse într-o mare încurcătură. Cu oarecare timiditate încercă să găsească ceva comic în reflecția lui și exclamă :

— Nu mai spune !

— Trebuie să ne ridicăm deasupra noastră — hătări Lohmann — să devenim puri, măreți. Să călărim ca Parsifal. Îmi voi face probabil, serviciul militar la cavalerie și voi învăța totodată înalta școală. Cu excepția călăreților de circ, nu există în Germania nici o sută de oameni care să se priceapă în călăria de înaltă școală.

De astădată ea rîse fără înconjur.

— Păi atunci, devii chiar dumneata artist de circ, un fel de coleg îndepărtat al meu. Ce nostim !

Apoi, cu un oftat :

— Mai ţii minte „Îngerul albastru“ ? A fost totuşi lucrul cel mai bun.

Lohmann tresări.

— Se poate — spuse el pe gînduri — să fi fost lucrul cel mai bun. Toată epoca aceea...

— Pe atunci mai puteai să rîzi, nu trebuia încă să te răfuieşti cu toată banda. Cînd mă gîndesc cum am dansat împreună, iar pe urmă a venit Unrat, şi dumneata a trebuit să fugi pe fereastra cu perdeaua roşie. Ştii oare că mai e şi acum furios pe dumneata şi ar vrea să te facă pastramă ? spuse ea cu un rîs nervos.

Trăgea mereu cu urechea spre uşă, uitîndu-se totodată cu mustrare la Lohmann, pentru că lăsa totul în sarcina ei, atunci avea să facă singură treaba. Îşi pusese în gînd să nu renunţe la Lohmann, în primul rînd pentru că toţi îi erau îngăduiţi, numai el nu. Era un lucru de nesuferit. Apoi pentru că, datorită bănuielii lui Unrat şi urii sale sălbatice, o rămăşiţă de dorinţă îndîrjită mai rămăsese trează în ea din vremurile acelea fără complicaţii, de care îşi amintea acum suspinînd şi mai ales pentru că superioritatea solemnă a lui Lohmann şi distincţia lui exotică îi biciuiau dorinţa pînă la ameţeală. În sfîrşit, îl voia pentru că lucrul era primejdios, pentru că atmosfera din jurul ei era încărcată de catastrofe şi pentru că posibilitatea de a dezlănţui aceste catastrofe gîdila simţurile artistei Fröhlich.

— Şi ce versuri sentimentale făceai pe vremea aceea, spuse ea. Desigur că te-ai lăsat de asta. Mai ţii minte poezia dumitale despre lună plină, aia de-am cîntat-o odată, iar oamenii au rîs ca nişte imbecili ?

Se aplecă visătoare, pe rezemătoarea fotoliului ei şi, lipindu-şi de piept degetele mîinii drepte, intonă cu o voce subţire şi slabă :

„O, ceru-i înstelat şi luna plină.“

Ea cîntă toată strofa şi, gîndindu-se că acesta era singurul cîntec din lume care-i era interzis, avu tot timpul în faţa ochilor chipul lui Unrat. Era groaznic ; ţinea în

mînă cutiuța „bellet“ cu oglindă și era sulemenit în chip caraghios.

„Eu plîng și stelele rid pe bolta-naltă“.

Lohmann, căruia scena îi făcea o impresie penibilă, încercă s-o oprească. Ea ataca, însă, fără să se întrerupă strofa a doua :

„O, ceru-i înstelat“.

În clipa aceea ușa împinsă cu putere trosni și, cu un salt ca de pisică, Unrat apăru în cameră. Artista Fröhlich scoase un țipăt ascuțit și se repezi în colțul camerei, în spatele fotoliului lui Lohmann. Unrat gîfîia fără a scoate un cuvînt, și ea găsi că arată întocmai cum și-l închipuise pe cînd cînta. Avea aceeași privire oribilă ca în ajun. „De ce nu băuse el oare ceaiul de mușețel ?“ se întrebă ea în mijlocul spaimei ce o covîrșise.

Unrat socotea că totul s-a terminat. Toată opera lui de distrugere și de pedepsire rămînea zadarnică, de vreme ce la sfîrșitul ei Lohmann ședea, totuși, lîngă artista Fröhlich. O impusese privirilor întregii omeniri, se străduise ca tot ce smulgea celorlalți să devină al ei, iar în răstimp ea prefăcea în realitate vedeniile sale cele mai chinuitoare, vedeniile lui despre ea și Lohmann, în trăsăturile căruia se concentra tot ce era mai infam, tot ce era mai vrednic de ură. Ce mai rămînea ? Se isprăvise cu artista Fröhlich, deci și cu Unrat. Trebuia s-o condamne la moarte și, prin aceasta, pe sine însuși.

Fără să spună un cuvînt, o prinse de beregată. Unrat horcăia, ca și cum el ar fi fost sugrumat. Se opri o secundă ca să respire. Ea folosi această secundă pentru a striga :

— Mi-a spus că dragostea trupească îl dezgustă, te asigur.

Unrat o strînse din nou de beregată. Deodată se simți tras cu putere de amîndoi umerii.

Lohmann făcu aceasta numai ca o încercare. Nu știa precis dacă avea vreun rol aici ; i se părea că visează. Așa ceva nici nu putea să existe. În felul lui inteligent de a judeca, evoluția stranie a lui Unrat se desfășura fără complicații și oarecum ireal, ca într-o carte. Ceva atît de concret era imposibil de conceput. Lohmann își

făurise o teorie interesantă în legătură cu bătrînul său profesor ; dar îi cunoscuse prea puțin sufletul — zborurile abisale ale acestuia, patima groaznică de care era mistuit, faptul că, dincolo de orice, era osîndit să nu poată scăpa de sine. Intuiția lucrurilor, care-i lipsise lui Lohmann, îi venea acum prea brusc ; fu cuprins de teamă — teamă de real.

Unrat se întoarse spre el. Între timp artista Fröhlich fugi zbierînd, în odaia de alături, trîntind și încuind zgomotos ușa. O clipă, Unrat păru amețit ; apoi își veni în fire și începu cu pași tîrșiți să dea tîrcoale lui Lohmann. Acesta, pentru a-și păstra ținuta, se rezemă iar de masă, își apucă portofelul și căută să se îndepărteze. Se gîndea vag la ceea ce ar putea să spună.

Ce înfățișare avea ființa de-acolo ! Ceva intermediar între păianjen și pisică, cu niște ochi dementi, pe lîngă care se prelingeau picături de năduşeală, unindu-se cu balele de pe bărbia care clămpănea. Nu era plăcut să simți pretutindeni în jurul tău tentaculele ei gata să apuce. Dar ce bolborosea ?

Unrat gîfîia inințeligibil :

— Nemernicul — îndrăznești — să-l prind — în sfîrșit să-l prind — să dea-ncoace, să predea tot !

Și în clipa aceea smulse portofelul din mîna lui Lohmann și o zbughi cu el spre ușă.

Lohmann încremenise, înspăimîntat, dîndu-și seama că aci se săvîrșeau grave fapte penale.

Unrat, interesantul anarhist, săvîrșea adevărate crime. E drept că anarhistul reprezenta o ciudățenie morală și un incontestabil caz extrem ; iar crima — o potențare a unor înclinații și emoții generale-omenești, care nu avea în sine nimic surprinzător. Unrat însă încercase să-și sugrume soția în prezența lui Lohmann și săvîrșise un furt în dauna lui Lohmann însuși. Aici comentatorul începu să șovăie, spectatorul își pierdu surîsul binevoitor. Mintea lui Lohmann, care nu fusese niciodată pusă la încercare într-un asemenea fel de necrezut, se lepădă de orice pornire distructivă și răspunse în chip foarte burghez la „crimă" prin „poliție". Păstră, ce e drept, conștiința că ideea aceasta nu era prea neobișnuită, dar își spuse : „Toate au o margine", și trecu cu hotărîre, peste

șovăielile lui. Da, pasul lui Lohmann deveni hotărît cînd se îndreptă spre ușa camerei vecine și începu s-o zgîltîie. Știa bine că artista Fröhlich se închisese acolo ; dar era dator să se convingă pe deplin că, după plecarea lui, ea nu va cădea în ghiarele sîngerosului ei soț... După aceea Lohmann părăsi casa.

Trecu o oră ; o mulțime care sporea necontenit se revărsa de după colțul străzii. Lumea era în sărbătoare : se hotărîse arestarea lui Unrat. În sfîrșit ! Povara propriei ei stricăciuni era luată de pe umerii ei prin faptul că se înlătura ceea ce o prilejuise. Revenindu-și în fire, oamenii aruncau o privire asupra cadavrelor împrăștiate de jur împrejur și descopereau că, în adevăr, era timpul să se ia măsuri. De ce, în fond, se zăbovise atîta timp ?

Un camion de bere, încărcat pînă sus cu butoaie, astupa jumătate din stradă, cînd își făcu drum o trăsură închisă în care soseau reprezentanții autorităților. Vînzătoarea de fructe din colț venea fugind în urma ei ; domnul Dröge, negustorul de mărunțișuri, tîra după el furtunul.

În fața casei lui Unrat, mulțimea se îmbulzea și țipa. În sfîrșit el apăru, încadrat de agenți. Artista Fröhlich năucită, ciufulită, scăldată în lacrimi, zguduită de jale, plină de remușcare și de nemaipomenită supunere, se agăța de el, stătea atîrnată peste el, se topea într-însul. Fusese arestată și ea, lucru pe care Lohmann nu-l prevăzuse. Unrat o sui în cupeul în care, din pricina perdelelor trase nu se deslușea nimic ; căuta parcă ceva, zăpăcit, în mijlocul urletelor gloatei. Unul cu șorț de piele, vizitiul camionului de bere, își arătă capul său palid de strengar și orăcăi :

— Un transport de scîrnăvie !

Unrat se întoarse dintr-o zmucitură pentru a descoperi de unde venise cuvîntul, care acum nu mai era titlu de glorie, ci devenise din nou un bulgăre de noroi aruncat asupra lui. Îl recunoscu pe Kieselack. Ridică amenințător pumnul, mușcă cu gîtul întins aerul ; dar apa țîșnind din furtunul domnului Dröge îl nimeri drept în gură. În timp ce scuipa apa ca un havuz, primi o lovitură din spate, se poticni de scara trăsurii și se prăbuși cu capul înainte pe pernă, lîngă artista Fröhlich, în beznă.